

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse õppekava

Telegram.ee lugejauuring:
alternatiivmeedia väärtus ja uudisteajakirjanduse kriitika

Magistritöö

Autor: Kristi Sobak

Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm, PhD

Tartu

2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
Tõepõhjatus kui uus reaalsus	6
Uudisteajakirjanduse usalduse vähenemise põhjused	9
Uudisteajakirjanduse trendid	9
Veebiajakirjanduse ärimudel	11
Digitellimuse trendid	12
Uudisteagentuuride ja PR-sisu mõju veebiajakirjandusele	13
Veebiuudised ja sotsiaalmeedia	14
Ühiskondlikud olud ja meediausaldus	15
Ühiskondlik ebaselgus ja vandenõuteooriad	16
Usaldus ja uudiste läbipaistvus	17
Alternatiivmeedia	18
Alternatiivmeedia ja uudisteajakirjanduse vastandumine	19
Konspirituaalsus	20
Alternatiivmeedia Eestis ja varasemad uuringud	21
Telegram	22
Uurimisküsimused	24
MEETOD JA VALIM	25
Kvantitatiivne lugejauuring	25
Küsitluse ülesehitus	25
Küsitluse läbiviimine	26
Küsitluse valimi koosseis	27
Kvalitatiivne lugejauuring	29
Intervjuude läbiviimine	30
Intervjuude ülesehitus ja analüüsimeetod	30
Intervjuude valimi koosseis	32

TULEMUSED	33
Ankeetküsitluse tulemused	33
Intervjuude tulemused	39
Suhtumine uudisteajakirjandusse	40
Uudisteajakirjanduse sisu vajalikkus	41
Uudisteajakirjanduse usaldamine	43
Telegrami eelistamise põhjused	45
Alternatiivse info otsimine	47
Usaldust loovad tegurid	49
Oma maailmapildile kinnituse otsimine	53
Kuuluvustunde otsimine	56
Igapäevaelus kasutatava info pakkumine	59
Meelelahutuse otsimine	61
Infokirjaoskus ja kriitiline meediatarbimine	62
Suhtumine Telegrami tasuliseks muutumisse	65
Põhjused tasulise sisu pooldamiseks	65
Põhjused tasulise sisu vastu	68
Koroonakajastuse mõju meediatarbimisele	70
Üldine mõju meediatarbimisele	70
Hinnang koroonauudiste kajastusele uudisteajakirjanduses	73
Hinnang koroonauudiste kajastusele Telegramis	74
JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	77
Järeldused	77
Diskussioon	83
KOKKUVÕTE	87
SUMMARY	89
KASUTATUD ALLIKAD	91
LISAD	99
Lisa 1. Telegram.ee lugejauuringu ankeet	99
Lisa 2. Intervjuukava	107
Lisa 3. Intervjuude transkriptsioonid	108

SISSEJUHATUS

Traditsioonilise uudisteajakirjanduse tarbijate hulk ja usaldus on languses (Newman et al, 2019; Standard Eurobaromeeter 92, 2020). Osalt on selle põhjuseks ajakirjanduse senise, reklaamimüügil põhineva ärimudeli aegumine, osalt interneti levikuga kaasneva info ja selle pakkujate üleküllus ning tõe väärtuse devalveerumine. See kõik on andnud hoogu alternatiivset kajastust pakkuvate kanalite tekkele, millel on tänu sotsiaalmeedia ja digiühiskonna võimalustele senisest lihtsam suurema auditooriumini jõuda. Eestiski tegutseb mitmeid emakeelseid veebipõhiseid alternatiivmeediakanaleid, mille lugejanumbrid astuvad kohati uudisteajakirjandusele valusalt kandadele.

Nende muutuste valguses on alternatiivmeedia ja selle tarbijate uurimine põnev teema. Olen töötanud aastaid Eesti Rahvusringhäälingu uudistetoimetuses ning pingutanud nii ise kui ka näinud kolleege panustamas lugude parima ja mitmekülgse kajastuse nimel. Seetõttu on alternatiivmeedia ja selle tarbijad mulle kõitev nähtus. Magistritöö eesmärk on mõista, millistel põhjustel eelistab teatud hulk inimesi uudisteajakirjandusele alternatiive ja millist väärtust nad alternatiivmeedia tarbimises näevad. Keskendun töös Eesti ühe populaarsema alternatiivmeediakanali Telegram.ee lugejatele. Konspiraatuaalset maailmavaadet kandev Telegram vastandub suuresti kindlas toonis uudisteajakirjandusele. Kui uudised kõnelevad üldjoontes tõsiasjadest, siis Telegram annab lugejale valiku uskuda väljaande sisust nii palju ja sellises mahus, nagu see lugejale endale sobib.

Eestis ei ole alternatiivmeedia tarbijaid kuigivõrd uuritud. Kuigi Telegram.ee lugejate hulgas on varem viidud läbi ankeetküsitlus (Vogelberg, 2016), ei ole nende seas kvalitatiivset uuringut tehtud. See magistritöö püüab kõnealuse lünga täita.

Töoga otsin vastuseid neljale uurimisküsimusele: 1) Kui sageli, milliste kanalite kaudu ja missugust sisu Telegramist tarbitakse? 2) Millistel põhjustel eelistavad Telegrami lugejad uudisteajakirjandusele alternatiive? 3) Millist väärtust Telegrami lugejad väljaandel näevad? 4) Kas ja kuidas mõjutab koroonakriis Telegrami lugejate meediatarbimist?

Töö teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis annan ülevaate uudisteajakirjanduse usalduse vähenemise põhjustest, alternatiivmeedia tõlgendustest ning Eestis sel teemal varem

läbi viidud uuringutest. Magistritöö jaoks andmete kogumiseks viisin Telegrami lugejate seas läbi kvantitatiivse veebipõhise ankeetküsitluse ning kvalitatiivsed personaalintervjuud. Töö tulemuste peatükis toon välja küsitletute suhtumise uudisteajakirjanduse vajalikkusse ja usaldusväärsusesse ning põhjused Telegrami eelistamiseks. Lisaks annan ülevaate intervjueeritute infokirjaoskusest ja suhtumisest Telegrami sisu tasuliseks muutumisse. Tulemuste viimane peatükk võtab kokku intervjueeritute meediatarbimismustrid koroonakriisist tingitud eriolukorra alguses. Järelduste ja diskussiooni peatükis vastan uurimisküsimustele ning arutlen töö tulemuste üle laiemalt.

Täna kõiki Telegrami lugejaid, kes olid nõus enda alternatiivmeedia tarbimise põhjuseid lähemalt avama. Olen tänulik ka Telegrami tegijatele, kes aitasid mul ankeetküsitluse jagamisega väljaande lugejatega kontakti saada. Lisaks olen tänulik oma juhendajale, retsensendile ja kõigile lähedastele, kes olid töö valmimisele toe ja nõuga abiks.

TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Viimase paarikümne aastaga on toimunud muutus, kus info ja uudiste levitamine pole enam koondunud loetud mõjukate tegutsejate kätte. Seda saab teha peaaegu igaüks, kel on oskused ja ligipääs infotehnoloogilistele vahenditele. Interneti levik ja sellega kaasnev 24/7 uudistetsükkel on toonud endaga nii uued võimalused kui ka uued katsumused ajakirjandusliku info leidmisel, jagamisel ja tarbimisel. Demokraatliku ühiskonna jaoks peetakse aga hädavajalikuks ühist inforuumi, kus tarbijad usaldavad mitmekesiseid uudiseid pakkuvat meediat. Kirjeldatud muutust võib pidada modernse ühiskonna liikumiseks postmodernsesse.

Postmodernismi all peetakse silmas 20. sajandi lõpu Lääne filosoofiavoolu, mis vastandub varasemale teaduspõhisele maailmanägemisele. Seda iseloomustab sügav skepsis, subjektiivsus ja suhtelisus, loogilistes põhjendustes kahtlemine ning terav tundlikkus poliitilist ja majanduslikku võimu tagava ideoloogia suhtes (Duignan, 2014). Modernsele ühiskonnale on omane usaldus ekspertide ja nende väidete vastu. Postmodernset ajastut saab aga kutsuda ka tõepõhjata või tõejärgseks (*post-truth*) ajastuks. Maailm muutub kiiresti ja varem mõistlikuks peetud arusaamad võivad mõne aja möödudes tagantjärele naeruväärsedki tunduda. "Ekspertid eksivad sageli seetõttu, et nad on maailma varasema versiooni eksperdid (Graham, 2014)." Selles peatükis käsitleti järgemööda ilminguid, mis on muutnud info ja eelkõige uudiste levikut ning selle mõju traditsioonilistele meediaväljaannetele.

Tõepõhjatus kui uus reaalsus

Tõe kujundamine avalikus ruumis info ja uudiste leviku kontekstis ei ole enam koondunud piiratud hulga mõjukate inimeste ja organisatsioonide kätte, vaid on kättesaadav kõigile. See on kaasa toonud tõe mõiste muutumise. Waisbordi (2018) sõnul on tõest saanud isiklik või grupipõhine veendumus, milleni jõudmine ei järgi üheselt teaduslikul meetodil põhinevaid toiminguid. Avaliku ruumi muutust veab eest digitehnoloogiate levik ning tähelepanu, tunnustuse ja võimu eest võistlevad omavahel mitmed arusaamad tõest. See tähendab, et pea igaühel on võimalik luua isiklik kanal, kus jagada infot oma versiooni kohta tõest. Nettleton

(2013: 32) märgib, et teadmiste hierarhia on kokku varisenud ja õõnestanud “eksperdi” staatuse – mitteeksperdi arvamusi ja tulemusi koheldakse samaväärselt. Seetõttu on erisused eliidi ja massikultuuri, intellektuaalide ja popstaaride, meditsiiniekspertide ja tavaliste inimeste vahel üha ebaselgemad (Ibid.). Igaühest, olenemata tema teadmisesest antud valdkonnas, võib saada eksperdigiga võrdväärne arvaja. Näiteks vaktsiinivastase seisukoht võrdsustatakse arsti ja epidemioloogi omaga, lamemaalase arvamus füüsiku omaga ja kliimamuutuse eitaja arvamus tuhandete teadlaste arusaamaga.

Stef Aupers (2012) nendib, et teadusliku tõe autoriteedi õõnestamisel on oma osa ajakirjandusel endal. Metodoloogiline kahtlemine ja debatt on olnud osa teadusest sajandeid, kuid massimeedia on toonud sellised vaidlused laiemale ja vähemharitud auditooriumi ette. Inimesed loevad ja kuulevad igapäevaselt vastandlikest teooriatest ja uuringutest ning meedia keskendub just neile vasturääkivustele, rõhutades konsensusse asemel lahkavusi (Ibid.) Teadmise piirid on hägustunud ning laialipillutatud kogukonnad, keda ühendavad ühised uskumused ja arusaamad, saavad omavahel enda versioone tõesest kerge vaevaga digiplatvormidel jagada.

Waisbordi (2018) hinnangul näitab interneti ääretu, vaba ja kaootiline infohulk kätte varasema, eliidi domineeritud teaduspõhise ajakirjanduse piiratuse. Kui traditsiooniliselt seisid laiemal avalikkuse ja info vahel värvavahina meedia ja ajakirjanikud, siis nüüd on värv kõigile valla ja sealt voolab sisse nii info kui ka väärinfo, nii faktid kui ka väljamõeldised (Ibid.) Traditsiooniline ajakirjandus kaotab oma positsiooni uudiste ja tõe kuulutajana ning selle kõrval on jõudu kogunud senisele vastanduv alternatiivmeedia (sellest kirjutatakse lähemalt allpool). Selle muutuse positiivne külg on demokraatlik arvamuste paljusus: puudub kontrollija, kes piirab erinevate sõnumite levikut. Digitaalse revolutsiooni teine pool on aga vihakõne, teadlikud väärinfokampaaniad, internetitrollid, laiaulatuslikud jälgimisoperatsioonid ning vandenõuteooriate ja pseudoteaduse levik. (Waisbord, 2018).

Alternatiivmeedia pealetung on raamistanud traditsioonilise uudisteajakirjanduse peavoolumeediana. Mõistel “peavool” on eesti keeleruumis aga negatiivsem tähendusväli kui ingliskeelsel *mainstream*il. Peavoolumeedia negatiivsetele konnotatsioonidele on viidanud näiteks keeleteadlane Tiit Hennoste (2017): “valetav, hämav, kallutatud, ebaobjektiivne, manipuleeriv, ajakirjanduse piiridel liikuv, parteidega diilitsev, võimule sobivat mõtteviisi

kinnistav ja teistmoodi mõtlejaid vaenav, teatud inimrühmi demoniseeriv, hüsteeriat küttev jne nähtus”. Õigekeelsussõnaraamat defineerib peavoolu kui “valdkonnas valitsevat suunda esindava” (Erelt et al, 2018) ehk tegu ongi traditsioonilise ajakirjanduse või lihtsalt uudisteajakirjandusega. Oma töös kasutan nimetatud neutraalsema tähendusega mõisteid. Peavoolu mõiste tuleb edaspidi esile peamiselt tulemuste peatükis, kus seda kasutavad intervjuueeritud ise.

Tõepõhjata ajastu üheks tunnuseks peetakse meediatarbijaid, kes kalduvad uskuma infot, mis rõhub emotsioonidele või juba olemasolevatele isiklikele arusaamadele (Cooke, 2017). Selle põhjuseks võib pidada asjaolu, et inimestel ongi lihtsam uskuda väiteid, mille tõele vastavust nad eelistavad ja raskem tunnistada selliseid väiteid, mille paikapidavust nad ei soovi (Nickerson, 1998). Seega on meil kõigil üldiselt kalduvus oma arvamuse õigsust ülehinnata ja seetõttu jätta arvestamata asjaolud, mis on sellele arvamusele vasturääkivad. Sellise nähtuse nimi on kinnituskalduvus (*confirmation bias*) ehk valikuline teabe otsimine ja tõlgendamine, mille puhul lähtutakse senistest veendumustest, ootustest või hüpoteesidest ja eiratakse vastupidisele viitavaid selgitusi (Ibid.) Uute meediakanalite ja sellega kaasnevate tõdede rohkus ja levik loob soodsa võimaluse kinnituskalduvuse praktiseerimiseks ja just endale sobiva teabe väljavalmimiseks. Näiteks Starbird (2017) leidis, et Twitteri kasutajad viitavad massitulistamiste vandenõuteooriatest rääkides kümnetele erinevatele alternatiivmeediakanalitele, kuid nende allikate sisu on sageli sama. See loob näilise arusaama allikate mitmekesisusest. Lisaks oli paljude alternatiivkajastusi jagavate veebilehtede põhimotivatsioon poliitiline ja vandenõuteooriate jagamise eesmärk lugejate lehele meelitamine. Paljud Starbirdi (2017) uuritud alternatiivmeediakanalid keskendusid anti-globalistlikele teemadele ning olid USA ja Lääne valitsuste suhtes väga kriitilised.

Cooke (2017) märgib, et väljamõeldud uudiste levitajate eesmärk on teenida klikkide ja vaatamiste pealt raha. Sellised valeuudised ja väärinfo levivad veebis välgukiirusel, ilma et keegi neid kontrolliks või kinnitaks. Selleks ajaks kui väärinfo ka tagasi võetakse, ümber lükatakse või parandatakse, on kahju juba tehtud ja tõend sellest igaveseks digiajalukku kirjutatud (Ibid.). Selline protsess kiirendab tõe devalveerumist. Marvick ja Lewis (2017) toovad oma veebimeedia manipuleerimist käsitlevas raportis välja, et interneti subkultuurid kasutavad oma raamistuste ja teemade levitamiseks ära meedia sõltuvust kõiksugu mõõdikutest, klikkidest, sotsiaalmeediast, sensatsioonist ja uuduseihast. Näiteks on

paremäärmuslikud rühmitused arendanud oma sisu nähtavuse tõstmiseks välja meetodid, kus kasutatakse strateegiliselt sotsiaalmeediat, meeme ja võrguroboteid (*bot*) ning sihitult ka ajakirjanikke, blogijaid ja mõjuisikuid. Kuigi trollide, äärmusrahvuslaste, meesõiguslaste, seksistlike videomängurite (*gamergater*) ja vandenõuteoreetikute arusaamad võivad sügavalt lahkned, jagavad nad taktikaid ja koonduvad ühiste teemade taha. Meediamanipulatsioon võib raporti hinnangul veelgi panustada uudismeedia usaldusväärse langusse, väärinfo levikusse ja radikaliseerumisse. (Marwick ja Lewis, 2017). Järgmiseks keskendun traditsioonilise uudisteajakirjanduse olukorrale ja trendidele.

Uudisteajakirjanduse usalduse vähenemise põhjused

Traditsiooniliste uudismeediakanalite tarbijate hulk on languses. Ühelt poolt on tinginud selle senise reklaamimüügil põhineva ärimudeli aegumine – vähenevad ressursid tähendavad ka vähenevat mõjuulatust. Teisalt on languse taga interneti leviku ja sellega kaasneva info ning valikute ülekülluses orienteeruda üritav nišitarbija. Jätkuvas languses on ka usaldus uudismeedia vastu – seda kinnitab muuhulgas Oxfordi ülikooli Reutersi ajakirjandusuuringute instituudi viimane digitaalse uudismeedia aruanne (Newman et al, 2019), kus uuriti uudiste tarbimise trende kokku 38 riigis üle maailma. Annan selles peatükis esmalt ülevaate uudismeedia olukorrast üldisemalt ning seejärel ühiskondlike olude mõjust meediausaldusele.

Uudisteajakirjanduse trendid

Info otsimine internetiallikatest on saanud suuresti ajakirjanike igapäevatöö osaks ja võimalusi pigem rikastanud. Lihtsa vaevaga leiab ametlikelt kodulehtedelt kätte info tuleva aasta riigieelarve eelnõu menetluse seisu kohta ja kiire guugeldusega on võimalik kontrollida, kuidas täpselt kirjutatakse presidendi nõuniku nimi või millal ja kus toimub järgmine NATO tippkohtumine. Sotsiaalmeedia võimaldab saada sündmustest kerge vaevaga pealtnägijate vahetuid kommentaare, fotosid ja videoid. Samal ajal ei kehti interneti info riputamisele mingeid universaalseid reegleid ja digiteavet on lihtne muuta, plagieerida, eksitavalt esitada

või postitada anonüümselt ja tegelikku eesmärki varjates. Katkematu uudistetsükkel veebis on omakorda proovikiviks traditsioonilisele faktikontrollile.

Reutersi aruande (Newman et al, 2019) kohaselt on meediatarbijate hirm väär- ja valeinfo suhtes endiselt suur. Lisaks kurdavad inimesed, et ei suuda uudisteinfo ülekülluses orienteeruda – ühe uudisloo kohta tuleb pidevalt peale täiendusi, uuendusi ja erinevaid perspektiive ning seda paljudest kanalitest korruga. Mure info kvaliteedi pärast võib olla kasuks tuntud ja usaldatud uudisbrändidele, kuid üldine madal usaldus uudismeedia vastu ei tule meediatööstusele kasuks (Ibid.) Karlsson ja Clerwall (2019) on oma uuringus leidnud, et meediatarbijad ja ajakirjanikud on küll üsna ühel meelel kriteeriumites, millele hea uudismeedia peaks vastama, kuid inimesed tajuvad lõhet ideaali ja tegelikkuse vahel. Reutersi ajakirjandusuuringute instituudi aruande tarbeks uuritud riikide peale kokku leidsid vaid 40% vastanuist, et meedia täidab hästi valvekoera rolli ja võtab luubi alla mõjuvõimsate inimeste tegevuse. Ka riikides, kus usaldus uudisteajakirjanduse vastu oli keskmisest kõrgem, hindasid ajakirjanikud ise oma tööd märkimisväärselt kõrgemalt kui nende lugejad. (Newman et al, 2019)

Wagner ja Boczkowski (2019) toovad oma töös välja, et uudismeediat nähakse kallutatatu ja polariseerituna. Seejuures usaldab enamik vastajaist iseenda ja “usaldusväärsete” sotsiaalmeediakontaktide meediatarbimise valikuid. Mures ollakse ja kaheldakse teiste võimes ajakirjandust kriitiliselt tarbida (Ibid.). Härma (2015) on leidnud, et internetis uudiste lugemisel hindavad Eesti inimesed allikat ja infot oma varasema kasutuskogemuse ja teadmiste põhjal. Usaldusväarsuse seisukohalt on oluline ka keskkond, kus uudis asub. Teabe paikapidavust kontrollitakse kahtluse korral teistest allikatest siiski vaid juhul kui tegu on inimese jaoks mõjuka uudisega (Ibid.). Richard Fletcher ja Sora Park (2017) järeldasid üheteistkümne riigi meediakasutajaid hõlmavast uuringust, et uudismeedia vastu madala usaldusega tarbijad kipuvad eelistama alternatiivseid uudisteallikaid. Sellised meediatarbijad ka jagavad, laigivad või kommenteerivad veebiuudiseid suurema tõenäosusega (Ibid.). Enamik uudistetarbijaid – üle 80 protsendi – eelistab Fletcheri ja Parki (2017) uuringu kohaselt siiski traditsioonilisi uudisteallikaid.

Ehkki Reutersi ajakirjandusuuringute instituudi uuringus (Newman et al, 2019) enamik vastanutest ajakirjanduse uudisteemade valikut ei kritiseerinud, oli paljude hinnangul

probleemiks teemade kajastamise toon, mida peeti liiga negatiivseks. Uudiseid väldib teadlikult peaaegu kolmandik Reutersi rahvusvahelisele uuringule vastuist ja vältijate osakaal on 2017. aasta uuringuga võrreldes tõusnud. Ühe põhjendusena tuuakse välja, et uudised rikuvad tuju ja tekitavad tunde, et ollakse võimetud ise sündmusi muutma (Ibid.) Pikaajalise kõvade uudiste tarbimise ja vaimse heaolu halvenemise vahel on seoseid ka leitud (Boukes & Vliegenthart, 2017) – uudismeedia negatiivne fookus teemade kajastamisel rõhutab inimestes abitusetunnet ja ei paku pääsu argimuredest. Kanada tervishoiuteadlaste uuringu (Marin et al, 2012) kohaselt tõstavad negatiivsed uudised stressitaset eriti naistel ning naised ka mäletavad halbu uudiseid meestest paremini. Uudistevältijad toovad vastukaaluks välja suurema rahutunde ja eesmärgistatuse ning konstruktiivse suhtumise olevikku ja tulevikku, valmisolekuga teha koostööd (Woodstock, 2013). Samal ajal peetakse uudiste vältimist üha suuremaks probleemiks nii uudistetööstusele kui ka demokraatiale laiemalt – uudistetarbijate vähenemisega väheneb ka toimuvaga kursis ning ühises inforuumis olevate kodanike hulk. Skovsgaard ja Andersen (2020) märgivad, et teadlike uudistevältijate tagasivõitmiseks tuleb muuta uudistevalikut ja uudiste esitamise viise. Olude sunnil uudiseid vältivate inimeste paremaks informeerimiseks peab meediasüsteem neile selleks soodsamaid võimalusi pakkuma (Ibid.). Näiteks Eestis on meedia elanikele üldiselt hästi kättesaadav, kuid kvaliteetse uudissisuga kontaktis olijate hulk siiski väheneb (Kõuts-Klemm et al, 2019).

Uudiste tarbimise langusse võib panustada ka asjaolu, et uudismeediat peetakse küll heaks päevakajalise info vahendajaks, kuid mitte eriti osavaks uudiste selgitajaks (Newman et al, 2019). Positiivsemalt suhtuvad uudisteväljaannetesse haritumad inimesed, millest võib järeldada, et uudiste teemad ongi suunatud haritumale osale ühiskonnast ja arvestavad eelkõige nende huve ja vajadusi. USA andmed kinnitavad, et ka tasulise digilehe tellimuse teevad tõenäolisemalt kõrgharidusega, jõukamad ja suure uudistehuviga inimesed (Ibid.). Järgnevates alapeatükkides annan ülevaate veebiajakirjanduse ärimudeli otsingute ja sotsiaalmeedia mõjust uudismeedia usaldusele.

Veebiajakirjanduse ärimudel

Üha enam meediaväljaandeid läheb üle tasulistele mudelitele ja üha enam lugejaid satub veebiuudiseid vaadates maksumüürile. Suurt digitellimuste kasvu aga ei paista. See sunnib

meediaettevõtjaid otsima uusi lahendusi kasumlikuks tegevuseks. Need lahendused ei pruugi olla uudismeedia läbipaistvuse ja mitmekesisuse seisukohalt alati õiged valikud.

Digitellimuse trendid

Ehkki paljude Reutersi uuringule (Newman et al, 2019) vastanute jaoks on veebis leiduv info tihti hoomamatu ja segadusttekitav, ei ole seniste trendide põhjal tõenäoline, et inimesed oleksid tulevikus valmis maksuma selliste uudiste eest, millele nad on siiani tasuta ligi pääsenud. Neis vähestes riikides, kus tasuliste digitellimuste arv on kasvuteel (nt Norra ja Rootsi), tellib valdav enamus siiski vaid üht väljaannet (Ibid.)

Inimeste meediatarbimine sõltub teiste asjade seas nende vaba aja hulgast (Nelson ja Tajena, 2018). Need, kellel on rohkem aega, tarbivad ka rohkem ja erisugust meediat. Kel vähem, tarbivad kõige populaarsemaid väljaandeid – neil pole aega uurida ega teada, mida veel pakutakse (Ibid.) Enamik inimesi eelistab kulutada oma piiratud rahalist ressursi uudiste asemel pigem meelelahutusele nagu Netflix või Spotify (Newman et al, 2019). Mainitud trend on eriti märgatav just nooremate hulgas. Ka Reutersi varasemad aruanded on näidanud, et noorte jaoks pole *online* teenuste eest maksmine probleem, kuid uudiseid ei väärtustata eriti ja nähakse sageli keerulise või suisa tüütu kohustusena (Ibid.). Reutersi aruandes märgitakse, et pidev tasuliste artiklite barjääri taha jäämine võib võõrutada inimesed uudistest sootuks. Eriti puudutab see neid, kes tarbivad juba praegu uudiseid vähe. Teisalt võib tegu olla üleminekuperioodiga, mil üha rohkem inimesi lepib, et kvaliteetuudiste eest tuleb ka maksta. (Newman et al, 2019)

Härma (2015) on Eestis läbi viidud uuringus leidnud, et meediatarbijad pole valmis veebisisu eest maksuma ja väldivad tasulisi artikleid. Maksumüürile sattudes otsitakse infot pigem mujalt (Ibid.). Tartu ja Tallinna Ülikooli teadlaste koostöös valminud Eesti meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuringu (Kõuts-Klemm et al, 2019) kohaselt Eestis ajakirjanduse veebitellimuste kasv küll suureneb, kuid see pole olnud reklaamitulu languse korvamisel piisav. Seetõttu on meediaettevõtted asunud oma sissetulekuallikaid mitmekesistama näiteks kuulutusportaalide, koolituste, konverentside ja muu sellise kaudu. Üheltpoolt toob see tegevus meediaettevõtetele stabiilsust. Teisalt püstitab selline tegevusalade ristturundus ja kaubamärgistamine küsimusi ajakirjandusliku tegevuse sõltumatuses ja konkurentsieelisest

teistes valdkondades. See võib vähendada ka auditooriumi usaldust ajakirjandusliku sisu vastu, kuna selle kujunemise ja rahastamise põhimõtted pole läbipaistvad (Ibid.)

Uudisteagentuuride ja PR-sisu mõju veebiajakirjandusele

Originaalse ajakirjandusliku sisu tootmine on kallis ja aeganõudev. Seetõttu on meediaettevõtetel kasvav kiusatus kasutada veebisisu tootmiseks ära uudisteagentuuride pakutud sõnumeid ja ametiasutuste koostatud avalike suhete materjale.

Meediatarbijate vastumeelsus *online* sisu eest tasuta on üks põhjus, miks veebiväljaanded toetuvad üha rohkem uudisteagentuuridele – ligipääs agentuuriuudistele on odavam kui originaallugude tootmine. (Welbers et al, 2018) Teiseks tõukab agentuuride kasutamist tagant veebiuudiste 24/7 olemus. Trüki- ja *online* uudiste turuloogika on erinev. Kui esimesel juhul hinnatakse just mitmekesisust, siis teisel juhul on tähtsaimaks argumendiks kiirus, mille arvelt tuuakse ohvriks uudissõnumite mitmekesisus. Veebitoimetuses on info paikapidavusest tähtsam olla selle infoga esimene. Selline ajasurve surub maha ka pingutused mitmekesiseks kajastuseks. Agentuuri küllaltki odav, kiire ja järjepidev infovoog aitab toita ööpäevaringselt pöörlevat uudistelinti. Kui aga valdav osa uudismeediast kasutab ühe ja sama uudisteagentuuri infot, siis piirab see info ja seisukohtade mitmekesisust ühiskonnas (Ibid.).

Forde ja Johnston (2013) keskendusid oma töös Austraalia uudisteagentuuri AAP mõjule veebiajakirjanduse teemaderingi kujundamisel. Uuringust selgus, et uudisteagentuur toetub sisu tootmises ametiasutuste pressiteadetele, muutes avalike suhete materjale minimaalselt, kuid andes neile oma sildi all uudise väärtuse. Agentuurist korjavad pressiesindajate töö uudiseks muutunud versiooni omakorda üles veebiväljaanded, kes jätavad samuti sõnastuse paljuski muutmata. Forde ja Johnston märgivad, et tegu pole professionaalse ajakirjanduse ja uudiste mitmekesisuse seisukohalt õigete, vaid omanike seisukohast majanduslikult ratsionaalsete otsustega, mida survestavad tagant vajadus teenindada 24/7 uudistetsükli ja püüd seejuures kasumit teenida. Laiemas plaanis tähendab see aga mõju demokraatialle – kui valitsusel ja poliitilistel jõududel on võimalik saada oma sõnumitele ühepoolset kajastust, millele ajakirjandus tasakaaluks teisi arvamusi juurde ei küsi, võib sellise info liigitada propaganda valdkonda. (Forde ja Johnston, 2013).

Welbers ja kolleegid (2018) uurisid Hollandi ainsa uudisteagentuuri ANP mõju paberlehtedele ja *online*-ile ning leidsid, et kui trükimeediale on mõju väike, siis väljaannete veebilehed sõltuvad tugevalt uudisteagentuurist ja on selle tõttu üksteisega väga sarnased. Seega võib pidada uudisteagentuure mõjuvõimsaks väravavahiks: just nende valikud uudissõnumite kogumisel, filtreerimisel ja vormistamisel mõjutavad paljude uudisväljaannete sõnumeid ja seega on neil kaudselt suur mõju inimesteni jõudvale teabele (Shoemaker ja Vos, 2009: 24 ja 69-70).

Eestis on samuti vaid üks uudisteagentuur – BNS, mille mõju ulatub hinnanguliselt siiski vähem kui pooleni Eesti uudisteturust (Rantanen et al, 2019). Nimelt kuulub BNS aastast 2014 Postimees Gruppi ja konkureeriva kontserni Ekspress Grupi kanalid agentuuri teenuseid ei kasuta (Ibid.). Eesti meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring (Kõuts-Klemm et al, 2019) juhib tähelepanu uudismeediale oma sisuga konkurentsi pakkuvatele ettevõtetele, avalikele asutustele ning ühiskondlikele ja poliitilistele huvigruppidele. Selline ajakirjanduslikke vormivõtteid kasutav sisu võistleb tarbija tähelepanu pärast, kuid ei pruugi vastata ajakirjanduslikule sisule seatud ootustele nagu tasakaalustatus ja faktikontroll. Lisandunud on ka selliseid sisupakkujaid, kes ei allu Eesti regulatsioonile, teiste seas ka Eesti-vaenulikud välisjõud, kelle infooperatsioonid võivad kujutada ohtu Eesti riiklusele ja kultuurile (Ibid.)

Veebiuudised ja sotsiaalmeedia

Inimeste infovälja kujundab üha enam sotsiaalmeedia. Inimestevaheliseks suhtluseks loodud kanalid pole aga selle eesmärgi täitmiseks mõeldud. Selle tagajärjeks on inimeste kallutatud ja piiratud vaade ühiskonnas toimuvale.

Kõige olulisem sotsiaalmeediakanal uudiste jaoks on Reutersi instituudi aruande (Newman et al, 2019) kinnitusele endiselt Facebook. Ka DeVito (2017) toob Facebooki uudisvoole keskendunud uuringus välja, kuidas sellest sotsiaalmeediakanalist on kujunemas üha tähtsam isikliku infovälja kujundaja ja uudisteallikas. Facebook ei ole aga ehitatud uudiste vahendamiseks, vaid inimeste ühendamiseks. Infot ei sorteeri Facebookis uudisväärtuste alusel inimtoimetajad, vaid seda teevad masinalgoritmid. Ka algoritmid on kallutatud, kuid neid ei osata kriitiliselt jälgida ja peetakse erapooletuks. Lisaks on Facebook äri, mille huvi on müüa kasutajate mikroandmeid reklaamifirmadele (Ibid.)

Siiski kasutab üha rohkem inimesi oma peamise uudiste allikana sotsiaalmeediat nagu Facebook, Twitter ja YouTube (Brandtzaeg, Følstad & Domínguez, 2018). Samal ajal on järjest suurem probleem ebaõige ja manipuleeritud info levimine sotsiaalmeedias. Brandtzaeg ja kolleegid (2018) viitavad uuringutele, mille kohaselt peab kaks kolmest ameeriklasest valeuudiseid segadusseajavaks ja üks neljast on valeuudiseid ise ka sotsiaalmeedias jaganud. Lai sotsiaalmeedia kasutus, kus kõik saavad igasugust infot postitada ja jagada, on teinud valeinfo leviku kiiremaks ja ulatuslikumaks (Ibid.). Kriitiline meediakirjaoskus on seetõttu eriti vajalik. Eestis lisati meediakirjaoskuse teema põhikooli ja gümnaasiumi riiklikusse õppekavasse 2002. aastal, õppekavaülese teemana hakati seda käsitlema 2011. aastast (Ugur, 2011). Meediakirjaoskuse õppekvaliteeti on Eestis mõjutanud nii õpetajate ebapiisav aeg kui ka oskused. Lisaks on takistuseks õpetajate ja õpilaste põlvkondadevaheline lõhe – õpilased elavad sageli hoopis teises ja palju veebipõhisemas meediakeskkonnas kui nende õpetajad (Ibid.)

Ühiskondlikud olud ja meediausaldus

Kõuts-Klemm, Vihalemm ja Lauristin (2013) on rõhutanud meediausalduse seost üldise usaldusega riigiasutuste vastu. Usaldust meedia vastu mõjutab riigi sotsiaalmajanduslik ja kultuuriline kontekst, samuti inimeste poliitilised vaated (Macek et al, 2017).

Usaldus meedia vastu on olnud languses ka Eestis, kuid meediat usaldatakse rohkem kui Euroopa Liidus keskmiselt (Standard Eurobaromeeter 92, 2020). Eurobaromeetri andmetel on ka Eesti elanike usaldus õigussüsteemi ja institutsioonide vastu olnud viimasel neljal aastal pidevalt Euroopa Liidu keskmisest kõrgem. Vaid usaldus erakondade vastu jääb Eestis viimase Eurobaromeetri kohaselt Euroopa keskmisele alla. Reutersi aruandes (Newman et al, 2019) märgitakse, et suured ühiskondlikud konfliktid nagu Brexit Ühendkuningriigis või kollaste vestide protestid Prantsusmaal on kahjustanud neis riikides uudismeedia tajutud erapooletust, mis võib omakorda mõjutada usaldust meedia vastu. Ühiskondlike olude mõju meediausaldusele illustreerib ka uuring, mille viis tänavu märtsi alguses kümnes riigis läbi rahvusvaheline avalike suhete ja turunduse konsultatsioonifirma Edelman. Edelmani uuringust (Edelman Trust Barometer, 2020) selgus, et inimesed usaldavad koroonaviiruse info asjus kõige rohkem oma tööandjat (63%), seejärel valitsuse veebilehte (58%) ning alles

kolmandana traditsioonilist meediat (51%). Viirusega seotud info tõese allikana usaldati Edelmani uuringu andmetel ajakirjanikust rohkem ka “endasugust inimest” (43% vs 63%).

Ühiskondlik ebaselgus ja vandenõuteooriad

Praegune üleilmne koroonapandeemia on enneolematu olukord, millele reageerimiseks õigeid vastuseid ei tea veel keegi. Vastustest rohkem on õhus küsimusi ja ebaselgust, samal ajal on kõigi inimeste elud olukorrast märkimisväärselt mõjutatud ja kontroll toimuva üle puudub. Viirus jõudis Aasiast Euroopasse veebruaris 2020 ja koos selle levikuga viimastel kuudel on hakanud vohama ka mitmesugused vandenõuteooriad: tegu on laboris välja töötatud biorelvaga, viirus on globalistide väljamõeldis inimeste vabaduste piiramiseks, tegu on Bill Gatesi sepiisetud plaaniga kogu maailma elanikkonna vaktsineerimiseks, viirus pääses kogemata välja Wuhani laborist, USA sõjavägi viis viiruse Hiinasse, asjaga on seotud geneetiliselt muundatud organismid, pandeemia on USA süvariigi manipulatsioon presidendi kukutamiseks, koroonaviirus on ravimitööstuse vandenõu, viirusesurmade arv on väidetust märkimisväärselt madalam, süüdi on 5G võrgud (Lynas, 2020). Viimane vandenõuteooria on vähemalt Ühendkuningriigis toonud kaasa ka juba elulised tagajärjed – lihavõtete ajal toimus üle riigi telefonimastide vastu mitukümmend rünnakut. Muuhulgas rünnati masti, mis varustab mobiilsidega haiglat Birminghamis. (Kelion, 2020).

Van Prooijeni ja Ackeri (2015) uuringust nähtub, et suurenenud ebamäärasus ühiskonnas tõukab tagant vandenõuteooriaid. Inimese kontrolli ulatus oma elukeskkonna üle on ühendatud vajadusega seda keskkonda mõista. Olukorras, kus selline kontrollivõimekus väheneb ja on palju ebaselgust, suureneb inimese vastuvõtlikkus vandenõuteooriatele. See on seotud inimliku sooviga muutunud olusid mõtestada. Kusjuures ebaselgus suurendab tundlikkust mitte ainult antud olukorraga seotud, vaid kõigi vandenõuteooriate suhtes. Autorid tõestasid, et seos kontrollivajaduse ja vandenõude uskumise vahel töötab mõlemat pidi: kontrolli taastamine võib vandenõuteooriatesse uskumist ka vähendada. Teadustööst lähtub, et suure ühiskondliku ebastabiilsuse aeg on vandenõuteooriate jaoks eriliselt viljakas pinnas. Vandenõuteooriate levik võib omakorda ühiskondlikke olusid veelgi halvendada, kuna õõnestab olukorra lahendamise tegelevate avalike asutuste usaldusväarsust. Van Prooijen ja Acker (2015) nendivad, et olukorras, kus ühiskond seisab silmitsi märkimisväärse ohuga kontrollile, on poliitilistel juhtidel eriti suur vastutus avalikkuses tajutud ohtu

vähendada. Liidritel tuleks silmapaistvalt olla õige käitumise eeskujuks, kui nad soovivad vältida avalikkuse ohutunnetuse tõusu ja vandenõuteooriate ohtlikku levikut.

Usaldus ja uudiste läbipaistvus

Usaldust uudisteajakirjanduse vastu devalveerib muuhulgas valeuudiste levik, sest inimesed ei oska neid sageli nn pärisuudistest eristada. Uudisteajakirjanduse suuremat läbipaistvust nähakse ühe võimaliku rohuna meedia usalduskriisi lahendamiseks.

Üks võimalus uudiste läbipaistvuse tõstmiseks on hüperlinkimine artiklis kasutatud veebimaterjalidele. Hüperlinkimise miinusena on kirjeldatud uudisteorganisatsioonide huvi hoida meediatarbijad oma lehel, et mitte kaotada reklaamitulust ja anda eeliseid konkurentidele (Chang et al, 2012; Coddington, 2014). Professionaalseid ajakirjanikke piirab linkimisel sageli ka vastumeelsus kasutada allikatena arvamusi ja neile eelistatakse faktidele tuginevaid allikaid, mis pärinevad peamiselt ametlike institutsioonide või teiste tunnustatud ajakirjandusväljaannete veebilehtedelt (Coddington, 2014). Selline allikakriitilisus ei piira näiteks blogijaid, kes saavad mitmesuguseid vihjeid ja allikaviiteid muuhulgas ka oma lugejatelt (Ibid.). Alternatiivina hüperlinkimisele on olemas ka teenus nimega DocumentCloud, mis pakub läbipaistvuse tõstmiseks ajakirjanikele võimaluse laadida uudisartikli aluseks olnud dokumendid oma veebikeskkonda, kus lugejad saavad otseviitena artiklis kasutatud andmeid kontrollimas käia. (Mor & Reich, 2018).

Vastukaaluks valeuudistele on loodud mitmeid teenuseid ja veebilehti (näiteks FactCheck.org, Snopes, StopFake, TinEye), mis tegelevad valeinfo tõenduspõhise ümberlükkamise ja valeuudiste tuvastamisega. Praegu ei suuda need veebiteenused kahjuks veel oma kiiruse ja põhjalikkusega valeuudistele eriti valusalt kandadele astuda. (Zhang & Ghorbani, 2020) Samuti on nii ajakirjanike kui ka sotsiaalmeediakasutajate suhtumine sellistesse faktikontrolliteenustesse kahetine – pimesi neid ei usaldata (Brandtzaeg, Følstad & Domínguez 2018).

Tehnoloogilised võimalused veebiuudiste läbipaistvuse parandamiseks on seega üha paremad, kuid uudistetoimetused on kohati tõrksad nende rakendamisel. Chadha ja Koliska (2015) märgivad, et veebiuudiste läbipaistvuse tõstmisel valitseb tuntav lõhe potentsiaalsete võimaluste ja igapäevase tegelikkuse vahel uudiste tootmisel. Usalduse langus traditsioonilise

meedia vastu ning digirevolutsiooni pakutud info levitamise ja tarbimise vabadus on toonud kaasa alternatiivmeediakanalite arvukuse ja kaalukuse tõusu. Alternatiivmeedia olemuse lahkamisele keskendub järgmine peatükk.

Alternatiivmeedia

Alternatiivmeedia määratluse küsimuses on teaduskirjandus peamiselt ühel meelel selles, et ühtset definitsiooni leida on keeruline. Põhimõtteliselt võib alternatiivseks pidada kogu meediat, mis jääb väljapoole professionaalset ajakirjandustööstust ja selle traditsioone – kogukonnaraadiod, taskuhäälingud, radikaalsed poliitilised lehed, fännidele toetuvad nišikultuuriväljaanded, iseseisvad uuriva ajakirjanduse veebilehed, blogijad jne.

Chris Atton (2015: 2, 2007) märgib, et rahvuslikel ja globaalsetel meediaettevõtetel on sümbolne võim konstrueerida tegelikkust. Sellele vastanduv alternatiivmeedia tegeleb Attoni sõnul võimalustega kujutada maailma teistmoodi ja pakkuda sellest mitmeid mõeldavaid versioone. Alternatiivmeedia annab võimaluse kaasa rääkida neil, kes ei kuulu ametlikesse meediastruktuuridesse ning hakata iseenda reaalsuse reporteriks ja oma elukeskkonna eksperdiks. Dowmunt ja Coyer (2007: 3) loetlevad alternatiivmeedia käsiraamatus, et alternatiivmeediast kirjutatakse ka kui radikaalsest, iseseisvast, kodaniku-, taktikalise, aktivistide või ka autonoomsest meediast. Sinna hulka loetakse samuti kogukonna- ja osalusmeedia praktikaid (Ibid.) Tanni Haas (2004) määratleb alternatiivse meediat, mis vastandub oma teemakäsitlustes teadlikult traditsioonilisele ajakirjandusele ja mis võib taotleda sotsiaalse või poliitilise korra muutust. Sotsiaalmeedia levikuga on sellistel väljaannetel end lihtsam turundada ja varasemast suurema hulga lugejateni jõuda.

Susan Forde (2015: 297) osutab sotsiaalmeedia kui tööriista demokraatlikule potentsiaalile aktivistide ja alternatiivmeedia ajakirjanike organiseerumisel ning ideede levitamisel. Forde viitab (2015: 291), et Lääne demokraatiates on olnud uuringute keskmes just alternatiivajakirjanduse demokraatlik roll ning panus avaliku ruumi avardamisel ja vähemustele hääle andmisel. Alternatiivmeedia käsitleb ideid, mis vastanduvad kardinaalselt kommertsmeedia poliitilisele ja majanduslikule raamistikule (Ibid.)

Tsfati ja Cappella (2003) väidavad, et kui eeldada, et uudistetarbijad teevad ratsionaalseid valikuid, siis madala meediausaldusega inimesed eelistavad tarbida uudiseid allikatest, mis pakuvad traditsioonilisele ajakirjandusele alternatiivi, kasutavad mitteametlikku stiili ja on sageli meediapraktikate ja institutsioonide vastu kriitilised.

Alternatiivmeedia ja uudisteajakirjanduse vastandumine

Dowmunt ja Coyer (2007: 4-5) märgivad, et traditsioonilise ajakirjanduse ja alternatiivmeedia omavahelise suhte polariseerimine õhutab nägemust kahest täiesti eraldiseisvat meediast, kuid tegelikult on mingi meediakanali alternatiivsus nii antud ajahetkest kui ka kontekstist. Linda Jean Kenix (2015) lisab, et alternatiivmeedia ei vastandu läbivalt traditsioonilisele ajakirjandusele. Ka alternatiivajakirjanduslikud normid ja rutiinid lähtuvad professionaalse uudismeedia standarditest. Kenix väidab, et traditsiooniline ajakirjandus ja alternatiiv on alati eksisteerinud kontiinumis ning jätkavad ühtlustumist. Ehkki alternatiivkanali eesmärk ei pruugi olla kasumit teenida, toimib ta samuti kapitalistlikus meediasüsteemis ja peab püsima jäämiseks leidma jätkusuutliku rahastusmudeli. Majanduslikult jätkusuutliku väljaande ülalpidamiseks on ka auditooriumi huvidega arvestamine teatud määral hädavajalik (Ibid.).

Jennifer Rauch (2015) viitab, et kommunikatsiooniteadlased on kasutanud alternatiivi ja uudisteajakirjanduse vastandust arutelu tõstatamiseks ja uuringuteks. Teoreetikud leiavad aga üha enam, et selline kategoriseerimine pole vettpidav ning alternatiivi ja traditsioonilise ajakirjanduse suhe on paindlik, segunenud ja hübriidne (Ibid.). Eestis sobib seda hübriidsust hästi ilmestama Delfi esoteeriline alaportaali Alkeemia või ka seitse aastat rahvusringhäälingu raadioeetris kõlanud saatesari "Hallo, Kosmos!", mis seikles "sise- ja väliskosmilistes sfäärides ja ilmavaadete äärealadel" ("Hallo, Kosmos!" Facebooki leht). Rauch (2015) märgib, et alternatiiv versus peavool (ehk traditsiooniline meedia) skaala aitab meediatarbijatel maailma mõtestada ja sellega kultuuriliselt suhestuda. Meediatarbijad seostavad alternatiivsusega teatud väärtuste ja praktikate süsteemi. Alternatiivmeedia tarbijate jaoks on sisu vormist tähtsam, mis viitab tarbijate käsitlemise ja akadeemilise arutelu nüansierinevustele. Rauch' uuringus osalejad pidasid alternatiivseks ka mõningaid

kommertsmeedia saateid ning kanaleid. Alternatiivmeediat nähakse täienduse, mitte asendusena uudisteajakirjandusele. (Rauch 2015)

Niisiis on alternatiivmeedia mõiste väga lai, olles katuseks loendamatu hulga eri vormide ja suunitlustega väljaannetele. Meedia võib olla alternatiivne mingis ajahetkes, mingis võrdluses või konkreetse isiku tõlgenduses. Oma magistritöös keskendun konspirituaalset maailmavaadet esindavale alternatiivmeedia väljaandele Telegram, mis kajastab muuhulgas ka päevakajalisi teemasid. Konspirituaalsusest ja Telegramist kirjutan lähemalt allpool.

Konspirituaalsus

Esimest korda kasutasid konspirituaalsuse mõistet 2011. aastal Charlotte Ward ja David Voas, kes kirjeldasid seda sünteesina peamiselt naiste hulgas populaarsest spirituaalsusest ja rohkem meeste hulgas populaarsetest vandenõuteooriatest. Konspirituaalsus on segu, kus sõjakad ja küünilised vandenõuteooriad mahendatakse spirituaalse optimismiga. Konspirituaalsuse edu tagab selle paindlikkus: millegagi pole vaja liituda ning jälgijad on vabad mitmekesist sisu tarbima ja uskuma sellises mahus nagu neile sobib. Interneti võimalusi kasutatakse maksimaalselt ja sisu tootmise kulu on seejuures madal, aga meelelahutuslik väärtus kõrge. (Ward & Voas, 2011)

Tegu on kasvava veebiliikumisega, mis on kantud poliitiliste illusioonide purunemisest ja alternatiivsete maailmavaadete populaarsusest. Konspirituaalsust ilmestavad rahvusvahelised kuulsused, menukid, raadio- ja telejaamad. Üks konspirituaalsuse superstaare, David Icke, on öelnud (Burke & Burke, 1996), et inimesed, kes keskenduvad vandenõuteooriatele, vaevlevad paranoiade ja hirmude käes ning ei näe lahendusi. Spirituaalsusele pühendunud inimesed ei taha aga negatiivsusega üldse tegeleda ja nii ei saa nad olukorda ka muuta. Icke sõnul tuleks need kaks poolust ühendada (Ibid.). Konspirituaalsus seda teebki.

Egil Asprem ja Asbjørn Dyrendal (2015) esitavad oma artiklis Wardile ja Voasile vastuväite: internetis leviv konspirituaalsus pole ei uus ega üllatav nähtus. Tegu ei ole viimase paarikümne aasta jooksul spirituaalsest *new age* liikumisest arenenud vormiga, vaid konspirituaalsuse juured ulatuvad sügavale Lääne esoteerika ajalukku. Aspremi ja Dyrendali hinnangul tuleks konspirituaalsust vaadelda kui kultusmiljöö (*cultic milieu*) kesksete arengute etteaimatavat tulemust. Kultusmiljöö hõlmab eklektilist valikut poliitilisi, spirituaalseid ja

(pseudo)teaduslikke liikumisi ning uskumusi, mida ühendab vastasseis ühiskonnas domineerivale suunale (Ibid.)

Alternatiivmeedia Eestis ja varasemad uuringud

Ka Eestis on interneti pakutavad võimalused kodumaise alternatiivmeedia valikut ja kättesaadavust laiendanud. Tuntumad veebis aktiivselt tegutsevad alternatiivmeediakanalid on selget poliitilist nägemust toetavad rahvuskonservatiivne Uued Uudised ja kristlik-konservatiivne Objektiiv, vandenõuteooriatele keskendunud Vanglaplaneet ning konspiritualse maailmavaatega Telegram. Aastatel 2014-2017 tegutses rahvameediakanal Nihilist.fm, mille ühiskonnakriitilist ja ilukirjanduslikku sisu löid selle kasutajad.

Eestis on alternatiivmeediat siiani pigem vähe uuritud ja seda osalt ilmselt ka uurimismaterjali nappuse tõttu. Enne Telegrami asutamist 2013. aastal oli Eestis peamiseks konspiritualse info vahendajaks foorum Para-Web.org. Mari Suits vaatles oma magistritöös (2012) Para-Webi põhjal vandenõuteooriaid kui maailmapildi tõlgendussüsteeme. Suits tõi välja, et vandenõuteooriatest rääkimisel kasutatakse isemoodi sõnavara, mistõttu võib arvata, et ka vandenõuteoreetikud tajuvad selliste spekulatsioonide teatavat žanrilisust. Vandenõunarratiivide semiootilist konstrueerimist Para-Webi alafoorumi “Eesti majandus ja selle allakäik” näitel on oma magistritöös uurinud Mari-Liis Madisson (2012).

Eesti üht populaarsemat alternatiivmeediakanalit Telegrami on varem oma bakalaureusetöös uurinud Jaanus Vogelberg (2016). Vogelberg viis 2015. aastal veebiväljaande lugejate hulgas läbi ankeeturingu, mille tulemuste põhjal on Telegram atraktiivne, kuna vastandub peavoolumeediale ja pakub hädavajalikku alternatiivi, mis avardab maailmapilti. Paljud vastanud hindasid Telegrami ka tõsiseks ja süvenevaks ajakirjanduseks ning tõstsid esile väljaande avatud ja skeptilist suhtumist ning põhimõtet viidata lugude allikatele. (Vogelberg, 2016).

Eesti alternatiivkanalitele Nihilist, Vanglaplaneet ja Uued Uudised keskendus Siim Saaviku bakalaureusetöö (2017). Saavik tõi intervjuudest kanalite tegijatega välja, et uuritud alternatiivmeedia väljaannete teemad kujunevad enamasti uudisteajakirjandusest, kuid neid käsitletakse vastavalt kanali agendale. Koostööd tehakse sarnase suunitlusega

alternatiivmeedia kanalitega. Tegijate eesmärk on traditsioonilise ajakirjanduse puudusi tasakaalustada ja ühiskonnas muutusi tekitada. (Saavik, 2017).

Telegram

Ehkki 1990. aastatel ilmus Eestis mitmeid populaarseid esoteerikaajakirju nagu näiteks *Universum*, *Paradoks* ja *Kolmas Silm*, on 2013. aastal alustanud Telegram.ee uudne. Veebileht kajastab vandenõuteooriate ja spirituaalsusega segamini päevauudiseid, eesmärgiga käsitleda teemasid kriitiliselt ja läbipaistvalt. Selline lähenemine hägustab piire alternatiiv- ja traditsioonilise uudismeedia vahel (Uibu, 2016). Tegemist on konspirituaalse alternatiivmeedia väljaandega, mis on märkimisväärselt menukas. Konspirituaalseks nimetab Telegram end ka ise oma YouTube'i kanali kirjelduses ja taskuhäälingute platvormidel. Väljaande Facebooki lehel seisab konspirituaalsest maailmavaatest kantud kredo lugejaile: "Sa ei pea kartma – teistsuguse info lugemine ei tähenda, et sa kõike uskuma peaksid. Ei pea ega tohikski. Me austame oma lugejate vabadust ise info seest endale sobiv välja noppida ning me ei väida, et kuulutame tõde." (Telegrami Facebooki leht)

Telegrami portaali juhtfiguurid on selle looja Hando Tõnumaa ja peatoimetaja Mariann Joonas. Väljaande veebilehe andmetel on Telegramis lisaks ametis kaks toimetajat. Telegrami "nägudeks" on siiski Tõnumaa ja Joonas, kes veavad eest ka Telegrami taskuhäälingut, teevad Facebooki otseülekandeid ja kellega Telegrami lugejad väljaannet esmajoones seostavad. Telegram on rahastanud end läbi lugejate annetuste, lisaks ilmub väljaande lehel tasu eest toimetuse valitud reklaam, mis on kooskõlas meediakanali sisuga. 2019. aasta lõpus teatasid Telegrami tegijad otsusest teha sisu tasuliseks. Tellijad pääsevad ligi Minu Telegramile, kus lubatakse anda "täiesti uus väärtus, pakkuda kvaliteetsemat ja tummisemat sisu ning laiemat valikut kaasautoreid" (Joonas ja Tõnumaa, 2019). Minu Telegrami tellijatel on valik tasulise kuu- või aastapaketi vahel. Lisaks on võimalik osta tasulisi artikleid eraldi ühekaupa. Toetajatele pakutakse märkimisväärselt kõrgema kuutasu eest lisaboonuseid ja kohtumisi tegijatega.

Telegram.ee lehel on artiklid jaotatud kümnesse rubriiki: Eesti, Maailm, Teadus, Tervis, Kehakultuur, Areng, NWO (*New World Order*), Müstika, Arvamus ja Rõõm. Ehkki Telegram on peaaesjalikult veebiväljaanne, ilmus aastatel 2015-2018 kokku seitse Telegrami

paberajakirja, mis olid toona saadaval ka tavakaubanduses. Taskuhäälinguga alustas Telegram 2019. aasta aprillis ja saated on üleval mitmes kanalis: SoundCloudis, YouTube'is, iTunesis, Spotifys ja PodBeanis. Lisaks on Telegramil Instagrami konto.

Facebooki jälgijatega võrreldes on teistes mainitud kanalites Telegrami jälgijate arv siiski marginaalne, ulatudes paarikümnest inimesest PodBeanis pooleteise tuhandeni YouTube's. Enda Facebooki lehele postitab Telegrami toimetus põhiliselt oma kodulehe sisu ehk Telegrami Facebooki jälgijad peaksid suuresti kattuma telegram.ee lugejatega. Facebooki lehel on Telegramil selle magistritöö kirjutamise ajal rohkem kui 70 000 meeldimist. Seda on kõvasti rohkem kui samal sotsiaalmeediaplatformil figureerival Eesti Ekspressil (30 000) või Eesti Päevalehel (ca 35 000), aga siiski vähem kui Postimehel (162 000), Delfil (135 000) või Õhtulehel (103 000). Facebooki meeldimisi võrreldes on Telegram vaieldamatult populaarsem kui teised Eesti alternatiivmeediaväljaanded Uued Uudised (18 000), Objektiiv (17 000) või Vanglapiin (3500). Metrix.Stationi veebilehtede külastatavuse andmeid kõrvutades edestavad Uued Uudised siiski keskmise külastatavusega mõnevõrra Telegrami kodulehte. Metrix.Stationi andmetel varieerub telegram.ee külastajate hulk nädalas 15 000 ja 25 000 vahel, kuid alates koroonaviiruse tõttu eriolukorra kehtestamisest on lehekülje vaatamiste arv märtsis hüppeliselt tõusnud ja külastamiste arv nädalas kerkinud paar korda ka üle 60 000. Uute Uudiste nädalane külastuste arv on kõikunud 20 000 ja 30 000 vahel, kuid kerkinud eriolukorras aprilli alguses korra ka 90 000 peale.

Alternatiivmeedia lugejaid pole Eestis varem eriti uuritud. Konkreetselt Telegrami lugejatele keskendus küll Jaanus Vogelbergi bakalaureusetöö (2016), kuid tegu oli pigem kvantitatiivset üldistust püüdleva ankeetküsitlusega. Vogelbergi töö ei uurinud Telegrami lugejate sotsiaaldemograafilist tausta. Seetõttu ei olnud mul võimalik oma töö valimit koostades teha üldistusi Telegrami lugejate vanuse, soo, hariduse või muu seesuguse kohta.

Uurimisküsimused

Magistritöö eesmärk on analüüsida, millistel põhjustel eelistab teatud hulk inimesi traditsioonilisele uudisteajakirjandusele alternatiive ja millist väärtust nad sellistel väljaannetel näevad. Teen seda Eesti ühe populaarsema alternatiivmeediakanali Telegram lugejate põhjal. Kuna nii ankeetküsitlus kui ka intervjuud sattusid koroonakriisi tõttu kehtestatud eriolukorra algusperioodile ja võis eeldada, et see vastuseid mõjutab, otsustasin võtta lisateemana vaatluse alla kriisi mõju intervjuueeritavate meediatarbimisele. Otsin oma töös vastuseid järgmistele küsimustele:

- 1) Kui sageli, milliste kanalite kaudu ja missugust sisu Telegramist tarbitakse?
- 2) Millistel põhjustel eelistavad Telegrami lugejad uudisteajakirjandusele alternatiive?
- 3) Millist väärtust Telegrami lugejad väljaandel näevad?
- 4) Kas ja kuidas mõjutab koroonakriis Telegrami lugejate meediatarbimist?

MEETOD JA VALIM

Magistritööks andmete kogumiseks kasutasin kaht meetodit: kvantitatiivset veebiküsitlust ja kvalitatiivseid poolstruktureeritud personaalintervjuusid. Esmalt viisin läbi veebipõhise ankeetküsitluse, mille abil värbasin ka intervjuueeritavaid kvalitatiivse uuringu jaoks. Tutvustan järgnevalt mõlemat meetodit eraldi.

Kvantitatiivne lugejauuring

Kvantitatiivse lugejauuringu eesmärk oli saada Telegrami lugejate kohta suurema üldistusastmega andmeid kui see on võimalik kvalitatiivsete intervjuudega. Teiseks soovisin võrrelda ankeetküsitluse tulemusi Jaanus Vogelbergi (2016) viis aastat varem Telegrami lugejate seas läbi viidud uuringu järeldustega. Kolmandaks oli ankeetküsitlus hea võimalus saada kontakte kvalitatiivse uuringu jaoks – lugejad, kes olid nõus Telegramist pikemalt rääkima, said jätta ankeeti oma kontaktandmed.

Küsitluse ülesehitus

Ankeetküsitluse koostamisel võtsin eeskujuks Tartu Ülikooli kultuuriajakirjanduse uurimisrühma 2015. aastal läbi viidud kultuuriväljaannete lugejauuringu. Küsisin vastajate eelistusi ja hinnangut väljaande sisule ning otsusele hakata küsima artiklite lugemise eest tasu. Ankeedi täitjatel tuli ka märkida, mis on nende hinnangul Telegram.ee suurim väärtus Eesti meediamaastikul ja selle küsimuse vastusevariandid lähtusid Jaanus Vogelbergi (2016) Telegrami lugejate seas läbiviidud küsitluse tulemustest. Lisaks uurisin vastajatelt ka nende sotsiaaldemograafilise tausta kohta (sugu, vanus, haridus, elukoht). Soovi korral said vastajad ankeedi lõpus lisada oma e-maili aadressi või telefoninumbri nõusolekuga täiendavaks intervjuuks Telegrami teemal. Laekunud kontakte kasutasin osalejate värbamiseks kvalitatiivse uuringu jaoks. Uuringu läbiviimiseks kasutasin küsitlusplatvormi Google Forms. Telegram.ee lugejauuringu ankeet on leitav lisas 1.

Selleks, et küsitlus jõuaks sihtrühmani ehk Telegrami püsilugejateni, pöördusin Telegrami toimetuse poole palvega küsitlusankeeti jagada. Telegrami tegijad postitasid veebiküsitluse

oma Facebooki kontole ja kodulehele telegram.ee. Küsitlusele oli võimalik vastata 10. märtsist kuni 6. aprillini 2020. Kokku täitis ankeedi 168 inimest.

Küsitluse läbiviimine

Ankeetküsitlusele vastamine algas 10. märtsil, mil Telegrami peatoimetaja postitas küsitluse Telegrami Facebooki lehele. Järgmisel päeval kinnitas (*pin*) ta küsitluse postituse minu ettepanekul suurema tähelepanu saamiseks lehekülje esimeseks postituseks, kus ta püsis 25. märtsini. 11. märtsist kuni 28. märtsini oli telegram.ee lehel ka reklaamriba, mis kutsus üles lugejauuringus osalema.

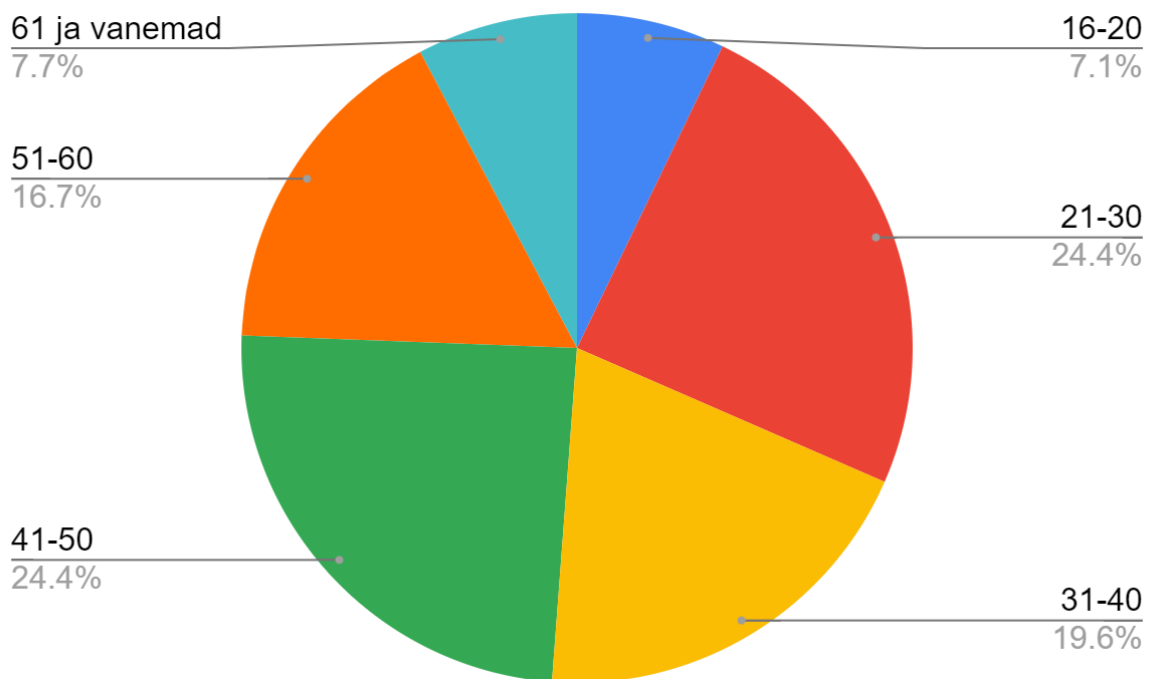
Perioodil 10. märtsist kuni 17. märtsini laekus küsitlusele 57 vastust. Võtsin võrdlusmomendiks Jaanus Vogelbergi bakalaureusetöö, kes sai 2015. aastal sama meetodit kasutades oma küsitlusele paari päevaga 361 vastust (Vogelberg, 2016). Telegrami Facebooki lehel oli toona ligi 20 000 jälgijat vähem, kuid Facebooki algoritmid on sellest ajast saadik kõvasti muutunud ja ei soosi enam välissisu ega postituste orgaanilist levikut (Quesenberry & Coolson, 2019). Lisaks võis vastamisaktiivsust mõjutada ka 12. märtsil koroonaviiruse leviku tõttu Eestis välja kuulutatud eriolukord, mis raputas paigast inimeste senise elukorralduse – keelati avalikud kogunemised, suleti koolid, tühistati reiseid ja kultuuriüritused, soovitati tungivalt töötada kodukontorist ja osa inimesi kaotas sootuks töö. Võib arvata, et sellises olukorras on inimestele esmatähtis saada infot otseselt oma elukorraldust puudutavate küsimuste kohta, mitte lugejauuringute täitmine. Seda, et inimesed otsisid eriolukorra alguses massiliselt infot traditsioonilisest uudismeediast, kinnitab ka Levila artikkel, kus on toodud välja, et Delfi lugude loetavus püstitas rekordeid, Õhtulehe koroonartiklite loetavus on kaks korda kõrgem teistest lugudest, ERRi portaale külastab 100% rohkem inimesi ja Aktuaalse Kaamera vaatajate arv on tõusnud üle 250 000 (Epner, 2020).

Kuna soovisin oma ankeetküsitlusele üldistuste võimalikuks tegemiseks rohkem vastuseid, otsustasin katsetada koostöös Telegrami toimetusega postituste näitamise ostmist ehk boostimist. Kandsin Telegramile 14 eurot, mille abil muutus vahemikus 18. märtsist kuni 23. märtsini lugejaküsitluse postitus nähtavamaks inimestele, kes olid Telegrami Facebooki lehe meeldivaks märkinud. Boostimine võimendas vastajate hulka ja sel perioodil laekus küsitlusele lisaks 85 vastust. 24. märtsist langes päevas lisanduvate vastuste hulk märgatavalt.

Perioodil 24. märtsist kuni 6. aprillini lisandus veel 25 vastajat, neist aprilli kuupäevade peale kokku vaid kaks tükki ja otsustasin ankeedi sulgeda.

Küsitluse valimi koosseis

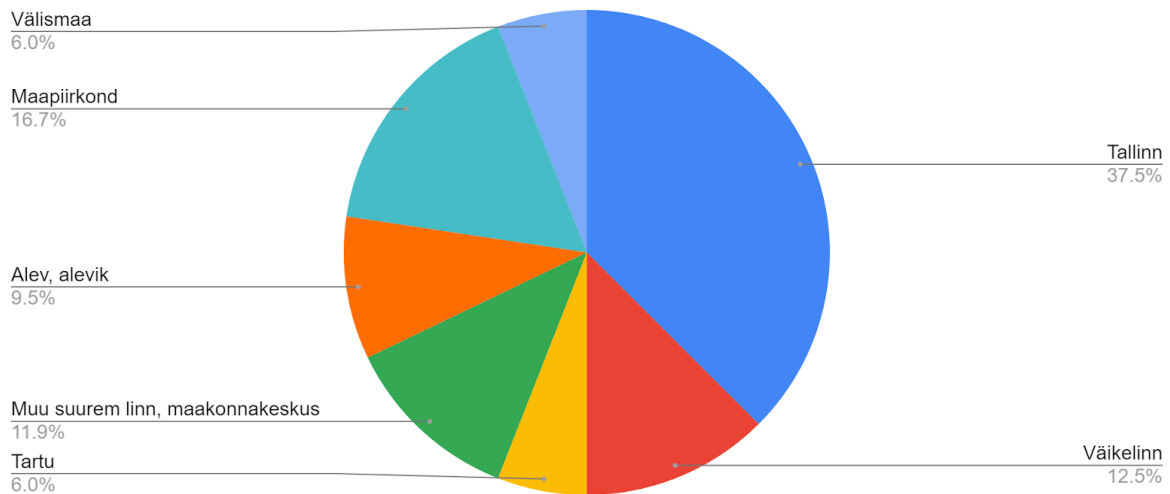
Kokku vastas küsitlusele 168 inimest. Vastanutest 93 inimest ehk 55,4% olid naised, 75 inimest ehk 44,6% mehed. Kõige noorem küsitlusele vastaja oli 16- ja vanim 78aastane. Enamik vastanutest, 143 inimest, olid vanuses 21-60 eluaastat. Nii 21-30aastaste kui ka 41-50aastaste vastajate vanusegrupis oli 41 inimest ehk kokku moodustasid nad pea poole küsimustikule vastanuist (vt joonis 1). Kuni 20aastaseid oli 12 ja üle 60 aasta vanuseid vastajaid kokku 13 tükki ehk kumbki vanusegrupp eraldi moodustas ligikaudu 7% kõigist vastanuist.

Joonis 1. Küsitlusele vastanute vanuseline jaotus.

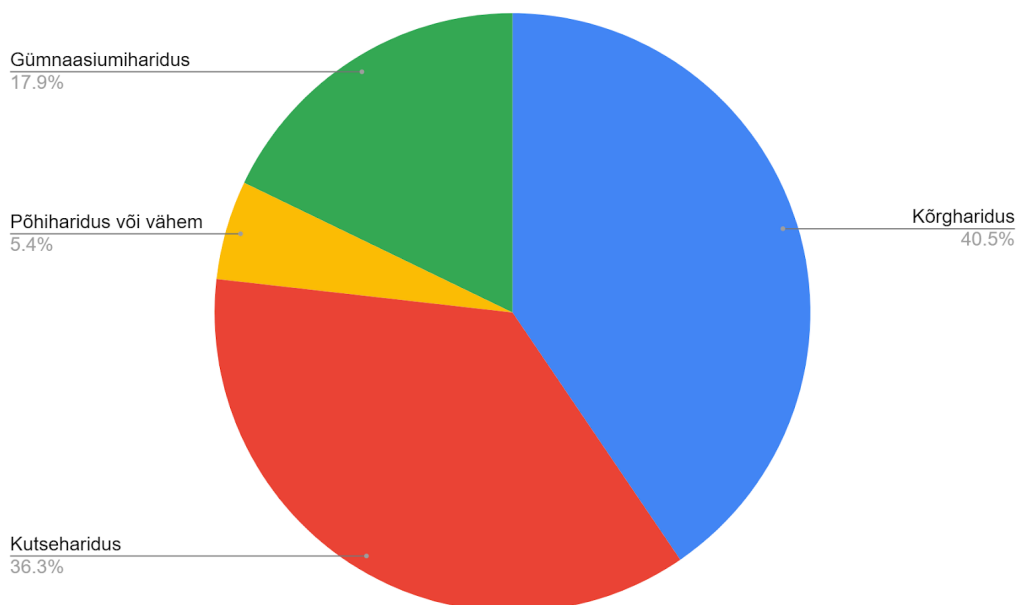
Kõige suurem osa vastanuist, 63 inimest ehk rohkem kui 37%, elab Tallinnas (vt joonis 2). Tartu elanikke oli vastanute seas vaid 10 ehk alla 6%. Sama suur hulk vastanuist märkis oma elukohaks välismaa. Muus suuremas linnas elab 20 ja väikelinnas 21 vastanut ehk kokku

umbes 24% vastanuist. Maapiirkonna märkis oma elukohaks 28 inimest ehk ligi 17% vastanuist. Üle 9% ehk 16 vastajat elab alevis või alevikus.

Joonis 2. Küsitlusele vastanute elukoht.

Kõige rohkem oli vastanute seas kõrgharidusega inimesi – 68 tükki ehk üle 40% (vt joonis 3). Neist 33 oli bakalaureusekraad või varasem kõrgharidus, 12 oli magistri- või doktorikraad ja 23 inimesel rakenduslik kõrgharidus. Kutseharidus oli 61 inimesel ehk rohkem kui 36% vastanuist. Neist 49 inimesel oli kutsekeskharidus ja 12 vastajal pärast põhiharidust omandatud kutseharidus. Gümnaasiumiharidusega oli pea 18% vastanuist ehk 30 inimest. Põhihariduse või sellest madalama haridustaseme märkis üheksa inimest ehk üle 5% vastanuist, sealhulgas ka alles gümnaasiumis õppivad noored.

Joonis 3. Küsitlusele vastanute hariduslik jaotus.

Kuna Telegrami lugejate sotsiaaldemograafilist tausta ei ole varem uuritud, siis ka antud küsitluse 168 vastuse põhjal ei ole võimalik teha põhjanevaid üldistusi kogu sihtgrupi kohta. Teoreetiliselt oli võimalik valimisse sattuda kõigil Telegrami lugejail, aga vaid juhul, kui nad ankeetküsitluse postitust või reklaamriba märkasid. Võrreldes küsitlusele vastanud inimeste arvu (168) Telegrami Facebooki lehe meeldivaks märkinud inimeste arvuga (70 000) või Metrix.Stationi andmetega telegram.ee külastuste kohta nädalas (eriolukorra ajal 40 000 – 60 000), tuleb nentida, et valdavale osale lugejaist jäi küsitlus ilmselt märkamata või siis ei pidanud nad vajalikuks seda täita.

Kvalitatiivne lugejauuring

Kui veebiküsitlusest soovisin saada Telegrami lugejate kohta üldistust võimaldavaid andmeid, siis intervjuude eesmärk oli koguda põhjalikumalt ja detailsemat infot selle kohta, miks inimesed Telegrami tarbivad. Kokku viisin Telegram.ee lugejatega läbi 26 poolstruktureeritud süvaintervjuud. Poolstruktureeritud intervjuude kasuks otsustasin seetõttu, et tegu on paindliku intervjuueerimise viisiga, mis võimaldab varem vähe uuritud sihtrühma kohta võimalikult palju infot koguda. Soovisin katta kõigi intervjuueeritavatega samad teemad, aga teha seda intervjuu loogikast lähtudes ja olles avatud uutele huvitavatele

teemadele, mille intervjueeritav võib sisse tuua. Intervjueeritavate kontaktid sain eelpool kirjeldatud veebiküsitlusest.

Intervjuude läbiviimine

Kokku jättis oma telefoninumbri või e-maili aadressi 168 kvantitatiivsele ankeetküsitlusele vastanust 62 inimest, kes väljendasid sellega nõusolekut vestelda Telegramist lähemalt. Inimestega ühendust võttes selgus, et vähemalt üks telefoninumber ja kaks e-maili aadressi olid vigased, st numbril polnud võimalik helistada ja e-kirjad tulid veateatega tagasi. Lisaks ei saanud ma mingit vastust 22 e-kirjale, mille ankeeti jäetud kontaktidele saatsin. Kaheksa viimasena jäetud kontaktiga ei proovinud ma enam ühendust võtta, sest selleks hetkeks oli juba tehtud intervjuude põhjal toimunud andmete küllastumine ja kuigivõrd uut infot enam ei lisandunud.

Alustasin intervjuudega ajal, kui veebiküsitlus oli veel aktiivne ning hakkasin järjest ühendust võtma ja intervjuusid kokku leppima oma kontakti jätnud inimestega. Intervjuud toimusid perioodil 20. märtsist kuni 29. märtsini. Seoses 12. märtsist koroonaviiruse leviku tõttu kehtima hakanud eriolukorraga ei kohtunud ma ühegi intervjueeritavaga näost-näkku. Valdav osa 26 intervjuust toimus telefoni teel. Kahe välismaal elava Telegrami lugejaga tegin intervjuud Facebook messengeri videokõne ja Skype'i abil. Kindlasti oli vahetu kontakti puudumisel mõju intervjuude kvaliteedile, sest nii minul kui intervjueeritavatel puudus võimalus saada tagasisidet kehakeele ja näoilmete vahendusel ja luua avatud vestluseks usalduslikumat õhkkonda.

Salvestasin intervjueeritavate nõusolekul kõik intervjuud. Salvestisi kasutasin ainult magistritöö abivahendina intervjuude üles kirjutamisel. Vastajad jäävad analüüsis anonüümseks. Intervjuude transkribeerimisel muutsin tuvastamatuks kõik viited, mis võinuks viia mõne isiku tuvastamiseni.

Intervjuude ülesehitus ja analüüsimeetod

Intervjuudes küsisin üldise meediatarbimise kohta ning lähemalt selle kohta, mis teemad inimest Telegramis huvitavad ja mis väärtust nad väljaandel Eestis näevad. Lisaks uurisin, kuidas suhtutakse Telegrami toimetuse otsusesse teha väljaande sisu tasuliseks. Kuna intervjuud sattusid koroonakriisi tõttu kehtestatud eriolukorra algusperioodile ja see teema

tõstatus juba esimestes intervjuudes, otsustasin võtta lisateemana vaatluse alla kriisi mõju intervjueeritavate meediatarbimisele. Intervjuukava leiab lisas nr 2 ja intervjuude transkriptsioonid lisas 3.

Analüüsisin intervjuude transkriptsioone põhistatud teooriat kasutades. Kuna Telegrami või üldse alternatiivmeedia lugejaid pole Eestis varem kuigivõrd uuritud, tundus oluline kasutada kvalitatiivset analüüsimeetodit, mis on uuritava materjali suhtes võimalikult avatud. Põhistatud teooria võimaldab uurimuse käigus kogutud empiiriliste andmete põhjal uuritava kohta teooriaid luua (Lepik & Strömpl, 2014). Oma analüüsis otsisin esilekerkivate teemade kaupa tekstilõike ja lauseid ning kodeerisin selle alusel intervjuud. Meetodi abil soovisin jõuda teooriani, mis selgitaks, millistel põhjustel eelistab teatud hulk inimesi Eestis peavoolumeediale alternatiive ja millist väärtust nad selles näevad.

Näiteks tõi enamik intervjueerituid välja mitmesuguseid põhjuseid, miks nad uudisteajakirjandust ei tarbi või selle sisu suhtes skeptilised on. Eesti uudistekanaled nagu Delfi, Postimees ja ERR nimetasid intervjueeritavad peavoolumeediaks ja koodide nimetamisel lähtusin intervjueeritavate räägitust. Seega kirjeldasid uudisteajakirjanduse kriitikat koodid nagu “peavoolu info ei huvita”, “peavool on ühetaoline”, “peavool on negatiivne”, “peavool ei ole usaldusväärne” jne. Telegrami tähtsusest ja väärtusest rääkides kerkisid intervjueeritavate jutus esile märksõnad, millest said koodid nagu “Telegram on alternatiiv peavoolule”, “Telegram ei suru oma tõde peale”, “Telegramis on lai valik infot”, “Telegram õhutab mõtlema”, “Telegram kinnitab varasemaid teadmisi/arusaamu” jne.

Intervjueeritavate reaktsioonid Telegrami tegijate otsusele sisu tasuliseks teha jagunesid laias laastus kaheks – poolt ja vastu. Siiski toodi erinevaid põhjendusi, mille jagasin koodide alla nagu näiteks “tasuline Telegram toetab tegijaid”, “tasuline Telegram on kvaliteetsem”, “tasuline Telegram hoiab eemale kriitikud” ning “tasuline Telegram on paljudele kallis” ja “tasuline Telegram pole raha väärt”. Koroonakriisiga seotud vastused jagasin kolme koodi alla: “koroona mõju meediatarbimisele”, “koroonakajastus Telegramis ja alternatiivis” ja “peavool koroonast”.

Paljudest intervjuudest jäi kõlama iseseisva infootsingu olulisus vastanutele ja seda tähistasin koodiga “otsin ise infot mitmelt poolt”. Intervjuudes kerkis sageli esile ka vastandus Telegrami lugejate ja traditsioonilise ajakirjanduse jälgijate vahel, mille märkisin koodiga “Telegrami lugejad vs teised”. Küsisin intervjuudes, kas Telegrami juures võiks ka midagi

paremini olla ning vastused jagunesid koodide alla “Telegram võiks kohati olla tuumakam” ja “Telegramil puudub selge maailmavaade”.

Intervjuude valimi koosseis

26 intervjuueeritavast 12 olid mees- ja 14 naissoost (vt tabel 1). Kõige rohkem intervjuueeritavaid, 11 inimest, elas suuremas linnas (sh Tallinnas ja Tartus). Alevikes ja väikelinnades elas seitse ja maapiirkonnas viis intervjuueeritavat. Kolm intervjuueeritavat elas välismaal. Hariduse poolest oli intervjuueeritavate seas kõige enam kutseharidusega inimesi – kokku kümme. Kõrgharidusega intervjuueeritavaid oli kaheksa, gümnaasiumiharidusega kuus ja põhiharidusega intervjuueeritavaid kaks.

Tabel 1. Intervjuueeritavate sotsiaaldemograafilised andmed.

Intervjuueeritav	Vanus	Sugu	Haridus	Elukoht
M30, põhiharidus	30	mees	põiharidus	Tallinn
M44, kõrgharidus	44	mees	kõrgharidus	väikelinn
N33, rakenduslik kõrgharidus	33	naine	rakenduslik kõrgharidus	välismaa
N29, gümnaasiumiharidus	29	naine	gümnaasiumiharidus	suurem linn
N50, kõrgharidus	50	naine	kõrgharidus	välismaa
N17, gümnaasiumiharidus	17	naine	gümnaasiumiharidus	väikelinn
N59, kutsekeskharidus	59	naine	kutsekeskharidus	maapiirkond
N66, kõrgharidus	66	naine	kõrgharidus	Tallinn
M35, kutseharidus	35	mees	kutsekeskharidus	suurem linn
N30, kutsekeskharidus	30	naine	kutsekeskharidus	Tallinn
N21, gümnaasiumiharidus	21	naine	gümnaasiumiharidus	Tartu
M19, põhiharidus	19	mees	põiharidus	väikelinn
N26, rakenduslik kõrgharidus	26	naine	rakenduslik kõrgharidus	maapiirkond
M55, kõrgharidus	55	mees	kõrgharidus	Tartu
M70, kutseharidus	70	mees	kutseharidus pärast põhiharidust	maapiirkond
M20, gümnaasiumiharidus	20	mees	gümnaasiumiharidus	Tallinn

M40, rakenduslik kõrgharidus	40	mees	rakenduslik kõrgharidus	suurem linn
M36, kutsekeskharidus	36	mees	kutsekeskharidus	alev, alevik
N60, magistrikraad	60	naine	magistri- või doktorikraad	Tallinn
N49, kutsekeskharidus	49	naine	kutsekeskharidus	alev, alevik
M45, kutsekeskharidus	45	mees	kutsekeskharidus	välismaa
N36, kutsekeskharidus	36	naine	kutsekeskharidus	väikelinn
N47, gümnaasiumiharidus	47	naine	gümnaasiumiharidus	maapiirkond
M45, kutseharidus	45	mees	kutseharidus pärast põhiharidust	maapiirkond
M25, gümnaasiumiharidus	25	mees	gümnaasiumiharidus	Tallinn
N34, kutseharidus	34	naine	kutseharidus pärast põhiharidust	alev, alevik

TULEMUSED

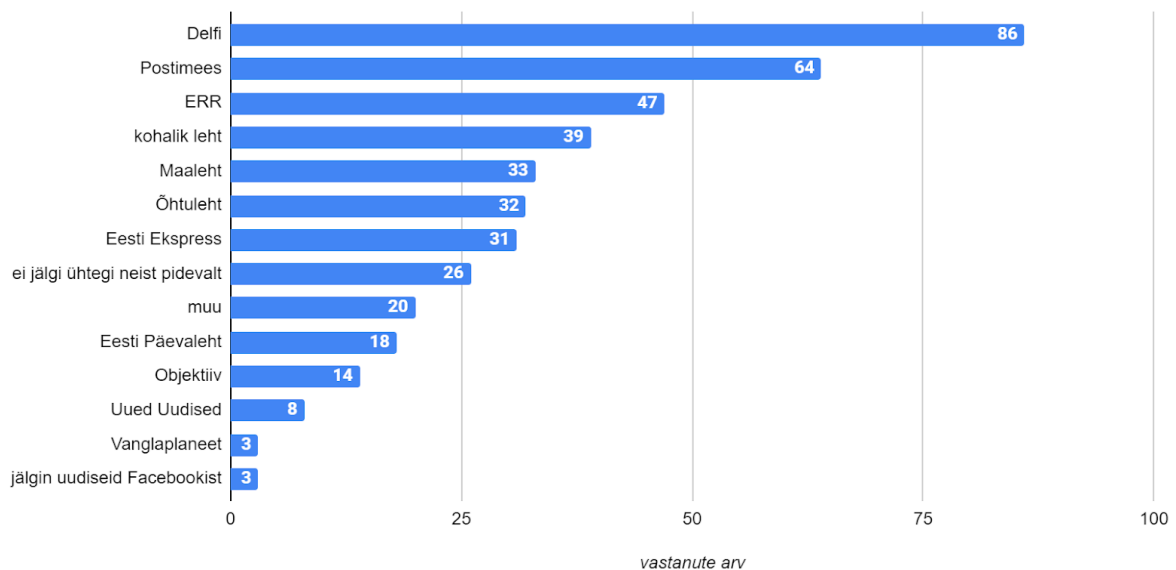
Selles peatükis vaatlen veebiküsitluse ja personaalintervjuude tulemusi. Kõigepealt teen kokkuvõtte ankeedi vastustest ja seejärel kirjeldan lähemalt intervjuudest esilekerkinud teemasid.

Ankeetküsitluse tulemused

Kvantitatiivse ankeetküsitluse eesmärk oli saada intervjuudega võrreldes üldisemat infot, kes ja miks on Telegrami püsilugejad. Kokku vastas 168 inimest, kes andsid oma hinnangu Telegrami sisule ja otsusele hakata küsima artiklite lugemise eest tasu. Lisaks tuli ankeedi täitnud inimestel vastata küsimustele oma sotsiaaldemograafilise tausta kohta (need andmed on kirjeldatud valimi peatükis). Küsitlusele vastas veidi rohkem naisi kui mehi. Valimi suurus ei luba siiski teha põhjanevaid järeldusi, kas selline ülekaal oli juhuslik või kõnetavadki Telegrami teemad naisi veidi rohkem. On võimalik, et naised olid lihtsalt agaramad ankeeditäitjad.

Valdav osa vastanuist (üle 76%) loeb Telegrami mitu korda nädalas või suisa iga päev. Telegrami kõrval olid vastanute seas populaarsemad meediakanalid Delfi, Postimees ja ERR

(vt joonis 4). Mainiti ka teisi alternatiivmeedia väljaandeid nagu Objektiiv, Uued Uudised ja Vanglaplaneet. 26 inimest ehk 15% vastanuist märkis, et ei tarbi peale Telegrami pidevalt ühtegi teist väljaannet. Meediatarbimise küsimuses oli avatud vastusevariant ja mitu inimest kasutas seda võimalusena öelda, et ei loe peavoolumeediat üldse. Üks vastaja põhjendas seda konkreetselt uudisteajakirjanduse koroonakajastusega.

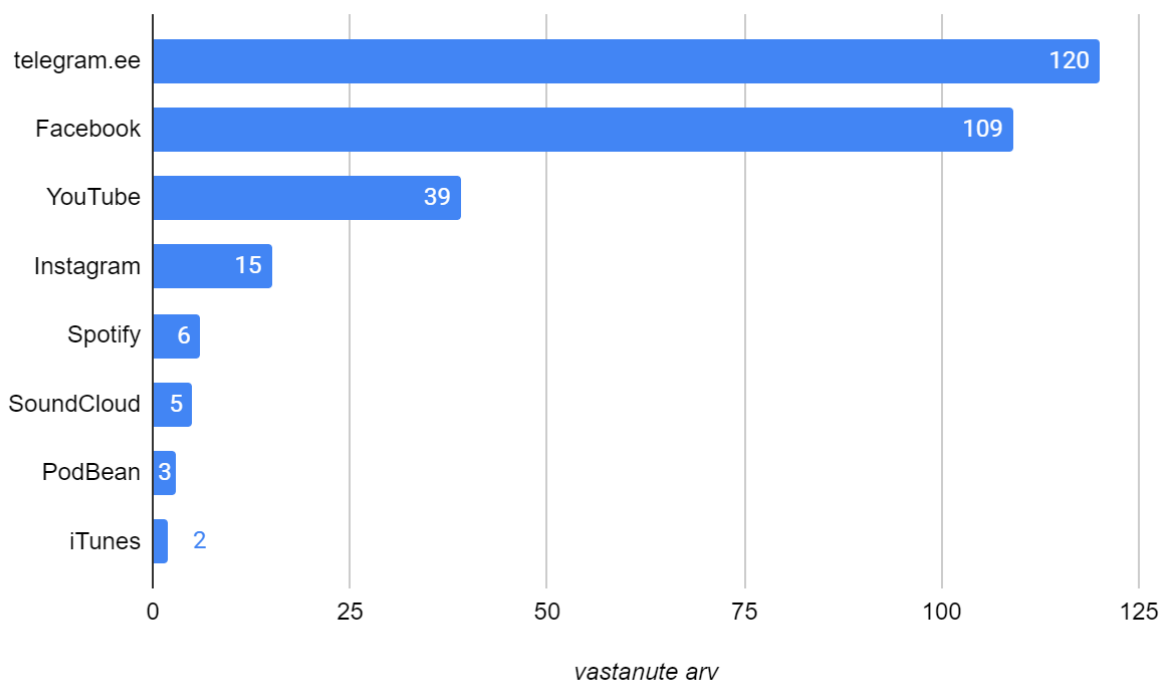

Joonis 4. Küsitlusele vastanute meediatarbimine lisaks Telegramile.

Enamik vastanuist olid Telegrami lugejad juba aastaid, alla aasta oli väljaannet jälginud vaid kaheksa inimest ehk ligi 5% vastanuist. Valdav osa vastanuid (120 inimest ehk rohkem kui 71%) märkis, et loeb väljaandest artikleid teemadel, mis neile huvi pakuvad. 29 inimest ehk veidi üle 17% vastanutest loeb läbi kõik artiklid ja 19 vastanut vaid üksikuid artikleid.

Telegrami sisuga hoiavad vastanud end kursis valdavalt telegram.ee kodulehe (120 märkimist) ja Facebooki (109 märkimist) kaudu (vt joonis 5). Võib eeldada, et mõlemat kanalit jälgivad need Telegrami lugejad vastanuist, kel on Facebooki konto. Ka intervjuudest selgus, et sotsiaalmeediakontoga inimesed klikivad küll Facebooki kaudu silma jäänud artiklitele, aga käivad ka eraldi telegram.ee lehte vaatamas. Ankeetküsitluse kohaselt jääb populaarsuselt kolmas kanal YouTube 39 märkimisega kahest esimesest ligi kolm korda maha. See on ka mõistetav, sest YouTube on Telegramil jälgijaid alla pooleteise tuhande, samas kui kodulehe ja Facebooki jälgijate arv küünib kümnetesse tuhandetesse. Lisaks vahendab YouTube spetsiifiliselt Telegrami videosisu, kodulehe ja Facebooki lehe kaudu saab

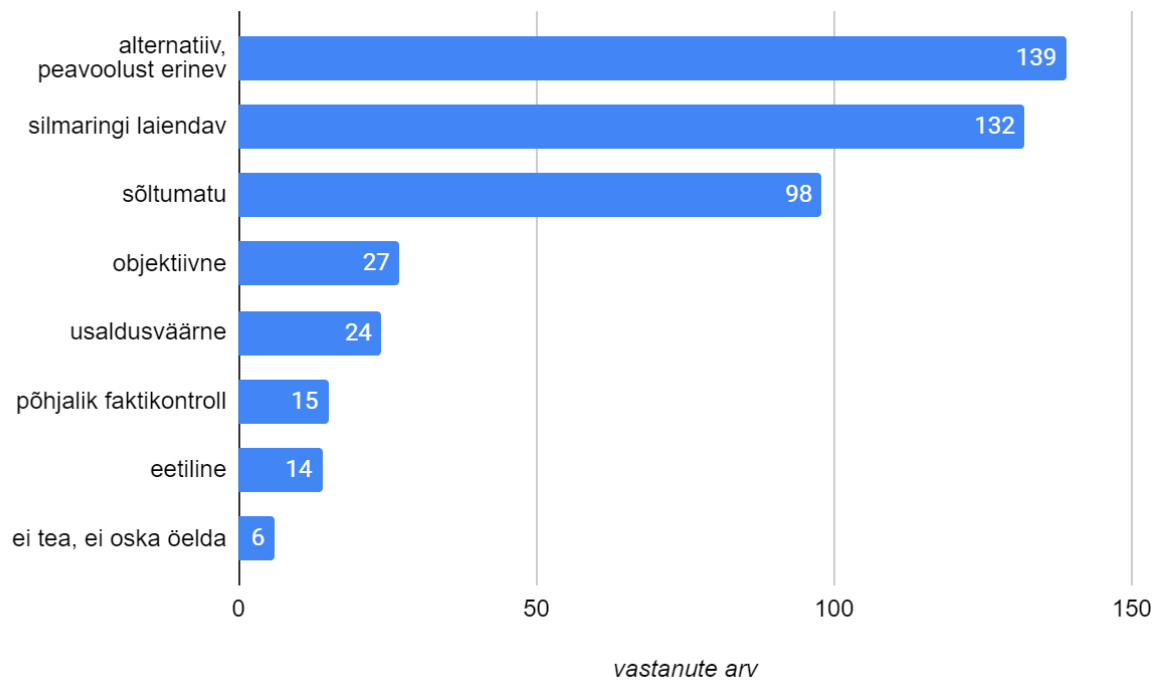
aga olla kursis väljaande kogu sisuga. Üsna vähe märkimisi said Telegrami kõik taskuhäälinguplatvormid kokku (16) ja Instagram (15). Põhjuseks on ilmselt asjaolu, et taskuhäälinguga alustas Telegram alles veidi rohkem kui aasta eest ning Instagrami nad väga palju sisu ei postita. Need kanalid on samuti sisuspetsiifilised – heli ja visuaal –, samas kui telegram.ee koondab kokku kogu väljaande sisu ja lingid välistele kanalitele.

Joonis 5. Kanalid, mille kaudu küsitletud end Telegrami sisuga kursis hoiavad.

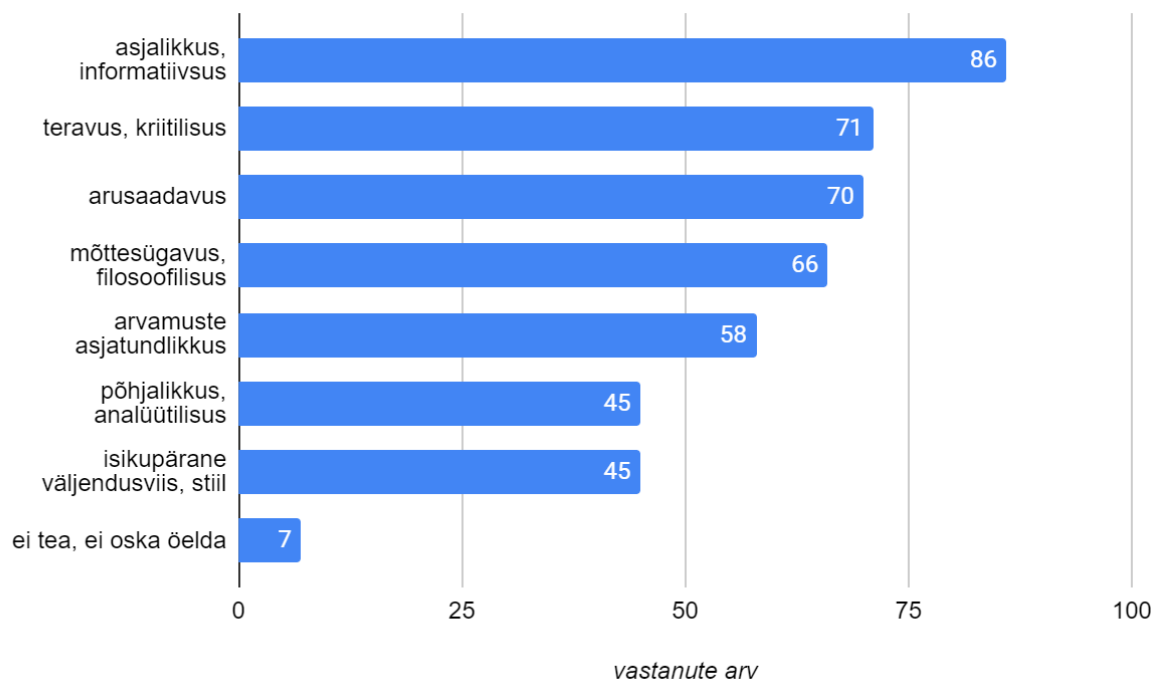
Peaaegu kõik vastajad (151 inimest) hindasid Telegrami väga heaks või heaks ja vaid seitse inimest leidis, et väljaanne on kehv. Ankeedi täitjatel tuli märkida, mis on nende hinnangul Telegram.ee suurim väärtus Eesti meediamaastikul ning neil oli võimalik valida etteantud nimekirjast kuni kolm enda jaoks tähtsamat vastusevarianti (vt täpsemalt joonis 6). Kõige rohkem, 139 korral märkisid ankeetküsitlusele vastajad Telegrami väärtuseks alternatiivi pakkumise peavoolule. Peaaegu sama suur hulk, 132 inimest märkis, et Telegram laiendab silmaringi. Kolmanda tähtsana tõid ankeedile vastajad välja Telegrami sõltumatuse – selle variandi märkis ära 98 inimest. Väärtusi nagu objektiivsus, usaldusväarsus, põhjalik faktikontroll ja eetilisus pidasid vastajad Telegrami juures tähtsaks kordades vähem. Tulemused kattuvad Jaanus Vogelbergi (2016) Telegrami lugejate hulgas läbi viidud uuringuga, kus vastanud tõstsid samuti kõige enam esile väljaande alternatiivsust.

Ka Vogelbergi töö tulemused näitasid, et Telegrami faktikontrollist pidasid lugejad olulisemaks, et väljaanne avardab nende silmaringi.

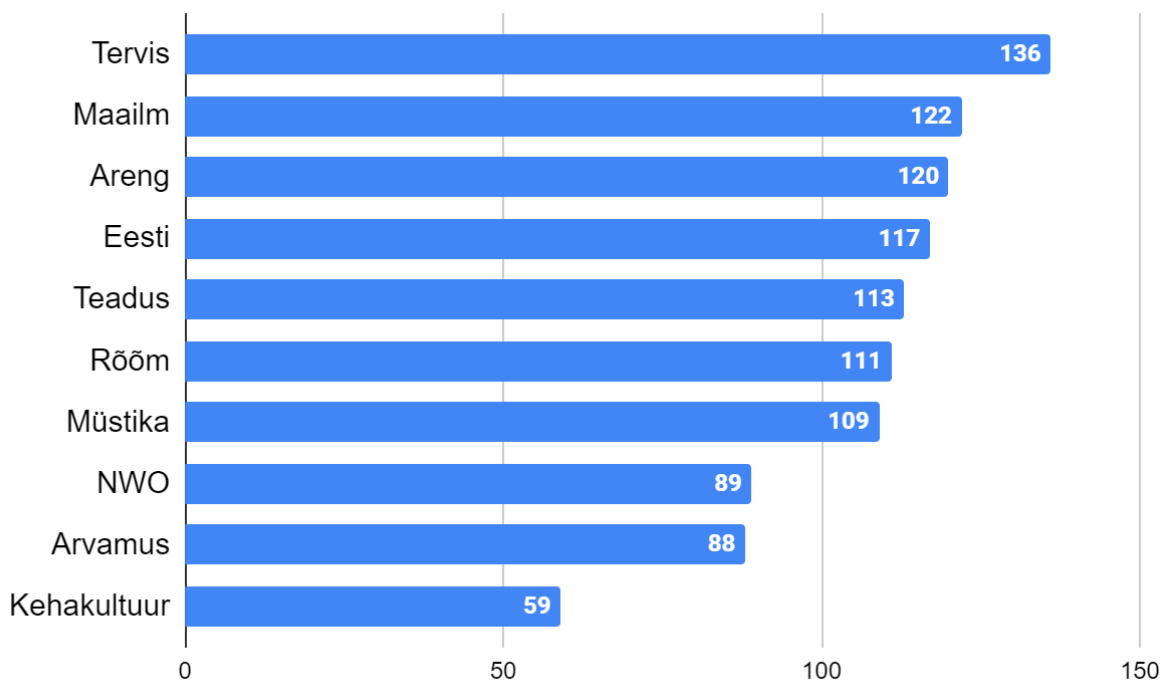
Joonis 6. Küsitlusele vastanute hinnang Telegrami väärtusele Eesti meediamaastikul.

Ankeetküsitlusele vastanud said kuni kolm vastusevarianti märkida ka küsimuses Telegramis avaldatud materjalide omaduste kohta. Siin jagunesid arvamused ühtlasemalt kui Telegrami väärtuse küsimuses (vt lähemalt joonis 7). Vastajad hindasid kõige rohkem Telegrami sisu asjalikkust ja informatiivsust. Arvukalt äramärkimist leidsid ka väljaande sisu teravus ja kriitilisus, arusaadavus ning mõttesügavus ja filosoofilisus. Seejuures mõttesügavust ja filosoofilisust peetakse eelkõige omaseks kultuuriajakirjandusele, mis on uudisteajakirjandusega võrreldes samuti omamoodi niši- või alternatiivsisu pakkuv meedia.

Joonis 7. Küsitlusele vastanute hinnang Telegramis avaldatud materjalidele.

Ankeetküsitluses tuli vastajatel muuhulgas märkida, millised Telegrami rubriigid on neile kõige olulisemad ja huvipakkumad (vt joonis 8). Kõige enam – 136 korral – märgiti enda jaoks esmatähtsaks ja väga huvitavaks terviserubriik. See võib olla mõjutatud asjaolust, et küsitluse toimumise periood kattus koroonakriisi tõttu Eestis kehtestatud eriolukorraga. Tervisega seotud teemasid tõid palju esile ka intervjueeritavad. Teiste rubriikide seas tõusid esile veel Maailm (122 märkimist) ja Areng (120 märkimist). Rohkem kui sada inimest tundis suurt huvi veel Eesti, Teaduse, Rõõmu ja Müstika rubriigi vastu. Ülejäänud kolm rubriiki vastanute seas nii palju märkimist ei leidnud ja kõige vähem huvitavaks hindasid vastanud Kehakultuuri rubriigi. Samas ei pruugi need tulemused kattuda täielikult vastanute tegelike eelistustega, sest intervjuude käigus selgus, et inimesed ei jälgi väga teadlikult üht või teist rubriiki. Sageli klikitakse huvitavale pealkirjale Facebookis ja sealtkaudu Telegrami kodulehe külastajad ei pruugi rubriigisüsteemist teadlikud ollagi. Näiteks vandenõuteooriate rubriik on nimetatud NWO-ks (*New World Order*), aga selle tähendus ei pruugi lugejatele arusaadav olla. Samuti võivad üsna umbmääraseks jääda rubriiginimed Rõõm ja Areng.

Joonis 8. Rubriigi kõige huvitavamaks või väga huvitavaks märkinud vastanute arv.

Vastanutest 37 inimest ehk 22% märkis, et on Telegrami püsitellijad (vt lähemalt joonis 9). 27 inimest oli väljaannet varem toetanud. 51 inimest ehk veidi üle 30% vastas, et plaanib Telegrami sisu eest edaspidi tasuda. Peaaegu sama hulk vastanuid – 50 inimest – märkisid, et ei ole Telegrami sisu eest varem tasunud ja ei kavatse seda ka edaspidi teha. Samas suhtusid üle poole vastanutest Telegrami tegijate otsusesse tasulist sisu pakkuda pigem hästi. Pigem halvasti suhtusid sisu tasuliseks muutumisse 37 inimest ehk 22% vastanuist. 43 inimest ehk pea 26% vastanuist ei osanud selles küsimuses seisukohta võtta. Varem on Telegram end rahastanud lugejate annetuste ja kodulehele reklaampindade müümisega. Lugejate motivatsiooni väljaannet rahaliselt toetada uuris ka Vogelberg (2016), kes leidis, et umbes kuuendik vastanuist oli Telegrami varem toetanud ja ligi kolmandik seda kaalunud. Selle magistritöö tarbeks tehtud ankeetküsitluse tulemuste põhjal on Telegrami rahaliselt toetajate osakaal viie aastaga veidi tõusnud. Põhjapanevaid järeldusi sellest siiski teha ei saa, sest ankeetküsitlust ei saa pidada selliste üldistuste jaoks piisavalt representatiivseks.

Kas olete Telegram.ee sisu eest tasunud?

168 vastust

Joonis 9. Telegrami lugejate valmidus sisu eest tasuda.

Kokkuvõttes on 168 küsitlusele vastanut valdavalt pikaajalised Telegrami lugejad, kes hindavad väljaannet heaks. Telegrami väärtusena näevad nad kõige enam alternatiivsust Eesti meediamaastikul. Samuti on vastanute jaoks tähtis, et Telegram on silmaringi laiendav ja sõltumatu. Telegrami sisu juures hindasid vastajad kõige rohkem selle asjalikkust ja informatiivsust. Veidi enam kui pooled vastanuist suhtusid Telegrami tegijate otsusesse sisu eest tasu küsida pigem hästi. Samas oli vastanute seas püsitellijaid alla veerandi. Siiski märkis ligi kolmandik vastanutest, et plaanib samuti Telegrami raha eest tellima hakata. Pigem halvasti suhtus tasulisse sisusse alla veerandi vastanuist ja sisu eest tasuma ei plaani hakata ligi kolmandik vastanuist.

Intervjuude tulemused

Läbiviidud 26 intervjuust selgus mitmesuguseid põhjuseid, miks vastanud Telegrami lugejad suhtuvad kriitiliselt traditsioonilistesse meediakanalitesse ning väärtustavad ja usaldavad Telegrami. Olen peavoolu kriitikale ja Telegramis tajutavatele väärtustele pühendanud kummalegi eraldi peatüki. Lisaks pean oluliseks eraldi välja tuua intervjuueeritavate infotarbimise põhimõtted. Edasi käsitlen intervjuueeritavate suhtumist Telegrami otsusesse küsida sisu eest tasu. Viimase alapeatükina võtan kokku intervjuueeritavate meediatarbimise koroonaviiruse tõttu kehtestatud eriolukorra kontekstis.

Suhtumine uudisteajakirjandusse

Pea kõigi intervjueeritavate jutust koorus välja kriitika traditsiooniliste meediakanalite suhtes. Mitu intervjueeritavat mainis, et ei jälgigi eraldi ühtegi uudistekanalit. Uudiseid märgatakse ja tarbitakse niivõrd-kuivõrd neid kontaktide kaudu Facebooki seinale tekib. Põhjendusi uudisteajakirjanduse nagu Postimees, Delfi ja ERR vältimiseks või seal esitatud infosse skeptiliselt suhtumiseks toodi mitmesuguseid. Olen need põhjendused üldisemalt liigitanud kaheks selle põhjal, kas

(1) intervjueeritavale ei lähe laiemas plaanis uudismeedia käsitletud teemad korda või

(2) intervjueeritav ei usalda teatud põhjustel traditsiooniliste uudistekanalite infot.

Peamiselt töid intervjueeritavad uudisteajakirjanduse nõrkusi välja oma üldisest meediatarbimisest rääkides ja Telegrami väärtust lahti mõtestades. Alternatiiv versus peavool vastandust püüdsin ise küsimustes vältida. Mitmel puhul töid konkreetselt peavoolu mõiste välja vastajad ise, alternatiivmeedia mõistet kasutati harvem.

M70, kutseharidus: See on kontrollitud meediaväljaannete sisu, mis kantakse üle, eksole, Eesti meediasse. No nemad nimetavad seda peavoolumeedia, mina ütlen kontrollitud meedia.

Eelnevas tsitaadis viitab vastaja kontrollitud meediale, vastandudes sellega ajakirjanduse põhiolemusele: sisu eeltoimetamine ehk sisu kontroll ehk väravavahi roll on üks uudisteajakirjanduse ülesandeid. Intervjuudest kumas kohati läbi, et traditsioonilise meedia ja selle eri kanalite toimimise loogika ei pruugi olla üheselt arusaadav. Üks põhjuseid võib olla see, et meediakirjaoskus lisati Eestis riiklikesse õppekavadesse 2002. aastal, süvendatult alles 2011. aastal (Ugur, 2011). Näiteks võrreldi ühes intervjuus võrreldamatut ehk veebilehte telesaatega ning teises jäi selgusetuks juhtkirja roll päevalehes.

M25, gümnaasiumiharidus: No Telegramis on eraldi rubriik, kus on Eesti uudiseid päris mitu tükki. Neil on nagu kõik rubriigid. Aga kui sa vaatad "Reporterit", siis sul ei ole mingeid rubriike seal. Sa vaatad ikka seda, mis sul seal ees on.

M36, keskeriharidus: Kunagi ma lugesin Postimeest ja need arvamused ja need, noh, see, mis seal igapäev on, esilehel, noh see kolumn või... et see oli nagu, kuidas inimene peab mõtlema nagu või mida tegema. Või kuidagi suunavad uudised või... Kuigi noh, see on ju iga inimese vaba valik, mida ta loeb või usub. Aga kui väga suur väljaanne on, siis ta ei tohiks nagu niimoodi peale suruda oma arvamust. Või tuleb ka teise poole arvamust kuulata.

Viimane tsitaat tõstatab küsimuse, kas juhtkiri kui üks traditsioonilise ajakirjanduse põhižanre täidab oma eesmärgi, kui jääb osadele inimestele arusaamatuks. Seda, et juhtkiri väljendab meediaväljaande seisukohta ning tõlgendab olulist päevakajalist uudist, ei ole enamik inimesi koolis õppinud. Kui traditsiooniliselt autori nimeta ja toimetusele laienev juhtkiri läheb lugejal segamini uudislugudega, oleks selliste meediatarbijate huvides ehk selgem ja läbipaistvam varustada juhtkiri konkreetse nime ja näoga nagu teeb näiteks Eesti Ekspress. Tsitaadist ilmneb veel, et ka ülejäänud arvamused otstarve ei pruugi olla piisavalt selge ja need ei seisa kõigi meediatarbijate jaoks piisavalt eraldi muust sisust. Ehk tuleks ajakirjandusväljaannetel arusaadavamalt väljendada, millistel kaalutlustel keegi väljaandes oma arvamust avaldama pääseb.

Järgmises kahes alapeatükis vaatlen lähemalt põhjuseid, miks intervjuud andnud Telegrami lugejad uudisteajakirjandust ei tarbi ja ei usalda.

Uudisteajakirjanduse sisu vajalikkus

Selles alapeatükis annan ülevaate põhjendustest, miks intervjueritud Telegrami lugejatele ei lähe korda ja nad ei tunne vajadust tarbida päevakajalisi uudiseid Eesti traditsioonilistest meediakanalitest. Mitmed intervjueritavad märkisid uudismeediast rääkides otse, et ei leia sealt enda jaoks suurt midagi huvipakkuvat või väärtuslikku. Seepärast ei olda nõus sellise sisu eest ka maksma.

M30, põhiharidus: Aga ma ei jälgi otseselt mitte midagi, sellepärast, et esiteks see on kõik läinud tasuliseks üks ole, et peaks tegema nagu selle kuupaketi ja ma ei ole... noh, ma ei pea seda vajalikuks lihtsalt. See info... või... mul ei ole selle infoga midagi

teha, mis tuleb Delfist või Postimehest, et pigem ma guugeldan, kui mind midagi huvitab.

Väga palju leidis intervjuudes märkimist meedias käsitletud teemade ühetaolisus. Üks intervjuueeritav viitas ka Eesti ainsale uudisteagentuurile BNS kui allikale, kust kogu peavool tema sõnul oma info kokku kopeerib. Ehkki kohalike uudisteagentuuride mõju veebiajakirjandusele on uuritud ja seoseid ka leitud (Forde & Johnston, 2013; Welbers et al, 2018), ei ole Eestis BNSi mõjukus uuringute kohaselt siiski kuigi suur (Rantanen et al, 2019). Intervjuueeritud Telegrami lugejad väitsid, et uudisteajakirjandus käsitleb kanalist hoolimata täpselt samu teemasid ja täpselt ühtmoodi, olgu tegu Postimehe, Delfi või ERRiga. Seetõttu ei ole vastajad rahul traditsioonilise meedia pakutuga ja tunnevad puudust mitmekesisemast infost.

N49, kutsekeskharidus: Et tõesti kui hakkad neid kõrvutama, siis saadki aru, et see peavoolumeedia nagu... nii palju erinevaid väljaandeid, aga enamus räägib nagu ühte ja sama ju.

Vastanud ei näe põhjust olla kursis päevakajalise infoga. Meedia kajastab põhjalikult päevapoliitikat, aga see paljusid intervjuueerituid ei huvita. Uudiseid tajutakse kui midagi, mis pole konkreetselt inimese enda elu ja tegemistega kuigivõrd seotud. Uudisteajakirjandus ei täida vajadust sellise info järele, mis intervjuueeritavate jaoks oluline on. Uudiste jälgimine võib tunduda suisa tüütu ja asjatu koorem. Osa intervjuueeritavaid kinnitas, et ongi uudiste jälgimisest peaaegu või täielikult loobunud. Aeg on piiratud ja seda eelistatakse kasutada enda jaoks väärtuslikematele tegevustele. Lisaks põhjendas mitu inimest uudiste vältimist kajastuste (asjatu) negatiivsusega. Ka Reutersi ajakirjandusuuringute instituudi üleilmse uuringu (Newman et al, 2019) kohaselt on paljude inimeste jaoks probleemiks uudiste kajastamise liialt negatiivne toon ja see on üks põhjus uudiste teadlikuks vältimiseks.

N17, gümnaasiumiharidus: Aga aeg-ajalt on seal hästi negatiivsed ja šokeerivad uudised, kus võib olla mingeid jubedaid pilte juures. Siis panen kohe selle eest ära. Neid ei kannata isiklikult ei lugeda ega vaadata. Näiteks õnnetusjuhtumid või kui keegi on teinud kellelegi midagi, vägistamine, keegi on auto alla jäänud või muu seesugune.

Uudisteajakirjanduse negatiivsust tõid peamiselt esile just naissoost intervjueeritavad, mis võib olla seotud asjaoluga, et negatiivne uudisteinfo mõjutab meestest rohkem naiste stressitaset ja sellised uudised jäävad naistele paremini meelde (Marin et al, 2012).

Intervjuudes kritiseeriti ka traditsioonilise meedia üldist kvaliteeti. Mitmest intervjuust kumas läbi soov lugeda analüütilisemaid ja põhjalikumaid artikleid ning uudismeediale heideti ette kajastuste pealiskaudsust. Ainsa traditsioonilise ajakirjandusväljaandena kõigi intervjuude peale kokku sai seetõttu ühelt vastajalt kiita nädalaleht Eesti Ekspress, mis “ei lähe igasuguse plärtsatusega kaasa” (N30, kutsekeskharidus). Intervjueeritavad märkisid, et soovivad lugeda artikleid, kust saab teemade kohta süvitsi minevat ja sisulist teadmist. Lisaks kirjeldati häirivana meedia keskendumist kõmu- ja kollastele uudistele. Inimesed märkisid, et seltskonnauudised ja sensatsioon neid ei huvita ja sellepärast näiteks Õhtulehte ei loeta. Intervjueeritavate jaoks on kõmuajakirjandus segav faktor, mis segab oluliste ja huvitavate artiklite leidmist. Meelelahutus uudised on ebavajalik müra, millest tuleb asjalike teemadeni jõudmiseks mööda kerida.

M19, põhiharidus: Ütleme niimoodi, et kui keegi sünnitab lapse näiteks, siis suure hurraaga pannakse suur kiri, et näed, see sünnitas lapse, näiteks. President, kesiganes noh. Telegramis ei pea sellepärast muretsema, et seal ei ole mingeid artikleid, millest lihtsalt peab mööda kerima, sest mingit paska oleks täis.

Niisiis võib kokkuvõtteks öelda, et intervjueeritud ei pea vajalikuks traditsioonilise uudismeedia jälgimist, kuna seal pakutud info ei tundu neile vajalik, ei paku huvi, on liialt negatiivne, pealiskaudne ja kõigis väljaannetes ühetaoline. Järgmises alapeatükis vaatlen lähemalt põhjuseid, miks intervjueeritavad uudisteajakirjandust ei usalda.

Uudisteajakirjanduse usaldamine

Paljud intervjueeritavad tõid Telegrami ja alternatiivmeedia tarbimise põhjusena välja, et ei usalda traditsioonilistes uudismeediakanalites pakutud infot. Vastajad vihjasid, et peavoolukanalid on teatud jõudude poolt kontrollitud, ajakirjanikud pole oma töös vabad ja väljaannete sisu ei peegelda tegelikku olukorda.

***N21, gümnaasiumiharidus:** Ma arvan, et need asjad on tegelikult teistmoodi, kui peavoolumeedias neist räägitakse. Seal on uudised mõjutatud teatud firmadest või inimestest. Neil ei ole nagu puhas vaade asjadele. Vaid läbi kellegi mõjutuste.*

Küsitletud Telegrami lugejad märkisid, et peavoolumeedia on kallutatud ja teatud huvigruppide poolt kinni makstud. Vastanute jaoks ei ole läbipaistvalt välja toodud, kes on väljaannete omanikud ehk kasusaajad ning kes meediaorganisatsioone kontrollib. Nende hinnangul ei ole ajakirjanikud oma töös vabad, vaid täidavad teatud tellimust. Versioone ajakirjandust mõjutavate jõudude kohta oli intervjueritud Telegrami lugejate seas mitmeid: peavoolumeedia taga on rikkad ja mõjuvõimsad huvigrupid, kelle ideid uudisteajakirjandus toetab; Eesti meediat kontrollib Reformierakond, kes oli väga pikalt võimul ja mehitas kõik ministriumid enda jaoks sobivalt mõtleivate inimestega; meditsiinitööstuse jaoks on kasulik varjata või alavääristada alternatiivseid ravimeetodeid nagu MMS.

***M20, gümnaasiumiharidus:** Ja muidugi, ma täitsa kipun arvama, et meditsiinitööstus väga ei taha, et see MMS leviks massidesse.*

- Miks?

No sest siis inimesed ei osta nii palju enam siis nii-öelda tavameditsiini rohte, ravimeid.

Teemakäsitluste sarnasus eri kanalites süvendas intervjueritavate skepsist meedia sõltumatuses osas. Samuti märgiti, et peavoolumeedia ei näita läbipaistvalt kasutatud allikaid. Kriitiliselt hinnati allikate mitmekesisust ja artiklite aluseks olevat infot ning heideti ette, et seda pole võimalik kontrollida.

***M35, kutseharidus:** Aga mis mind nende puhul hämmastab, on see, et kõikidel on ainult üks allikas, kust nad seda infot ammutavad. Ja nad ei too neid nagu välja. Et ma ei saa kontrollida neid. Kas see jutt, mis ta ütleb, on tõene? Enamus ajast nad panevad mööda ikka.*

Märkimist leidis ka traditsioonilise meedia õpetav toon – vastanute meelest pakutakse seal ühtainsamat tõde ja seda näeb Telegrami lugeja erapoolikusena. Intervjueritud uskusid, et peavoolumeedia jätab teadlikult osad teemad kajastamata või teeb seda poolikult ja kontekstist välja rebitult. Mitmed vastajad arvasid, et uudisteajakirjandus varjab olulist infot.

Üks intervjueeritav märkis, et uudiseid esitatakse teatud järjestuses, mis ei pruugi olla vastavuses nende kaalukusega – olulisem info peidetakse vähemtähtsa taha.

M25, gümnaasiumiharidus: Kas ütleme riigimeedias räägitakse näiteks panga nendest asjadest... et Swedbankis olid suured probleemid? Ja noh... sellest räägib Eesti meedia alles hiljem. Või siis ei räägi üldse, et pannakse muud uudised ette. Et me ikka unustaks ära, et mis toimub.

Uudisteajakirjanduse vältimise ühe põhjusena tõid intervjueeritavad kajastuste negatiivsuse, millest kirjutasin lähemalt eelmises alapeatükis. Kuid mitu intervjueeritavat mainis ka inimeste teadlikku hirmutamist peavoolumeedias ja see tekitas neis usaldamatust. Hirmutamise taga tajusid intervjueeritavad varjatud huve.

N30, kutsekeskharidus: Et sellest peavoolumeedia vaikib ja nad üritavad seda hirmu hästi palju süstida. Ja see hirm nagu toidab inimest ja mõnes mõttes ta teeb inimese sõltuvaks nendest artiklitest.

M35, kutseharidus: Eks neil on vaja inimesi millegagi hirmutada, et midagi jälle läbi suruda.

Kokkuvõtlikult on mitmesuguseid erinevaid põhjuseid, miks intervjueeritud Telegrami lugejad suhtuvad uudisteajakirjandusse umbusu ja kahtlusega. Küsimuse alla seatakse pea kõik uudismeedia põhiväärtused: objektiivsus, tasakaalustatus, sõltumatus ja läbipaistvus. Arvatakse, et valitud kajastuste taga on kellegi peidetud huvid ja meedia üritab inimeste eest olulist infot varjata või moonutada.

Telegrami eelistamise põhjused

See peatükk keskendub põhjustele, miks intervjueeritud Telegrami lugejad ja seda uudisteajakirjandusele eelistavad. Enamik intervjueerituist on Telegrami lugejad juba aastaid ja paljud suisa väljaande algusest, 2013. aastast saadik. Vaid mõned vastanuist olid sellised, kes on Telegrami järjepidevalt jälgima hakanud viimasel paaril aastal. Ehkki konspirituuaalsena kirjeldavad Telegrami mõnel platvormil (Youtube,

taskuhäälinguplatvormid) ka selle loojad ise, tõi intervjuudes selle mõiste välja vaid üks inimene.

Enamikul vastanuist on Facebooki konto ja Telegrami jälgitakse sealtkaudu – telegram.ee lehele minnakse sotsiaalmeediasse postitatud artikli lingi kaudu. Telegramini ongi paljud intervjueeritud jõudnud sotsiaalmeedia vahendusel – keegi nende sõbralistis on jaganud huvitavat artiklit ja sealt on tekkinud huvi väljaande enda vastu. Mõni intervjueeritav rääkis, et avastas Telegrami konkreetselt sõbra või lähedase soovitusel. Mõni arvas, et küllap leidis viite Telegramile internetis ja foorumites ringi kolades. Üks vastanu ütles, et leidis Telegrami siis, kui poest sai nende paberajakirja osta – ja kui paberajakirju enam ei ilmunud, tuli veebiversiooni peale üle minna. Päris mitmed intervjueeritavad märkisid aga esimese puutepunktina “Ulmefilmi” (Tõnumaa, 2012). “Ulmefilm” on Telegrami loojate Hando Tõnumaa ja Mariann Joonase koostöös sündinud sari vandenõuteooriatest. Intervjueeritavad rääkisid, et “Ulmefilmis” kirjeldatu tundus loogiline. See tekitas omakorda umbusku uudisteajakirjanduse vastu, mis sellistest teemadest ei räägi.

***M70, kutseharidus:** Ma vist olin, sellest “Ulmefilmist” hakkas esimest korda see asi üldse pihta.*

***N36, kutsekeskharidus:** Ja see kõik, see “Ulmefilm”, mis seal rääkis, siis kui sa hakkadki nagu mõtlema ise, tegelikult ju see ongi loogiline ju. Tegelt see on ju loogiline. Et see kõik klappib nagu niimoodi. Ja siis hakkadki kahtlema igas asjas, mis Õhtuleht kirjutab või Postimees või. Et seda kontrollida, siis jälgin ikkagi Telegrami jälle.*

***M20, gümnaasiumiharidus:** “Ulmefilmi” vaatasin. Ja kuna ma olin selline teismeliseas ja kõigele hästi vastuvõtlik ja siukene... noh, veri kees ja siis ma kohe, kui ma selle olin lõpuni vaadand, ma kohe tundsin, et okei, nüüd ma olen üles ärganud ja nüüd ma pean seda maailmale kuulutama hakkama! [naerab] Ja siis muidugi noh, tekkiski sellisem suurem huvi nende tegijate vastu ka, et Hando ja Mariann ja. Siis ma uurisin nende kohta ja siis ma vaatasin, et ahhaa, nad veavad sellist saiti nagu Telegram. Edasi ma hakkasingi Telegrami uurima.*

Viimane tsitaat kirjeldab hästi, kuidas tekib inimesel usaldus ja huvi meediakanali vastu. “Ulmefilm” tekitas toona teismelises intervjueeritavas tunde, et on millelegi tähtsale jälile saanud. Sarja vaatamisest tekkis suurem huvi selle autorite ja sealt edasi samade inimeste eestvedamisel tehtava veebiväljaande Telegram vastu.

Järgnevates alapeatükkides võtan vaatluse alla põhjused, miks intervjueeritud Telegrami tarbivad. Olen need jaganud kuueks:

- (1) alternatiivse info otsimine;
- (2) usaldust loovad tegurid;
- (3) oma maailmapildile kinnituse otsimine;
- (4) kuuluvustunde otsimine;
- (5) igapäevaelus kasutatava info pakkumine;
- (6) meelelahutuse otsimine.

Alternatiivse info otsimine

Peaaegu kõik intervjueeritud tõid välja, et Telegram on nende jaoks alternatiiv peavoolumeediale. Telegramist leiavad nad infot, mida traditsioonilistes meediaväljaannetes ei ole ja sellise vaate sündmustele, mida Delfi, Postimees või ERR ei kajasta. Seega annab Telegrami lugemine intervjueeritavate hinnangul toimuvast laiemat pildi ja võimaluse olla kursis mitmekesisema infoga kui seda pakub uudisteajakirjandus. Telegramist saab huvitavat teavet teemadel, millest intervjueeritud ajakirjanduses puudust tunnevad.

M19, põhiharidus: Ma arvan, et see multifunktsionaalsus, mis võiks olla ajakirjanduses. Hästi paljudest erinevatest teemadest räägib. Põhjalikult tervisest, ajaloopettusest. Asjadest, mis kõigile võiks huvi pakkuda.

Intervjueeritavad rõhutasid, et traditsioonilised meediakanalid räägivad kõik ühtedest ja samadest teemadest väga ühetaoliselt. Telegramist saab aga vastanute hinnangul põhjalikult teistsugust infot. Väljaandes saavad sõna inimesed, kes esindavad ühiskonnas domineerivast vaatest erinevat arvamust. Arvamuste ja allikate paljusus on intervjueeritavate hinnangul Telegrami suur väärtus. Väljaanne ei tugine kitsale valveallikate valikule – näiteks kui uudisteajakirjanduses võtab vaktsiiniteemadel sõna perearst Karmen Joller, siis Telegramis saavad sõna teised inimesed. Vastanud tõid näiteks, et Telegramis seatakse kahtluse alla Maa

kuju, räägitakse vaktsiinide võimalikest kahjustest ja tuuakse välja sõdade alustamise varjatud motive.

M45, kutseharidus: *Kõige lihtsam näide on võib-olla see lameda Maa teooria. Palju on Postimees või Delfi sellest kirjutanud? Ja kui ongi kirjutanud, siis nad on kirjutanud sellises võtmes, et naerame kõik. Noh, näiteks see. Aga jällegi, ütleme, et kui lugeda seda, kuidasmoodi on sellest Telegramis kirjutatud, et ega siis tõesti keegi ei ole suutnud veel konkreetselt ära tõestada, et see maakera on ümar.*

N29, gümnaasiumiharidus: *No kindlasti vaktsiini teema, sest endal on laps vaktsiinikahjustusega. Seal nagu kajastatakse seda teist poolt ka, mitte seda, mida Joller ja need räägivad. Et mind just huvitabki see teine pool, et on mingid ohud ja kõrvaltoimed, et need on nagu olemas, et ei pea kogu aeg seda pead nagu kuskil liiva alla peitma.*

M20, gümnaasiumiharidus: *No näiteks, noh peavoolumeedia väidab seda, et sõdima minnakse maadesse, kus siis on see oma riigi sisene olukord noh halb. Minnakse lihtsalt päästma neid inimesi, kes seal maal elavad, neid tsiviile, kuna seal lihtsalt terrorism möllab ja kõik see. Aga Telegram kipub seda väitma, et sinna minnakse ikka nafta ja selle pärast rohkem. Nafta ja raha pärast.*

Osa intervjueritavaid töi plussina esile Telegrami positiivsema teemadekäsitluse. Toonitati, et Telegram jääb ka kriisides nagu koroonapandeemia rahulikuks.

N47, gümnaasiumiharidus: *Sest üldiselt, kui ma vaatan neid artikleid, siis nad on ikkagi natuke siukse nagu positiivsema hoiakuga. Noh, mulle tundub. Et ta nagu ei peegelda kõike asju ainult nagu mustades värvides.*

Niisiis on Telegram intervjueritute jaoks alternatiiv peavoolumeediale ja ühiskondlikult levinud vaadetele laiemalt. Telegramist saab lugeda selle kohta, mida koolis ei õpetata ja uudistes ei räägita. Mitme intervjueritava jaoks on Telegram uudisteajakirjandusele vastukaaluks rahustava ja positiivsema info pakkujaks.

Usaldust loovad tegurid

Enamiku intervjueritute jaoks on Telegram usaldusväärne väljaanne. Telegram täidab vastanute jaoks neid uudise kriteeriume, millest peavoolumeedial jääb nende hinnangul vajaka: ta on sõltumatu, objektiivne, läbipaistev ja põhjalik. Kedagi ei suruta sobivas suunas mõtlema.

Telegrami peetakse sõltumatuks nii varjatud rahastusest kui ka poliitilistest huvidest. Vastajate hinnangul on tegu iseseisva väljaandega, mis kirjutab asjadest ausalt. Intervjueritavate sõnul ei paista Telegrami uudiste tagant mingisuguseid konkreetseid mõjuisikuid ega propagandat. Mitu intervjueritavat kiitis Telegrami tegijaid ja nende professionaalsust. Kuigi sõna-sõnaliselt ükski vastanu seda välja ei toonud, on võimalik, et muljet kanali sõltumatusest tugevdab teadmine, kes on Telegrami tegijad: väljaande taga on oma näo ja nimega kaks konkreetset isikut, mitte suur ja impersonaalne ajakirjandusorganisatsioon oma huvidega.

N29, gümnaasiumiharidus: Aga Telegrami puhul saad aru, et see on nagu sõltumatu selles suhtes. Et sa nagu näed läbi, et seal ei ole, selle artikli taga ei ole kellegi rahakotid, "nüüd ma pean täpselt niimoodi kirjutama". Et kirjutatakse seda, kas on kellegi enda arvamus, enda kogemus... Et on kuidagi selline ausam või ma ei oska öelda, aga kuidas.

N33, rakenduslik kõrgharidus: No minu meelest see Telegram on nii hea eeskuju. Võiks olla kõikidele meediaväljaannetele. Et see Mariann, kuidas ta nagu kõiki asju läbi viib ja teeb, et minu meelest on see väga professionaalne.

Vastanud pidasid Telegrami objektiivseks ja seda põhjendati peamiselt artiklite sõnastuse ja tooniga. Intervjueritavate hinnangul ei ürita Telegram lugejat ühes kindlas suunas mõtlema või tegutsema kallutada. Toodi välja, et Telegramis kirjutatakse asjadest keerutamata, selgelt ja arusaadavalt. Vastanud märkisid, et väljaanne tegeleb tõe otsimisega ja inimesi ei tohiks selle äratundmisel alahinnata. Telegrami lähenemine pakub kontrasti uudisteajakirjanduse kindlale kõneviisile, kus autoripositsioon pole üldjuhul nähtav. Telegrami artiklite autorid ei

mõista intervjueritute hinnangul hukka teisitartvajaid ja lugejale endale jääb valik otsustada, mida uskuda.

N34, kutseharidus: Sest neid artikleid ja seda informatsiooni lugedes on kohe aru saada, et sind ei üritata otseselt kallutada mittemillekski. Et kõik arvamused on tehtud objektiivselt, et kedagi ei sunnita läbi nende midagi otseselt uskuma, mida pahatihti peavoolumeedia üritab inimesi suunata ühes suunas mõtlema. Et Telegram on nagu, sellist tunnet ei teki, et sind üritatakse kallutada kuskil sellisel viisil, mis võib-olla sinu enda tõega ei haaku.

N50, kõrgharidus: No ongi, sageli artiklid lõpevad autori ütlusega, et nii, see on nüüd see, inimesed, kellest siin juttu on, nende arvamus on selline, meie arvamus ei pruugi olla selline, aga me ei hakka seda ka maha tegema. Lugejal on valikuvõimalus, et kuidas sellesse artiklisse suhtuda. Artikkel on nagu ta on. Aga seal ei ole sellist otsest mahamaterdamist. Vähemalt mitte Telegrami põhitootja poolt.

Konspirituaalsele väljaandele omaselt jätab Telegram vabaduse uskuda vaid seda sisu, mis inimese enda maailmapildi ja arusaamadega kokku läheb (Ward & Voas, 2011). Isegi kui kõigea ei saa nõustuda, pole Telegram väitnudki, et tegu oleks absoluutse tõega. Inimene peab ise kriitiliselt mõtlema ja analüüsima, mis on õige, mitte uskuma automaatselt kõike, mida väidetakse. Vastuolud Telegrami enda artiklite vahel intervjueritavaid ei häiri, need antakse andeks – igaüks otsustab ise, millist varianti õigeks peab. Kui mõned intervjueritud peavad Telegrami lameda maa teemalisi artikleid tõestuseks sellest, kuidas peavoolumeedia tõde varjab, siis teiste jaoks on tegu väljamõeldisega. Aga enda jaoks mitesobivat infot võib võtta kui mõtlemist arendavat harjutust.

M70, kutseharidus: Paistab, et ta võtab siin kõik arutluse alla, tead. Nii, see on praktiliselt demokraatlik. Ma ütlen, et näiteks see lameda maa – see on igale sellile selge, eksole, et tead lamedat maad ei ole võimalik, tead, eksisteerida. Aga kui nad teevad niukest propagandat, no las teevad siis. Inimene saab arutleda, tead, oma aju natuke arendada, tead.

M45, kutseharidus: /.../ üks artikkel kirjutab nagu mingist teemast ühtemoodi. Teine artikkel nagu kuidagi teistmoodi. Et mis nagu lükkab esimese ümber või kuidagi

niimoodi. Aga ma saan aru, et need on ka... üks see on iga inimese enda asi, kas ta nüüd peab seda õigeks või ei pea seda õigeks. No siin misiganes... müstika või ufode kohta on ühtteist räägitud. Et kui võtame ufod ja siis see lame maa – jälle tekib mingi kerge vastuolu kuskilt. Et ta ei esinda nagu ühte konkreetset asja. Ta näitab just palju selliseid teistmoodi asju.

Intervjueeritud hindasid kõrgelt ka Telegrami artiklite läbipaistvust. Lugude sees olevate hüperlinkide ja kirjutise lõpus olevate allikaviidete põhjal on hõlbus artikli aluseks olnud infot ise kontrollida. Samuti tõendab kasutatud materjalidele viitamine vastanute sõnul põhjalikku taustatööd, mis on artikli kirjutamiseks tehtud. Kui teema huvitab, on lihtne selle kohta edasi uurida ja lugeda – see võimalus on intervjueeritavate hinnangul tähtis ja tõstab artiklite läbipaistvust ka juhul, kui nad seda isiklikult kasutanud ei ole. Telegrami viidatud allikate endi vastu intervjueeritud kriitilised ei olnud, hinnati võimalust samal teemal edasi “lugeda-lugeda-lugeda, jäädagi lugema” (N66, kõrgharidus).

N47, kutsekeskharidus: Sest et hästi palju on Telegrami artiklitel neid viiteid, et mis need algallikad on. Et saaksid ise nagu, noh kui see teema sulle nagu sügavamalt huvi pakub, et sa saaksid sealt edasi nagu ise uurida neid asju.

M35, kutseharidus: Muidugi, üks Telegram annab. Nende faktid on nagu kindlamad, mille järgi nagu sihtida. Ta annab nagu otsad kätte. Et, kui sa ei usu, ära usu. Aga uuri ise siis selle kohta. Kõik dokumendid ja paberid on olemas. Palun väga. Et noh, just see ongi see, mis mind paelub selle Telegrami juures. Et ma loen võib-olla artikli läbi, ma pole võib-olla kõigega nõus, mis seal kirjutatakse. Aga artikli all on kõik lingid, kõik asjad, kus on allikad. Et kui ei usu, ära usu, aga vaata ise siis. Sealt lähed edasi, nende lehtede pealt saad veel infot ja lõpuks ongi vastus käes sul.

Intervjueeritavad tõstsid esile, et Telegram on teaduspõhine: nende hinnangul kajastab väljaanne uuringuid ja fakte. Teadusuuringutele viitamine loob vastajate jaoks artiklitest usaldusväärse mulje. Üks intervjueeritav kiitis, et Telegram kirjutab mõnikord teemakäsitlused põhjalikumalt lahti – näiteks selgitatakse huvitavalt ja arusaadavalt majanduspoliitiliste otsuste tausta.

N17, gümnaasiumiharidus: Mulle tundub, et see lehekülg on usaldusväärne. Tegijad päriselt valivad sinna tõendus põhised sisu, mille kohta on uuringuid tehtud. /.../ Kui on väide millegi kohta, siis on juures ammendavad põhjendused ja seletused. Pole ebakindlaid põhjendusi. Kõik, mis antud asja kohta on teada, on sinna kirjutatud. On toodud näiteid, mis teaduses on antud teema kohta leitud ja mis uuringuid on tehtud ja mis nende tulemused on.

M45, kutsekeskharidus: Majandusteemadest ütleme seda, et natukene kirjutatakse rohkem lahti. Neid otsuseid, mis vastu võetakse. Mis on, ütleme, nii-öelda majanduspoliitilised otsused. Kes, miks, kuidas teinud ja kellele ja kui palju. Et see muidugi ei tähenda, et kogu aeg kirjutatakse. Aga mõnikord on sattunud. Et on väga huvitavast aspektist nagu lahti kirjutatud. Ütleme näiteks see CO kvootidega seoses. Et on ilusti lahti kirjutatud, kes saavad, kui palju, mille eest antakse. Kui palju tuleb, kellele.

Mõned intervjueritud Telegrami lugejad rõhutasid, et väljaanne pakub alternatiivset infot eesti keeles. See tõstab nende hinnangul üheltpoolt kanali usaldusväärset ja teisalt laiendab emakeelset infovalikut. Eestikeelse alternatiivmeediakanali olemasolu üle tunti heameelt ja uhkustki. Vastajad tõid positiivsena esile, et alternatiivne info on Telegramis emakeelne ja kompaktselt koos ning Telegram avaldab traditsioonilisest ajakirjandusest erinevaid uudiseid ka Eesti kohta. Tunti heameelt, et eestikeelne alternatiivmeediakanal annab võimaluse teistmoodi infot osa saada ka neil, kes võõrkeeli ei räägi ja seetõttu välismaised alternatiivkanaleid tarbida ei saa. Üks intervjueritav tõi välja, et eesti keeles ja Eesti inimeste tehtud väljaanne on kohalikule kultuurile lähemal. Emakeelne veebileht on tema hinnangul eestlaste jaoks ka usaldusväärsem kui sarnased välismaised kanalid, mille tausta ja infot on keerulisem ise kontrollida.

M40, rakenduslik kõrgharidus: Number üks on muidugi see, et ta on eesti keeles ja ta on võib-olla siis Eesti kultuurile sellega lähemal, et oma inimesed teevad seda asja. Nagu Eesti inimesed. Et võib-olla kui... et võib-olla tundub usutavam, kui on nagu oma inimesed, Eesti inimesed teevad, kes tegelikult näevad Eesti osa ka siit. Et kui välismaist asja vaadata, siis nagu võib-olla see, ma ei oska küll kontrollitavuse kohta

midagi öelda, aga võib-olla see inimese poolest tundub nagu mõistlik või nagu vägevam kui on Eesti inimene seda teeb.

Kokkuvõttes loovad intervjueritud Telegrami lugejates väljaande vastu usaldust mitmesugused tegurid. Väljaannet nähakse iseseisva ja sõltumatuna – Telegrami sisu taga pole vastanute hinnangul kellegi varjatud huve. Telegrami peetakse ka objektiivseks – artiklite toon ja sõnastus ei kalluta intervjueritute hinnangul lugejaid kindlas suunas mõtlema. Vastanutele meeldib, et erinevalt uudisteajakirjandusest ei ole Telegram oma artiklites kategooriline, vaid usaldab lugejat ja jätab inimese enda otsustada, mida väljaande sisust uskuda ja mida mitte. Artiklite sees olevad hüperlingid ja lugude lõpus olevad viited loovad vastanute jaoks mulje Telegrami läbipaistvusest ja ka tõendus põhisusest – artikli aluseks olevad allikad on selged ja neid on võimalik ise kontrollida. Lisaks on intervjueritute jaoks oluline, et Telegram on Eesti inimeste tehtud eestikeelne kanal, mis tõstab samuti väljaande usaldusväarsust.

Oma maailmapildile kinnituse otsimine

Paljude intervjueritud Telegrami lugejate jutust koorus välja, et teistmoodi info on neid alati huvitanud. Kui kunagi loeti esoteerilisi paberajakirju nagu “Kolmas silm” või “Paradoks”, siis nüüd saab taolise info kätte Telegramist. Müstilised lood üleloomulikest juhtumitest ja vandenõuteooriad pakuvad vastajatele põnevust ning neid loetakse suurema huviga kui ajalehti või ilukirjandust.

***M30, põhiharidus:** Et ma olen enam-vähem lapsest saadik mingi... kunagi oli siuke ajakiri nagu “Paradoks” vist jah. Siuke asi vist oli meil kodus. Ja siis kuidagi sealt on nagu külge jäänud, et seal olid nagu need noh... kas või kooliajal, et noh teine-kolmas klass, kui oli mingi kohustuslik kirjandus või ajaleht, siis see mind ei huvitanud... aga seal “Paradoksis” oli veits nagu huvitavamad lood, mida sai lugeda. Et see on nagu... ma olen põhimõtteliselt elu aeg küll vist teistmoodi infot üritanud kätte saada igalt poolt.*

Mitu inimest märkis, et Telegramis kajastatu läheb kokku nende enda maailmataju ja -tunnetusega. Telegrami vaade maailmas toimuvale kattub vastajate isiklike seisukohtadega ja

see on üks põhjus, miks neile väljaannet lugeda meeldib. Eraldi toodi esile Telegrami spirituaalsust ja elu sügavama tähenduse otsimist, millega väljaanne tegeleb.

N34, kutseharidus: Et ma ise olen selline, pean ennast nagu spirituaalseks inimeseks, kes nagu püüab järgida selliseid kõrgemaid tõdesid, mida tavainimene tavaliselt ei tee. Või noh, väga paljud ei tee. Et nagu elu sügavam filosoofia ja kõik selline, et kuidas on sisemine maailm seotud välisega ja. Et neid artikleid on ka väga palju Telegramis.

Intervjueeritavate sõnul kirjutab Telegram palju sellest, mida nad on juba varem teadnud ja see tõendab neile üheltpoolt oma arusaamade paikapidavust, teisalt väljaande usaldusväärsust. Vastajad saavad Telegramist kinnitust infole, millega neil on endal isiklik kokkupuude. Eriti palju toodi näitena tervisega seotud teemasid nagu näiteks vaksineerimine, kus mitmel inimesel on olnud ühiskonnas domineerivale arusaamale vastupidine arvamus juba aastakümneid. Mitmed intervjueeritavad mainisid ka ühiskondlikult traumaatilisi juhtumeid nagu 11. septembril 2001 USA-s toimunud terrorirünnakud või parvlaev Estonia hukk – vastanute arvamus nende sündmuste tagamaade asjus on erinenud uudisteajakirjanduses kajastatust, kuid Telegram käsitleb neid sündmusi nende veendumusega sarnasest vaatenurgast. Nii saadakse väljaandest oma isiklikule arusaamale kinnitust.

N66, kõrgharidus: Sellepärast, et minu ema, muide, juba sügaval Vene ajal, ei lasknud mind vaksineerida. See oli siis ikka lausa ennekuulmatu. Et arstid tulid koju oma vaktsiinide-süstaldega ja ta viskas nad välja. Ja ei lasknudki mind vaksineerida enne kui ma läksin kooli, siis ta ei saanud seda enam takistada.

N47, gümnaasiumiharidus: Aga hästi palju on seal ka nagu kirjutatud sellest 9/11-st. Ja siis sellest... Estonia sellest hukust. Et küll noh... et kuna ma ise olen nagu samamoodi nagu arvanud... noh, niimoodi nagu seal Telegramiski kirjutab. Siis ma olen oma arvamusele siis nende poolt kinnitust saanud, et noh, et need asjad kindlasti ei olnud nii, nagu siin tavameedias sellest kirjutati.

Võib öelda, et osalt on intervjueeritud Telegrami lugejate jaoks alternatiivset infot pakkuv kanal mitte Telegram, vaid traditsiooniline ajakirjandus ise. Ohtudest ja kriisidest rääkivate uudiste korral kontrollitakse infot Telegramist. Eriti juhul kui traditsioonilise ajakirjanduse

kajastus ei lähe kokku inimese enda tunnetusega sellest, mis toimub. Näiteks rääkis üks intervjuueritav, et uudised Austraalia maastikupõlengute tohutust kahjust ei tundunud talle usutavad. Samuti tundus talle uudisteajakirjanduse koroonakajastus ülepaisutatud. Telegrami artikleid lugedes ja Telegrami tegijate otseülekandeid vaadates sai ta oma sisetundele kinnitust – asjalood ei ole nii negatiivsed kui uudistes näidatakse.

N36, kutsekeskharidus: Koroona. Näiteks. Noh, igakord kui on mingi jälle, tuleb mingi teema esile, meediatootena, noh kas või see Austraalia need maastikupõlengud. Siis ma ikkagi noh esmajärjekorras uurin ikkagi Telegramist, et mis ta siis tegelikult olla võib. Ja siis ma oma peaga ikka mõtlen, et kuidas see, et kus see loogika nagu on ja paratamatult ma ikkagi, minu mõte liigub jälle nagu Telegramiga ühte pidi. Et kui mingi uudis tuleb jälle esile, jõhkralt mingi negatiivne uudis, siis ma jälle loen nagu Telegramist, et mis artikleid seal nagu kirjutatakse selle kohta. Et selles mõttes aktuaalsed teemad.

Mitme intervjuueritava jutust tuli välja, et kui Telegrami nägemus olukorrast läheb kokku inimese sisetundega, pakub see talle tuge. Väljaande tegijatele ollakse seetõttu tänulikud – inimesed ei tunne end oma arvamusega üksijäetuna, vaid saavad kinnitust, et neil on olemas mõttekaaslased. Korduvalt mainisid intervjuueritavad tänuga Telegrami eestvedajate Hando Tõnumaa ja Mariann Joonase koroonateemalisi Facebooki otseülekandeid – kriitilises olukorras pakkusid need inimestele tuge ja mõjusid rahustavalt.

N30, kutsekeskharidus: Nagu minagi, et viimane kord ma tundsin isiklikult nagu väga suurt sellist tänu Telegrami suunas, oligi see kui nad tulid välja nende koroonalaividega. Et siis ma vaatasin neid üks õhtu. Ja enne seda mul oli nagu tunne, et ma olen nagu täiesti üksinda, kes jagab sellist arvamust, nagu nemad seal jagasid. Aga kui nemad seal välja ütlesid selle ja tegid veel live'i. Nüüd on nad kolm live'i juba sellel teemal teinud. Et siis ma tundsin küll suurt tänulikkust, et ma ei ole nagu ükski ja ma ei pea ennast tundma mingisuguse imelikuna, kes nüüd ainsana niimoodi arvab.

Intervjuueritud rääkisid, et Telegram on avardanud nende maailmapilti. Väljaanne õhutab iseseisvalt mõtlema ja analüüsima ning aitab lugejal oma isikliku tõe kokku panna.

N33, rakenduslik kõrgharidus: Et siis kuidagi ongi niimoodi, et ise mul võib-olla enda mõtted liiguvad ka samas suunas, aga kui loen midagi, mis nende poolt on kirjutatud, siis kõik nagu pusletükid lähevad kokku. Et on nagu mul endal ka loogilises järjestuses.

Kokkuvõttes meeldib intervjueeritavatele Telegrami lugeda seetõttu, et nad saavad väljaandest kinnitust enda senistele arusaamadele, teadmistele ja maailmatunnetusele. Näiteks toetab Telegram vastanute arusaama vaktsiinide kahjulikkusest ja 9/11 terrorirünnakute tagamaadest. Teises ja intervjueeritavate jaoks vastuvõetavamas valguses näidatakse uudisteajakirjanduses kajastatud ohutunnet tekitavaid sündmusi nagu näiteks koroonakriis. Enda ühiskondlikult vastuolulistele arusaamadele Telegramist kinnituse saamine pakub inimestele tuge ja loob tänutunde väljaande mõttekaaslastest tegijate vastu. Telegrami loevad vastanud ka seetõttu, et see on uus kanal, kus rahuldada varasemat huvi põnevate üleloomulike juhtumite ja vandenõuteooriate vastu.

Kuuluvustunde otsimine

Telegrami lugejatega rääkides tundus, et alternatiivmeediakanali tarbimine on üks osa nende identiteedist. Nii nagu alternatiivmeedia vastandab end uudisteajakirjandusega, vastandavad Telegrami lugejad end uudisteajakirjanduse jälgijatega. Telegram ei ole intervjueeritud lugejate jaoks lihtsalt infokanal, vaid nende maailmavaatega kokku sobiv väljaanne. Seetõttu tekitab Telegram ka teatud kogukonna- ja kuuluvustunnet, mida ehk niivõrd markantselt traditsiooniliste uudismeediakanalite jälgijate hulgas ei leia.

Intervjueeritud nägid Telegrami teatud missiooni eestvedajana, millesse nemadki soovivad panustada ja milles osaleda. Ühe vastaja sõnul püüab Telegram panna inimesi iseseisvalt mõtlema, mitte alluvana riigile kuuletuma. Teise vastaja hinnangul toetab väljaanne inimkonna vaimset kasvu. Intervjueeritute sõnul teavad Telegrami lugejad teistest rohkem – nad on läbinägelikumad ega usalda pimesi institutsioone. Üks vastaja analüüsis tagantjärele, kuidas talle mõjus teismelisena kokkupuude “Ulmefilmi” sarja (Tõnumaa, 2012) ja Telegramiga nii sügavalt, et pani teda tuttavate seas teavitustööd tegema.

M20, gümnaasiumiharidus: Ja muidugi tollel ajal ma siis mõtlesin, siis ma tundsin, et ma tean midagi rohkem teistest ja olen üles ärganud. Siis ma hakkasin seda kõike

teistele kuulutama ka ja... sugulastele ja sõpradele ja tuttavatele [naerab], kõigile rääkisin, et kas sa tead, mis maailmas TEGELIKULT toimub ja siukest juttu.

Kohati jäi intervjuudest kõlama, et inimestele, kes alternatiivmeediat ei tarbi, tuntakse sellepärast kaasa ja nende suhtes teatud üleolekutki. Alternatiivmeedia skeptikutele viidati näiteks kui “tavainimestele” ja “massirahvale”. Üks intervjuueeritav märkis, et Telegram on tema jaoks isiklikult lihtsalt üks paljudest kanalitest, kust infot leida, kuid enamiku inimeste jaoks on tegu muust täiesti erineva kanaliga. Üks intervjuueeritav avaldas lootust, et kas või mõni “tavaline inimene” võiks olla valmis avatumalt Telegrami lugema ja mitmekülgsemalt mõtlema. Ühe vastaja sõnul järgib ta kõrgemaid tõdesid, millest kirjutab ka Telegram, kuid mida “tavainimene” enamasti ei arvesta.

N34, kutseharidus: Et ma ise olen selline, pean ennast nagu spirituaalseks inimeseks, kes nagu püüab järgida selliseid kõrgemaid tõdesid, mida tavainimene tavaliselt ei tee. Või noh, väga paljud ei tee. Et nagu elu sügavam filosoofia ja kõik selline, et kuidas on sisemine maailm seotud välisega ja. Et neid artikleid on ka väga palju Telegramis.

Enamik intervjuueerituist oli seisukohal, et suurem osa inimesi ei ole valmis Telegrami süvenema ja pelgab alternatiivmeediat, sest nad ei ole selliseks infoks valmis. Telegrami lugemiseks on vastanute sõnul vaja avatud meelt ja julgust, sest väljaanne pakub võõrast ja uut lähenemisviisi.

N30, kutsekeskharidus: Ta pakub inimestele nii palju võõrast ja uut lähenemisviisi, et inimesed ju tahavad uskuda riiki, uskuda poliitiku, uskuda valitsust, kes meil on. Sellepärast, et kui me neid hakkame kartma, kui me saame aru, et nad ei pruugi olla kõige ausamad, siis see nagu tekitab hirmu.

Intervjuueeritavad märkisid, et Telegram on saanud ühiskonnas külge halvustava sildi. Vastanute sõnul on levinud arvamus, et tegu on lihtsameelsetele suunatud väljaandega ja see tekitab inimestes eelarvamusi, millest kaugemale ei soovita näha. Nenditi, et inimesed kujundavad oma arvamuse ekstreemsete näidete põhjal ega viitsi ise süveneda, millest ja kuidas Telegram tegelikult kirjutab. Seetõttu on osade intervjuueeritud Telegrami lugejate hinnangul alternatiivmeedia tarbimine avalikkuses stigmatiseeritud ja sellest ei julgeta

avalikult rääkida. Ühe vastaja sõnul on selline suhtumine ülevalt poolt peale surutud – mõjuvõimsad inimesed kujundavad avalikkuse arvamust ja üksikud teisitimõtlejad sellele vastu ei saa.

***M25, gümnaasiumiharidus:** Sest fooliummütsi värk on ammusest ajast peale surutud. Ansip juba ütles, et võtke fooliummütsid välja. Nagu mõnitas inimesi. Ses suhtes, seda mida ütleb riigijuht ja riigitegelane, kes esineb mitmete tuhandete inimeste eest, see läheb rohkem inimestele pähe, kui see, mida ajab üks inimene, kes on lugenud uudiseid kuskil portaalis eksole.*

Ehkki mõttekaaslaste puudumise pärast tuntakse kohati kurbust, tunnistasid mõned intervjueeritavad, et ei taha end ise avalikult Telegramiga siduda, sest kardavad kaasnevat hukkamõistu ja eelarvamusi. Mitu vastanut rääkis, et neil on Telegramis kajastatud teemadel lähedaste ja tuttavatega vaidlusi olnud. Kogemuse põhjal ei peeta neil teemadel teisitimõtlejate veenmist üldiselt mõistlikuks ja vaeva väärt ettevõtmiseks. Võimalikke tülitekitavaid teemasid pigem välditakse ja eriarvamus hoitakse enda teada.

***N66, kõrgharidus:** Eks ma siis pojaga pidevalt vaidlen, sest tema on niukene fanaatiline meditsiiniuskaja, mina olen siis jälle vastupidi. Räägin talle sellest alternatiivmeditsiinist ja. No üldiselt... mina olen muidugi see vaktsiinivastane. A tema on niukene fanaatiline jälle vaktsiinipooldaja. No algul me väga vaidlesime, aga nüüd me sel teemal enam ei räägi. Siis me pöörame nii tülli, et...*

***M19, põhiharidus:** Ja nüüd kui on veel aasta käia koolis, siis koolis on päris raske käia ajalootundides seda jätta meelde, mida seal õpikus kirjutatakse, kui sa tead, et tegelikult on see jama. Sa ei hakka kellegagi ka vaidlema ega ütleva midagi, sest see ei vii kuhugi.*

Kokkuvõttes näevad intervjueeritavad Telegrami tarbimist kui teatud mõttekaaslaste kogukonda kuulumist. Telegrami ja selle lugejate vastasseis traditsioonilise ajakirjanduse ja ühiskonnas levinud vaadetega tugevdab grupisest ühtekuuluvustunnet. Alternatiivmeediat vältivatest inimestest peavad intervjueeritavad end teadlikumaks ja avatumaks, ent vaidlustest vastuolulistel teemadel pigem hoidutakse. Telegrami ja selle lugejate stigmatiseerimine avalikkuses süvendab sellist omaette hoidmist.

Igapäevaelus kasutatava info pakkumine

Telegram kirjutab intervjueeritavate hinnangul kasulikel teemadel, mis inimesi päriselt huvitavad. Eriti mainiti tervist ja alternatiivmeditsiini puudutavaid praktilisi teadmisi, mida vastajad on oma elus ka rakendanud. Intervjueeritavad soovisid võimalusel tablette vältida ja leida tööstuslikele ravimitele asendusi.

Üks intervjueeritav ütles, et on saanud Telegramist näpunäiteid paremaks uneks. Üks vastaja rääkis, et luges artiklit meditsiiniuuringute kahjulikkusest ja sellest juhindudes katsub igati uuringutel käimist vältida. Üht vastajat inspireeris Telegram tervislikumalt toituma.

M19, põhiharidus: Jah, näiteks supertoidud, millest aeg-ajalt kirjutatakse. Tihti ostan omale neid. Olen rämpstoidust loobunud, nähes neid uuringuid ja asju, kuidas see õige toit mõjub kehale, mitte need toidulisandid ja muud asjad. Siis vaktsiinid kah veel. Ma ei tee enam endale mitte ühtegi ilmselt ja ei lase kellelgi teha endale ka.

Telegrami vaktsiiniteemalisi kajastusi pidasid vajalikuks ja kasulikuks mitmed intervjueeritud. Mõnede vastajate sõnul veensid Telegrami vaktsiinide kahjulikkusest rääkivad artiklid ja konverentsid neid end ja oma lähedasi mitte vaksineerima.

N36, kutsekeskharidus: Noh, suvel on tehtud igast konverentse, mida ma olen ka jälgind. Vaktsiinide kohta. Need on hästi huvitavad. Ja tänu sellele... ma nagu vaatasin selle vaktsiinikonverentsi ka lõpuni ära. Mehega koos vaatasime ja meil on ka kaheaastane tütar. Kuni aastani tegin need vaktsiinid ära ja kui ma selle ära vaatasin, siis me ütlesime mehega ühest suust, et “enam ma ei tee mitte ühtegi vaktsiini oma kummalegi lapsele”. Sest seal oli kõik välja toodud ja inimeste poolt, kes noh teavad, mida nad räägivad. Ja ma usaldan neid inimesi.

Paljud intervjueeritavad on saanud Telegramist infot MMSi ehk kloordioksiidil põhineva lahuse kohta ja otsustanud selle teabe alusel ka ise seda tarvitama hakata. Ehkki mitu vastanut tõi välja uudisteajakirjanduse negatiivse kajastuse MMSi teemal, veensid Telegrami ja muu alternatiivmeedia kajastused neid aine kasulikkuses. Negatiivseid uudiseid põhjendati muuhulgas ravimitööstuse mõjuvõimuga ajakirjanduse üle. Üks intervjueeritu kirjeldas,

kuidas lootus saada MMSist tervisemurede leevendamisel abi, sai võitu esialgsest meedia tekitatud hirmust aine kahjulikkuse kohta.

N49, kutsekeskharidus: No see MMS nagu selline on, mida ma algul, tõesti nagu nii suur meedia see, et nagu ei julge. Aga nagu loed ja mõtled, et issand, ma võib-olla saaks sellega onju. Ja noh, see nagu on, et ma olen mitu korda erinevaid artikleid jälle uuesti lugenud ja ülelugenud ja vaadanud erinevaid videoid ja ega ei ole nagu uisapäisa. Siis mul laps isegi, tütar on 18, oli noorem varem, ütles ka, et “oi, emme, kuule”. Siis ta hakkas ise ka kuulama neid ingliskeelseid artikleid ja oli et “ei nojaa, vist võime ikkagi”. Et põhimõtteliselt, no nüüd on paar aastat meil olnud tõesti, et kui tunned, et natuke haigeks jääd, mis see ei ole, võtad kolm tilka MMSi ja juba tunned paremini. Kui ei tunne, võtad veel korra. See ei ole nagu üldse... ja noh, nüüd ma olen eriti veel uuesti neid üle vaadanud, selles mõttes, et noh mul on ikkagi terviseprobleeme, et põhimõtteliselt jah, et on mingid ravimid peal. Siis mõtlesin, et võib-olla saaks isegi nendest ravimitest loobuda nüüd MMSi abiga.

Mitu intervjueeritav mainis enda jaoks kasulikuna ka vaimse tervise teemade kajastust Telegramis. Näiteks on saadud artiklitest abi emotsioonidega toimetulekul. Üks intervjueeritav ütles, et Telegram on aidanud tal leppida, et igal inimesel võib olla oma arvamus ja selle üle pole mõtet agressiivselt vaielda. Ühe intervjueeritava sõnul on ta saanud väljaandest näpunäiteid positiivsemaks mõtlemiseks. Üks intervjueeritav rääkis, et tal on olnud probleeme vaimse tervisega ja ta on saanud Telegrami artiklitest abi.

M36, keskeriharidus: Mul on endal nagu ka vaimse tervise ja nendega probleeme olnud viimasel ajal, siis ma olen saanud abi mõnes mõttes. Mõndadest asjadest, mis seal on kirjutatud. Ja sealt kaudu ma leidsin ka, kes avaldas oma loo, ma võtsin temaga pärast hiljem ühendust ja ma olen ka tema käest nagu abi saanud.

Lisaks tõid mõned intervjueeritavad välja, et Telegram on hariv. Väljaanne jagab kasulikke raamatusoovitusi ning Telegramist omandatud teadmised tulevad kasuks ka vaidlustest võitjana väljumiseks.

N50, kõrgharidus: Siis ma olen saanud kasulikke linke raamatutele ja autoritele, ma olen neid raamatuid ostnud ja neid autoreid lugenud.

M70, kutseharidus: Ütleme kui mõni diskussioon on kellegagi, tead, siis vahel saab, tead, päris tublisti vaieldud, aga lõpuks kui tood faktid ette, siis oledki võidumees.

Mitu vastajat tõid esile, et lisaks Telegrami sisule on nende jaoks usaldusväärsed ja kasulikud veebilehel olevad reklaamid. Üks intervjueeritu märkis, et väljaanne ei pane üles tervist kahjustavaid reklaame. Üks vastaja kiitis, et reklaamid haakuvad Telegrami sisuga ja seal pakutavate konverentside, toodete ja koolituste kohta mujalt infot ei leiagi. Kuna Telegrami usaldatakse, usaldatakse ka väljaande reklaame ja tehakse selle põhjal ostuotsuseid.

N36, kutsekeskharidus: Et ma ostan kaupa ka, mis, näiteks D-vitamiini ja igast asju ostan ka nagu sellistest allikatest, mida ma usaldan nagu. Telegram ka kunagi reklaamis selliseid kaupasid ka, et selles mõttes noid ma jälgin ka, et ma igalt poolt ei osta näiteks.

Alapeatüki kokkuvõtteks saab öelda, et põhiliselt otsivad ja rakendavad intervjueeritavad igapäevaelus Telegrami tervisealaseid nõuandeid. Inimesed usaldavad väljaannet ja seega ka seal pakutavat infot alternatiivmeditsiini kohta.

Meelelahutuse otsimine

Lisaks eelpool kirjeldatud põhjustele on Telegram mitmete intervjueeritute jaoks ka hea meelelahutus, mida on lihtsalt huvitav ajaviiteks tarbida. Meelelahutuse alla lugesid vastanud eriti just kõiksugu müstilisi lugusid ja vandenõuteooriaid. Vastajad võrdlesid selliste artiklite lugemist patusevõitu meelelahutusega nagu näiteks YouTube'i meikimisvideod või tõsielusarjad.

N33, rakenduslik kõrgharidus: Siis ma natukene vaatan neid konspiratsiooniasju. Aga see on mulle rohkem siukene nagu... patuga meelelahutus, et mõni võib-olla vaatab, ma ei tea, mis see "Love Island" on või... siis mina loen natuke neid konspiratsiooniasju.

M19, põhiharidus: Meelelahutust pakub hästi. Telegram. Kui mul midagi teha pole, siis ma loen kasvõi kaks tundi Telegrami järjest näiteks.

Paralleeluniversumite ja muu sellise kohta uurimine on mitme intervjuueeritu jaoks teistsugune ja põnev meelelahutus, mis on huvitavam kui päevauudised või kohustuslik kirjandus koolis. Neid artikleid ei pruugita tõe pähe võtta, aga uuritakse siiski huviga.

Infokirjaoskus ja kriitiline meediatarbimine

Selles peatükis annan ülevaate intervjuueeritute meediatarbimise praktikatest ja võtan kokku vastanute tähelepanekud sellest, mida võiks paremini teha intervjuude keskmes olnud Telegram.

Mitmetest intervjuudest jäi mulje, et vastanud peavad end keskmisest teadlikumaks meediatarbijaks. Paljud vastanud kirjeldasid põhimõtet kontrollida infot mitmest allikast ja kujundada selle põhjal oma arvamuse. Infootsinguteks kasutatakse eelkõige interneti võimalusi ja loetakse nii Eesti kui ka välismaiseid allikaid, nii traditsioonilist kui ka alternatiivset ajakirjandust. Tahe teavet ise mitmest kohast juurde otsida jäi esmajoones kõlama meessoost intervjuueeritavate jutust.

***M55, kõrgharidus:** Ma ise teen ka võib-olla natukene uurimistööd lisaks ja noh, uurin siit- ja sealtpoolt saitidest ka veel ühteist juurde. Siis panen selle pildi kokku enda jaoks. Et alati ei tarvitsegi selle Telegrami variandiga minu lõplik visioon, tead, nigu kattuda. Aga on ka võimalik, et kattub. Sest saite on ju miljoneid. Muudkui aint loe.*

Nii mõnedki intervjuueeritavad tõdesid, et infot on saadaval tohutu hulk ja lõplikult pole mõistlik usaldada ühtegi allikat, ka Telegrami mitte. Selleks, et saada võimalikult terviklik pilt, on vastanute jaoks oluline jälgida palju ja erinevaid infoallikaid. Teadlikuks meediatarbimiseks peeti ka Facebooki kontaktide ja gruppide kaudu kokku jooksvat infot. Vastajad tajusid, et eri kanalitel võib olla oma agenda – näiteks Objektiiv lähtub kristlikest tõekspidamistest, Eesti uudisteajakirjandusel võib olla oma tagamõte ja välismaised väljaanded kirjutavad Eesti uudistest omakorda teistmoodi nurga alt.

***M45, kutseharidus:** Ütleme nii, et sellist enda jaoks korralikku maailmapilti luua, siis tuleb hästi erinevaid allikaid vaadata. Et ainult ühest kohast vaadates, siis võib see väga ühekülgselt jääda. Ma vaatan seda tavameediat, Postimeest, Delfit ja niimoodi. Ja siis vaatan ka seda Telegrami, Vanglaplaneeti, Objektiivi. Noh, ja Uued Uudised.*

Nii palju kui võimalik. Ja ütleme, siin mingid välismaiseid portaale ja Youtube'i ja neid asju ka.

M44, kõrgharidus: *Ma istun Facebookis ja ja sealt mis ette tuleb, see tuleb. Ma ei jälgi mitte midagi. Aga noh, et kuna mul on Facebookis igasugused konkreetsed grupid ja asjad, kust ma tahan seda infot saada, siis nagu saan teada seda. Et see võimaldab natuke täpsemini... noh konstateerida seda infot, mida ma tahan kätte saada. Et kui oleks tavameediaga võimalik.*

Kuna ühtegi kanalit ei saa täielikult usaldada, siis aitab vastanutel info asjus lõpliku otsuse langetada varasem teadmine ja sisetunne. Üks intervjuueritav tõdes, et internetis leiduva info paikapidavust on võimatu lõpuni kontrollida. Mitu inimest rõhutas, et oluline on võrrelda teavet mitmest allikast ja siis mõelda, mis tundub õige, mis vale.

N34, kutseharidus: *Ja noh, selles suhtes, et ma enda jaoks selle informatsiooni töötan ka ikkagi läbi, et ma 101% ei usu nagunii ühtegi kanalit. Et ma lähtun ikka oma sisemisest tõeest ka nagu, mida mina asjadest arvan. Panen siis selle pildi kokku.*

Mitu vastanut tunnistas, et neile lihtsalt meeldib ajaviiteks põnevaid teemasid ise edasi uurida ja selleks kõiki interneti võimalusi kasutada. Mingit teooriat uurima hakates jõutakse välja järjest uute ja huvitavate veebilehtedeni. Üks intervjuueritu rääkis, et kuigi ta võõrkeeli ei oska, saab ta lugeda välismaiseid teadusartikleid tõlkemehhanismide abil. Kuna internetis pakutav infohulk on tohutu, siis ennast huvitava materjali välja sorteerimine nõuab kõvasti aega ja tööd. Selline ajaressurss on näiteks pensioniealistel lugejatel.

M70, kutseharidus: *No asi on selles, et mina olen penskar, minul on nüüd seda aega küllaga käes. Ma olen neid teadusartikleid, meditsiinalaseid lugenud, tead – no praegu on ju hea lugeda, olgugi, et ma keelt ei valda, tõlkemehhanismiga saab, tead, ju kõik eesti keelde, tead, ümber pandud ja – saab ju loetud neid, eks ole. Mis on teadusväljaanded. Aga seal on neid ka nii palju, tead, seal on neid tuhandeid ja tuhandeid. Ja siis sealt seda välja sorteerida, mis sind huvitab, et siis. On ikka jah, päris tükk tööd.*

Kuigi üldiselt olid intervjuueritavad Telegrami suhtes väga positiivselt meelestatud ja leidsid väljaandele hulganisti kiidusõnu, tõid mõned inimesed välja aspektid, mida Telegram saaks

veel paremini teha. Põhiliselt sooviti, et väljaanne oleks suurem ja sisutihedam. Mitu inimest mainis, et Telegram võiks kirjutada rohkem Eestis toimuvast.

***M45, kutseharidus:** Nad võiks lihtsalt Eesti asjadest rohkem kirjutada. Et mida täpselt, noh vahet pole. Et siin Eestis toimub ka huvitavaid asju. Et lihtsalt, mis siin Eestis on. Ei olegi nagu konkreetset teemat, mida eraldi välja tuua. Lihtsalt, mis siin Eestis on või mis siin võib valesti olla. Või võiks teistmoodi olla. Või mida iganes.*

Mõned intervjuueeritavad leidsid, et Telegrami taskuhäälina ja ka artiklid võiksid olla kohati sisutihedamad. Näiteks võrdles üks vastaja Telegrami saateid enesearengukoolitaja Brendon Burchardi taskuhäälina ja märkis, et kui Burchardi saated on infot tihedalt täispakitud, siis Telegrami saadetes on palju lõtvust ja need ei ole sama huvitavad kui väljaande artiklid. Üks intervjuueeritu kritiseeris Telegrami videosid, kus on tema hinnangul liiga palju efekte kasutatud ning see tuleb kahjuks videote vaatajasõbralikkusele.

***M25, gümnaasiumiharidus:** ainuke asi, mis mind häiris, oli videote puhul, et oli liiga palju efekte näiteks. Et see peatoimetaja seal mingi virvendas. Et minu teada võiks rohkem nagu paremini vaadata olla nagu. Et neid efekte pole nii palju vaja.*

Kui mitmete vastanute meelest on Telegram aastatega sisu poolest järjest paremaks läinud, siis üks intervjuueeritav heitis väljaandele ette kvaliteedi langust. Vastaja hinnangul on Telegram muutunud kaootiliseks ja ta ei saa enam aru, mida väljaande tegijad taotlevad. Vastanut häiris selge maailmavaate puudumine ja talle tundus, et senine püüd pakkuda päevauudistele alternatiivi on asendunud tahtmisega raha teenida.

***M44, kõrgharidus:** Nad olid konkreetselt mingi alternatiivne uudistekanal, nad pakkusid teist külge uudistele. Et seda, mida meediast ei saa, seda saab vaadata alternatiivset pilti uudistele. Ja lisaks asju, mida uudistest ei kuule, päevauudistest. Aga praegu... ma ei tea. Ühelt poolt nad nagu taotlevad mingisugust vaimsust, mingisugust siukest ärkamist, aga teiselt poolt on näha, et nad on väga raha peal väljas.*

Kõigi 26 intervjuueeritava sekka sattus üks inimene, kes oli Telegrami suhtes tõeliselt kriitiline – tema hinnangul mängib väljaanne inimeste hirmudele ja püüab odavat populaarsust võita.

N60, magistrakraad: Mind häirib nagu see, et odavat populaarsust püüab võita ja natuke minu jaoks liiga selline esoteeriline. Mängib nagu inimeste hirmude peale. Ja on minu meelest mõttetu.

Kokkuvõttes peavad paljud Telegrami lugejad end teadlikeks meediatarbijateks – neil on põhimõtte uurida infot mitmest erinevast allikast ja ühtegi neist ei usaldata enda sõnul täielikult. Info otsimiseks kasutatakse interneti võimalusi. Vaadatakse nii Eesti kui ka välismaiseid kanaleid, samuti sotsiaalmeedia kontaktide ja gruppide kaudu tulevat infot. Lõpliku otsuse info paikapidavuse kohta langetavad vastanud oma teadmistest ja sisetundest lähtuvalt. Ka Telegram asetub selliste intervjueeritavate jaoks laiemasse konteksti – seda võrreldakse muuhulgas rahvusvaheliste kanalitega ja nõutakse kõrgemat kvaliteeti videotelt ning rohkem ja sisutihedamaid saateid ja artikleid.

Suhtumine Telegrami tasuliseks muutumisse

Telegrami loojad tutvustasid 2019. aasta novembri lõpus tasuta Minu Telegrami – kogu väljaande originaalsisu muutub 2020. aasta kevadel loetavaks vaid tellijatele. Kuigi valdav enamik intervjueeritavatest pidas väljaannet enda jaoks oluliseks, ei kiitnud sugugi kõik neist heaks sisu eest tasu küsimist. Olen jaganud vastanute reaktsioonid laiemalt kaheks selle põhjal, kas nad pooldavad tegijate otsust tasulisele sisule üle minna või mitte. Mõlemas alapeatükis toon välja mitmesugused põhjendused, millega intervjueeritavad oma seisukohta toetasid.

Põhjused tasulise sisu pooldamiseks

Kõige rohkem töid intervjueeritavad tasulise sisu poolt välja toetuse Telegrami tegijatele. Vastajad ütlesid, et saavad väljaannet rahaliselt toetades väljendada oma tänu ja panustada Telegrami tegevuse jätkumisse. Kuigi Telegram on algusest saadik toetunud lugejate annetustele, siis tasuline aastatellimus on vastajate sõnul hea motivatsioon väljaannet järjepidevalt toetada.

M30, põhiharidus: Ma olen kogu aeg mõelnud, et ma hea meelega toetaks neid kuidagi. Kui võimalust on. Siin varem on ka mingit kleepse ja mingit pudi-padi-nänni vist või midagi, et siis ma olen nagu tellinud selles suhtes. Noh nagu selle mõttega, et

nende tegevust siis toetada. Ja nüüd tekkis see võimalus. Või noh, mitte... võimalus on neid toetada kogu aeg. Aga praegu oli pigem see, et leht läks tasuliseks, siis vist mõni nädal seal polnud vist mingeid huvitavaid artikleid... ja siis ma nagu tellisin selle paketi endale. Et siis mõistlik.

Intervjueeritavad teadvustasid, et Telegrami tegemiseks kulub aega ja vaeva ning väljaande eestvedajatel on õigus oma töö eest tasu saada. Üks intervjueeritav lõi paralleeli endaga – ka tema on iseenda tööandja ja talle ei meeldi, kui tema teenuseid soovitakse tasuta või soodsamalt saada.

N33, rakenduslik kõrgharidus: Aga minul nagu ei ole selle vastu, et midagi maksta. Sest mul endal... ma ise töötan ka endale. Mulle ei meeldi, kui mult küsitakse midagi tasuta. Siis ma reeglina... mulle ei meeldi saada ka teistelt soodushinnaga tooteid ja midagi tasuta tarbida. Minu arust oli see nagu väga hea.

Mõned intervjueeritud tõmbasid paralleeli uudisteajakirjandusega – Telegrami otsus sisu eest tasu küsida on nende hinnangul normaalne meedia rahastamise mudel. Vastanute hinnangul on loogiline ja suisa õiglane, et kui Postimehe ja Päevalehe artiklite lugemise eest tuleb maksta, siis peavad tasu saama ka Telegrami tegijad. Üks intervjueeritu märkis, et teiste väljaannete sisu eest ta väga maksma ei kipu, aga Telegrami aastase paketi eest oli nõus tasuma – väljaande pakutu on tema silmis seda raha väärt.

M40, rakenduslik kõrgharidus: Et ilmselt see minu jaoks on nagu midagi väärt, et see 33 eurot välja maksta, see ei tundu nagu väga hull. Ja samas, teistpidi mõeldes, loomulikult kui inimesed teevad nagu tööd ja panustavad oma aega sellesse siis miks mitte. Kuigi samas on nii, et palju neid väljaandeid on meil siin tasulised, ma mõtlen siin muud, Delfid ja Postimehed, et neid ma tegelikult ei kipu väga ostma üldse.

Mitu vastanut leidis, et Telegrami sisu eest tasu küsimine on õigustatud kui see võimaldab tegijatel väljaande kvaliteeti tõsta. Näiteks avaldas üks intervjueeritu lootust, et edaspidi ilmub tellijatele põhjalikumaid artikleid. Vastustest ilmnas, et Telegrami eestvedajad on ise otsust põhjendanud muuhulgas just argumendiga, et neil on siis majanduslikult võimalik täielikult väljaande tegemisele pühenduda.

N34, kutseharidus: Ise ma isegi mõnes mõttes pooldan seda kindlasti, sest nagu nad ise juba ütlesid, siis selle kvaliteet, selle info ja artiklite, kindlasti paraneb, kuna nad saavad siis 100% pühenduda sellele teemale.

Päris mitu intervjueeritavat tõi tasulise Telegrami positiivse poolena välja, et siis ei pääse väljaandele ligi kriitikud, kes artikleid läbi lugemata kommentaariumis õelutsevad. Vastanud märkisid, et inimesed, kes Telegrami lugeda ei soovi, ei ole ilmselt nõus ka sellele ligipääsemise eest raha maksuma ja on õigustatud, et nad ei pääse edaspidi ka kommentaariumis artikli pealkirja põhjal ennast välja elama. Intervjueeritavate jutu põhjal tundub tegu olevat Telegrami tegijate endi ühe põhjendusega sisu tasuliseks muutmisele. Üks vastanu tõdes, et Telegrami tegijatel võib olla väga raske oma väljaannet teha, kui nad saavad niivõrd palju negatiivset tagasisidet inimestelt, kes sisusse ei süvene. Seepärast pidas ta otsust tasuliseks minna arusaadavaks ja õilsaks.

N36, kutsekeskharidus: Ma ise ka mõtlesin, et mis põhjusel, aga nad seletasid selle laivis ära ja ma sain jumalast hästi aru, miks nad seda teevad. Ja ma täiesti usun, et see on õigustatud, et seda puhastada. Seda välja, mis neil seal siis on tekkind. Või noh, puhastamise eesmärgil ja see on väga õilis eesmärk. Sest muidu, ma arvan, väga raske on edasi minna kui mõni inimene, kes loobib ainult halba ja üldse ei süvene asjadesse, siis noh, miks sa siis kommenteerid. Mine siis kommenteeri Õhtulehe saidil midagi. Et ära siis tulegi sinna saidile üldse. Selles mõttes on õigustatud see.

Mitmed vastanud ütlesid, et nende huvi Telegrami sisu vastu on niivõrd suur, et sellele ligipääsemise eest ollakse nõus maksuma. Otsus aastatellimus teha sündis sellistel intervjueeritavatel siis, kui huvitavat artiklit lugedes satuti maksumüürile. Küsitud summa ei tundunud neile liialt suur ja selle kaalus üles huvi alternatiivse info vastu.

N49, kutsekeskharidus: Sest 33 eurot aastas nagu... mind nagu huvitab tõesti see, et ma nägin jaa, et ma ei saa nagu paljusid artikleid lugeda, aga tahaks ja siis ma mõtlesin, et no see ei ole nagu väga suur summa, et võib ju toetada neid, et sealt vahest ikka lugeda midagi saaks.

Kokkuvõttes pooldavad tasulist Telegrami need intervjueeritud lugejad, kes tunnistavad tegijate väljaandesse panustatud tööd ja aega ning soovivad alternatiivset vaadet pakkuva

veebilehe jätkumist. Tasulise Telegrami pooldajate jaoks ei ole üldjuhul küsitud hind liiga kõrge – sisu väärtus kaalub selle üles. Lisaks loodetakse, et tasulist sisu hakkavad tarbima ainult väljaandest päriselt huvitatud inimesed ja see puhastab kommentaariumi kriitikute negatiivsest vastukajast.

Põhjused tasulise sisu vastu

Kuigi peaaegu kõik intervjueeritud olid Telegrami pühendunud lugejad, olid paljud neist väljaande tasuliseks muutumise asjus kriitilised. Peamiseks argumendiks toodi tellimuse hind – vastanutel polnud lihtsalt võimalik küsitud summat maksta. Paljudele üle jõu käiva maksumuse tõid välja ka need vastanud, kes küll mõistsid tegijate otsust töö eest tasu küsida, kuid ei näinud võimalust seda isiklikult endale lubada. Paar inimest ütles, et sooviksid edaspidi Telegrami tellijateks hakata, aga praegu neil sellist raha kuskilt võtta ei ole. Mitu vastanut leidis, et tellimuse hind võiks olla madalam. Üks intervjueeritav märkis, et ta saab internetti lubada endale vaid seetõttu, et tema lapsed selle kinni maksavad. Telegramis loeb ta pealkirju ja artikleid nii kaugele kui saab ning kujutab siis ette, mis edasi tulla võiks – sisu eest maksmiseks tal raha ei ole.

N59, kutsekeskharidus: Kui vanasti veel tasuta oli, siis lugesin rohkem. Nüüd olen invapensionär, kellele 300eurose sissetuleku juures 30 eurot on valus laks. Aga loen kuni maksumüürini artikli läbi ja see annab ka midagi. /.../ Eks ma loen pealkirju ja kujutan ette, et mis ajakirjanikud võivad seal kirjutada. Oletan, et mis sealt võib tulla.

M55, kõrgharidus: No vot ongi niimoodi, et tundub natukene suur olema see summa, mida nad tahavad. Võiks olla kuidagi teisiti see asi lahendatud. Minu jaoks on natukene palju.

Mitmed vastanud, kes isiklikult pooldasid Telegrami tegijate otsust sisu eest tasu küsima hakata, väljendasid muret lugejaskonna kahanemise üle. Intervjueeritavad, kelle jaoks tellimuse hind oli taskukohane, teadvustasid, et see ei pruugi sugugi kõigile inimestele kättesaadav olla.

N50, kõrgharidus: Kui ta on tasuline, siis muidugi noh kõik ei saa seda endale lubada. Eriti Eestis. Isegi mina, ma elan Iirimaal, noh 33 eurot, mul ei ole seda olnud.

/.../ Noh, selles mõttes tõenäoliselt Telegram kaotab osa lugejaskonda, kes lihtsalt, arvestades Eesti elu-olu, ei ole võimelised seda kahjuks maksma. Ja isegi mitte ainult 33 eurot, sest neile see ei ole ainult 33 eurot. Neile see on 33 eurot, neil on kas vaja võib-olla valida, kas nälgida, mingit elektriarvet mitte maksta...

Mõned intervjuueeritud, kes pidasid Telegrami tellimuse hinda liialt kõrgeks, pakkusid välja alternatiivseid lahendusi, mis võimaldaks neil väljaande lugemist jätkata. Ühe vastanu hinnangul võiks pensionäridel olla tasuta lugemisõigus. Üks intervjuueeritav leidis, et Telegrami tegijad peaksid saama reklaamirahaga hakkama, et inimestel säiliks lugemisvõimalus. Üks vastaja pakkus välja, et Telegrami ülalpidamise peaks maksma kinni riik. Tema hinnangul on ka uudisteajakirjanduse taga just erakondade ja riigi rahad ning Telegram peaks hakkama samadest allikatest toetust saama. Samas kritiseeris sama intervjuueeritav varem “etteantud noodistiku järgi laulvat” uudisteajakirjandust, kuid Telegramile sarnase toetusmehhanismi soovitamises ta ise vastuolusid välja ei toonud.

***M55, kõrgharidus:** Aga mina pigem soovitaks neil samamoodi nagu need Postimehed ja Päevalehed siin laiutavad, noh, tõenäoliselt siin mingi erakonna rahade peal või... ma ei usu elu sees, et neid keegi oma raha eest telliks. Ilmselt on seal ikkagi riigi rahakott taga, tead, kes neid mittetulundusühinguid kuidagi toetab. Samamoodi võiks riigi rahakott olla taga ka Telegramil. See on nagu noh minu versioon, et kuidas nad ennast vee peal saaks hoida. Miks nad kehvemad on kui teised.*

Ühe intervjuueeritav märkis, et toetas varem Telegrami igakuise annetusega, kuid nüüd on väljaande sisu tema hinnangul niivõrd alla käinud, et see pole tasulise tellimuse vormistamist väärt. Ühe vastaja hinnangul pole uudissisu eest raha küsimine aga eetiline – inimese infovajaduse pealt ei tohiks teenida. Tasulise artikli eest tuleks vastaja arvates hoiatada juba selle pealkirjas. Ootamatu maksumüürile sattumine tekitab vastaja sõnul trotsi – siis ta ei tahagi seda artiklit lugeda.

***N60, magistrakraad:** Tähendab, kuna mina võtan seda, loen uudist mingisuguse vajadusega sellele infole, siis mu pealt raha teenida ei ole ilus. See pole eetiline. Kui oleks mingi... ütleme, arstikonsultatsioon konkreetselt, jah tasuline teenus, selge. Ma tean arvestada sellega. No näiteks need nõuandeliinid, mis arstidel on. See on tasuline. Siis ma tean, et okei, selle pealt läheb tasu. Nad tasuta sellist ei tee, see on*

siis tasuga. Nagu eelteadmine on vajalik. Aga mitte niimoodi, et ma teen lahti pealkirja järgi ja vaatan, et ahhaa, näed, ei annagi mulle lugeda. See on nagu mingil määral jonn ka, et tühja sellest, siis ma ei loegi seda.

Niisiis on intervjueeritud Telegrami lugejate peamine vastuargument tasulisele sisule liialt kõrge tellimuse hind. Mitmed vastanud ennustavad, et seetõttu langeb ka väljaande lugejate hulk.

Koroonakajastuse mõju meediatarbimisele

Magistritöö jaoks andmete kogumine langes Eestis koroonaviiruse tõttu kehtestatud eriolukorra algusperioodile. COVID-19 põhjustatud üleilmne pandeemia oli uuritud ajahetkel kõige olulisem teema meedias üle terve maailma. Seetõttu on loomulik, et paljud intervjueeritud töid vestluse jooksul viiruse ise jutuks. Selles peatükis soovin koroona näitel vaadelda, kas ja kuidas mõjutab kriisiolukord intervjueeritud Telegrami lugejate meediatarbimist. Lisaks toon välja vastanute hinnangud viiruseuudiste kajastusele alternatiivmeedias ja uudisteajakirjanduses.

Üldine mõju meediatarbimisele

Intervjueeritud, kes muidu uudismeediat eriti ei jälgi, hakkasid koroonaviiruse kohta infot otsima siis, kui tundus, et see võib nende isiklikku elu mõjutada. Näiteks rääkis üks intervjueeritav, et kuulis viiruseohust esmalt tuttavatelt. Alles siis, kui tundus, et tegu on olukorraga, mis hakkab tema suhtlust teiste inimestega mõjutama – näiteks räägiti distantsi hoidmisest ja reeglitest – vaatas ta uudistest järele, millega tegu on. Mõned intervjueeritud töid välja, et vaatasid uudiseid selleks, et saada praktilist infot – kas poed on ikka avatud, kas mõni igapäevane tegevus on ära jäetud või ära keelatud.

N33, rakenduslik kõrgharidus: Aga igapäevaselt ma ei vaata. Aga siis kui on midagi päriselt, mis mind ka otseselt mõjutab, siis. Tahtsin teada, kas poed on ikka lahti. Poed... noh, neid vaevalt et kinni pannakse.

N49, kutsekeskharidus: Noh, algul kuidagi tunduski, et mis nüüd toimuma hakkab, et oli nagu tõesti selline, et noh kõik juba järjest keelati ära igasuguseid asju ja see kool

ja kõik ja. No siis ma ikka paar päeva niimoodi pidevalt jälgisin. Aga no nüüd sain aru, et iga päev on üks ja sama tegelikult, et põhimõttena ei kuluta oma aega sellele enam.

Niisiis pöördusid intervjueeritavad uudisteajakirjanduse poole pigem eriolukorra alguses, et saada infot enda elu mõjutavate otsuste kohta. Seejärel hakkas mitmele intervjueeritule aga tunduma, et uudised korduvad ja neis pole nende jaoks isiklikult enam midagi uut ega vajalikku. Mitu vastajat lisas, et koroonauudiseid on liiga palju, need on negatiivsed ja nad üritavad neid pigem vältida.

N17, gümnaasiumiharidus: Peale viiruse midagi muud polegi. Aga ma ei jaksa seda väga palju lugeda-kuulata-vaadata. Olen vaadanud oma vajaduse sellest infost täis, põgusalt jälgin, aga juurde küll ei otsi. Pigem on meediatarbimine isegi vähenenud, kuna igalt poolt tuleb ainult üks ja see sama teema.

N59, kutsekeskharidus: Üldiselt ei ärrita end uudistega. Eriti nüüd, koroonaviiruse ajal üritan vältida. Fakt on, et käsi peab pesema, puhtust hoidma ja iga indiviidiga kaks meetrit vahet hoidma. Igal pool kolada ei tasu. Mida vähem liigud ja mida kaugemale kõigist hoiad, seda parem. Ja lapselastega on ka praegu ainult telefoniside.

Intervjueeritud Telegrami lugejate seas leidis ka vastajaid, kes ütlesid, et nende meediatarbimine on tõusnud. Mitu vastanut põhjendas seda sooviga olla pidevalt koroonauudistega kursis – loetakse otseblogisid, vaadatakse statistikat, uuritakse erinevaid vaateid olukorrale. Paar lugejat põhjendas suurenenud meediatarbimist eriolukorra tõttu kodust töötamisega – kodukontor on pikendanud ka arvuti taga veedetud aega.

M40, rakenduslik kõrgharidus: Ütleme niimoodi, et kuna ma olen õpetaja ja kodutööd pean tegema palju arvutis, siis ütleme, et tarbimine on natukene suurenenud küll, midagi ei ole öelda. Kui vaadata lihtsalt, siis ta on suurenenud. Aga nüüd otseselt kas koroonast või... seda ma nüüd ei oska öelda. Võib-olla, võib-olla mitte ka. Kuna ma niikuinii pean arvutis palju tööd tegema, siis see on võib-olla nagu mingi üks osa sellest.

Paljud vastanud märkisid, et hoiduvad koroonauudiste tõttu veelgi enam peavoolumeediast. Alternatiivmeedia jälgimine võib aga olla kasvanud.

N34, kutseharidus: No ma lihtsalt praegu sellises situatsioonis uurin võimalikult palju igasugustest erinevatest allikatest informatsiooni. Mitte muidugi Päevaleht ja selliseid, aga mujalt alternatiivsetest ja vaatan videosid ja kuulan intervjuusid ja nii edasi, et. Justnimelt selleks, et ka ise rohkem õppida ja aru saada, mis tegelikult toimub. Et ma arvan, et päris paljud teevad seda praegu.

Koroonapandeemia tõttu kehtestatud eriolukorra piirangutega olid intervjueeritavad valdavalt hästi kursis, kuid mitu inimest seadis need kahtluse alla ja kutsus üles kriitiliselt mõtlema. Üks vastaja kirjeldas absurdsena olukorda, kus mänguväljakule oli keelav lint ümber tõmmatud ja isa väikese pojaga istus selle kõrval pargipingil, sest see oli lubatud. Teine intervjueeritav tõi esile, et valitsus nõuab rahvalt üht, aga käitub ise teistmoodi. Ta märkis, et inimestel soovitatakse omavahel distantsi hoida ja piiranguid järgida, kuid valitsuse pressikonverentsil istuvad ministrid ise üksteise kõrval reas ja ei kasuta kaitsevahendeid.

M40, rakenduslik kõrgharidus: /.../ aga siis kui ma vaatan seda valitsuse pressitundi, valitsuse infotundi, siis nad on seal kõik kambakesi koos, ilma maskide ja misiganes asjadeta ja kõigil on nagu nii-öelda suur grillipidu seal. Et kui nüüd kõrvuti panna see jutt, mis nad ise räägivad ja paanikat tekitavad... või noh, otseselt ei tekita, aga siis tegelikult need on nagu vastuolus veits. Et siis ongi see koht, kus tahaks inimestele öelda, et vaadake valitsuse pressitundi ja siis mõelge selle peale, mida nad teilt tahavad ja mismoodi nad ise käituvad.

Kokkuvõttes jaguneb vastanute meediakäitumine koroonakriisi ajal kaheks. Osad hakkasid uudisteajakirjandust rohkem tarbima ainult alguses – et saada kätte isiklikku elu mõjutav info. Seejärel tekkis uudistest väsimus ja tunne, et need on liialt negatiivsed ja kordavad ennast ning meediatarbimine vähenes. Teised vastanud hakkasid tarbima rohkem meediat rohkematest kanalitest, et olukorraga paremini kursis olla või ka seetõttu, et eriolukorra ajal kodust töötades on selleks lihtsalt rohkem aega. Mitmed intervjueeritud leidsid ka, et võimude sõnum ja teod ei lähe kokku ja sellepärast tuleks ametlikesse ettekirjutustesse ja uudistesse kriitiliselt suhtuda.

Hinnang koroonauudiste kajastusele uudisteajakirjanduses

Paljud intervjueeritud heitsid ette, et uudisteajakirjandus kajastab ainult koroonaviirusega seonduvat ja kui seda lugeda ei taha, polegi sealt midagi lugeda.

M30, põhiharidus: Just hetkel on see viiruse teema, mida kõik nagu igast kanalist minu arust tuleb seda praegu, et kõik räägivad sellest. Telegramis... räägib ka jah viimasel ajal sellest, aga seal on kõrval kogu aeg ka midagi muud.

Intervjueeritavad tõid välja, et peavoolumeedia kajastus on väga negatiivne. Pidev viiruse teemaliste uudiste tulv rikub tuju, sellest teemast ei soovita rohkem kuulda ja isikliku meelerahu huvides uudiste tarbimisest hoidutakse.

N36, kutsekeskharidus: Sest et villand on juba sellest, nendest uudistest on juba söögi alla ja söögi peale, et noh paha hakkab juba nendest. Ma ei jõua neid enam, ma ei tahagi jälgida seda enam. See tekitab nii halba enesetunnet, et ma ei taha neid enam lugeda.

Mitmed intervjueeritavad olid ka veendunud, et uudisteajakirjanduses hirmutatakse inimesi meelega ja ei räägita olukorrast täit tõtt, vaid lastakse seda tegelikkusest hullemana paista. Üks vastaja märkis, et peavoolumeedia kajastus kriisist Itaalia haiglates ei näi usutav.

M25, gümnaasiumiharidus: Aga jah, uudistes on ka nagu nii, et näidatakse sulle Itaalia haiglat, kus matusemuusika mängib. Kõik on nii haiged, aga ma ei tea, see ei näe reaalne välja.

Osa vastajaid märkis, et uudisteajakirjandus räägib ainult koroonakriisist ja seetõttu otsivad nad veelgi enam alternatiivset lugemist, et igapäevamuredele leevendust leida.

N47, gümnaasiumiharidus: Jaa, pigem nagu... kuna sellest koroonast ma olen nii väsinud, et saaks oma mõtted välja lülitada, siis otsid mingeid selliseid esoteerilise valdkonda kuuluvaid artikleid, mis nii-öelda su mõtted sellest igapäevasest sellest mürast kaugemale.

Kokkuvõttes heidavad intervjueeritud uudisteajakirjandusele ette koroonaviiruse liiga negatiivset ja hirmu tekitavat kajastust. Samuti on traditsiooniline ajakirjandus vastanute

hinnangul keskendunud liialt koroonauudistele ning selline ühekülgne teemadering on väsitav ja paneb alternatiive otsima või üldse uudistetarbimisest loobuma. Põhjuseks võib olla see, et uudismedia keskendumine negatiivsele rõhutab inimestes abitusetunnet ja ei paku pääsu argimuredest (Boukes & Vliegthart, 2017), kuid uudistevältijad tunnevad suuremat rahu ning konstruktiivsust oleviku ja tuleviku suhtes (Woodstock, 2013).

Hinnang koroonauudiste kajastusele Telegramis

Telegrami tegijad Hando Tõnumaa ja Mariann Joonas alustasid 12. märtsil väljaande Facebooki lehel otseülekannetega, kus lahkasid eri teooriad koroonaviiruse kohta, kutsusid inimesi üles positiivselt mõtlema ja mitte kartma. Mitmed intervjuueeritud märkisid, et on neid ülekandeid vaatama hakanud ja tänulikud, et viirusest räägitakse ka teistsuguse ja positiivsema nurga alt kui uudisteajakirjanduses.

N49, kutsekeskharidus: No kõik need viimased, mis need... ma olen praegu ainult need tõesti kolm või neli saadet, mis koroonateemalised neil on seal. Et seal, kus see Janika Veski rääkis seal sellest MMS-ist. Noh, selles mõttes seda ma ise ammu kasutan. Et ma olen seda varem ka uurind. Et see on nagu selline, noh rääkis ilusti seal, selles mõttes ma isegi jagasin mõnele sõbrale isiklikult, kes siis lõpuks said ka aru, et issand tõesti, et nagu kui on teaduslikult tõestatud ja miks mitte siis kasutada seda, et noh, kahju ta ju ei tee. Jah, et nagu just see, et natukene nagu teistsugust meediat, mis ei korruta seda ühte ja sama.

Mitu intervjuueeritud Telegrami lugejat töidki väljaande koroonakajastuses esile rahustavaid ja positiivse tooniga sõnumeid. Näiteks kirjeldas üks vastaja artiklit, kus räägiti, et karta pole vaja – hirm ise on see, mis immuunsüsteemi ja tervist nõrgestab. Üks intervjuueeritav tõstis esile Telegramis ilmunud Tom Valsbergi mõtteid sellest, kuidas leida koroonaviiruse tõttu tekkinud olukorras halva asemel head, mille üle tänulik olla.

Paljud intervjuueeritud töid esile ka Telegramis kajastatud praktilist infot, kuidas koroonaviiruse vastu võidelda. Näiteks oli mitu inimest vaadanud Telegramist intervjuud Janika Veskiga, kes rääkis MMSi raviomadustest. Seda intervjuud soovitati ka sõpradele-tuttavatele.

N21, gümnaasiumiharidus: Ikka jaa. Praegu eriti. Neid koroonateemalisi artikleid ja arvamusi. Nüüd kui Janika Veskiga oli MMSi teemal ja koroonast, siis soovitsin, väga soovitsin, et kui on aega, siis kuulata seda.

Üks intervjuueritu oli samas MMSi ravioskuste kiitmisest segaduses, kuna oli varem lugenud selle kohta vastupidist infot. Varasemast teadis ta, et sellist vahendit kasutatakse pindade desinfitseerimiseks.

N59, kutsekeskharidus: Midagi vist koroonast. Et seda saab MMSiga ravida. Alles ju tegid pool aastat tagasi seda MMSi maha ja nüüd siis... See MMS on ju mingi klooriga seotud? Et kloor ju iseenesest on ju siukene desovahend. Et MMS ju mingil on määral klooriga seotud. Et Nõukogude ajal need desomatid said ju klooriga tehtud.

Vastajad tõid veel välja, et koroonaviiruse raviks on Telegrami andmetel tõhusad ka sipelgapuukoorekapslid ning päike ja värske õhk. Üks intervjuueritav kirjeldas, kuidas soovis Telegrami artikli põhjal endale antiseptilisi sipelgapuukoorekapsleid osta ja pidi selleks läbi käima neli apteeki, sest kõikjal olid kapslid juba läbi müüdud. Teine intervjuueritav märkis, et praegu kästakse inimestel kodus püsida, kuid 1918. aasta pandeemia ajal aitas inimesi ravida just õues viibimine.

N66, kõrgharidus: No see sipelgapuu koor pidi olema väga tugev antiseptik ja hävitab seeni ja viiruseid ja baktereid. Niimoodi oli seal see jutt juures. Aga mulle ka üks apteeker ütles, et kõige paremini müüb reklaam. Ei tea, kas ongi... aga nii kui reklaami tehti, nii kõik tormasid ostma.

M40, rakenduslik kõrgharidus: Ehk siis kui praegusel ajal inimesi sunnitakse, mitte ei sunnita, vaid räägitakse, et olge kodudes ja ärge liikuge, siis tollel ajal ei olnudki muid võimalusi. Inimesed pidid nagu kuskil telkides ja laatsarettides olema, aga põhimoto oli ikkagi see, et õue-õue-õue! Et päike ja tuul ja värske õhk, et see nagu ravib kõige paremini.

Mitu vastanut märkis, et Telegram kajastab viiruse kohta tõelist infot, mida uudisteajakirjandusest ei leia. Mitmed intervjuueritud olid kursis ka koroonaviiruse kohta levivate vandenõuteooriatega. Näiteks ühe intervjuueritava sõnul võib tegu olla kellegi poolt

meelega lahti lastud keemiarelvaga. Üks intervjueeritav märkis, et koroonaviirus ei saa olla looduslik, kuna on Inglismaal patenteeritud.

M70, kutseharidus: No sellepärast, et vaata, kui sa oled asjaga kursis ja teadlik, siis see on ju, see viirus, on ju.... Pirbright'i instituudis, UK-s, või noh seal Inglismaal on patenteeritud ju. Ja see on juba 2018. aastast 20. novembrist on patenteeritud. Ja see ei ole looduslik asi, sest patenteerida on võimalik ainult kunstlikult, või tähendab, inimese poolt loodud asju. Nii et miks meile valetatakse, et see on kuskilt nahkhiirtelt või jumal teab kellelt pärit.

Seega said intervjueeritud Telegramist kriisi ajal lohutust ja positiivsemaid sõnumeid kui uudisteajakirjandusest. Lisaks pakkus väljaanne neile traditsioonilise ajakirjanduse kajastusest lahknevaid versioone viiruse tekke ja leviku põhjuste, aga ka selle ravi ja ennetuse kohta.

JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Magistritöö eesmärk oli Telegram.ee lugejate näitel mõista, millistel põhjustel eelistab teatud hulk inimesi traditsioonilisele uudisteajakirjandusele alternatiivmeediat. Kuna töö jaoks andmete kogumine sattus Eestis koroonakriisi tõttu kehtestatud eriolukorra algusperioodile, uurisin lisaks kriisi mõju intervjueeritud Telegrami lugejate meediatarbimisele. Selles peatükis annan esmalt vastused töö alguses püstitatud uurimisküsimustele ja seejärel arutlen töö tulemuste üle laiemalt.

Järeldused

1) Kui sageli, milliste kanalite kaudu ja missugust sisu Telegramist tarbitakse?

Ankeedi vastustest ja ka intervjuudest tuli välja, et enamik vastanuist loeb Telegrami mitu korda nädalas. Peamiselt hoitakse end Telegrami sisuga kursis telegram.ee kodulehe ja väljaande Facebooki lehe kaudu. Telegrami rubriikidest märgiti ankeetküsitluses kõige olulisemaks Tervis ja terviseiga seotud kajastusi tõid korduvalt esile ka intervjueeritavad. Terviseteemade väga olulisena tajumist võis aga mõjutada andmete kogumise periood, mis kattus koroonakriisi tõttu Eestis kehtestatud eriolukorra algusnädalatega. Telegrami kümne rubriigi seast tõusid olulisemana esile veel Maailm ja Areng. Maailma rubriigi vastu huvi tundmist võib põhjendada asjaoluga, et Telegrami lugejatele on tähtis silmaringi avardamine – seda tõstsid esile antud töö raames nii ankeetküsitlusele vastanud kui ka intervjueeritud. Sama on kinnitanud Jaanus Vogelbergi Telegrami lugejatele keskendunud uuring (2016). Arengu rubriigi tähtsust võib põhjendada asjaoluga, et spirituaalsed ja inimese sisemist kasvu käsitlevad teemad on Telegrami kui konspirituaalse väljaande jälgijatele olulised. Samas jäi vandenõuteooriate rubriik NWO küsitletute hulgas tähtsuselt tahapoole. Siin võib olla mitu põhjust. Esiteks ei pruugi lugejad tarbida Telegrami rubriigipõhiselt, vaid klikitakse huvitavale pealkirjale. Seega ei pruukinud ankeeditäitjatele selge olla, milliseid teemasid antud rubriigis kajastatakse. Ka mõnest intervjuust selgus, et väljendiga NWO (*New World Order*) ei ole kõik inimesed tuttavad. Teiseks vastas ankeetküsitlusele veidi rohkem naisi kui mehi ja naiste hulgas ongi üldjuhul spirituaalsed teemad vandenõuteooriatest populaarsemad (Ward & Voas, 2011).

2) Millistel põhjustel eelistavad Telegrami lugejad uudisteajakirjandusele alternatiive?

Intervjueeritavad suhtusid uudisteajakirjanduse usaldatavusse valdavalt skeptiliselt või ei pidanud selle tarbimist enda jaoks üldiselt vajalikuks. Vastajad tõid välja, et uudised on kõigis traditsioonilistes ajakirjandusväljaannetes väga ühetaolised ja teemakajastused pealiskaudsed. Siin võib olla üheks põhjuseks uudisteajakirjanduse ressursipuudus originaallugude tootmisel ja sõltuvus pressiteadetepõhisest infovoost. Ka Reutersi ajakirjandusuuringute instituudi viimases raportis (Newman et al, 2019) tõdeti, et tarbijad peavad uudisteajakirjandust küll valdavalt heaks päevakajalise info vahendajaks, kuid mitte nii heaks uudiste selgitajaks. Paljud Telegrami lugejad märkisid, et uudisteajakirjanduses ei ole nende jaoks olulist infot: päevauudised neid ei huvita ja niigi piiratud aega eelistatakse kasutada enda jaoks tähtsamatele tegevustele. Nelson ja Taneja (2018) viitavad, et inimeste meediatarbimise maht sõltubki muuhulgas nende vaba aja hulgast – kel on rohkem aega, tarbivad ka rohkem ja erinevat meediat. Intervjueeritud Telegrami lugejatest mainis just mitu pensioniealist inimest, et neil on mitmesuguse meedia tarbimiseks hulganisti aega. Uudisteajakirjanduse vältimist põhjendas aga mitu vastanut kajastuste tuju rikkuva negatiivsusega. Reutersi raportis (Newman et al, 2019) tõid vastanud samuti uudisteajakirjanduse probleemina välja liialt negatiivse tooni. Uuringutega on leitud uudistetarbimise ja vaimse heaolu vahel ka seoseid (Boukes ja Vliegenthart, 2017; Marin et al, 2012) ning uudiste vältimisel teatud plusse nagu suurem rahutunne (Woodstock, 2013). Teadlike uudistevältijate tagasivõitmiseks on soovitatud muuta uudistevalikut ja uudiste esitamise viise (Skovsgaard ja Andersen, 2020).

Paljud küsitletud Telegrami lugejad olid veendunud, et traditsiooniline uudisteajakirjandus Eestis on kallutatud ja teatud huvigruppide poolt kinni makstud. Vastanute jaoks ei ole selge ega läbipaistev, kes on väljaannete omanikud ja meediaorganisatsioonide kontrollijad. Seetõttu arvatakse, et ajakirjanikud ei ole oma töös vabad, vaid täidavad teatud tellimust. Ühetaolised teemakäsitlused erinevate ajakirjandusväljaannete lõikes süvendasid intervjueeritavate kahtlust ajakirjanduse sõltumatuse osas. Vastanute sõnul ei näita uudisteajakirjandus läbipaistvalt kasutatud allikaid ning kriitilised oldi ka allikate mitmekesisuse osas: sõna saavad pidevalt ühed ja samad inimesed. Märkimist leidis ka traditsioonilise meedia õpetav toon: vastanute meelest esitab uudisteajakirjandus kindlas kõneviisis üht versiooni kui ainuvõimalikku, aga jätab samas teadlikult osad teemad kajastamata või teeb seda poolikult ja kontekstist välja rebituna. Selline teisi vaatenurki

välistav kajastus peletab vastanuid eemale. Mitu intervjueeritavat leidis, et uudisteajakirjandus tegeleb inimeste teadliku hirmutamise ja see süvendas usaldamatust.

Usaldust meedia vastu seostatakse üldise usaldusega riigiasutuste vastu (Kõuts-Klemm, Vihalemm ja Lauristin, 2013), samuti mõjutavad seda ühiskondlikud olud (Macek et al, 2017). Intervjueeritud Telegrami lugejate jutust jäi kõlama skepsis lisaks uudisteajakirjandusele ka valitsuse, erakondade ja isegi arstide vastu. Eesti meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuringus (Kõuts-Klemm et al, 2019) märgitakse, et meediaettevõtete suund sissetulekuallikaid kuulutusportaalide, koolituste, konverentside jms abil mitmekesistada võib vähendada ka auditoriumi usaldust ajakirjandusliku sisu vastu, kuna selle kujunemise ja rahastamise põhimõtted pole läbipaistvad. Samas ei tundu rahvusvahelises võrdluses intervjueeritud Telegrami lugejate kriitika põhjendatud – usaldus meedia vastu Eestis on Euroopa Liidu keskmisest kõrgem (Standard Eurobaromeeter 92, 2020) ja vabaihenduse Piirideta Ajakirjanikud indeksi kohaselt on Eesti 180 maailma riigi seas ajakirjandusvabaduse poolest 14. kohal. Siiski väärub märkimist, et möödunud aastal oli Eesti selles indeksis 11. kohal. Languse põhjenduseks tõi vabaihendus EKRE poliitike sõnalised rünnakud ajakirjanike vastu, Postimehe omaniku ärihuvide ja maailmavaate mõju väljaande sisule ning valitsuse otsuse sulgeda Kremli-meelse väljaande Sputniku Tallinna kontor (Piirideta Ajakirjanikud, 2020). On võimalik, et nii meediaväljaannete tegevuse ajakirjandusväline laienemine kui ka Piirideta Ajakirjanike toodud põhjendused indeksi langetamisest on mõjutanud intervjueeritud Telegrami lugejate usaldust uudisteajakirjanduse vastu. Ühtlasi lisati meediakirjaoskus Eestis riiklikesse õppekavadesse 2002. aastal, süvendatult alles 2011. aastal (Ugur, 2011). Seetõttu saab intervjueeritute kriitikat osalt põhjendada sellegagi, et nad lihtsalt ei ole kursis ajakirjanduse toimimise loogikaga – näiteks võrreldi ühes intervjuus veebilehe ülesehitust telesaate omaga ning teises jäi selgusetuks juhtkirja roll päevalehes.

3) Millist väärtust Telegrami lugejad väljaandel näevad?

Ankeetküsitlusele vastanute enamus pidas Telegrami juures kõige tähtsamaks, et väljaanne pakub alternatiivi traditsioonilisele ajakirjandusele, laiendab silmaringi ja on sõltumatu. Väärtusi nagu objektiivsus, usaldusväärsus, põhjalik faktikontroll ja eetilisus märkisid vastajad tähtsaks kordades vähem. Küsitluse tulemused kattuvad Jaanus Vogelbergi (2016)

Telegrami lugejate hulgas läbi viidud uuringuga, kus vastanud tõstsid samuti kõige enam esile väljaande alternatiivsust. Ka Vogelbergi töö tulemused näitasid, et Telegrami faktikontrollist pidasid lugejad olulisemaks, et väljaanne avardab nende silmaringi. Alternatiivi pakkumise töid Telegrami väärtusena esile ka enamik intervjueeritavaid, kelle hinnangul annab Telegram toimuvast laiema pildi ja võimaluse olla kursis mitmekesisema infoga kui seda pakub uudisteajakirjandus. Alternatiivseid uudisteallikaid kalduvad eelistama meediatarbijad, kel on traditsioonilise uudisteajakirjanduse vastu madal usaldus (Fletcher ja Park, 2017; Tsafti ja Cappella, 2003) ja enamik intervjueeritud Telegrami lugejaid on traditsioonilise ajakirjanduse suhtes skeptilised. Alternatiivmeedia vastandub see-eest rahvuslikele ja globaalsetele meediaettevõtetele ja pakub maailmast teistmoodi tõlgendusi (Atton, 2015; 2007), mida otsivad ka Telegrami lugejad. Alternatiivmeedias saavad sõna inimesed, kes ei kuulu ametlikesse meediastruktuuridesse (Dowmunt ja Coyer, 2007). Nii saavad näiteks Telegramis oma vaateid jagada MMSi propageerijad ja vaktsiinivastased, kellele traditsiooniline ajakirjandus üldjuhul sõna ei anna.

Intervjueeritud pidasid Telegrami sõltumatuks – väljaande taga ei kahtlustata kellegi varjatud huve. Muljet Telegrami iseseisvusest võib tugevdada teadmine, et väljaande taga pole anonüümne organisatsioon, vaid kaks kindlat inimest – Hando Tõnumaa ja Mariann Joonas –, keda mitmed intervjueeritud ka nimeliselt välja töid. Mõne intervjueeritava jaoks oli oluline, et Telegram on Eesti inimeste tehtud eestikeelne kanal, mis tõstab väljaande usaldusväärset. Samuti pidasid vastanud Telegrami objektiivseks ja seda tajuti peamiselt keelelisel tasandil: artiklite toon ja sõnastus ei kalluta intervjueeritute hinnangul lugejaid kindlas suunas mõtlema. Leiti, et konspirituaalne Telegram ei suru üht ja ainsat tõde peale, vaid jätab lugejale valiku uskuda seda, mis tema maailmavaate ja -tunnetusega klapib. Mitmekesise sisu vastuolud Telegrami lugejaid ei kõiguta. Nii on intervjueeritute seas nii lamemaalasi kui ka neid, kes teooriat naeruväärseks peavad. Ward ja Voas (2011) märgivad, et konspirituuaalsuse edu tagabki selle paindlikkus.

Nagu Vogelbergi (2016) uuringus, hindasid paljud intervjueeritud Telegrami süvenevaks ajakirjanduseks ning tõstsid esile põhimõtet viidata lugude allikatele. Artiklite sees olevad hüperlingid ja lugude lõpus olevad viited loovad vastanute jaoks mulje Telegrami läbipaistvusest – seda ka juhul kui nad isiklikult neid viiteid kunagi avanud ei ole. Härma (2015) on leidnud, et teabe paikapidavust kontrollitakse kahtluse korral teistest allikatest vaid

juhul kui tegu on inimese jaoks mõjuka uudisega. Kui traditsioonilise uudismeedia kajastuste ühetaolisuse taga näevad intervjueritud Telegrami lugejad kallutatust ja huvigruppide kontrollitud infot, siis Telegrami allikaid teistest alternatiivmeediakanalitest üle kontrollides on info sarnasus plussiks. Siin võib olla osalt tegu näilise allikate mitmekesisusega, millele on viidanud näiteks Starbird (2017), kes leidis, et Twitteri kasutajad viitavad massitulistamiste vandenõuteooriaid põhjendades küll paljudele erinevatele alternatiivmeediakanalitele, kuid viidatud allikate sisu on sageli sama. Kalduvust uskuda üht versiooni ja eirata sellele vastukäivaid argumente võib põhjendada kinnituskalduvusega – inimesele on omane otsida tõestust isiklikule veendumusele (Nickerson, 1998). Intervjueritud tõi ka ise välja, et loevad ja usaldavad Telegrami, sest saavad väljaandest kinnitust enda senistele arusaamadele, teadmistele ja maailmatunnetusele. Meediatarbijaid, kes kipuvad uskuma eelkõige emotsioonidele või olemasolevatele arusaamadele rõhuvat infot, peetakse üheks tõepõhjatule ajastule iseloomulikuks tunnuseks (Cooke, 2017).

Intervjueritud lugejad tajuvad Telegrami tarbimist ka kui teatud mõttekaaslaste kogukonda kuulumist. Ühtekuuluvustunnet tugevdab Telegrami ja selle lugejate vastasseis traditsioonilise ajakirjanduse ja ühiskonnas levinud vaadetega. Vastanud peavad end alternatiivmeediat vältivatest inimestest teadlikumaks ja ametlike institutsioonide suhtes läbinägelikumaks. See kattub osalt Wagneri ja Boczkowski (2019) järeldusega, et enamik inimesi usaldab iseenda ja “usaldusväärsete” sotsiaalmeediakontaktide meediatarbimise valikuid, kuid kahtleb teiste võimes ajakirjandust kriitiliselt tarbida.

Intervjueritud Telegrami lugejad hindasid samuti, et saavad väljaandest praktilisi nõuandeid, mida igapäevaelus rakendada. Eriti mainiti selles kontekstis alternatiivmeditsiini praktikaid nagu MMS. Lisaks on Telegram mitmete vastanute jaoks hea meelelahutus, mida on lihtsalt huvitav ajaviiteks tarbida. Mõned intervjueritud tõi välja, et varem lugesid nad esoteerilisi paberajakirju, nüüd aga saavad taolisi põnevaid müstikalugusid tarbida Telegramist. Paljud vastajad märkisid, et teistmoodi info on neid alati huvitanud. Seega saab osalt kinnitust Egil Aspremi ja Asbjørn Dyrendali (2015) väide, et konspiraatuaalsus pole ei uus ega üllatav nähtus, sest inimeste huvi ühiskonnas domineeriva suunaga vastanduva asjus ulatub sügavale Lääne esoteerika ajalukku. Kokkuvõttes võib öelda, et enamik intervjueritud Telegrami lugejad ei tarbi väljaannet uudismeedia asendusena, vaid Telegramist otsitakse teistsugust infot ja tõlgendusi ning paljuski lihtsalt meelelahutust ja põnevust. Ka Rauch (2015) on

leidnud, et alternatiivmeediat nähakse pigem täienduse, mitte asendusena uudisteajakirjandusele.

4) Kas ja kuidas mõjutab koroonakriis Telegrami lugejate meediatarbimist?

Intervjuude põhjal jagunes vastanute meediatarbimine koroonakriisi ajal üldjoontes kaheks:

1. Osa vastanutest jälgis uudisteajakirjandust alguses selleks, et teada, kuivõrd olukord nende isikliku elu mõjutama hakkab. Siis tekkis koroonateemalistest kajastustest väsimus ja meediatarbimist vähendati järsult.

2. Teine osa vastanutest aga hakkas meediat tarbima rohkem ja rohkematest kanalitest, et olukorraga paremini kursis olla.

Paar intervjuueeritavat tõi välja, et meediatarbimist on suurendanud eriolukorra tõttu kodust töötamine. Intervjuueeritud Telegrami lugejad heitsid uudisteajakirjandusele ette koroonaviiruse liiga negatiivset ja hirmu tekitavat kajastust. Vastajad tõid välja, et pidev halbade uudiste vool rikub tuju ning millestki muust peale koroonu uudistes enam ei räägitagi. See pani neid alternatiive otsima või sootuks uudistetarbimisest loobuma. Telegram pakkus lugejatele sündmustest positiivsemaid ja rahustavaid sõnumeid, mille üle väljendati tänulikkust. Lisaks kajastas Telegram traditsioonilise ajakirjanduse käsitlestest lahknevaid versioone viiruse tekke ja leviku põhjuste, aga ka selle ravi ja ennetuse kohta. Samas kasutati kriisiaegse kiire ja päevakajalise infokanalina ikkagi uudisteajakirjandust – traditsiooniline meedia oli intervjuueeritute jaoks instrument, mis jäeti kõrvale, kui selle otstarve ammendus. Saadud info tõlgendamiseks pöördusid vastajad aga Telegrami poole.

Koroonaviiruse leviku tõttu tekkinud globaalne eriolukord on mõjutanud pea kõigi inimeste elusid. Ainuõigeid vastuseid olukorraga toimetulekuks ei ole ja õhus on palju ebaselgust. Viiruse tekitatud kriis illustreerib hästi tõepõhjatule digiühiskonnale omast olukorda, kus alternatiivne info on inimestele arusaadavas keeles ja kergesti kättesaadav ning seda on palju. Kontrollitud teadusartiklite valmimiseks kulub aga enamasti kaua aega, need asuvad peamiselt tasulistest keskkondades ja on kirjutatud sageli keerulises ja erialaspetsiifilises keeles. Infosõjas aga võidavad lihtsamad ja loogilisemad selgitused. Nii on suure ühiskondliku ebastabiilsuse aeg viljakas pinnas ka vandenõuteooriatele: see on seotud inimliku sooviga muutunud olusid mõtestada (Van Prooijeni ja Ackeri, 2015). Ka mitmed

intervjueeritud Telegrami lugejad olid kursis koroonaviiruse kohta levivate vandenõuteooriatega. Mitmed vastanud märkisid, et võimude sõnum ja teod ei lähe kokku: näiteks toodi soovitus püsida kodus ja kanda maski, samas kui valitsuse liikmed istuvad kaitsevahendeid kandmata tihedalt üksteise kõrval. Mitu vastanut leidis, et ametlikesse ettekirjutustesse ja uudistesse tuleks suhtuda kriitiliselt ja rohkem ise mõelda. Siin võib põhjuseks olla seegi, et ametlikud sõnumid viiruse asjus on olnud vastuolulised: alguses peeti seda ohutumaks ja rahustati inimesi, kuid siis kuulutati välja eriolukord ja soovitati inimestega distantsi hoida. Van Prooijen ja Acker (2015) on rõhutanud poliitiliste juhtide vastutust vähendada ebamäärasel ajal avalikkuses tajutud ohtu. Liidrid peaksid olema oma käitumisega ühiskonnale eeskujuks, kui soovivad ära hoida avalikkuse ohutunnetuse tõusu ja vandenõuteooriate levikut (Ibid.).

Diskussioon

Uudisteajakirjanduse üks eesmärke on jälgida ja kajastada kriitiliselt mõjuvõimsate inimeste tegevust. Seega on mõneti paratamatu, et traditsioonilise meedia fookus on suuresti päevapoliitikal ja eliidil. Samamoodi on paratamatu, et kõiki inimesi sellised päevauudised ei huvita. Samas on ühtse demokraatliku inforuumi huvides võimalikult suurt hulka meediatarbijaid kõnetav uudisteajakirjandus. Mitmekesine teemade ja allikate valik traditsioonilises meedias on see, millest intervjueeritud Telegrami lugejad puudust tunnevad. Nende hinnangul saavad ühtedel ja samadel teemadel sõna ühed ja samad inimesed kõigis uudistekanalites. Teistmoodi mõttele ei jäeta ruumi või suhtutakse sellesse suisa vaenulikult ja põlastavalt. Ehk on siin mõttekoht uudisteajakirjandusele: selle asemel, et teisitimõtlejaid naeruvääristada või alternatiivseid hääli summutada, võiks vastuargumente arusaadavalt ja viisakalt esitada. Intervjuudest nähtus, et ühekülgne kajastus peletab inimesed uudisteajakirjandusest eemale ja paneb neid alternatiive otsima. Ajakirjandussisu läbipaistvuse ja usaldusväarsuse tõstmiseks piisab aga küsitletud Telegrami lugejate näitel artiklitele allikaviidete lisamisest. Tunnetus suuremast läbipaistvusest tekib isegi siis, kui lugeja viidetel ei kliki.

Paljud intervjueeritud Telegrami lugejad peavad end kriitilisteks meediatarbijateks: nad uurivad infot mitmest erinevast allikast ja ei usalda ühtegi neist täielikult. Lõpliku otsuse info paikapidavuse kohta langetavad vastanud oma varasematest teadmistest ja sisetundest

lähtuvalt. Sellega rõhutavad digitaliseerunud ühiskonna tõepõhjatust ka intervjueeritud – internetis on lõpmatu hulk infot, millele ei kehti universaalseid reegleid ja mida on lihtne muuta või eksitavalt esitada. Seetõttu tuleb lõpliku tõe kujundamiseks pidada eksperdiksi iseennast ja enda jaoks usaldusväärseid kontakte. Info otsimiseks kasutavad paljud vastanud interneti kõiki võimalusi. Uuritakse nii eestikeelseid kui ka välismaiseid kanaleid. Näiteks loeb üks 70aastane intervjueeritav võõrkeelseid artikleid tõlkeprogrammide abil. Ka Telegram asetub selliste intervjueeritavate jaoks laiemasse konteksti – seda võrreldakse muuhulgas rahvusvaheliste kanalitega ja nõutakse kõrgemat kvaliteeti videotelt ning rohkem ja sisutihedamaid saateid-artikleid. Samuti filtreerivad mitmed vastanud enda jaoks olulist infot sotsiaalmeedia kontaktide ja gruppide, aga ka mobiilirakenduste kaudu. Kõige olulisem sotsiaalmeediakanal uudiste jaoks on Facebook (Newman et al, 2019; Brandtzaeg, Følstad ja Domínguez, 2018; DeVito, 2017) ja seda kinnitasid ka paljud intervjueeritavad. Vastanud pidasid sellist kontaktidepõhist uudistetarbimist uudismeedia jälgimisest teadlikumaks, kuid sotsiaalmeediaplatform pole loodud uudiste vahendamiseks. Algoritmid ei tõsta infot esile selle uudisväärtuse, vaid mingite teiste väärtuste alusel, mille taga võivad olla ka Facebooki ärihuvid (DeVito, 2017). Näilise mitmekesisuse asemel võivad algoritmid pakkuda meediatarbijale ühetaolise info kõlakambrit.

Telegrami originaalsisu muutus 2020. aasta kevadel loetavaks vaid tellijatele. Kuigi valdav enamik intervjueeritavatest pidas väljaannet enda jaoks oluliseks, ei olnud sugugi kõik neist sellise muutusega rahul. Vastanute peamine vastuargument tasulisele sisule oli liialt kõrge tellimuse hind. Paljud vastanud märkisid, et ei saa oma sissetulekute juures 33eurost aastatellimust lubada. Tasuline ajakirjandustellimus võib seega teatud osale elanikkonnast olla kättesaamatu. Samas võidakse veebisisu eest raha küsimist tajuda proportsionaalselt kõrgemana, sest internetis meedia tarbimise eest pole harjutud maksma. Härma (2015) on Eestis läbi viidud uuringus leidnud, et meediatarbijad väldivad tasulisi artikleid ja otsivad maksumüürile sattudes infot pigem mujalt. Ka Reutersi raportis (Newman et al, 2019) tõdetakse, et trendide põhjal pole tõenäoline, et inimesed oleksid edaspidi valmis maksma selliste uudiste eest, millele nad on seni tasuta ligi pääsenud. Samas pole noorte jaoks veebisisu eest maksmine probleem, aga uudistest enam kulutatakse ressursid meelelahutusele nagu Netflix või Spotify (Ibid.). Siin võib olla üks Telegrami eeliseid uudisteajakirjanduse ees tasulise mudeli rakendamisel – paljud vastanud märkisid, et väljaanne on nende jaoks hea

ajaviitekoht meelelahutuseks. Tasulist Telegrami pooldasid ka need intervjueeritud lugejad, kes teadvustasid tegijate väljaandesse panustatud tööd. Lisaks avaldati lootust, et tasuline sisu hoiab kommentaariumist eemale väljaande kriitikud. Selliste tasulise Telegrami pooldajate jaoks kaalub sisu väärtus tasu üles. Väljaande tellimist nähakse kui panust alternatiivset vaadet pakkuva veebilehe jätkumisse. Ankeetküsitlusele vastanuist veidi alla veerandi on juba Telegrami püsitellijaks hakanud ning veidi alla kolmandiku vastanuist plaanib väljaannet edaspidi toetada. Mitmed intervjueeritavad kõrvutasid Telegrami tellimist traditsioonilise ajakirjanduse rahastusmudeliga. Ka Kenix (2015) on märkinud, et alternatiivse väljaande eesmärk ei pruugi olla kasumit teenida, kuid ta tegutseb kapitalistlikus meediasüsteemis ja peab püsima jäämiseks jätkusuutliku viisi leidma. Majanduslikult jätkusuutliku väljaande jaoks on aga auditooriumi huvidega arvestamine teatud määral hädavajalik (Ibid.). Telegrami pidevalt jälgivate lugejate hulk on kasvanud seitsme tegutsemisaasta jooksul kümnete tuhandete inimesteni, ületades sellega mitme Eesti traditsioonilise ajakirjandusväljaande tiraaži.

Edaspidistes uurimustöodes oleks huvitav jälgida, kuidas Eesti ühel edukamal alternatiivkanalil lugejate tellimuste põhise rahastusmudeli abil toimetulek õnnestub: kui palju väljaande senistest jälgijatest alles jääb ning millega asendavad Telegrami need alternatiivsest infost huvitatud lugejad, kes pole nõus sisu eest maksma. Uurida võiks ka seda, kuidas töötab Telegrami toimetus – mille alusel tehakse lugude valik, millistesse rubriikidesse ja mille alusel need paigutatakse ning kui palju jälgitakse töös lugejanumbreid ja arvestatakse teemade kujundamisel auditooriumilt saadud vihjetega.

Telegramil ja selle lugejatel on avalikkuses teatud stigmatiseeritud kuvand, mille tõid välja ka mitmed selle magistritöö tarbeks intervjueeritud inimesed. Seetõttu rõhutan, et sel teemal edasiste uuringute tegemisel on oluline jätta kõrvale oma varasemad eelarvamused ja hoiakud. Loodan, et see magistritöö on veenev argument, et alternatiivmeediat tarbivate inimeste kriitika uudisteajakirjanduse suhtes on mitmetpidi põhjendatud ja traditsioonilistel väljaannetel võib olla Telegrami edukusest nii mõndagi õppida. Kas või seda, et Telegram ongi lugejate jaoks meelelahutusvorm ning koht teistmoodi info saamiseks kui seda pakub uudisteajakirjandus. Võimalust ohutult oma kodust ohtu ja põnevust kogeda rõhutab Telegram oma Facebooki lehel ka ise: “Pildid, mis su ees lahti rulluvad, on südamligid,

mõtestatud, uskumatud, teaduslikud, vaimsed, seiklusjanulised, vabadusehimulised, tõsised, poliitilised, diskussiooni tekitavad, karmid... Siiski on see tugitool turvaline ja püha.”

KOKKUVÕTE

See magistritöö täidab tühimiku Eesti alternatiivmeedia kasutajate lugejauuringutes. Töö annab kvalitatiivse analüüsi põhjal ülevaate põhjustest, miks eelistab osa inimesi Telegrami tarbida ja milliseid puudusi sellised meediatarbijad uudisteajakirjandusel näevad.

Enamik vastanuist loeb Telegrami mitu korda nädalas, peamiselt telegram.ee kodulehe või väljaande Facebooki lehe kaudu. Telegrami rubriikidest märgiti ankeetküsitluses kõige olulisemaks Tervis. Tervise ja alternatiivmeditsiiniga seotud kajastusi tõid korduvalt esile ka intervjueeritavad. Terviseteemade väga olulisena tajumist võis aga mõjutada andmete kogumise periood, mis kattus koroonakriisi tõttu Eestis kehtestatud eriolukorra algusnädalatega. Intervjuudes tõid vastajad huvipakkuvatena välja ka vandenõuteooriad, müstilised lood ning spirituaalsuse ja vaimse arenguga seotud teemad.

Uudisteajakirjanduse usaldusväärsusesse suhtusid intervjueeritavad valdavalt skeptiliselt või ei pidanud selle tarbimist üldse vajalikuks. Vastajad märkisid, et uudised on kõigis traditsioonilistes ajakirjandusväljaannetes väga ühetaolised, sõna saavad ühed ja samad inimesed ning teemakäsitlused on pealiskaudsed. Uudisteajakirjanduse vältimist põhjendati ka kajastuste tuju rikkuva negatiivsusega. Paljud küsitletud Telegrami lugejad olid veendunud, et traditsiooniline uudisteajakirjandus Eestis on kallutatud ja teatud huvigruppide poolt kinni makstud. Vastanute jaoks ei ole selge ega läbipaistev, kes on väljaannete omanikud ja meediaorganisatsioonide kontrollijad. Välja toodi ka traditsioonilise meedia õpetav toon: intervjueeritute meelest esitab uudisteajakirjandus ainuvõimalikuna üht versiooni ja jätab teadlikult osad teemad kajastamata või teeb seda poolikult.

Vastanud pidasid Telegrami juures kõige tähtsamaks, et väljaanne pakub alternatiivi traditsioonilisele ajakirjandusele, laiendab silmaringi ja on sõltumatu. Põhjalikust faktikontrollist peeti olulisemaks Telegrami teemakajastuste silmaringi avardavast mitmekesisust, mis kattub Jaanus Vogelbergi (2016) varasema uuringu tulemustega. Näiteks jagavad Telegramis oma vaateid MMSi propageerijad ja vaktsiinivastased, kellele traditsiooniline ajakirjandus üldjuhul sõna ei anna. Mitmed intervjueeritud tõstsid esile ka Telegrami põhimõtet viidata lugude allikatele. Artiklite sees olevad hüperlingid ja lugude lõpus olevad viited loovad vastanute jaoks mulje Telegrami läbipaistvusest ka juhul kui neid

ise kunagi ei avata. Telegrami peetakse sõltumatuks – muljet väljaande iseseisvusest võib süvendada asjaolu, et lugejad teavad Telegrami eestvedajaid nime- ja nägupidi. Vastanud pidasid Telegrami ka objektiivseks, sest artiklite toon ja sõnastus ei kalluta intervjueritute hinnangul lugejaid kindlas suunas mõtlema. Konspirituaalne Telegram jätab lugejale valiku uskuda seda, mis tema maailmavaatega sobib. Seepärast mitmekesise sisu vastuolud Telegrami lugejaid ka ei häiri. Intervjueritud tõid välja, et loevad ja usaldavad Telegrami, kuna saavad sealt kinnitust enda senistele arusaamadele. Vastajad tajuvad Telegrami tarbimist ka kui teatud mõttekaaslaste kogukonda kuulumist. Paljud intervjueritud peavad end alternatiivmeediat vältivatest inimestest teadlikumaks ja ametlike institutsioonide suhtes läbinägelikumaks.

Koroonakriisi ajal jagunes intervjueritute meediakäitumine kaheks. Osa vastanutest jälgis uudisteajakirjandust ainult alguses, et saada infot sellest, kui palju olukord nende isiklikku elu mõjutab. Seejärel tekkis koroonateemalistest kajastustest küllastumus ja meediatarbimist vähendati järsult. Teine osa vastanuist hakkas olukorraga paremini kursis olemiseks tarbima rohkem meediat rohkematest kanalitest. Meediatarbimise tõusu taga oli mõnel juhul ka eriolukorra tõttu kodust töötamine. Uudisteajakirjandusele heitsid vastajad ette koroonaviiruse liiga negatiivset ja hirmu tekitavat kajastust. Telegram pakkus lugejatele vastukaaluks rahustavamana mõjunud sõnumeid, aga ka traditsioonilise ajakirjanduse käsitlustest lahknevaid versioone viiruse tekke ja leviku põhjuste ning selle ravi ja ennetuse kohta. Samas kasutati kiire ja päevakajalise info saamiseks siiski uudisteajakirjandust. Telegrami poole pöördusid vastajad uudistest saadud info tõlgendamiseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et enamik intervjueritud Telegrami lugejad ei tarbi väljaannet uudismeedia asendusena. Telegrami kasutatakse teistsuguse info ja tõlgenduste jaoks kui seda pakub traditsiooniline ajakirjandus. Paljuski on vastanute jaoks tegu hea ajaviitega. Siiski võiks olla traditsioonilise meedia jaoks mõttekoht, kuidas teemade ja allikate valikut mitmekesistada, et eri väljaanded ei mõjuks üksteise koopiatena. Samuti võiks uudisteajakirjanduses tegutsejate jaoks olla oluline teadmine, et kajastuste kategooriline ja õpetlik toon võib osa meediatarbijaid eemale peletada. Selle asemel võiks kaaluda teemade põhjalikumalt ja arusaadavamalt lahti mõtestamist. Ajakirjandussisu läbipaistvust ja usaldusväarsust saab aga tarbijate silmis tõsta artiklitele allikaviidete lisamisega.

SUMMARY

This Master's thesis "Telegram.ee Readership Survey: Value of Alternative Media and Criticism of News Media" aims to fill the gap of qualitative readership survey of Estonian alternative media. The thesis provides an overview of the reasons why some people prefer conspiratorial media outlet Telegram and also lists the misgivings they perceive in the mainstream news media.

Most interviewees read articles from Telegram several times a week, mostly from telegram.ee homepage or from Telegram's Facebook page. Health was the most popular section in the survey. Health and alternative medicine were most often discussed topics also in the interviews. This may have been influenced partly by the period of the data collection, which coincided with the initial weeks of the emergency situation that was established in Estonia due to the corona crisis. In the interviews, the respondents also mentioned conspiracy theories, mystical stories and topics related to spirituality as the sections they are interested in.

Respondents were mostly skeptical about the credibility of the news media or did not consider its consumption necessary at all. They noted that the news is very similar all across the mainstream media, the sources are always the same and topics covered superficially. Some interviewees said they avoid the news because it has a negative effect on their mood. Many interviewed Telegram readers were convinced that the traditional news media in Estonia is biased and paid off by certain interest groups. The tone of the news media was perceived as didactic.

The respondents considered very important that Telegram offers an alternative to traditional journalism, broadens their horizon and is independent. The diversity was considered far more important than thorough fact-checking. For example, MMS advocates and anti-vaxxers, are given a voice in Telegram. Several interviewees highlighted Telegram's principle of referring to its sources. Hyperlinks in the articles and references to the sources give respondents the impression of transparency, even if the links are never opened. Telegram is considered independent - that may be partly explained by the fact that readers know the leaders of Telegram by name and face. Respondents also considered Telegram to be objective, as they

are free to believe as little or as much of its content as they see fit. Therefore, conflicting topics do not bother Telegram readers. The interviewees stated that they read and trust Telegram, as they get confirmation to their previous understandings. Many interviewees consider themselves more media critical and insightful than people who avoid alternative media.

At the beginning of the corona crisis, some respondents followed the news only at first to find out how much the situation affects their personal lives. Subsequently, they grew tired of the negative news and reduced their media consumption drastically. However, other respondents started consuming more media from different channels in order to be better informed. In some cases, the media consumption increased due to working from home. Respondents criticized the news media for being too negative and purposefully frightening. Telegram, however, offered its readers more reassuring messages, as well as alternative versions about the causes of the virus, its treatment and its prevention. At the same time, it was still news media that respondents turned to for quick and up-to-date information.

In conclusion, it can be said that most of the interviewed Telegram readers do not perceive it as a substitute for news media. Telegram is used for different information and for its entertainment value. News media is still used for highly topical issues.

KASUTATUD ALLIKAD

- 2020 Edelman Trust Barometer. (2020). Kasutatud 24.04.2020, <https://www.edelman.com/trustbarometer>
- Asprem, E., & Dyrendal, A. (2015). Conspirituality Reconsidered: How Surprising and How New is the Confluence of Spirituality and Conspiracy Theory? *Journal of Contemporary Religion*, 30(3), 367–382. <https://doi.org/10.1080/13537903.2015.1081339>
- Atton, C. (2007). Current Issues in Alternative Media Research. *Sociology Compass*, 1(1), 17–27. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2007.00005.x>
- Atton, C. (2015). Introduction: Problems and positions in alternative and community media. Atton, C., *The Routledge Companion to Alternative and Community Media* (lk 2-18). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315717241>
- Aupers, S. (2012). ‘Trust no one’: Modernization, paranoia and conspiracy culture. *European Journal of Communication*, 27(1), 22–34. <https://doi.org/10.1177/0267323111433566>
- Boukes, M. ja Vliegthart, R. (2017). News Consumption and Its Unpleasant Side Effect: Studying the Effect of Hard and Soft News Exposure on Mental Well-Being Over Time. *Journal of Media Psychology*, 29. 137-147. doi:10.1027/1864-1105/a000224.
- Brandtzaeg, P.B., Følstad, A. ja Chaparro Domínguez, M.A. (2018). How Journalists and Social Media Users Perceive Online Fact-Checking and Verification Services, *Journalism Practice*, 12:9, 1109-1129. doi:10.1080/17512786.2017.1363657
- Burke, D. & Burke, K. (1996). Spiritual Answers to Global Conspiracies. Interview with David Icke. *Leading Edge Magazine*. Kasutatud 17.03.2020, http://www.bibliotecapleyades.net/biggestsecret/esp_icke03.htm

- Chadha, K. ja Koliska, M. (2015). Newsrooms and Transparency in the Digital Age. *Journalism Practice*, 9(2), 215–229. doi:10.1080/17512786.2014.924737
- Chang, T.-K., Southwell, B.G., Lee, H. ja Hong, Y. (2012). Jurisdictional protectionism in online news: American journalists and their perceptions of hyperlinks. *New Media & Society*, 14(4), 684–700. doi:10.1177/1461444811422888
- Coddington, M. (2014). Normalizing the Hyperlink: How bloggers, professional journalists, and institutions shape linking values. *Digital Journalism*, 2(2), 140–155. doi:10.1080/21670811.2013.785813
- Cooke, N. A. (2017). Posttruth, Truthiness, and Alternative Facts: Information Behavior and Critical Information Consumption for a New Age. *The Library Quarterly*, 87(3), 211–221. <https://doi.org/10.1086/692298>
- DeVito, M.A. (2017). From Editors to Algorithms: A values-based approach to understanding story selection in the Facebook news feed. *Digital Journalism*, 5(6), 753–773. doi:10.1080/21670811.2016.1178592
- Dowmunt, T. & Coyer, K. (2007). Introduction. Coyer, K., Dowmunt, T., & Fountain, A., *The Alternative Media Handbook* (lk 1-12). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203821213>
- Downing, J. D. H. (2003). Audiences and Readers of Alternative Media: The Absent Lure of the Virtually Unknown. *Media, Culture & Society*, 25(5), 625–645. <https://doi.org/10.1177/01634437030255004>
- Duignan, B. (2014). Postmodernism. *Encyclopædia Britannica*. Kasutatud 25.03.2020, <https://www.britannica.com/topic/postmodernism-philosophy>
- Epner, E. (2020). Nead loovad meie sõnumeid. *Levila*, 22. märts. Kasutatud 9.04.2020, <https://levila.ee/raadio/eesti-koroona-vastu/nead-loovad-meie-sonumeid>
- Ereht, T., Leemets, T., Mäearu, S. ja Raadik, M. (2018). *Eesti õigekeelsussõnaraamat* ÕS 2018. Kasutatud 07.05.2020, <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=peavoolu&F=M>

- Fletcher, R., & Park, S. (2017). The Impact of Trust in the News Media on Online News Consumption and Participation. *Digital Journalism*, 5(10), 1281–1299. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1279979>
- Forde, S. (2015). Politics, Participation and The People: Alternative journalism around the world. Atton, C., *The Routledge Companion to Alternative and Community Media* (lk 291-300). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315717241>
- Forde, S., & Johnston, J. (2013). THE NEWS TRIUMVIRATE: Public relations, wire agencies and online copy. *Journalism Studies*, 14(1), 113–129. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.679859>
- Graham, P. (2014). *How to Be an Expert in a Changing World*. Kasutatud: 24.04.2020, <http://www.paulgraham.com/ecw.html>
- Haas, T. (2004). Research note: Alternative media, public journalism and the pursuit of democratization. *Journalism Studies*, 5(1), 115–121. doi:10.1080/1461670032000174783
- Hennoste, T. (2017). Tiit Hennoste: peavoolumeedia ja prillikivi. *Postimees*, 28. jaanuar. Kasutatud 07.05.2020, <https://arvamus.postimees.ee/3984309/tiit-hennoste-peavoolumeedia-ja-prillikivi>
- Härma, K. (2015). *Uudiste lugemine internetis noorte ja nooremate keskealiste hulgas*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond, ühiskonnateaduste instituut.
- Joonas, M., Tõnumaa, H. (2019). Saage tuttavaks: Telegram 2.0 ehk ellu astub tasuline Minu Telegram. *Telegram*, 26. november. Kasutatud 03.05.2020, <https://www.telegram.ee/eesti/saage-tuttavaks-telegram-2-0-ehk-ellu-astub-tasuline-minu-telegram>
- Karlsson, M. ja Clerwall, C. (2019). Cornerstones in journalism: According to citizens. *Journalism Studies*, 20(8):1184-1199. doi:10.1080/1461670X.2018.1499436

- Kelion, L. (2020). Twenty suspected phone mast attacks over Easter. *BBC News*, 14. aprill. <https://www.bbc.com/news/technology-52281315>
- Kenix, L. J. (2015). Commercialism And The Deconstruction of Alternative and Mainstream Media. Atton, C., *The Routledge Companion to Alternative and Community Media* (lk 66-74). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315717241>
- Kõuts-Klemm, R., Harro-Loit, H., Ibrus, I., Juurik, M., Jõesaar, A., Järvekülg, M., Koorberg, V., Lassur, S., & Loit, U. (2019). *Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring*. Kirjastaja: Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut. Kasutatud 21.04.2020, <https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:399372>
- Kõuts-Klemm, R., Vihalemm, P., & Lauristin, M. (2013). Trust in the context of audience fragmentation. *CM – Casopis Za Upravljanje Komuniciranjem*, 8(26), 99–123. <https://doi.org/10.5937/comman1326099K>
- Lepik, K, Strömpl, J. (2014). Põhistatud teooria. Rootalu, K., Kalmus, V., Masso, A. ja Vihalemm, T. (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 02.03.2020, <http://samm.ut.ee/pohistatud-teooria>
- Lynas, M. (2020). COVID: Top 10 current conspiracy theories. Kasutatud 14.04.2020, <https://allianceforscience.cornell.edu/blog/2020/04/covid-top-10-current-conspiracy-theories>
- Macek, J., Macková, A., Pavlopoulos, V., Kalmus, V., Elavsky C. M. ja Šerek, J. (2017). Trust in alternative and professional media: The case of the youth news audiences in three European countries. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(3), 340–354. doi:10.1080/17405629.2017.1398079
- Madisson, M.-L. (2012). *Vandenõunarratiivide semiootiline konstrueerimine internetikeskkonnas (Para-Web foorumi "Eesti majandus ja selle allakäik" näitel)*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond, Filosoofia ja semiootika instituut, Semiootika osakond.
- Marin, M.-F., Morin-Major, J.-K., Schramek, T. E., Beaupré, A., Perna, A., Juster, R.-P., & Lupien, S. J. (2012). There Is No News Like Bad News: Women Are More

Remembering and Stress Reactive after Reading Real Negative News than Men. *PLoS ONE*, 7(10), e47189. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0047189>

- Marwick, A. ja Lewis, R. (2017). Media manipulation and disinformation online. *Data & Society Research Institute*. Kasutatud 22.04.2020, https://datasociety.net/pubs/oh/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformatiOnOnline.pdf
- Metrix.Station, kasutatud 20.04.2020, <https://metrix.station.ee>
- Mor, N., & Reich, Z. (2018). From “Trust Me” to “Show Me” Journalism: Can DocumentCloud help to restore the deteriorating credibility of news? *Journalism Practice*, 12(9), 1091–1108. <https://doi.org/10.1080/17512786.2017.1376593>
- Mägi, K.A. (2016). *Eksperiment interneti mõjust vandenõuteooriate usutavusele*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaal- ja haridusteaduskond, ühiskonnateaduste instituut.
- Männi, M. (2017). Telegrami peatoimetaja: „Mulle tundub, et maa on lame!“. *Eesti Ekspress*. 10. mai. Kasutatud 15.09.2019, <https://www.ekspress.delfi.ee/persoon/telegrami-peatoimetaja-mulle-tundub-et-maa-on-lame?id=78157040>
- Nelson, J. L. ja Taneja, H. (2018). The small, disloyal fake news audience: The role of audience availability in fake news consumption. *New Media & Society*, 20(10), 3720–3737. doi:10.1177/1461444818758715
- Nettleton, S. (2013). *The Sociology of Health and Illness*. Cambridge: Polity Press.
- Newman, N. ja Fletcher, R. (2017). Bias, Bullshit and Lies: Audience Perspectives on Low Trust in the Media. *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.3173579.
- Newman, N., Fletcher, R., Kalogeropoulos, A. ja Nielsen, R.K. (2019). Reuters Institute Digital News Report 2019. Kasutatud 16.04.2020, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-06/DNR_2019_FINAL_0.pdf

- Nickerson, R.S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175–220. doi:10.1037/1089-2680.2.2.175
- Piirideta Ajakirjanikud koduleht, kasutatud 22.05.2020, <https://rsf.org/en/estonia>
- Rantanen, T., Jääskeläinen, A., Bhat, R., Stupart, R., & Kelly, A. (2019). *The future of national news agencies in Europe: Executive summary*. <https://doi.org/10.21953/LSE.AEGINOLD23JJ>
- Rauch, J. (2015). Exploring the alternative-mainstream dialectic: What “alternative media” means to a hybrid audience. *Communication, Culture & Critique*, 8(1), 124–143, doi:10.1111/cccr.12068
- Saavik, S. (2017). *Eesti alternatiivmeedia kanalite Nihilist, Vanglaplaneet ja Uued Uudised toimimine ning funktsioonid*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaal- ja haridusteaduskond, ühiskonnateaduste instituut.
- Shoemaker, P. J., & Vos, T. P. (2009). *Gatekeeping theory*. Routledge.
- Skovsgaard, M. & Andersen, K. (2020). Conceptualizing News Avoidance: Towards a Shared Understanding of Different Causes and Potential Solutions, *Journalism Studies*, 21:4, 459-476, DOI: 10.1080/1461670X.2019.1686410
- Standard Eurobaromeeter 92. Rahvuslik aruanne (2019). Kasutatud 24.04.2020 https://ec.europa.eu/estonia/sites/estonia/files/docs/st92-report-repee_v2.pdf
- Starbird, K. (2017). Examining the Alternative Media Ecosystem through the Production of Alternative Narratives of Mass Shooting Events on Twitter. *Proceedings of the 11th International AAAI Conference on Web and Social Media (ICWSM, 2017)*. Kasutatud 19.04.2020, <https://www.aaai.org/ocs/index.php/ICWSM/ICWSM17/paper/view/15603/14812>
- Suits, M. (2012). *Vandenõuteooriad kui tõlgendussüsteem ja maailmapilt. Vaateid Uuele Maailmakorrale*. Magistritöö. Tartu Ülikool, filosoofiateaduskond, Eesti ja võrdleva rahvaluule osakond.

- Telegrami Facebooki leht. (i.a). Kasutatud: 22.05.2020, <https://www.facebook.com/telegrammeedia>
- Tsfati, Y. ja Cappella, J.N. (2003). Do People Watch what they Do Not Trust?: Exploring the Association between News Media Skepticism and Exposure. *Communication Research*, 30(5), 504–529. doi:10.1177/0093650203253371
- Tõnumaa, H. (2012). *Ulmefilm* [veebisari]. Kasutatud: 14.04.2020, <https://www.ulmefilm.ee>
- Ugur, K. (2011). Media Education as Cross-curricular Theme in Estonian Schools: Reasons of a Failure. *The Journal of Postmodernism Problems*, 1 (3), 1.
- Uibu, M. (2016). Telegram.ee – konspirituuaalsuse maaletooja. *Vikerkaar*, 7(8), 146–156. Kasutatud 15.09.2019, <https://www.vikerkaar.ee/archives/19546>
- Van Prooijen, J.-W., & Acker, M. (2015). The Influence of Control on Belief in Conspiracy Theories: Conceptual and Applied Extensions: Control and conspiracy belief. *Applied Cognitive Psychology*, 29(5), 753–761. <https://doi.org/10.1002/acp.3161>
- Vogelberg, J. (2016). *Lugejate arusaamad Telegram.ee-st kui alternatiivmeedia väljaandest*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond, ühiskonnateaduste instituut.
- Wagner, M.C. ja Boczkowski, P.J. (2019). The Reception of Fake News: The Interpretations and Practices That Shape the Consumption of Perceived Misinformation. *Digital Journalism*, 7(7), 870-885. doi:10.1080/21670811.2019.1653208
- Waisbord, S. (2018). Truth is What Happens to News: On journalism, fake news, and post-truth. *Journalism Studies*, 19(13), 1866–1878. doi:10.1080/1461670X.2018.1492881
- Ward, C. ja Voas, D. (2011). The Emergence of Conspiritoriality. *Journal of Contemporary Religion*, 26(1), 103-121, doi: 10.1080/13537903.2011.539846

- Welbers, K., van Atteveldt, W., Kleinnijenhuis, J., & Ruigrok, N. (2018). A Gatekeeper among Gatekeepers: News agency influence in print and online newspapers in the Netherlands. *Journalism Studies*, 19(3), 315–333. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1190663>
- Woodstock, L. (2013). The news-democracy narrative and the unexpected benefits of limited news consumption: The case of news resisters. *Journalism*, 15. 834-849. doi:10.1177/1464884913504260.
- Zhang, X., Ghorbani, A. (2020). An overview of online fake news: characterization, detection, and discussion. *Information Processing & Management*, 57(2). doi:10.1016/j.ipm.2019.03.004
- “Hallo, Kosmos!” Facebooki leht. (i.a). Kasutatud: 22.04.2020, <https://www.facebook.com/hallokosmos>

LISAD

Lisa 1. Telegram.ee lugejauuringu ankeet

Telegram.ee lugejauuring

Selle küsitluse eesmärk on uurida, millised teemad Telegrami lugejat enim huvitavad ja millist väärtust väljaandel Eesti meediapildis nähakse.

Vastused jäävad anonüümseks, ankeedi küsitlustulemusi analüüsitakse ja esitatakse statistiliselt.

Küsimustele vastamine võtab aega 5-10 minutit.

Vastamisele panustatud aja ja tähelepanu eest ette tänades
Kristi Sobak, Tartu Ülikooli magistrant

* Kohustuslik

Kui sageli loete Telegrami? *

- iga päev
- mõnel korral nädalas
- mõnel korral kuus
- harvem

Kui kaua olete olnud Telegram.ee lugeja? *

- vähem kui aasta
- 1-2 aastat
- 3-4 aastat
- 4-5 aastat
- 6-7 aastat
- algusest saadik
- ei tea/ei mäleta

Milliseid Eesti veebi- ja digilehti peale Telegram.ee jälgite veel pidevalt? Märkige kõik sobivad variandid. *

- Delfi
- Eesti Ekspress
- Eesti Päevaleht
- ERR
- Maaleht
- Postimees
- Õhtuleht
- Kohalik maakonnaleht
- Muu: _____

Millise kanali kaudu te end Telegrami sisuga kursis hoiate? Märkige kõik sobivad variandid. *

Telegrami Facebooki lehe kaudu

[telegram.ee](https://www.telegram.ee) kaudu

Telegrami Instagrami kaudu

SoundCloudi kaudu

Spotify kaudu

YouTube'i kaudu

iTunes'i kaudu

Podbeani kaudu

Muu: _____

Kas loete Telegramis tavaliselt läbi... *

enam-vähem kõik artiklid

ainult artiklid teemadel, mis huvitavad

ainult mõne üksiku artikli

Millised rubriigid on teie jaoks Telegram.ee sisus kõige olulisemad ja huvipakkuvad? Märkige üks vastus igas reas. *

	Mulle esmatähtis, kõige huvitavam	Samuti oluline, väga huvitav	Mõnevõrra oluline, üsna huvipakkuv	Vähem oluline, mitte eriti huvitav	Väheoluline, vähehuvitav
Eesti	☐	☐	☐	☐	☐
Maailm	☐	☐	☐	☐	☐
Teadus	☐	☐	☐	☐	☐
Tervis	☐	☐	☐	☐	☐
Kehakultuur	☐	☐	☐	☐	☐
Areng	☐	☐	☐	☐	☐
NWO	☐	☐	☐	☐	☐
Müstika	☐	☐	☐	☐	☐
Arvamus	☐	☐	☐	☐	☐
Rööm	☐	☐	☐	☐	☐

Kuidas hindate Telegrami? *

- väga hea
- hea
- keskpärane
- kehvapoolne
- kehv
- ei tea, ei oska öelda

Mis on teie jaoks Telegram.ee suurim väärtus Eesti meediamaaastikul? Valige kuni kolm enda jaoks tähtsamat varianti. *

- alternatiiv, peavoolust erinev
- usaldusväärne
- sõltumatu
- objektiivne
- eetiline
- silmaringi laiendav
- põhjalik faktikontroll
- ei tea, ei oska öelda

Milliseid omadusi hindate kõige enam Telegramis avaldatud materjalide puhul?
Palun märkige kuni kolm kõige olulisemat. *

- teravus, kriitilisus
- arvamuste asjatundlikkus
- arusaadavus
- asjalikkus, informatiivsus
- põhjalikkus, analüütilisus
- isikupärane väljendusviis, stiil
- mõttesügavus, filosoofilisus
- Ei tea, ei oska öelda

Kas olete Telegram.ee sisu eest tasunud? *

- olen püsitelliija
- olen maksnud üksikute artiklite eest
- olen Telegrami varem rahaliselt toetanud
- ei, kuid plaanin seda teha
- ei ole ja ei plaani ka edaspidi sisu eest tasuda

Kuidas suhtute Telegram.ee tegijate otsusesse hakata pakkuma tasulist sisu? *

- pigem hästi
- pigem halvasti
- ei oska öelda

Teie sugu *

mees

naine

Teie vanus *

Teie vastus _____

Teie praegune haridus *

Põhiharidus või vähem

Kutseharidus pärast põhiharidust

Gümnaasiumiharidus

Kutsekeskharidus (keskeriharidus)

Rakenduslik kõrgharidus

Kõrgharidus (sh bakalaureusekraad või varasem kõrgharidus)

Magistri- või doktorikraad

Teie elukoht *

- Tallinn
- Tartu
- Muu suurem linn, maakonnakeskus (nt Pärnu, Narva, Kohtla-Järve, Viljandi)
- Mõni väikelinn (nt Otepää, Keila, Elva)
- Alev, alevik (nt Vändra, Laagri)
- Maapiirkond
- Muu: _____

Kirjutage siia oma telefoninumber või meiliaadress juhul, kui olete nõus, et uuringu autor võtab Teiega ühendust ja palub täiendavat intervjuud Telegrami kohta. Autor lubab, et kasutab seda infot ainult ühekordseks kontakteerumiseks uuringu heaks.

Teie vastus _____

1. leht 1-st

Saada ära

Ärge saatke paroole kunagi Google'i vormide kaudu.

Google pole seda sisu loonud ega heaks kiitnud. [Väärkasutusest teatamine](#) - [Teenuseingimused](#) - [Privaatsuseeskirjad](#)

Google Vormid

Lisa 2. Intervjuukava

MEEDITARBIMINE ÜLDISELT

1. Räägime alustuseks meediast laiemalt. Milliseid meediakanaleid te üldiselt jälgite?
  - a. Kui sageli? Miks?

TELEGRAM

2. Nüüd keskendume Telegramile. Kui kaua olete Telegram.ee lugeja olnud?
  - a. Kas mäletate, kuidas ja miks sattusite Telegrami lugema?
  - b. Kui sageli te Telegrami loete? Millistes kanalites jälgite?
3. Millised teemad teid seal kõige rohkem huvitavad?
  - a. Mis teile Telegrami juures meeldib, miks te seda loete?
  - b. Mis on Teie jaoks Telegrami väärtus Eestis?
  - c. Kas midagi ka häirib/võiks olla paremini? Miks?
4. Kuidas suhtute Telegrami tegijate otsusesse hakata sisu tasu eest pakkuma?
  - a. Kas olete ise rahaliselt toetanud? Miks?
5. Kas on veel midagi, mis jäi rääkimata? Midagi olulist, mida sooviksite lisada?

Lisa 3. Intervjuude transkriptsioonid

M30, põhiharidus. Intervjuu aeg 22. märts 2020

Milliseid meediakanaleid sa jälgid üldse? Peale Telegrami.

Tead, ega ma selles suhtes ei... noh, ikka Delfi läheb lahti telefonis aeg-ajalt ja niimoodi noh, nagu kiiruga üle. Aga ma ei jälgi otseselt mitte midagi, sellepärast, et esiteks see on kõik läinud tasuliseks eks ole, et peaks tegema nagu selle kuupaketi ja ma ei ole... noh, ma ei pea seda vajalikuks lihtsalt. See info... või... mul ei ole selle infoga midagi teha, mis tuleb Delfist või Postimehest, et pigem ma guugeldan, kui mind midagi huvitab. Et nagu ma ei saa kindlalt niimoodi kanalit öelda. Delfi-Postimees võib-olla on ikkagi need kanalid. Äkki.

Aga telest mingeid uudiseid?

Ei... ei.

Aga kui sageli sa üldse meediat tarbid? Ütleme siis sellist uudismeediat pigem.

No tõtt-öelda... on keeruline vastata, ma ei tarbigi teda ju. Mul kuidagi kogu info tuleb kuskilt läbi tuttavate-töökaaslaste ja niimoodi kaudselt. Et ma nagu... kui tihti... eks ma igapäevaselt saan mingit infot.

Läbi sotsiaalmeedia?

Ee... ütleme, läbi sotsiaalsuse siis. Ja läbi sotsiaalmeedia ka. Aga üldiselt ikkagi... inimesed räägivad ümberringi. Et see, et praegu on see suur koroonaviirusoht, sellest ma sain teada tegelikult alles eelmine nädalavahetus. Ehk siis... kui inimesed nagu hakkasid mingit distantsi hoidma või mingeid reegleid... et äge... et siis see tundus nagu huvitav korraks.

Et see tuli tuttavatelt, mitte kuskilt meediast?

Jaa-jaa, tuttavatelt ikka. Et kõigepealt räägib üks inimene, teine, siis nagu läks mööda külge maha. Aga mingi hetk hakkas juba... noh enam-vähem kogu enamus ja oma peres hakati ka rääkima, siis nagu hakkasin juba uurima, mis värk sellega on. Et ei, ma niimoodi otseselt ei tarbi uudiseid jah.

Aga läheme siis nüüd Telegrami juurde. Et kui kaua sa oled Telegrami lugeja olnud umbes?

Oi, ma arvan, et algusest peale.

Kas sa mäletad ka, et kuidas või miks sa seda lugema sattusid?

Mm... miks ma hakkasin seda lugema... ei mäleta! Äkki... äkki seal olid need tervis... no need lood, kuidas nii-öelda loodusega tervendada. Mingid siuksed asjad mind huvitasid. Võib-olla. Et ma olen enam-vähem lapsest saadik mingi... kunagi oli siuke ajakiri nagu Paradoks vist jah. Siuke asi vist oli meil kodus. Ja siis kuidagi sealt on nagu külge jäänud, et seal olid nagu need noh... kas või kooliajal, et noh teine-kolmas klass, kui oli mingi kohustuslik kirjandus või ajaleht, siis see mind ei huvitanud... aga seal Paradoksis oli veits nagu huvitavamad lood, mida sai lugeda. Et see on nagu... ma olen põhimõtteliselt elu aeg küll vist teistmoodi infot üritanud kätte saada igalt poolt.

Aga kui sageli sa Telegrami umbes niimoodi loed?

Tead, viimasel ajal... no ma arvan, et nädalas korra-kaks.

Ja millistes kanalites sa seda jälgid?

Telegram punkt e-e. Ja mobiililt.

Et veebilehe kaudu?

Jah. No vahest kui on mingid uudised, see Facebook söödab ka ette sinna seinale, aga seal enamus asju ma ei viitsi lugeda.

Aga neil on igasugused podcastid ja asjad teiste kanalite kaudu, aga neid sa...

No podcaste tarbin ka jah. Läbi Youtube'i siis.

Nii, aga millised teemad sind Telegramis kõige rohkem huvitavad?

No... on vaimsus ja tervis, mis on nagu number üks. Ülejäänud on nagu siuke meelelahutus minu jaoks. Et eelkõige tervisest loen.

Näiteks millised terviseteemad? Kui mõni näide tuua.

Nüüd ma pean mõtlema. Ma ei oska sulle niimoodi öelda. No siuke hästi üldiselt noh. Et... oi-oi, ma olen nüüd keerulises olukorras.

Pole hullu, kui ei tule hetkel.

Jah, ei oska... noh, üldiselt kui on mingid tervisega seotud... noh tavaliselt ma loen neid tervendamislugusid ja mingeid siukseid asju. Et need on noh, alati siukse positiivse lõpuga olnud. Noh, üldjoontes. Et siis neid.

Aga mis sulle Telegrami juures meeldib, miks sa seda loed üldse?

Mulle meeldib see, et Telegrami artiklite juures või lõpus on alati viited infole. Ehk siis kui tekib mingi küsimus või tahad millegi kohta juurde uurida, siis on nagu hästi lihtne. No selles suhtes, et klikid ainult lingi peale, võtad lingi ja klikid edasi, et nagu arusaadavaks on tehtud. Et ei ole lihtsalt visatud mingit uudist ja kõik, vaid on üsna põhjalikult lahti seletatud. Et on näha, et on tööd tehtud ka enne artikli kirjutamist.

Aga mis sinu jaoks on Telegrami väärtus just Eesti meediamaaastikul? Et ta meil olemas on?

See on jälle hea küsimus. Ma katsun mõelda, et mis sa sellega mõtled.

Ma mõtlengi seda, et sa ütled, et sa oled algusest peale juba olnud jälgija ja tegelikult see on vist, ühesõnaga nagu ainuke selline veebileht, mida sa pidevalt jälgid...

Jaa, uudiste koha pealt jah.

Just. Et miks just Telegram ja mitte, ma ei tea, miks ei ole see leht Delfi, Postimees või ERR?

Kurat, vabandust, ma ei leia sõnu praegu. Ma ei oska seda seletada. Telegramis on see, et teen lahti, vaatan, kas siin... uurin natuke, kas on midagi huvitavat või ei ole. Aga kui ma panen kuskil kõrval Delfi lahti, siis siin on noh... ainult mingi viirusejutt käib. Või noh kuidagi niimoodi, et Postimees, Delfi ja ERR on kõik minu jaoks suht siuksed nagu... noh ühtemoodi. Ja siis Telegram nagu erineb totaalselt. Võib-olla siis see on see põhjus.

Et ta pakub alternatiivi? Või teistsugust valikut.

Jaa. Et tal ei ole noh nagu... just hetkel on see viiruseteema, mida kõik nagu igast kanalist minu arust tuleb seda praegu, et kõik räägivad sellest. Telegramis... räägib ka jah viimasel ajal sellest, aga seal on kõrval kogu aeg ka midagi muud. Pigem see. Et Telegramis on nagu äärest äärde. Ja noh, Delfi ja Postimees on siuksed tegelikult ju, ütleme, see on noh... nad räägivad sellest, mis on hetkel päevapoliitiline või nagu siuke aktuaalne, aga poliitika mind väga ei huvita ja... ma ei tea, kas ma oskan sulle häid vastuseid anda, kuidas sulle tundub, kas ma jään praegu jänni?

Mul on väga huvitav! Eks õige vastus ju ongi see, mis sina arvad. Et ma uuringi, mida iga see lugeja arvab, kellele ma helistan.

Jaa, just. Et ma tegelt praegu just mõtlen, et ma oleks võinud ennem küsida küsimused, et mis sa kõik küsima hakkad. Et siis ma oleks saanud natuke ette valmistada. Et praegu on siuke nagu kättemaks taga kinni natuke oma vastustega, et noh. Aga ei hullu, ma arvan.

Sellest pole üldse hullu. Aga kas Telegrami juures on sinu arust midagi sellist ka, mis häirib või midagi, mis võiks olla paremini?

Jaa. Ma arvan, et Telegram võiks olla otsast lõpuni tasuline. Et siis... Tihtilugu kui ma jõuan artikli lõppu, näiteks kui artikli viskab Facebooki seinale, siis seal all on kommentaarid. Siis kui neid kommentaare vaadata, siis on näha, et inimesi nagu... ühesõnaga see võiks olla tasuline ehk siis... et ligipääs on neil, kes tahavad seda infot. Mitte neil, kes EI taha. Või midagi seesugust.

Aga see on ainuke asi, mis nagu võiks teisiti olla? Sinu arvates.

Jällegi, ma ei ole mõelnud sellepeale. Aga hetkel tõesti ainuke asi. Et nagu igalpool mujal on päris palju siukest nagu halvasti ütlemist kommentaariumites. Et ma arvan, et see jääks ära.

Et kommenteerida saaksid ka ainult nii-öelda inimesed, kes on maksnud?

Just. Noh, kellel on nagu artiklile ligipääs. Et kui ei ole artiklit lugenud, siis ei ole ju mõtet üldse kommenteerida. Ja kui ta on artikli eest maksnud ja... siis on nagu teistmoodi. Ma

arvan, et jah, ikkagi tasu eest võiks olla. Sellepärast, et see tekitab mingi filtri. Ja ma arvan, et siis on võib-olla Telegrami enda meeskonnal ka lihtsam kindlasti.

Tahtsingi järgmiseks küsida, et kuidas sa suhtud Telegrami tegijate otsusesse hakata sisu tasu eest pakkuma. Et seda nad ju otsustasid siin novembri lõpus alles.

Jaa. Ma olen umbes viimased neli aastat mõelnud, et miks nad tasuliseks ei tee. Nii et minu arust see oli suurepärane käik nende poolt.

Ja ise rahaliselt toetad neid, tellid?

Jaa, ikka-ikka.

No ma siis ikkagi palun põhjendust ka, et miks, veel korra.

Miks... ma olen kogu aeg mõelnud, et ma hea meelega toetaks neid kuidagi. Kui võimalust on. Siin varem on ka mingit kleepse ja mingit pudi-padi-nänni vist või midagi, et siis ma olen nagu tellinud selles suhtes. Noh nagu selle mõttega, et nende tegevust siis toetada. Ja nüüd tekkis see võimalus. Või noh, mitte... võimalus on neid toetada kogu aeg. Aga praegu oli pigem see, et leht läks tasuliseks, siis vist mõni nädal seal polnud vist mingeid huvitavaid artikleid... ja siis ma nagu tellisin selle paketi endale. Et siis mõistlik.

Mul on küsimustel ring peal, aga kas tahaksid veel Telegramist midagi rääkida?

Kas teate Marianni ja neid isiklikult?

Ei, aga nad olid kohe sõbralikult nõus mind aitama.

Okei, see kinnitab seda, et minu jaoks nad on suht siukesed müstilised inimesed. Arvestades, et ikkagi see avalikus ruumis see tagasiside neile vist on... noh ikka, kui keegi ütleb halvasti, siis tunned ju ennast halvasti. Et tundub, et neil on siuke suht hea kilp peale ehitatud endale. Et saavad kuidagi nagu hakkama selle kõigega. Et tahaks võib-olla ainult kiita neid, et nad seda teevad. Noh ega ilmselt ei ole lihtne teha praegusel ajal teistmoodi ja see ei meeldi ju enamustele. Või noh. Et siis suht tugevad isiksused. See on äge.

M44, kõrgharidus. Intervjuu aeg 20. märts 2020

Milliseid meediakanaleid sa üldse igapäevaselt jälgid või mingi kindla järjepidevusega?

Ma istun Facebookis ja ja sealt mis ette tuleb, see tuleb. Ma ei jälgi mitte midagi. Aga noh, et kuna mul on Facebookis igasugused konkreetsed grupid ja asjad, kust ma tahan seda infot saada, siis nagu saan teada seda. Et see võimaldab natuke täpsemini... noh konstateerida seda infot, mida ma tahan kätte saada. Et kui oleks tavameediaga võimalik.

Aga ma täpsustaks, et näiteks, et kas mingisuguste huvide järgi või, või mille järgi need siis...

Noh jah, grupid kus, kus ma leian midagi huvitavat enda jaoks. Et kuhu ma olen registreerinud, sealt mis tuleb uudiste gruppi või mis tuleb mu sinna seina peale flowsse, see tuleb. Muidu meediatarbimisest loobusin mingisugune kümme aastat tagasi vist juba. Et jah, tavaliselt telekat, muud siukseid asju... Et telekas on kodus selle jaoks, et laps saaks multikaid vaadata.

Et televiisorist te ka ei jälgi mingeid uudistesaaateid?

Väga harva. Ei ole lihtsalt huvi. Sealt tuleb nii palju negatiivset, et ma ei taha. Ja... Või no kui sa mingi aja jooksul juba oled, oled õppinud läbi nägema neid uudiseid või... kus on nagu see noh... poolik uudis on või või kuhupoole ta kallutatud on, et siis ma eelistan saada pärisuudist teistest allikatest või siis mitmest allikast kokku panna oma oma pilti. Aga selle jaoks internet on palju parem.

Aga kas peale Telegrami te jälgite mõnda Eesti sellist uudistekanalit või veebilehte veel?

No Objektiiv on on asjalik minu jaoks. Noh sealt ei tule puhast kulda, aga aga vihjeid vähemalt teemade kohta, mis mida uurida. Või-või... või jah. Ma ei tea, Uued Uudised, aga väga, väga kaootiliselt, väga harva kui üldse. Et ma ei oska praegu ette tuua mingeid muid asju. Siukene, mida ma jälgiksin. Et ilmselt väga ei jälgi.

Aga kui nendest gruppidest, mille kaudu sa uudiseid saad, et sealt... kas sealt tuleb, tuleb nagu midagi muud ka, Postimeest, Delfit, ERR-i... või pigem mitte?

Jaa, et sõbralistis mul on päris palju inimesi, et-et sealt tuleb igasuguseid asju. Ma... ma saan nagu pildi kätte. Sellepärast ma ka ei tarbi nagu... nagu teadlikult meediat või-või mingeid

kanaleid, meediakanaleid et-et ma saan selle info nagunii kuskilt kätte. Kui midagi põrutavat on, siis ma saan selle info kätte... kuskilt otsa pidi. Ja kui midagi põrutavat ei ole, siis mul ei ole vaja teada seda.

Et kas ma saan õigesti aru, et üldiselt sa ei jälgi... kõike seda Postimeest, Delfit, ERRi, aga kui näiteks mõni sõber jagab seda uudist, siis võid lahti klikkida küll?

Jaa. Ma olen huviline, aga ma ei jälgi.

Aga kuidas on välismaa mingite lehtedega, kas on mõni või pigem mitte?

Ühtegi konkreetset meediakanalit ma ei jälgigi rohkem. Et pigem see, kustkohast need uudised kokku jooksevad, on väga lai see spekter.

Ja need kanalid, mis sa jälgid, et kui sageli sa sinna vaatad? Umbes.

Igapäev. Et kuskil on pidevalt lahti, et ma käin päris tihti vaatamas jah.

Aga läheme siis konkreetsetele Telegrami juurde. Oskad sa öelda, kaua sa oled Telegrami lugeja olnud?

Juba vist jaa 12ndast-13ndast.

Ja kas sa mäletad ka, et kuidas või miks sa sattusid seda lugema?

Keegi saatis mingisuguse artikli. Ma ei tea, kas seal oli juttu midagi kolesteroolist või midagi südamehaigustest või midagi siukest ja see tundus nagu palju asjalikum kui kõik see Postimehe terviseuudised ja muu siuke jura. Ja siis ma leidsin, et seal on palju huvitavaid asju veel. Ja siis ma hakkasin jälgima. No see oli see aeg, kus ma nagu olin juba mingil määral ärganud. Et mul sai endal juba kõrini sellest tavameediast ja niuksetest mainstream asjadest. Et see oli selgelt läbi näha, et keegi kuskil saadab ja otsustab, mida ma tahan lugeda. Aga see ei olnud väga vastuvõetav mulle. Ja noh, teadlikult ei otsinud alternatiivseid kanaleid, aga see oli juba.

Juba mainisid, et Telegrami sa vaatad põhimõtteliselt iga päev, jah?

Ma ei vaata ise seda, aga ta jookseb ette mulle, sest ma olen märkinud Facebookis, et ma tahan saada kõiki uudiseid, mis tekib sinna. Ja üldiselt praegu ma jälgin seda harva tegelikult, Telegrami.

Aga millistest kanalitest sa seda jälgid? Kas ainult Facebookist või kuskilt mujalt veel?

Ainult Facebookist jah. Kui leidub midagi huvitavat, mis suunab mind otse sinna Telegrami lehele, siis sealt ka. Aga harva juhtub seda. Et need asjad, mida nad postitavad Facebooki, sealt tuleb see huvi.

Mainisid juba, et kunagi alustasid terviseartikliga, millega sa jõudsid Telegramini. Aga millised teemad sind praegu üldiselt Telegramis kõige rohkem huvitavad? Et mille peale sa siis klikid?

Ma ei tea, igasugused vandenõuteooriad, millest ma ei ole kuulnud veel. Noh, see spekter on lai. Ma ei oska niimoodi öelda. Mõni asi huvitab, mõni asi ei huvita ka. Valdkonnad ma oskan tuua.

No nad ise on end ära rubriigistanud. Vist siis kui Facebooki kaudu minna, et siis see pole nii oluline, mis rubriik parajasti lahti on?

Jah.

Aga räägime lähemalt sellest, et mis sulle Telegrami juures meeldib. Miks sa seda väljaannet jälgid?

Sealt tuleb mõnikord huvitavaid asju. Ma ei jälgi enam väga samas. Aga ma olen ta esimeseks sättinud, sellepärast, et sealt tuleb teinekord huvitavaid asju.

No näiteks mis oli viimane artikkel, mis sa lugesid Telegramist? Viimati.

Nad on oma artiklid teinud tasuliseks. Ma ei ole raha maksnud neile. Nii et ma näen poolikuid uudiseid.

Aga ma ei tea, ma mäletan, et viimane oli midagi koroonaviirusega või... Neil oli mingi podcast... ei, seda ma ei klikkinud tegelikult. Noh, kui ma näen pealevaadates ära, et see on nagunii tasuline, siis ma vist ei süvene ka praegu. Mulle nii oluline ei ole see.

Aga kuidas sa üldiselt suhtud tegijate otsusesse hakata sisu eest tasu küsima?

Noh, nad võivad seda proovida, aga kuna minu meelest on nende kvaliteet kõvasti alla käinud, siis ma ei ole küll nõus neile praegu maksma. Ma kunagi toetasin neid igakuiselt mingisuguse... noh pangast peaks järgi vaatama, ma ei tea, mingi kümne euriga või kui palju. Aga see läks ka juba ammu ära, nii et ma ei tee seda praegu.

Nii et oled varem toetanud, aga praegu ei plaani raha neile anda?

Jah. Kvaliteet võiks paremaks minna, siis.

Just, et mis teid praegu selles kvaliteedis häirib või mis võiks paremini olla?

See on kõik seal kuidagi väga kaootiline. Ma ei saa enam aru, et mis suunas nad seal trügivad või kuhu nad tahavad jõuda või mida nad taotlevad üldse. Et see oli nagu varem mulle arusaadav. Nad olid konkreetselt mingi alternatiivne uudistekanal, nad pakkusid teist külge uudistele. Et seda, mida meediast ei saa, seda saab vaadata alternatiivset pilti uudistele. Ja lisaks asju, mida uudistest ei kuule, päevauudistest. Aga praegu... ma ei tea. Ühelt poolt nad nagu taotlevad mingisugust vaimsust, mingisugust siukest ärkamist, aga teiselt poolt on näha, et nad on väga raha peal väljas. Et nagu esitamaks asjad oluliseks siin, siis see Hando või kes ta oli... jah ta propageeris väga agaralt vahepeal mingisugust krüptoraha. See... üsna selline segane artikkel. Sellepärast ma ütlen ka, et kvaliteet ei ole enam väga... et ma ei saa neist aru, mis nad nagu tahavad. Et kas nad tõmbavad seal kanepit kogu aeg ja siis kui tuleb mingi vaim peale, siis kirjutavad mingise uudise, aga muidu vist nagu väga ei tee midagi.

Aga siiski te ju olete jäänud jälgijaks. Et mis teie jaoks on Telegrami väärtus Eesti meediamaastikul?

Ta pakub jätkuvalt alternatiivset vaatenurka. Eesti meedia... neid tegijad on tulnud nagu väga palju juurde. Rahvas enam nagunii just peavoolu-uudiseid... tähendab see ringkond, kellega mina suhtlen, et nad naguini saavad oma info kätte kuskilt mujalt kui peavoolu-uudistest. Aga Telegram on lihtsalt üks koht, kust saada neid asju, mis ei ole peavoolus.

Kas on veel midagi Telegrami kohta, mida sooviksid lisada?

Ei ole vist.

Aga kui üldistan, siis te loete pigem üksikuid artikleid ja neid just, mis tunduvad teile huvitavad? Et need on näiteks vandenõuteooriad või veel mõned?

Väga raske on mind raamidesse suruda. Ma ei sobitu mitte kuhugi raamidesse. Ma ise ei oska ennast küll panna, et. Ma võtan selle Telegrami lahti, et mis kategooriad seal üldse on.

No neil on seal päris palju, Eesti, maailm, teadus, tervis, kehakultuur, areng, NWO, müstika, arvamus ja rõõm...

See areng on siuke väga kahtlane asi, et seal on pidevalt mingisugused a la Erki Kaikkonen ja teised niukesed jutuvestjad. Neid ma ei viitsi jälgida. See ei ole väga selline tõsine vaimsus, seal on igasuguseid selliseid kehakulturiste ja ärimehi, kes ma ei tea, on kuskilt aru saanud, et raha ei ole elu ja sedasi. Ma olen nagu selles mõttes edasi jõudnud, et see nagu väga ei tõmba mind. Kehakultuur... ma ei tea, spordiuudised mind ei ole kunagi väga huvitanud. Samas ei tea, siin on meditatsioonist. Üks terapeut kirjutab midagi, et need võiksid väga huvitada. Tervist üldiselt jälgin. Teadusuudiseid väga ei ole Telegramis. Väga palju on teemadesse jõudnud igasugused narkootikumid või narkoained, need ma jätan vahele üldiselt. Pigem siuke meditatsioon või siuke asi, kui see kuulub kuhugi sinna arengu valdkonda. Noh, arvamused samamoodi jätan vahele. Aga teisi asju ma ei tea... no ikka vist väga lai valdkond, ma ei oska öelda.

Aitäh, et leidsite mulle aega!

Loodan, et oli abi.

Kindlasti, nii mulle kui ka Telegrami tegijatele, ma loodan.

Neil on see maailmavaade kuidagi väga segaseks jäänud. Aa, üks asi oli veel tegelikult. Et miks ma loen nagu Objektiivis teiselt poolt. Et Objektiiv on siis SAPTK. Et kes seal on, Varro Vooglaid ja seltskond. Aga Telegram väga konkreetselt on nagu seda LGBT asja kuidagi... sinna usku. Ja nad ei saa sellest nagu aru, kui sa annad neile konkreetsed näited või noh konkreetsed uudised, kuidasmoodi see teadlik homokultuuri propageerimine pöörab nagu maailma pea peale. Nad ei saa sellest aru. Nad lihtsalt ignoreerivad seda valdkonda. Aga see ei ole päris see, mida mina tahan sealt.

Et see on mõneti ka kriitika Telegramile praegu, saan ma aru?

Jah. Nad... noh see on lihtsalt üks siuke näide, et mis ma tahan nagu öelda, et on asju, mida nad ignoreerivad lihtsalt teadlikult. Nad ei tegele sellega, samas teisest küljest nad tahavad pakkuda mingit alternatiivset vaatenurka kõigele. Ega see, ma ei tea, on nagu vastuoluline. Et viimasel ajal on see läinud nagu jah rohkem narkoainete propageerimiseks ja siukeseks... Või kui kuulata nende podcaste, siis podcastid on nagu siuke... seal käib palju ropendamist ja siukest mõttetut müra. Et väga segaseks on jäänud see suund, kuhu nad tahavad jõuda.

Ühesõnaga selge maailmavaate puudus?

Võib-olla küll jah.

N33, rakenduslik kõrgharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Räägime kõigepealt üldiselt sinu meediatarbimisest. Et mis on peale Telegrami need kanalid, kust sa veel uudiseid vaatad nagu pidevalt?

Ma ei jälgigi uudiseid. Näiteks... Postimeest ma vahel loen. Vahel harva. Aga kui ma midagi loen, siis ma loen pigem meelelahutuse osa. Jah, ma arvan, et Telegram ongi, mida ma jälgin niimoodi põhiliselt.

Aga kohalikke mingeid asju?

Ei. Ei ole väga. Ainult need uudised, mis Facebookist nagu teiste läbi tulevad. Aga ma niimoodi ise uudistekanaleid ei jälgi.

Ahah. Et mitte kanalipõhiselt, vaid sõpradepõhiselt. Et kui jagatakse midagi?

Jah.

No aga räägime siis Telegramist lähemalt. Kas sa mäletad, kui kaua sa seda umbes oled lugenud ja kuidas sa esimest korda sattusid lugema?

Ma ei mäleta, aga ma arvan, et suhteliselt alguse aegadest saadik. Aga ma niimoodi ei mäleta küll, et millal see täpselt juhtus ja kuidas ma sinna jõudsin. Võib-olla sellel ajal ma veel

jälgin... siis ma arvan, et ma elasin veel Eestis kui nad välja tulid. Äkki nad jälle tegid mingi šokilise avastuse... või avalduse ja siis ma niimoodi leidsin nad.

Aga kas seda mäletad, et kas see oli Facebooki kaudu või keegi otse linkis midagi?

Ma üldse ei mäleta. Kõige tõenäolisem on, et Facebooki kaudu.

Aga praegu kustkaudu sa neid jälgid?

Mul on niimoodi, et kui Facebookist tuleb ette, siis ma sealt mõnikord lähen, aga põhiliselt ma lähen otse nende kodulehele.

Ja siis neil on Youtubes ja Spofys ja igal pool saated, et kas sa neid ka kuulad-vaatad?

Jah. Ma arvan, et ma päris kõiki artikleid, mida nad avaldavad, ma ei loe. Aga kõik need videod ja podcastid olen ma ära vaadanud. Et suurem osa neid ma vaatan küll.

Aga teemad siis. Et millised teemad sind huvitavad seal Telegrami lehel?

No praegu mind huvitab kõige rohkem eneseareng. Et mulle meeldib, et nad on selle suuna võtnud. Siis huvitab mind ajaloopeetus. Et ma ise tegelen disainivaldkonnas ja siis minu jaoks oli see põnev, et kuidas kõik need kujud, mis... noh kõik need marmorkujud, et need ei ole... noh ma näen ise ka, et need ei ole tehtud mingi... mis see haamer ja see teine tööriist, ma ei tea kuidas see eesti keeles on... et seal on äkki...

Peitel äkki?

Peitel jah. Et no mõned need marmorkujud nad on nagu nii-nii reaalsed, et seal peab olema mingi muu tehnika mängus. Siis ma natukene vaatan neid konspiratsiooniasju. Aga see on mulle rohkem siukene nagu... patuga meelelahutus, et mõni võib-olla vaatab, ma ei tea, mis see "Love Island" on või... siis mina loen natuke neid konspiratsiooniasju. Aga põhimõtteliselt mul on eneseareng ja see et kuidas enda elule keskenduda, ilma et sa teiste elu väga ei segaks.

Aga kui sa mingeid näiteid tood. Et millised enesearengu teemad näiteks... ma ei tea, näiteks mis on viimane artikkel, mis sulle väga meeldis seal sel teemal?

Viimati mis ma lugesin, oligi siis kui nad pärast seda koroonaa... et kuidas meie mõtted mõjutavad meie olemist. Et mis hirmumõtted teevad ja mis teevad head mõtted. Et see kaheosaline artikkel oli üks viimaseid, mis ma lugesin. Aga see oli väga hea. Eriti praegusel ajal, et siis on nagu hea... tuleb jälle meelde.

Ilmselt ka Austraalias on see teema väga üleval? Koroonateema.

Jah. No nüüd tänasest sulgeti kõik... noh minul on jõusaal, mis mul on tähtis. Et jõusaal pandi kinni. See on nagu siuke, mis lööb mulle päeva augu. Aga et ta tuleb jah... nüüd on siia tulnud, aga tuleb natuke hilinemisega. Enne tänast oli kõik rahulik. Aga nüüd tundub, et täna läheb natukene... ma pole veel väljas käinud, et ma ei tea. Ma ei tea, mis poodidest sai. Aga ma ei tea, samas ma jälle vaatan, et inimesed on kõik siuksed sõbralikud ja aitavad üksteist. Et siis väga hullu midagi ei ole.

Võib-olla teil tulevad ka need online trennid, meil on praegu hästi populaarsed, et treenerid teevad nagu Facebook live'e.

Jaa, meil on ka. Siin juba kõik on ammu valmistunud selleks. Et hakati luba seda. Et kõik vist juba teadsid, et nagunii jõuab siia ka see, mis Eestis ja noh Euroopas toimub.

Okei, aga seda sa jälgidki nagu Facebooki vahendusel siis, et mis...

Jah. Ei, tegelt ma valetasin, sest täna ma vaatasin kohalikud uudised üle. Ma lihtsalt tahtsin teada, et mis toimub.

No ilmselt see ongi eriolukord. Et siis vaatad teistmoodi meediat kui muidu.

Jah. Aga igapäevaselt ma ei vaata. Aga siis kui on midagi päriselt, mis mind ka otseselt mõjutab, siis. Tahtsin teada, kas poed on ikka lahti. Poed... noh, neid vaevalt et kinni pannakse.

Jah, ma arvan küll. Toidupoode kindlasti mitte. Ma arvan.

Jaa.

Aga Telegrami juurde tagasi tulles. Et sa ütlesid, et hakkasid seda juba Eestis jälgima. Aga nüüd sa elad eksju juba aastaid Austraalias... et ma tahtsin küsida, et missugust

väärtust või tähtsust sellel väljaandel Eestis, aga võib-olla siis millist tähtsust sa näed üldse... kuna sa enam Eestis ju ei ole.

Noh, ma saan rääkida, et mis minul nagu on.

Just.

Mis mulle on väga Telegrami juures meeldinud, on see, et mis suuna nad on võtnud. Et see ei ole nii väga... noh, ma ei tea, sa tead kindlasti, kes David Icke on... et no näiteks kui David Icke'i vaatad, siis ta nii külvab seda paanikat ja hirmu ja vastupanu, et siis... ma arvan, et ongi, see Telegrami väärtus on see, et niimoodi laseb lihtsalt... Minul on aidanud see, et lasen kõigil elada nii nagu nad elavad, et ma ei tea, mis see viimane tõde on. Näiteks mis minul hästi hinge läheb, on vaktsiinid. Aga ma ei tea ju, et see nagu minu viimane tõde on. Aga mina lasen teistel arvata nii nagu nemad arvavad, et siis las nemad lasevad mul arvata nii, nagu mina arvan. Ja seda ma arvan nagu, et Telegram on mul hästi palju aidanud. Et lihtsalt kõik saavad rahumeelselt koos eksisteerida. Et ei pea kogu aeg enda tõde taga ajama ja kõigile peale suruma.

See on väga huvitav. Kas sa oskad sellest veel lähemalt rääkida, et sa tõid vaktsiinid näiteks. Aga veel võib-olla mõni selline teema, mida nad kajastavad teistmoodi.

No ma arvan, et see, et mis neil oli, et maailma juhid võib-olla ei olegi halvad. Et ei pea nagu kõiges vaenlast nägema. Et kõik mis nagu ülevalt poolt tuleb, et see ei ole nagu... et see ei pea kõik nagu halb olema. Et ikkagi on see, et kuidas sa ise nagu suhtud sellesse. Ja teine asi, mis see Hando kogu aeg räägib, on sellest, et... kuidas... Noh, me loeme küll, et mis see illuminati on ja need, kes kõik seal üleval otsuseid vastu võtavad. Et tegelikult see rikub mõneti ju meie elu. Et nagu minu elu see üldse ei mõjuta, mis seal kuskil... noh, hetkel ta mõjutab, aga üldjoontes. Et minu elu see väga ei mõjuta. Et ma saan ikkagi oma igapäevased elu... noh, ikkagi ma saan otsustada oma igapäevaste asjade eest. Praegu veel. Aga eks nii ongi. Ma arvan, et ongi see, et lihtsalt kõike rahulikult võtta ja lõppude lõpuks sa ikkagi vastutad oma elu eest. Et keegi teine seda ju ei tee.

Kas Telegrami juures on sinu jaoks midagi sellist ka, mis saaks olla paremini? Või midagi, mis häirib?

Ma ei tea, ei olegi. Et ma sealt tarbin seda, mis mulle endale meeldib. Et osa asju mind väga nagu... ma ei tea, ei ole nagu küll. Et minu arust on see täpselt, et noh see, mis mina tahan sealt saada, ma saan sealt kätte ja ma arvan, et seal on ka asju, mis on teistele kasulikud, mida mina võib-olla ei loe ja.

Aga kas sa näiteks ise oled Telegrami mingeid asju jaganud sõprade-tuttavatega, arutand selle üle?

Jaa. No niimoodi privaatsetl. Et ma nagu seal Facebookis väga mingi jagaja ei ole. Aga ma ikka vahel saadan. Et ma saadan nagu perele või siis mõnele sõbrannale, et mis ma arvan, et aitab neid.

Et nad on nagu ka lugejad?

Jah. Noh mul õed on. Ema ka ikka vahel loeb. Mõned sõbrannad on. Et mul on väikene see tutvusringkond, aga need, kes on, on siuksed ühtemoodi mõtlejad.

Kas sa ise oled ka seal mõne artikli juurde kommenteerinud või oled saatnud kirju Telegramile?

Kirja olen saatnud, aga kommenteerinud nii ma ei ole.

Okei, aga miks sa kirjutasid neile? Kui see saladus ei ole.

(Naerab). Kui see Andrei... Koborlevnik, kes seal saates...

Korobeinik. Poliitik.

Jaa-jaa. Ma olen abielus, mul abikaasa on Uus-Meremaal küll sündinud, aga ta on somaallane nagu juurte poolest. Ja mind ajab nii närvi see, kui nad toovad selle Somaalia leetrite näite, et kuidas seal oli nagu täielik katastroof. Aga mind ajas see nii närvi sellepärast, et see oli nagu täielikult isetekitatud. Et need leetrid ei tapnud inimesi, seal olid lihtsalt valed ravivõtted, mida on avalikult tunnustatud. Aga vaata keegi nagu ei loe väga. Et see Andrei ka vist loeb ainult pealkirjasid, üldse ei süvene. Siis see ajas mul nii hinge täis! Ma mõtlesin, et issand, ma pean neile kirjutama, see on nagu täielik lollus, mis see Andrei rääkis.

Mhmh.

Aga ei, tegelt ma olen mõelnud neile ammu juba kirjutada, sest mind on nad nagu nii palju aidanud, et kuidas nagu siin maailmas hakkama saada. Sest mõnikord küll, ma ei tea, ma tunnen vahel, et ma olen nagu mingi tulnukas siin. Et asjad üldse ei ole loogilised. Et siis lugedes nende artikleid, siis ikka saad aru, et ei ole mõtet väga paanitseda.

See on väga huvitav. Palun räägi veel mõnest sellest näitest, et kuidas nad on aidanud sind. Kui sul tuleb pähe.

Noh, nüüd see koroonasi oli... siis mis mulle väga meeldis, on need reaalsusloome artiklid, mis neil olid.

Mis see reaalsusloome tähendab?

Et kuidas me ise loome endale reaalsust. Et põhimõtteliselt see, mida mõtleme, nii nagu hakkab olema.

Okei.

Jah, nagu ongi see, mulle tundub, et ma ise oma mõtetega liigun samas suunas, aga neil on lihtsalt see kvaliteet taga. Noh, ma ei ole ajakirjanik, ma ei ole seda õppinud, aga minu arust ajakirjanduslikult neil on väga hea kvaliteet, kuidas neil on artiklid üles ehitatud. Et siis kuidagi ongi niimoodi, et ise mul võib-olla enda mõtted liiguvad ka samas suunas, aga kui loen midagi, mis nende poolt on kirjutatud, siis kõik nagu pusletükid lähevad kokku. Et on nagu mul endal ka loogilises järjestuses.

Aga oskad sa seda ka lähemalt selgitada, et kas see on sul teadlik valik või kuidas sa oled niimoodi otsustanud, et sa meediaväljaandeid rohkem ei jälgigi kui ainult Telegrami?

Ma arvan, et see on teadlik valik. Sest et ma lähen ikkagi... ma ei ole siukene, et ma suudan mingeid... Noh, mul ikka see on, et kui midagi ei lähe minu arvamusega kokku, siis ma mõnikord lähen närvi. Et siis ma parem üldse ei vaata. Ja noh, ma ei saa uudistest mitte midagi. Sest ma nagu, ma ise töötan natuke teistmoodi kui... noh, ise ma töötan endale, ma töötan kodus, et mind nagu siukene, mis üldiselt ühiskonnas toimub, see mind nii väga ei

mõjuta. Väljaarvatud kuni tänaseni. Et siis ma nagu ei näe põhjust, et miks mul oleks vaja olla kursis, mis igapäevaselt toimub.

Aga Eestis juba sa teadlikult ei jälginud muud meediat? Või on see nüüd Austraalias...

Ma tulin siia 2011. Aga ma arvan, et hakkas küll juba Eestis pihta. Et ma otsisin nagu teisi vastuseid. Et ma sain Telegramist teada, et kui midagi on mäda.

Aga Telegram vist isegi asutati 2013, nii et see tähendab, et sa jõudsid nende juurde Austraalias. Nad peaks olema seitsmeaastased nüüd.

Mina olen kogu aeg arvanud, et nad on vanemad. Et nad on üle kümne aasta vanad.

Võib-olla nad tegid varem mingeid muid asju. Näiteks üks inimene, kellega ma rääkisin eile, tema ütles, et tema jõudis mingisuguse filmi kaudu, mis see Hando Tõnumaa tegi, et selle kaudu jõudis Telegramini. Et see film järsku oli siis enne. Aga selle kohta ma ise ka ei ole veel jõudnud uurida, et millal see film oli ja kui vana ta on.

Ma ütlen, ma tõesti ei mäleta tegelt, kuidas ma nendeni jõudsin. Aga no arvatavasti oli Facebookist.

Mhmh. Aga televiisorist sa siis ka uudiseid ei vaata ega miskit siukest?

Ei. Ma televiisorit ei tee lahtigi. Mul ta on, aga.

Eks paljudel tänapäeval see on nagu suur ekraan, kust pealt vaadata muid asju, läbi arvuti.

Jaa, Netflix'i ja. Ma arvan, et suurem osa on niimoodi. Ma arvan, et see on lihtsalt olnud loomulik asjade käik, et inimesed telekast enam uudiseid ei vaata. Et see ei ole lihtsalt minu mingi protest või trots, et see lihtsalt on niimoodi läinud.

Jah. Saad ise valida, millal ja mida sa vaatad.

Jah.

Aga kui nüüd selle sama Telegrami juurde veel tagasi tulles, siis nad eelmise aasta lõpus läksid tasuliseks. Mis sa arvad sellisest nende tegijate otsusest?

Minule see sobib. Sest nagu ma tarbisin neid, vist korra isegi annetasin neile raha. A mitte palju. Aga minul nagu ei ole selle vastu, et midagi maksta. Sest mul endal... ma ise töötan ka endale. Mulle ei meeldi, kui mult küsitakse midagi tasuta. Siis ma reeglina... mulle ei meeldi saada ka teistelt soodushinnaga tooteid ja midagi tasuta tarbida. Minu arust oli see nagu väga hea.

Ja sa ise oled nüüd püsitelliija?

Jah, olen selle Minu Telegramiga liitunud.

Võib-olla räägi siis lähemalt, et miks sa otsustasid seda teha või millal. Et nad novembri lõpus eksju tegid selle teatavaks eelmine aasta... ja kui kaua...

Jaa ja siis ma... ma arvan, et ma kohe alguses ei liitunud. Äkki ma liitusin jaanuaris, kui ma õigesti mäletan. Jah ja minu põhjus oligi see, et ma tahtsin saada ligipääsu kõikidele. Sest ma teadsin, et maksumüüri taha läheb veel nagu parem asi, et siis ma lihtsalt tahtsin ligipääsu sellele. Ja ma tahan, et nad edasi jätkaks, siis minugi pärast nad võivad küsida raha, et nad ei paneks kinni.

Mul on küsimused otsas. Kas soovid ise veel midagi lisada, jäi midagi rääkimata?

No minu meelest see Telegram on nii hea eeskuju. Võiks olla kõikidele meediaväljaannetele. Et see Mariann, kuidas ta nagu kõiki asju läbi viib ja teeb, et minu meelest on see väga professionaalne. Et see on nagu hea.

Too mõni näide, et mis on just hea selle juures, kuidas ta teeb.

No kui ma olen podcaste vaadanud, et siis on see, kuidas nad... kui neil on külalised, et nad aitavad ise külalisi, et saada rohkem materjali. Et isegi see Andreiga podcast, mis minu jaoks oli natuke... nagu ajas närvi, et ikkagi nad ei läinud kaasa sellega. Et nad ei lähe närvi, nad ei hakka kedagi nimedega nimetama või... et lihtsalt küsivad samamoodi küsimusi edasi ja tahavad lihtsalt normaalselt ja rahulikult informatsiooni vahetada. See minu jaoks on hea.

Et see, kuidas nad on rahulikud ja ei vali poolt?

Jah. Et kuulavad mõlemad pooled ära ja võtavad arvesse. Mitte niimoodi, et kui midagi on, mis neile ei meeldi, et siis "kõik, edasi selle teemaga ei lähe".

N29, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 20. märts 2020.

Milliseid meediakanaleid sa jälgid?

Tead... vist aint Telegrami jälgingi. Eriti veel praeguses olukorras ma olen igalt poolt ennast nagu... nii-öelda laigid ja followd maha võtnud, et mitte lugeda Delfit või Postimeest või siukest kollast jura, mis on nagunii kellegi poolt kinni makstud. Et ma ühesõnaga tarbin väga vähe, aga ma tarbin kindlasti Telegrami ja rohkem ma ei oskagi ühtegi sellist väljaannet öelda, mida ma loen.

Saan aru, et just praeguses olukorras on natukene teistsugune meediatarbimine, et praegu ongi ainult Telegram. Aga muidu üldiselt oled...

Muidu üldse on ka ikka olnud, sest ma pole ikka aastaid Delfi ja sinnapoole vaadand. Et tegelt on ikka olnud päris pikalt juba Telegram. Et see ei ole nüüd praegult tekkinud siuke... selle nii-öelda koroonapaanikas... see ei ole nagu praegu tekkinud, vaid ikka juba mõned viimased aastad ei ole Delfit ega siukseid asju üldse lugenud ega vaadand.

Arusaadav. Aga no siis räägimegi Telegramist lähemalt. Et kui kaua sa seda lugenud oled?

Ma arvan, et täitsa algusest saadik, kui see tuli.

Aga mäletad sa ka, et kuidas sa esimest korda Telegrami lugema sattusid või miks?

Issand, ma ei tea... kus ma teda sattusin lugema... ma arvan, et siis vist Facebooki... ma ei tea, kas Facebook oli siis juba või ei old? Kuskilt igatahes jooksis sisse.

Oli ikka

Aa, oli. Et arvatavasti kuskilt Facebookist ma midagi nägin ja siis ma hakkasin vaatama, et jumal tänatud, et keegi kirjutab nagu midagi muud ka peale selle kollase jura. Siis mulle hakkas kohe nagu meeldima. Et ju seal siis oli juba alguses teemasid, mis mind nagu kõnetasid.

Kui sageli sa seda Telegrami loed, lahti teed... avad, tarbid?

Ma arvan, et kui mitte iga päev, siis üle päeva. Et oleneb. Vahel ma skrollin mingid pealkirjad mööda, mis nagu ei kõneta ja vahel teen lahti ja loen ja.

Ja Telegram on tegelikult saadaval läbi eri kanalite, et milliste kanalite kaudu sina jälgid seda?

Mina jälgingi nii et mul tuleb Facebookis, kuna ma olen jälgija, mul tuleb sinna nagu need artiklid ja uudised ja siis läbi selle ma lähen sinna lingile ja siis Telegrami kodukale.

Aga neil on veel eraldi podcastid-asjad...

Jaa, sinna ma pole veel jõudnud. Ma olen hoogu võtnud küll. Seda ma pole tõesti veel jõudnud kuulata.

Aga räägiks siis lähemalt, et millised teemad sind seal huvitavad? Oskad sa välja tuua?

No kindlasti vaktsiini teema, sest endal on laps vaktsiinikahjustusega. Seal nagu kajastatakse seda teist poolt ka, mitte seda, mida Joller ja need räägivad. Et mind just huvitabki see teine pool, et on mingid ohud ja kõrvaltoimed, et need on nagu olemas, et ei pea kogu aeg seda pead nagu kuskil liiva alla peitma.

Ja kanepiteema kindlasti, kuigi ma pole ise nagu mingi kanepitarvitaja selles mõttes, aga mulle nagu meeldib see, et maailmas on nii palju edulugusid selle kanepiga just ravimisel. Ja et Telegram nagu toob jälle need plussid välja ja mida nad ravivad ja... Et kanepiteema võib-olla ja mis veel...

Terviseteemad, a'la kuidas immuunsust tugevdada mingite toidulisandite kohta, mingisugused uurimustööd ja asjad. Et laias laastus ikkagi tervisega seotud.

Mis sulle Telegrami kui väljaande juures, et sa oled natuke juba rääkinud ka sellest, aga miks, miks see meeldib sulle, miks sa just oledki otsustanud, et sa teisi väljaandeid ei jälgi ja loedki ainult Telegrami?

Sest mulle tundub, et seal... Ma ei oskagi öelda... Et vaata kui Delfit vaatad või kas või mingeid terviseuudiseid siis saad ju aru, kes need on kinni maksnud või kes on rahastanud seda, et siukene möla kuskilt tuleks, aga Telegrami puhul saad aru, et see on nagu sõltumatu selles suhtes. Et sa nagu näed läbi, et seal ei ole, selle artikli taga ei ole kellegi rahakotid, “nüüd ma pean täpselt niimoodi kirjutama”. Et kirjutatakse seda, kas on kellegi enda arvamus, enda kogemus... Et on kuidagi selline ausam või ma ei oska öelda, aga kuidas.

Võib-olla äkki on veel midagi, mis seda Telegrami väärtust sinu silmis tõstab, et...

Ja see, et nagu noh, kuidas ma ütlen... neid nägemusi või arvamusi on iga mätta otsast ja nad kunagi nagu nii-öelda teist poolt ei mõista hukka. Et oletame, kui Telegram kajastab, et vaktsiinid on pahad, siis nad nagu ei sõdi kellegi vastu, vaid see on lihtsalt nende seisukoht. Ja nad nagu jätavad ikkagi mulje, et isegi kui sa mõtled teisiti, siis see on okei. Kedagi ei mõisteta nagu hukka.

Aga sa ütlesid küll, et sa teisi väljaandeid peaaegu üldse praegu ei jälgigi...

Mhmmh.

Kas isegi televiisorist mitte väga uudiseid?

Midagi vaatan, aga ma vaatan ka nagu poolnaljaga seda tsirkust, et ega ma tean, et sealt nagu tõe pähe midagi ei saa võtta, kõik need ERR-id ja AK-d, sealt ei tule nagu asjalikku infot minu arust. Et ma ei, ma juba viimased paar aastat nagu ujun natukene, mitte vastassuunas, aga muidu oli ikka see, et vaatasid seda AK-d ja kõik, et issand see on ju kõige siuke normaalsem uudistekanal ja. Et seal ju on kõik ilusti nagu öeldud, aga täna saan nagu aru, et ikka päris ei ole niimoodi. Et ja tegelt AK, et selles mõttes ma õhtuti nüüd vaatan veel eriti. Ma vaatasin ka ennem, aga nüüd vaatan eriti, sest mul natuke teeb nalja see koroonavärk ja siis on nagu naljakas jälgida, mis, mis põhjendusi nagu valitsus toob või... mis on nende nii-öelda pool. Aga ma vaatan seda nagu ikka päris räige huumorisoonega.

Arusaadav, aga, aga mis võiks siis olla just sellesama, kui veel üle korrata, sest et sa jällegi natuke rääkisid, aga Telegrami väärtus just Eesti meediamaastikul?

Ikka see sõltumatus ma arvan. Miks mul tuleb see kogu aeg meelde, et ta on sõltumatu. Teeb lihtsalt oma asja, ajab oma rida. Kellele meeldib, see loeb ja kuulab. Kellele ei meeldi, see ei loe, ei kuula. Ma nagu ei oskagi täpselt niimoodi spetsiifiliselt välja tuua.

Aga kas selle Telegrammi juures on ka midagi sellist, mis võiks olla paremini või, või... häirib...

Ma ei ole seda küll avastanud. Mis veel paremini saaks olla.

Et midagi ei häiri?

Mkmm.

No aga kuidas sa suhtud Telegrami tegijate otsusesse hakata selle sisu eest, mis nad teevad, tasu küsima või hakata sisu tasu eest pakkuma?

Ma arvan, et see on väga normaalne, kõik Delfid ja siukesed ka samamoodi küsivad ju. Kas artikli eest eraldi või kuupilet või mis iganes neil on. See on minu arust täiesti loogiline Telegrami puhul. Minu arust pole see nagu üldse mingi küsimus või... Väga normaalne.

Kas sa ise oled ka rahaliselt neid toetanud?

Ei ole, aga on plaanis kindlasti.

Aga miks, miks veel ei ole ja miks on plaanis?

No ei ole nagu jõudnud ja ma ei kujutagi ette, miks ma veel ei ole. Ma tean, ma nägin seda kuskil mingit kolmekümne kolme euro värki. Ma ei tea, kas oli kuu või aasta või kuskilt mul vilksas see läbi. Siis mõtlesin, et why not, et ainukene asi, mida ma loen. Et võiks ju ka toetada. Natuke. Et nad kirjutavad just neid teemasid, mis mind huvitavad.

Arusaadav. Tegelikult me oleme nüüd peaaegu kõik teemad läbinud ja ma küsin juurde, et kas on veel midagi sellist, mis sul jäi endal südame peale, mis sa tahaksid rääkida veel Telegramist juurde, midagi lisada?

Vist nagu ei olegi, saigi nagu kõik. Sai sinna ankeeti ka pandud päris palju asju.

N50, kõrgharidus. Intervjuu aeg 22. märts 2020.

Kui palju sa üldse meediat jälgid peale Telegrami?

Vähe. Ma ei osta ajalehti. Ma ei tegele sotsiaalmeediaga praktiliselt üldse. Ma ei... praegu selle koroonaviiruse ajal mul on eksole, see meil yahoos, et kui ma teen enda yahoo lahti, et oma meilboksi pääseda, siis seal on uudised. Ma vaatan need üle. Et noh lihtsalt vaadata, et mis nagu toimub. Aga ka seda olen hakanud tagasi lükkama, sest see palju on hakanud ennast kordama. Et kui ma näen midagi, mis on tõesti uut, mida peaks nagu teadma seoses selle viirusega, siis ma okei, loen selle üle. Ma arvan, et see on vastutustundeline. Aga üldiselt mul ei ole erilist huvi selliste tavauudiste suhtes. Kui keegi tuleb külla Eestist ja toob eestikeelse Eesti Ekspressi või mingi ajalehe kaasa, siis ükskõik kui tavaline see ajaleht ka ei ole, ma loen seda, muidugi. See on eestikeelne. Ja noh, see moderne eesti keel... mulle satub sellist materjali iseenesest vähe. Aga üldiselt ei, ma eriti ei loe uudiseid, ma loen raamatuid ja mul on väga palju muid asju, mida noh lugeda. Muud informatsiooni, millest ma olen rohkem huvitatud kui tavauudised.

Aga näiteks teleuudised?

Ma ei vaata telekat, mul isegi ei ole seda! (naerab) Ei ole huvi. Mul ei ole televiisorit olnud juba umbes kolmkümmend aastat. Mul ei ole televiisorit olnud tegelikult 32 aastat. Sellest ajast peale, kui ma 18 sain ja kodust ära tulin. Ma olen praegu 50.

Ahah, et kolisitegi siis Irimaale?

Ei, Irimaale kolisin umbes 26 aastat tagasi. Ega Eestis ka telekat ei olnud. Ükskord üks sõber tõi ühte korterisse, mis ma üürisin. Tõi mulle teleka, et mul oleks telekat võimalik vaadata. Kui ma ära kolisin ja teleka talle tagasi andsin, ma ei olnud seda mitte kordagi sisse lülitanud. Mul jah puudub absoluutselt igasugune huvi teleka vastu.

Ahaa. Et põhiliselt ongi ainult Yahoo, nii palju kui meelist või on see praegu viiruse ajal teistmoodi, see meediatarbimine?

Ei ole. Nagu öeldud, see Yahoo on ka väga minimaalne. Et ma vaatan ainult põhiliselt need... et minuga peab väga midagi korrast ära olema kui ma nagu kauem neid Yahoo uudiseid tarbin. Aga noh üldiselt, mõnikord on sellised hetked, kui sul on vaja mingit sellist tõelist rämpstoitu. Siis ma vaatan Yahoo uudiseid. Aga seda esineb väga harva. Niimoodi ma näen, et need neli tükki, mis seal reas on, nagu niimoodi vaateväljas on, enne kui sinna oma meilboksi logida... ja kui seal tõesti midagi erakordselt huvitavat on, siis ma vaatan. Üldiselt mingisugust sellist süstematiseeritud uudistelugemist ei ole isegi mitte seoses Yahooga.

Ja Eesti portaalidest on ainult Telegram?

Jaa. No Telegram pigem mitte sellepärast, et see on Eesti portaal, vaid sellepärast, et see on Telegram. Et kui Telegram oleks inglisekeelne, siis ma loeksin seda samasuguse huviga. Aga tore, et see on eestikeelne.

Kui kaua sa oled Telegrami lugeja olnud?

Ikka aastaid juba. Kaua Telegram on olnud üldse, millal Telegram tuli?

Umbes 7 aastat tagasi juba.

Mul on tunne, et ma olengi Telegrami lugenud niimoodi võib-olla viis aastat või... kuus aastat või. Ikka aastaid juba. Et noh vahepeal mitte väga regulaarselt. Mingil ajal ma nagu ei vaadanud väga palju. Ma käin ülikoolis eksju. See esimene aasta kuidagi see kohanemine, siis ma ei lugenud palju Telegrami. Või isegi paar aastat. Siis ma mingil ajal ei lugenud üldse mingeid uudiseid vahepeal. Aga siis ma nagu ikka vaatasin, et ehhee, Telegram ikka väga hea, loeme veel. Seal on palju huvitavaid asju, mida lugeda. Seal on asju just, mis mind huvitavad.

Nagu näiteks?

No ma mõtlen, kas on olnud artikleid, mis mulle üldse mingit huvi ei paku. Vist ei ole. Ma loen ikka kõike, mis seal on. Praegu eksju mul on vaja natuke raha, ma tahan endale membershipi osta. Mul pole seda raha praegu olnud eksju, olen vaene üliõpilane. Kuid ma tahan selle 33 euri ära maksta, et ma saaks nagu kõik uudised kätte. Sest ma olen ka tähele pannud, et kui see tasuliseks läks, siis see kvaliteet läks ka veel paremaks. Et need need

huvitavamad artiklid, need muutusid nagu veel huvitavamateks ja veel paremateks. Jaa, ma olen küll huvitatud membershipist, kahtlemata.

Aga kas sa seda mäletad, et kuidas ja miks sa sattusid esimest korda Telegrami lugema?

See oli aastaid tagasi eksju. Ma ei tea. Ma ei mäleta. Võib-olla kogemata sattusin. Sest mul ei ole ühtegi tuttavat, kes oleks kunagi Telegrami maininud. Ma olen mõnikord linke saatnud Telegrami artiklitest oma Eesti sõpradele ja siis olen saatnud need referentsid või noh, need inglisekeelsed artiklid, kust Telegrami artiklid on tõlgitud või kokku pandud, ma olen nende linke saatnud inglisekeelsetele sõpradele. Aga kust ma täpselt ise... kuidas see esimene kord... kas olin ma tollal veel... Mingil ajal aastaid tagasi olin ma Facebookis paar aastat. Ma loobusin sellest, see raiskas mu aega liiga palju. Aga kas võib-olla mingi Telegrami link tuli sealtkaudu. Võib-olla. See ei ole üldse võimatu. Jah, võib-olla sealtkaudu tuligi see esimene Telegrami artikkel. Keegi oli selle vist postitanud ja see meeldis mulle, nii et ma lugesin seda ja muidugi siis ma vaatasin teisi asju ka ja siis ma nagu jäin seda Telegrami lugema. Ma arvan, et see vist oli niimoodi.

Praegu sa vaatad seda ainult telegram.ee lehelt või kuskilt veel?

Jaa, e-e. Ma Facebooki ka ei tee. See lihtsalt noh, elu on vaja prioritseerida. Mul on nii palju muid asju, mida lugeda ja huvitavaid loenguid kuulata ja kätt harjutada ja kõik. Et lihtsalt elu... tänapäeval on nii palju saadaval, et on vaja valida.

Aga Telegrami podcaste, YT videosid ei vaata-kuula?

Ma nagu podcasti kuulan küll. Ma panen selle siis mängima, kui ma köögis või majas tööd teen. No mingit siukest tööd, mis aju ei võta eksole. Ma kuulangi suurema osa oma loenguid ja igasuguseid asju sel ajal ära. Nii et jah, ikka kuulan aeg-ajalt podcaste.

Kodulehe kaudu või Spotifyst või...?

Kodulehe kaudu.

Mis sorti artiklid sind paeluvad seal?

Ma praegu panen enda ees selle Telegrami lahti. Siis saan rohkem ideid. Mulle meeldivad uudised teadusest, mulle meeldivad kehakultuuriteemalised artiklid, sest mind huvitab

kehakultuur. Mitte see kommertssport, vaid just kehakultuur. Terviseteemalised on väga huvitavad, teadus on väga huvitav. Arvamus on niimoodi comme ci comme ca. Et mõnikord võib olla natuke snoblik näiteks. Aga sageli on hea. Üldiselt eestlaste... Telegram mulle meeldib sellepärast ka, et need arvamuselised on respektsemad kui paljudes inglisekeelsetes materjalides. Ma arvan, et eestlane üldse... eestlane on väikerahvas, nii et ta peab oskama ennast paremini sobitada kui mingisugune suur rahvas, eks ole, kes tunneb, et teised võivad tema järgi joonduda. Eestlaste selline respektsus nagu väljendub hästi Telegrami artiklites. Või siis on Telegrami autorid lihtsalt väga head selle väljendajad. Kaks võimalust. Aga mulle meeldib see. Need on, ma arvan, kõige huvitavamad. Müstika on huvitav. Seda ma muidugi võtan soolateraga natuke, sest igasuguseid arvamuselisi... Vat see on niimoodi eksju, et kui ise ei ole kogenud, see on ainult hearsay. Aga ma sellepärast võtan alati niimoodi, et kuni ma ei ole ise seda asja kogenud, ma ei tea. Ma ei saagi seda teada. Keegi peab mulle enda... see on tõestatud-see on tõestatud. Palju asju on tõestatud ja hiljem selgub, et isegi see tõestamine pole kas üldse aset leidnud või ei ole õige viis tõestada või keegi on ümber tõestanud. Et see on jah kahtlane asi. Aga ma loen neid huviga. Ma ei ütle mitte millegi kohta ei, ma ei ütle mitte millegi kohta jaa, aga minu meelest on väga huvitavad artiklid. Mis see N-W-O on?

New World Order. Seal on vist vandenõuteooriad põhiliselt.

No need on ka sellised asjad, et neid ma loen ka huviga. Need on täpselt nagu müstika. Et eksju omal kogemust pole. Ma ise näen maailma, on selline nagu ta on eksju. Et hea ja huvitav teada. Samamoodi, ise ei ole midagi kogenud. Aga samal ajal on ju selge, et asjad on korrast ära. Aga teatud teisest vaatevinklist vaadates on asjad jälle väga hästi korrast, lihtsalt meie võib-olla ei saa sellest aru. Nii et minu jaoks need pakuvad pigem rohkem sellist filosoofilist mõtlemisainet. Sellised artiklid nagu see müstika ja siis see new world order, kõik need teooriad ja nii edasi. Arengu artiklid on väga huvitavad ja head. Väga head Eesti autorid on, kes niimoodi kirjutavad asju. Tõenäoliselt ma vist loen kõige vähem Eesti teemalisi artikleid. Ma olen nii kaua ära olnud. Et paljud asjad, mis seal on, ei ole mulle enam relevantset, eksju. Rail Baltica... ma üldse ei tea sellest mitte midagi. Noh, kui aega on vähe, siis sa valid asjade vahel, mis on relevantsemad ja mis on vähem relevantsemad eksju. Aga meeldivad ka sellised vahepealsed Rõõmu artiklid. Minu meelest see on väga hea, et siuke

kolumn üldse olemas on, et inimesi julgustada ja natuke sellist edasiarendavat, tervislikumat mõtlemist anda. Ei... kõik on hea. Kõik on hea.

Mida sa selle artiklite respektuse all mõtled täpsemalt?

No ongi, sageli artiklid lõpevad autori ütlusega, et nii, see on nüüd see, inimesed, kellest siin juttu on, nende arvamus on selline, meie arvamus ei pruugi olla selline, aga me ei hakka seda ka maha tegema. Lugejal on valikuvõimalus, et kuidas sellesse artiklisse suhtuda. Artikkel on nagu ta on. Aga seal ei ole sellist otsest mahamaterdamist. Vähemalt mitte Telegrami põhitootja poolt. Ütleme, siin on ju mõned sellised ekstreemsemad artiklid ka. Aga neid ei ole nii palju. Ma mäletan muidugi, üks naljaks intervjuu oli... kas podcastis... see oli see vägivallatu suhtlemine. Loengupidaja nagu ütles, kuidas vägivallatu suhtlemine ja niimoodi ja siis keegi ütles publiku seast, aga mis siis teha, kui inimene on ikka täitsa loll. Mõtlesin "ohohh", kelle meeles on täitsa loll. Kas selle meelest, kes niimoodi ütles või inimese enda meelest või ühiskonna meelest. See on niuke huvitav printsiip. Et Telegram on pigem nagu see loengundja. Loengundja küsiski selle peale kohe, et mida te sellega täpselt mõtlete? Telegram on pigem see loengundja kui see inimene, kes ütles, et ta on täitsa loll. Pigem on mõnikord inimeste kommentaarid... ma loen kommentaare alati väga suure huviga, sest see näitab rahva meelsust ja nagu vastuvõtlust. Huvitav on. Ma ise elan üsna siukest individuaalset elu, ütleme. Ma olen pigem introvert. Huvitav on näha, kuidas inimesed nagu suhtuvad asjadesse või kuidas see inimeste vaimsus nagu... kui vastuvõetav see neile on. Ja siis siukest suhtumist "aga kui inimene on täitsa loll", seda on üsna palju nende kommenteerijate seas. Aga mitte artiklite kirjutajate seas ja see teeb rõõmu. See on üks põhjus, miks mulle Telegram meeldib.

Kas sa ise ka oled kommenteerinud?

Ei ole. Sest selleks, et kommenteerida, pead vist kuskil mingid lingid, kuskil oma mingid, ma ei tea... Ei, ei kommenteerin. Loen lihtsalt.

Mis on sinu jaoks Telegrami olemasolu väärtus?

Ongi väärtus see, et ma tunnen... Telegram on iseseisev. Ta ei ole rahastatud mingisuguse teatava huvigrupi poolt. Ma ju mäletan, kui ta algas, eksju. Teda tehti põlve otsas praktiliselt. Tasuta. Ma väga imetlen Telegrami loojaid, kes sellega hakkama said ja kes selle nii kaugele

on viinud. See, et nad saavad endale nüüd lubada tasulist membershipi... noh, tõenäoliselt ta läheb kunagi täitsa tasuliseks, see on ju selge. Selle tegemine võtab tööd ja aega ja nii edasi. See näitab, kui palju inimesed seda järelikult loevad. Kui palju juba peab Telegramil toetust olema, et selline asi üles ehitada. Ja see on ju sellepärast, see on individuaalne, vaba mõtlemine. See on sellest peakanalist nagu eemal. Peakanalit maksustavad teatavad huvigrupid, kellel on rohkem raha, kellel on rohkem powerit. Järelikult siis see peameedia toetab nende mõtlemist, toetab nende ideid. Samal ajal kui see siin on selline väga hea valik erinevate inimeste ja huvigruppide ideedest. Kellel on siiski kõigil üks huvi. Ja see on, et aidata inimesi meie planeeti edasi liikuda võimalikult elutervel moel. Noh, et meie püsima jääksime ja et me kasvaksime. See toetab vaimset kasvu. Sellepärast mulle meeldibki Telegram. Ta mitte ei lahuta meelt, vaid ta toetab kasvu. Ja mind huvitab kasvamine.

Kas midagi võiks olla ka paremini Telegramis?

Ei ole mind eriti midagi häirinud. Mulle meeldib. Ja mulle meeldib Päevapilt ka väga. Päevapilt on alati hea.

Mis sa arvad otsusest sisu eest tasu küsida?

Ma saan väga hästi aru, miks nad seda teevad, sest tegijatel on ju elada vaja, eksole. See on selge. Kui ta on tasuline, siis muidugi noh kõik ei saa seda endale lubada. Eriti Eestis. Isegi mina, ma elan Iirimaal, noh 33 eurot, mul ei ole seda olnud. Ma ei ole saanud endale lubada artiklite lugemist. Samal ajal ma tean, et mind huvitavad need artiklid piisavalt palju, et see raha kokku saada. Aga samal ajal kui mõtelda nüüd, ma elan siin Iirimaal, siin on see rahaline dimensioon teistsugune. Et kui eestlased on palju vaesemad materiaalses mõttes. Noh, enamik eestlasi. Et see 33 eurot jääb tõenäoliselt paljudele kättesaamatuks ja nad ei saa endale lubada üsna paljude niukeste huvitavamate artiklite lugemist. Noh, selles mõttes tõenäoliselt Telegram kaotab osa lugejaskonda, kes lihtsalt, arvestades Eesti elu-olu, ei ole võimelised seda kahjuks maksuma. Ja isegi mitte ainult 33 eurot, sest neile see ei ole ainult 33 eurot. Neile see on 33 eurot, neil on kas vaja võib-olla valida, kas nälgida, mingit elektriarvet mitte maksta... Noh, inimene ju selge, et ta valib toidu ja sooja toa, sest need on tähtsamad. Eriti kui inimesel on lapsed, pered ja nii edasi. Aga siiski ma loodan, et enamik lugejaskonda arvestab sellega, et Telegrami tegijatel on palka vaja. Neil on ju ka vaja millestki elada. Neil on vaja oma toit ja arved kinni maksta. Ja võib-olla ka et paljud materjalid, kust need

uudised-artiklid kokku pannakse, võivad olla tasulised. Üsna paljud ajalehed internetis on tasulised. Seda ma tean. See on tegelikult täitsa normaalne asi. Ma olin niigi noh positiivselt üllatunud, et nii kaua sai täitsa tasuta Telegrami lugeda. Aga ma kindlasti hea meelega investeerin. Ma loodan, ma niimoodi lähema mõne nädala jooksul saan 33 eurot ja siis ma investeerin kindlasti sellesse. Ma loodan muidugi, et see liikmemaks jääb selliseks lubatavalt madalaks. Vähemalt seni, kuni ma ülikoolis olen. Et ma saaks seda endale alati lubada. See oleks vahva. Aga noh, eks see peab muidugi minema nii, nagu kõige vajalikum ja kasulikum on. Et see oleks selline sustainable... mis see eestikeelne sõna on? ka Telegrami tegijatele.

Jätkusuutlik.

Täpselt nii. Et see oleks jätkusuutlik ka Telegrami tegijatele. Sest samal ajal kui Telegrami tegijad ei saa oma toidu ja arvete ja õppematerjalide ja kõigi asjade eest maksta, siis ei saa ka Telegrami ühel päeval enam olema. Nii et parem ikka maksame natuke, et Telegram ikka kehtaks.

Kas sa oled neid varem ka toetanud?

Jaa, ma olen pannud jõulude ajal kümneka. Mul on lihtsalt endal rahaline olukord väga-väga-väga-väga väike. Meil oli siin masu, eks. Ma olen olnud perekonnainimene. Mul ei olnud palju aastaid üldse mingit sissetulekut, mul lihtsalt ei olnud isegi kümnet eurot. Aga kui mul see oli, siis jõulude puhul ma andsin selle just Telegramile. Just tänutäheks kõige selle hea asja eest, mis ma olen seal saanud lugeda. Ja kui mul oleks olnud rohkem raha, ma oleks hea meelega andnud rohkem. Kui ma lotoga võidan, ma annaks Telegramile kohe palju raha.

Kas arutad Telegrami üle oma sõpruskonnaga?

Ma ise tunnen, et inimeste postkaste ei saa üle koormata. Kui on mingi siuke põletavalt huvitav artikkel, mis ma tunnen, et on kuidagi põletavalt relevantne, siis ma jagan selle artikli. Me nagu ei aruta. Aga ma lihtsalt tean, et ma olen selle informatsiooni, mis minu meelest on tähtis, ma olen seda jaganud. See on pigem niimoodi. Ma ei tea, kui paljud vaatavad või uurivad neid regulaarselt. Ma ei hakka küsima. Ma nagu respekteen inimeste privaatsust. Sest noh minu enda meediajälgivus on selline kahtlaselt madal, nii et ei taha nagu kellelegi midagi peale pressida. Et see ei ole pigem mitte sellepärast, et see on Telegramilt,

vaid sellepärast, et see on lihtsalt väga hea artikkel. Ja iga inimene, kes seda loeb, näeb ju, kust see pärit on. Kui ta näeb, “ahah, siin on veel huvitavaid artikleid” ja kui see paneb teda Telegrami lugema – väga hea. Kui mitte – ka väga hea, eksole. See on nagu et, mina leidsin, ma seda linki vaatasin, kus see postitus oli aastaid tagasi Facebookis, et mina leidsin, et oo, see muu kraam on ju ka väga hea ja huvitav. Lugesin selle ka läbi ja hakkasingi külastama seda Telegrammi. Et kui teistel samamoodi on – väga hea. Ja kui mitte, siis neil on ilmselt muid asju, mida lugeda ja teha. Nii et see on umbes niimoodi. Aga ma ei ole kellegagi aktiivselt Telegrami... no eksabikaasa tegelikult. Tema oli huvitatud. Tema on iirlane eksole. Ta ei saa Telegrami ise lugeda, aga ta alati väga suure huviga kuulas, kui ma rääkisin talle mõnest huvitavamast artiklist, mis võis temale ka relevantsem olla. Tal oli huvi nende vastu ja ma saatsin talle siis neid originaalartikleid, kust see info tuli. Jah, et kui ma olen kellegagi rääkinud, siis temaga. Et talle meeldis väga, et eestlastel selline ajaleht on. Ta leidis, et see on imetlusväärne ja no niimoodi isegi natuke kadestas.

Kas sa oled Telegrami artiklitest mingit kasulikku infot oma eluks?

Ojaa, kindlasti-kindlasti. Siin on ju igasuguseid huvitavaid inimesi. Näiteks ma mäletan, et see noormees, kes oli olnud... kas Ameerikast... mustanahaline noormees, kes vist võttis koguni narkootikume ja nii edasi, kes rääkis trennist. Kui tähtis on trennida, kui palju treening tema elus muutis. See oli näiteks otseselt kasulik minu arengule. Siis ma olen saanud kasulikke linke raamatutele ja autoritele, ma olen neid raamatuid ostnud ja neid autoreid lugenud. Mulle on väga meeldinud, see on kasulik. Siis muidugi seoses kas või näiteks... no igasugused need lastega olemise artiklid on head, ma olen ise ema eksju. Mu lapsed on peaaegu suureks juba kasvanud. Muidugi vaktsiinid. Ma juba enne teadsin, ma oma lapsi ei vaktsineerinud. Et see oli juba ammu enne. Minu jaoks see Telegrami vaktsiini-rubriik tuli suhteliselt hilja, aga ma olen saanud jagada eestikeelsete sõpradega, kes on olnud väga huvitatud sellest ja kes on väga suure hea meelega seda informatsiooni saanud seoses vaktsiinidega ja noh, nii mõnigi neist ei ole ka vaktsineerinud. Mitte et ma püüan nüüd neid tagasi hoida seda tegemast, see on väga isiklik otsus, aga see on neile kasuks tulnud ja paljud on ka otsustanud, et ei, sest siin on palju asju... siin on palju informatsiooni, mida ma juba varem teadsin. Sest mul on olnud huvi sellise informatsiooni vastu palju kauem, aastakümneid enne juba kui Telegram tuli. Aga on hea, et see on publikule niimoodi ilusti eesti keeles kõik siukses kompaktses rubriigis olemas. Et see on hea. Ja muidugi on ka hea, et

need koroonaviiruse uudised on head ja huvitavad. Eriti näiteks kloordioksiid lausa kasulik, eksole. Siis kõik see... oo jaa, MMSi publitseerimine, see oli väga kasulik, seda informatsiooni on vähe saadaval inglise keeles. Eriti minusugusele, sest ma nagu ei otsi ka eriti. Jaa, siin on palju head asja. Ja see on kasulik ja hariv. Sellepärast ma loengi, et noh ma ei loe... mu aeg on niivõrd väärtuslik, et kui see oleks ainult meelelahutuseks, siis ma ei loeks seda, aga kuna see on hariv, siis ma loen. Ma võtan seda kui haridust.

Kas tahaksid veel ise midagi Telegrami kohta lisada?

Võib-olla need podcastid. Podcastid võiksid olla nagu rammusamad. Nad on nagu... nad ei ole nii huvitavad kui artiklid. Ütleme, et need podcastid... noh, ma kuulan palju igasuguseid podcaste ja mõned neist on ikka no nii tihedalt kohe täispakitud, et noh näiteks Brendon Burchard, tema omad on kohe sellised, ei saagi nagu midagi teha, lihtsalt kuulad, eksju. Aga selles on väga palju niukest... see on kuidagi hästi... ta on niivõrd lõdvestav, et... ta on nagu natuke lõtv minu meelest. Ta nagu kuidagi ei ole nii huvitav, seal on nagu siukest lihtsalt olemist ja siukest väikest lõbusat olemist, seal on seda nagu palju, aga siukest tihedat infot on seal tegelikult vähe. Minu jaoks vähemalt noh võrreldes paljude teistega, mida ma olen kuulanud või regulaarselt kuulan. Võib-olla podcast võiks nagu natuke sellisem tuumakam olla.

N17, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Missugust meediat jälgid peale Telegrami järjepidevalt veel?

Facebookis jälgin Delfit ja Kroonikat, Õhtulehte aga mitte nii palju. Telekast vaatan uudiseid. Aga mitte eriti Aktuaalset kaamerat, Seitsmeseid uudiseid või Reporterit, vaid pigem Ringvaadet või hommikuti Terevisiooni. Ajakirjadest meeldivad Imeline Teadus või Imeline Ajalugu. Huvitavad on ka Pere ja Kodu ja Kodutohter.

Mille järgi valid, milliseid meediaväljaandeid tarbid?

Mitte niivõrd meediaväljaande nime järgi, vaid kui jääb silma, et kuskil on huvitav lugu, siis seda loen. Väga täpselt ei loe kõike läbi, mida need väljaanded pakuvad.

Aga mis teemad sind huvitavad?

Tervisega seotud teemad, teadus, huvitavamad teemad ajaloost. Erinevad uuringud inimeste tervise või vaimse tervise kohta. Või kui on küsitlusi inimeste stressitaseme kohta.

Kas Delfit, Õhtulehte ja Kroonikat jälgid läbi nende facebooki või käid ka kodukal eraldi?

Pigem ikkagi läbi Facebooki, mida sinna postitatakse. Aga aeg-ajalt on seal hästi negatiivsed ja šokeerivad uudised, kus võib olla mingeid jubedaid pilte juures. Siis panen kohe selle eest ära. Neid ei kannata isiklikult ei lugeda ega vaadata. Näiteks õnnetusjuhtumid või kui keegi on teinud kellelegi midagi, vägistamine, keegi on auto alla jäänud või muu seesugune.

Aga kas Terevisiooni aj Ringvaadet jälgid igapäevaselt või pigem juhuti?

Ringvaadet ikka iga õhtu.

Kas ütleksid, et su meediatarbimine on eriolukorras muutunud?

Eriti ei ole muutunud. Meedia ise on muutunud palju. Peale viiruse midagi muud polegi. Aga ma ei jaks seda väga palju lugeda-kuulata-vaadata. Olen vaadanud oma vajaduse sellest infost täis, põgusalt jälgin, aga juurde küll ei otsi. Pigem on meediatarbimine isegi vähenenud, kuna igalt poolt tuleb ainult üks ja see sama teema.

Aga räägime siis Telegramist. Kas mäletad, millal selle lugemist alustasid ja kuidas selleni jõudsid?

Ei mäleta täpselt, aga võis olla, et keegi Facebookis jagas mingit postitust, mida lugesin ja siis läksin nende kodulehele ja vaatasin, millega on täpsemalt tegemist.

Kus sa peamiselt Telegrami jälgid?

Peamiselt ikkagi Facebookist, aga ikkagi vahel ka otse kodulehelt.

Podcaste kuulad?

Jah, olen natuke neid vaadanud, aga mitte nii palju, pigem artikleid lugenud.

Ja kui kaua oled umbes Telegrami tarbinud?

Umbes 2-3 aastat. Tihemini viimased aastad.

Kui sageli tarbid neid?

Kuna jälgin neid Facebookis, siis näen kohe uut postitust. Nii tihti jälgin, kui tihti need ette tulevad. Facebookis käin vähemalt korra päevas.

Millised Telegrami teemad sind rohkem huvitavad?

Terviseuuringuid. Seal on ka UFO- ja kosmoseteemalisi artikleid, aga neid nii palju ei vaata. Vaimsusega seotud artikleid. Ravimite kohta käivad artikleid. Või kui on keegi oma kogemusi millegi kohta kirja pannud. Või erinevad tervise parandamise meetodid. Pigem inimese enda kohta. Aga olen lugenud ka natuke vandenõuteooria artikleid ja maailma kohta. Aga mitte liiga palju. Natuke ainult vaadanud, mis seal on.

Kas oskad tuua näite viimati loetud artiklist, mis huvi pakkus?

Viimati lugesin ühte artiklit, mis kustutati või kadus nende Facebooki lehelt. Jagasin seda ise ka. See oli klooridioksiidi ehk MMSi kohta. Lugesin, mis uuringuid selle kohta on tehtud. Tundub, et seda kasutatakse ka praegu vee puhastamisel. Lisaks vaatasin artikli juures olevat videot, kus Janika Veski oli teinud intervjuu ühe teadlasega, kes seda on uurinud.

See on siis näide tervise teemadest, ütlesid, et sind huvitavad ka vaimsuse teemad, kas oskad sealt ka mõnda viimatist näidet tuua?

Näiteks ajurveeda kohta, mis see on.

Aga kas sa oled saanud Telegramist mingit kasulikku infot oma eluks, mille oled päriselt kasutusse võtnud?

Kindlasti. Näiteks nippe paremaks uneks. Olen saanud inspiratsiooni, et seda oma eluks kasutada.

Räägi lähemalt, see on huvitav, mis nippe siis?

Ma täpselt ei mäleta, aga näiteks, et tund aega enne und mitte nutiseadmetega tegeleda. Et mingit teed juua ja rahulikult olla enne magama jäämist, et mitte süüa ega ennast ergutada kuidagimoodi.

Kas on veel mingeid ideid, mida võiks proovida, aga pole veel jõudnud?

Näiteks mingeid joogaharjutusi.

Mis on sinu jaoks Telegrami olemasolu väärtus võrreldes teiste Eesti meediaväljaannetega?

Mulle tundub, et see lehekülg on usaldusväärne. Tegijad päriselt valivad sinna tõenduspõhist sisu, mille kohta on uuringuid tehtud. See on usaldusväärne ja väga mitmekülgne. Seal on tõesti väga palju erinevaid teemasid kõikidele inimestele. Seal on teiste inimeste oma kogemustest väga palju kirjutatud ja kõik mis on, on uuringupõhine. Pole suvalist infot. On küll ka arvamuskirjutusi, aga üldiselt on kõik ikkagi põhjendatud ja pole väidetud, et ainult see on ainuõige. On avatud mõttemaailmaga suhtumine.

Aga kui ütled, et seal on kõik põhjendatud, siis mida sa selle all mõtled?

Kui on väide millegi kohta, siis on juures ammendavad põhjendused ja seletused. Pole ebakindlaid põhjendusi. Kõik, mis antud asja kohta on teada, on sinna kirjutatud. On toodud näiteid, mis teaduses on antud teema kohta leitud ja mis uuringuid on tehtud ja mis nende tulemused on.

Kas Telegrami juures võiks olla midagi veel paremini? Kas midagi häirib ka?

Otsin sealt välja selle sisu, mis mulle sobib. On teemasid, mis mulle ei sobi, aga need ei häiri mind. Usun, et lehekülje tegijad teevad seda asja nii hästi, kui oskavad. Muidugi seal on nüüd mõned artiklid tasuliseks läinud, aga see pole väga kallis. Mõistlik hind, kuigi ise pole veel tellinud ega ühtegi artiklit ostnud. Kaalun veel seda.

Mis sa arvad sellest, et sisu otsustati tasuliseks teha?

Ma ei tea, miks nad seda tegid. Olen kuulnud, et selleks, et seda saaks tarbida just need inimesed, kes on päriselt sisust huvitatud. Kui igasugused ligi pääsevad, kes pole nõus selle eest maksma, siis tuleb väga palju negatiivset vastukaja.

Ütled, et ise pole veel tellinud, aga kas plaanid?

Jaa, ma mõtlen selle peale. Tundub, et kui mul oleks aega seda rohkem lugeda, hetkel kooli kõrvalt pole nii palju jõudnud, siis oleks mõttekas maksta aasta eest 33 eurot, mis on väga

väike summa, kui võrrelda, et üks artikkel on 3 eurot. Kui juba väga palju artikleid lugeda, siis läheb juba üsna kalliks. Nii et kui kunagi tellin, siis aastapaketi.

Nad on ka varem kutsunud oma lugejaid üles end rahaliselt toetama. Kas sa seda oled teinud?

Ei ole. Aga loodan, et teised on.

Kas arutad/jagad Telegrami artikleid ka sõprade-tuttavatega?

Jaa, olen jaganud Facebookis avalikult. Aga ühe korra tuli ka vastukaja ja imestust, et jagan täielikku jama. Kuna see on alternatiivmeedia, siis väga paljud on väga skeptilised. Aga ma oletan, et nemad ei vaevu isegi artikleid läbi lugema. Vanematega arutan vahel artikleid.

Kas oled artikleid ka kommenteerinud ja kas jälgid kommentaare?

Eriti mitte. Pigem loen sisu. Kommenteerinud pole. Võib-olla ainult Facebookis artikli alla, aga mingi eriti huvitava seisukohaga kommentaari pole küll kuskile pannud.

Kas soovid veel midagi Telegrami kohta lisada?

Ei.

N59, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Millist muud meediat peale Telegrami tarbid?

Mida vähem, seda parem. Mida selgem, resoluutsem, seda parem. Näiteks Õhtulehte püüan vältida, kui just nabrinaine peale ei suru. Aga Telegramis on selge sisu. Kui vanasti veel tasuta oli, siis lugesin rohkem. Nüüd olen invapensionär, kellele 300eurose sissetuleku juures 30 eurot on valus laks. Aga loen kuni maksumüürini artikli läbi ja see annab ka midagi. Lisaks loen kohalikku vallalehte internetist. Iga nädal loen muidugi “kaanest kaaneni” läbi. Ja lisaks Pealinnaleht, mis käib tasuta koju. Tallinna TV kaotati küll ära. Seda vaatasin hea meelega, sest seal oli asjalikke saateid, mida teistes kanalites polnud. Näiteks “Vintskapist soklini”, väikeseid ehitusnippe sai sealt. “Tervisevõti” oli ka hea saade. Ja “Lõõtsavägilased”. Lisaks palju häid loodusfilme. Teistel kanalitel pole.

Aga kas televiisorist teisi uudistesaaateid jälgite?

Pistelisel, AK-d pühapäeviti. Üldiselt ei ärrita end uudistega. Eriti nüüd, koroonaviiruse ajal üritan vältida. Fakt on, et käsi peab pesema, puhtust hoidma ja iga indiviidiga kaks meetrit vahet hoidma. Igal pool kolada ei tasu. Mida vähem liigud ja mida kaugemale kõigest hoiad, seda parem. Ja lapselastega on ka praegu ainult telefoniside.

Ehk siis praeguse eriolukorra ajal tarbite vähem meediat kui tavaliselt?

Ei, ma tavaliselt ka ei kasuta seda meediat väga palju.

Räägime lähemalt Telegramist. Kaua olete lugeja olnud, kuidas sattusite lugema?

Ei oska öelda, aeg läheb ju kiirelt, võib-olla isegi 10 aastat? Siis polnud mul endal kodus isegi arvutit. Tööl majahoidjana sai arvutist lugeda. Siis avastasin, et seal oli tervisenippe ja asju. Keegi võib-olla soovitas ja sealt jõudsin Telegramini. Järelikult keegi sõbranna ütles, et seal portaalis on head asjad, loe. Seda on hea meelde jätta, sest vanasti Vene ajal ju liikusid telegramid ja portaali nime oli väga hea meelde jätta.

Kas loete kodulehelt või Facebookist või kuskilt mujalt?

Nii ühelt kui teiselt poolt.

Ja kui sageli?

Nädalas paar-kolm korda kindlasti vaatan, mis uued artiklid on tulnud.

Millised teemad-artiklid eriti huvi pakuvad?

Vahel vaatan müstikalugusid. Aga tervis on ikka kõige tähtsam. Ja toitumine.

Ehk meenub mõni artikkel viimasest ajast, mis on väga huvitav olnud?

Midagi vist koroonast. Et seda saab MMSiga ravida. Alles ju tegid pool aastat tagasi seda MMSi maha ja nüüd siis... See MMS on ju mingi klooriga seotud? Et kloor ju iseenesest on ju siukene desovahend. Et MMS ju mingil on määral klooriga seotud. Et Nõukogude ajal need desomatid said ju klooriga tehtud. Aga ise mõtlesin, et mismoodi siis kloori... Võib-olla

jah, et klooriauru, kui hingad sisse. Aga kuna ma seda artiklit lõpuni lugeda ei saanud, siis ei saanud ka rohkem, kui ainult lühikese kokkuvõtte.

Aga mis terviseteemad Telegramist veel on huvi pakkunud?

Maksapuhastusest. Just midagi looduslikku. Midagi loodusest.

Kas oled sealt lehelt saanud oma elu jaoks ka mingeid kasulikke asju, mida päriselt oma elus rakendada?

Artiklid tulevad sellise nihkega, et kui mina selle artiklini jõuan, siis on näiteks südatalv. Aga võiks olla vastavalt aastaajale. Näiteks oli pikk ja tore jutt karlaugust sellisel ajal, kui seda veel ei olnud saada. Nüüd vaatasin, et on juba päris ilus pikk, aga kui üritasin artiklit uuesti otsida – ei leidnud enam. Internetis on ju miljon artiklit ja ma pole internetiga nii kodus. Vahel kirjutan üles, kust otsida, aga ikkagi ei leia üles. On raskusi.

Kas peale terviseteemade on midagi veel, mis Telegramis huvi pakub?

Müstika maaväliste tegelastega. Saan küll ainult lõigukesi lugeda. Aga loogiliselt võttes, et kui Kreekas ja seal, kus vanad ajalooriigid on. Ja maiad ja inkad ja ehituskultuur ja plokid. Kui meil praegu ei suuda ehitustehnika nii suuri plokkede edasi-tagasi liigutada, kuidas siis neil jõudis? Kas olid nii suured vägilased? Või tõesti mõnelt teiselt planeedilt tegelased, kes tõstsid ühest kohast teise midagi. Ma mõtlen, et meil ikka kõrvalplaneedil või kuskil peab olema. Et me oleme siin siuksed katsejänesed, et kui kaugele me areneme ja missugusteks me muutume. Praegu ongi selline aeg, et kui õelaks ja pahatahtlikuks me läinud oleme. Nüüd me oleme siin. Ütles ka raadios – ei tahtnudki seda kuulata – et kui koroonat ei olnud ja olime Euroopa Liidus sõbralikul pundis koos, eks ole. Aga kui vaja üksteist aidata, et üks toodab üht, teine teist, siis ei anna üks üht ega teine teist. Aga õnneks riigid saavad ikka ise ka midagi toota. Näiteks Saare naised hakkasid ise maske tegema. Vene ajal naised tegid siin Eestis koguaeg maske. Isegi mina sain marlimaske teha.

Mis raadiot sa kuulad?

Kukut, Vikerraadiot, SkyPlusi. SkyPlus rahustab maha, kui teised väga ägedaks lähevad.

Oma ankeedis oled ka märkinud, et sulle on olulised Eesti uudised ja teadus?

No muidugi, jah. Igale õigele eestlasele on ju Eesti uudised tähtsad.

Näiteks mis sorti uudised?

Kasvõi see, kuidas meie oma põllumajandusel läheb. Ja ma olen seda kogu aeg öelnud – mul on ka põllumajanduslik haridus – et ükski riiki ei kesta ilma oma põllumajanduseta. Ja nüüd lasimegi oma põllumajanduse põhja ja kus me nüüd siis oleme? Kui kevadel kartulit-porgandit maha ei pane, siis oleme sügisel näljas kah. See väike lehmakari või seapõrsas, kes meil kuskil on – need ei toida.

Kas nendest teemadest ka Telegram kirjutab?

Minu meelest vist ei ole kirjutanud. Põllumajandusajadest ei räägita. Aga Eesti uudised ikka. Aga see teeb muidugi ka kurvaks, et kui Reformierakond praegu nii tige on Keskerakonna ja praeguse valitsuse kohalt, miks sa siis oled, eksole? No kaotasid, no nemad tegid valitsuse. Sa oska siis kaotada ka, eksole.

Aga mis sinu jaoks on Telegrami väärtus, et see olemas on Eestis?

See siirus. Minu meelest ta räägib nii, nagu asjad on. Ta ei keeruta! Vaata, kui sa Õhtulehte loed, siis see on just täpselt samamoodi, ta räägib, on oma kasude peal väljas. Täpselt samamoodi räägib ka see Päevaleht. Igaüks räägib oma kasude peal väljas. Tuleks rääkida rahvale nii nagu on – ära aja paanikasse! Telegramil küll on see väike puudus, et kõik ei saa seda lugeda – kellel ei kannata rahakott ja, ma ei tea, paberkandjal ei ole teda vist üldse.

Kunagi vist paar numbrit oli, aga viimastel aastatel mitte.

Ütleme nii, et maal on ju see vaesem kontingent, kellel pole seda tellimisvõimalust. Ja internetti. Ega mina ei saa ka internetti muidu endale lubada, kui lastest keegi seda kinni ei maksa.

Aga tulles veel tagasi Telegrami olulisuse juurde. Ütlesid, et teised väljaanded ajavad omakasu taga, mis sa selle all mõtled?

Müüginumbrid on nendel taga ju! Mida rohkem müüvad, seda rohkem kasu saavad. Võtame näiteks Õhtulehe. Ta teeb sulle küll sooduspakkumisi. Ja mul naabrid tellivad. Mina küll ei telli, aga kõrvalt kuulen ikka. Ja Õhtuleht saab siis ju nende kahe tellimuse pealt ka kaks

reklaampaketti juurde. Iga numbri pealt saab ju reklaami ka juurde ju. Et Telegramil pole ju seda reklaami. Ma ei oska seda seletada. Aga kõigil ajalehtedel on muidu ju oma reklaam.

Aga nüüd on ka Telegram otsustanud sisu tasuliseks teha. Mis sa sellest arvad?

Eks ma ütlen, jah, et nüüd ma ei saa kõike lugeda. Eks ma vaatan, mis nüüd saama hakkab. Ma ütlen, et see 35 euri on üsna kopsakas summa. Eks ma loen pealkirju ja kujutan ette, et mis ajakirjanikud võivad seal kirjutada. Oletan, et mis sealt võib tulla.

Aga see otsus, teha Telegram tasuliseks –

Eks ta natuke meele kurvaks teeb, et see üks koht, kus väheke midagi tarka tuleb. Aga mis sa teha saad, eks iga hing tahab elada.

Nad on ka varem kutsunud üles ennast rahaliselt toetama, kas oled teinud seda?

Jah, päris alguses. Vahest ikka olen, vastavalt võimetele, ikkagi toetanud. Vastavalt sellele, kui mingit artiklit olen lugenud. Viie euro kaupa või sedasi olen ikka toetanud. Aga internet on ju nii aeglane, et kui lähed artiklile toetust maksma pangast, siis enne jookseb see kokku, kui selle makstud saad. Aga eks ma olen siin ikka hakkama saanud. Aga teadus on ka huvitav. On vist Telegramil ka see teadus?

Jaa, neil on teaduse rubriik ka. Mul on küsimustel nüüd ring peal, kas on midagi veel, mida tahaksid veel ise lisada?

Tal on see. Kehakultuur. Ma ei ole küll seda lahti võtnud kunagi, aga kas see näitab, kuidas neid harjutusi tehakse või?

Kui ma praegu vaatan, mis pealkirjad siin on, siis näiteks on kirjutatud, et “Rinnahoidja kandmine ei pruugi olla nii vajalik kui seni arvatud” – on üks artikkel seal. Ja siis on seal veel kirjas, et “Füsioterapeut: miks põrand on su sõber”. Mingeid selliseid asju. Ja et “Meditatsioon võib olla valu leevendamisel tõhusam kui morfiin”.

Nojah, aga ammust rinnahoidja moodi tuli. Vigala kihelkonnas rahvamurdes kutsutakse rinnahoidjat ihnuseks. Et nojah. Ma saan tegelikult aru, miks seda rinnahoidja on kasutusele võetud. Et see rinnahoidja, väikese rinnaga naisel pole sest midagi. Aga suure rinnaga naisel on ta tegelikult toetavaks versiooniks. Sellepärast, et vaata kui see suur rind nagu käristab,

kui tal seda tuge ei ole, siis ta nagu käristab seda rinda, nii palju ülevalt neid rinnalihaseid, et tähendab ta muutub nagu valulikuks. Et noh, mina, kes ma olen suure rinnaga, minul on täitsa hea, et kui olemas on.

Kas on ehk mulle veel mingeid küsimusi?

Mis minusugune maainimene ikka oskab küsida. Hea, kui kellegagi juttu saab ajada siuksel raskel ajal. Muidu mõtted lähevad kõik laiali. Nii palju küsiks, et kas noorem inimene oskab öelda, et millal see hirmus aeg üle saab?

Seda ma ei oska öelda. Eks ma loodan nagu kõik teisedki, et varsti.

No vot. Ja vaata kui sa seal maal oled veel. Alevis veel näed teist inimest aknast kuskil mööda minemas, eksole. Aga kui sa maal oled ja mitte kedagi kuskil sul seal näha ei ole ja ainult oled üksinda, siis on hea, kui sa kellegagi rääkida saad.

N66, kõrgharidus. Intervjuu aeg 24. märts 2020.

Milliseid uudistekanaleid peale Telegrami jälgite?

No Postimees ja siis Delfi, mis ma arvutist loen. Telekast vaatan Reporterit. Ja rohkem ei vaata, nendestki on küll. No tegelt raadiost ka tuleb iga tund uudiseid, see ka veel juurde.

Mis raadio?

Elmar. Kuigi See Elmar on... noh, ma olen juba nii harjunud seda kuulama, aga teinekord käib nii närvidele, et seal on iga kümne minuti tagant jälle mingi nõme reklaam. Saad ühe laulu ära kuulata, jälle tuleb reklaam. No see on täitsa õudne.

Aga kui sageli Postimeest ja Delfit vaatate?

No iga hommiku. Hommikul söön ära ilusti, joon kohvi ja siis ongi esimene asi langeda siia arvuti taha ja lugeda uudised läbi kõik. Ja siis võib hakata midagi muud tegema. See ongi nagu juba selline rutiin välja kujunenud.

Ja kui tihti Telegrami loed?

Ka iga päev. Iga päev ma vaatan. No nüüd iga päev, sest mul ei ole midagi teha, ma ei käi tööl. Varem muidugi vähem, aga iga päev ma vaatan, mis uued artiklid on tulnud. Aga muidugi kahju, et kõiki ei saa lugeda. Sellest on kahju.

Kas mäletad, millal ja kuidas sattusid lugema?

Vat ega ei mäleta küll. Ma ei tea, see oli ikka väga ammu. No kümme või võib-olla... ma ei teagi, kui vana see Telegram on, aga ma olen seda ikka väga kaua lugenud.

Seitse peaks olema.

No ma arvan, et võib-olla siis algusest peale lugenud seda. Kui ta aint seitse on. Sest ma loen seda ikka päris kaua juba jah. No ju ma juhuslikult sattusin sinna! Ma ei tea kuidas, aga ma siin kogu aeg... istun arvutis ja ühe artikli juurest satun teise artikli alla jälle ja ju ma niimoodi sattusingi sinna.

Aga kust sa Telegrami jälgid?

Arvutist. Mul Facebooki ei ole.

Telegram.ee kaudu?

Jaa-jaa.

Aga Facebooki ei ole?

Ei, ma tegin kolm korda endale ja kolm korda panin kinni ka ja rohkem EI tee! Mul on sest Facebookist kõrini.

Mis need teemad on, mis sind lugemas hoiavad?

No üldiselt, kui ma iga päev vaatan, siis ma üritan ikka enamus kõik läbi lugeda, mis uued tulevad jälle iga päev. Aga mida ma kõige vähem... seda müstikat ma loen kõige vähem. Sest kõik see tulnukate jutt, see hakkab juba sellele psüühikale. Seda ma väga palju ei taha. (naerab).

Aga millised teemad rohkem meeldivad?

No see tervise teema, sest mu isa oli arst ja. Nüüd on mul poeg meditsiiniga seotud ja. Eks ma siis pojaga pidevalt vaidlen, sest tema on niukene fanaatiline meditsiiniuskuja, mina olen siis jälle vastupidi. Räägin talle sellest alternatiivmeditsiinist ja.

Too mõni näide, mille üle vaidlete.

No üldiselt... mina olen muidugi see vaktsiinivastane. A tema on niukene fanaatiline jälle vaktsiinipooldaja. No algul me väga vaidlesime, aga nüüd me sel teemal enam ei räägi. Siis me pöörame nii tülli, et...

Vaktsiinide kohta loedki Telegramist?

Nojah, nüüd ma olen ikka selle põhilise ära lugenud. Sellepärast, et minu ema, muide, juba sügaval Vene ajal, ei lasknud mind vaktsineerida. See oli siis ikka lausa ennekuulmatu. Et

arstid tulid koju oma vaktsiinide-süstaldega ja ta viskas nad välja. Ja ei lasknudki mind vaktsineerida enne kui ma läksin kooli, siis ta ei saanud seda enam takistada.

Veel mõni teema, mida Telegramis huviga loed?

No muidugi sellest loodushoiust ja... eks see meditsiin on ikka kõige rohkem. Ma vaatan, et seda meditsiini ongi siin kõige rohkem. Ja siis on ju iga artikli all veel terve nimekiri samateemalisi artikkelid, nii et seda võib siin lugeda-lugeda-lugeda, jäädagi lugema.

Mis meditsiiniteemadel peale vaktsiini veel huvitab?

Eks ikka see alternatiivmeditsiin. Noh nagu siin on praegu üks uus jälle, et kas isetervenemise võimele on teaduslikku tõestust. Ja siis noh... ma juba enne lugesin seda Riina Raudsikut ka. Ja siis on mul see "Isetervendaja käsiraamat", seal ka tehakse selgeks, et kõik haigused on ravitavad loodusraviga. Nii et ma põhimõtteliselt ka ei võta ühtegi rohtu praegu. Ma loodan, et ehk saab seda aega veel venitada võimalikult pikaks.

Kas oled saanud kasulikku infot oma eluks?

Niimoodi ma ei tea. Aa jah, ma lugesin seda, millised meditsiiniuuringud kasutud ja isegi kahjulikud. Vot. Ja siis nendest ma juhindun igal juhul. Et ma kuskile meditsiiniuuringutele eriti ei lähe, kui tõesti viimane häda käes ei ole, siis ma parem ei lähe.

Et mingid on siis kahjulikud?

Siin oli üks artikkel, et 12 isegi. 12 meditsiiniuuringut on kahjulikud inimesele. Nojah, aga neid ikka tehakse.

Nagu näiteks?

No üks oli seal mammograaf muidugi, mis on kahjulik. Ja siis oli see tomograaf ja siis on need sooleuuringud kõik, millega saab tohutult palju seda radioaktiivsust. Ma ei tea, mis seal veel oli... no seal oli 12 tükki jah.

Kas sõprade-tuttavatega arutad Telegrami teemasid?

Oh, ma võin nendega arutada, aga neid eriti ei huvita. Mul ei ole selliseid tuttavaid, keda huvitaks Telegrami artiklid. Kahjuks. Kahjuks ei ole. Sest kõik on ikka seda, noh, kuidas öelda... tõenduspõhise meditsiini usku.

Mis sinu jaoks on Telegrami väärtus?

No siit saab üldiselt ikka palju informatsiooni. Seda, mida ei ole seal selles tavalises meedias. Siit saab ikka teistsugust informatsiooni. Aga muidugi ma ei julge ka öelda, et see ka on 100% tõde. See võib ka olla jälle kallutatud, nii nagu see meedia informatsioon võib olla samamoodi kallutatud. Et võib-olla tuleb võtta see kuldne kesktee nende kahe vahelt.

Aga veel midagi olulist Telegrami juures?

No need on lihtsalt huvitavad, need artiklid. Ja siis on siin tohutult palju, on iga artikli all terve suur nimekiri on veel samateemalisi artikleid, mida võib lugeda-lugeda ja jäädagi lugema.

Kas vaatad sageli neid artikleid edasi?

Jaa-jaa. Kui ma ikka ühe jõuan lõpuni, siis ma vaatan terve selle nimekirja üle, kas seal on veel mingi huvitav artikkel minu jaoks. Siis ma loen need kõik ära. Ja siis tavaliselt kui seal ühe artikliga jõuad lõpule, on selle all jälle terve nimekiri samateemalisi artikleid... siis muudkui loed aga.

Et uurid edasi?

Jaa-jaa.

Kas midagi võiks olla Telegramis paremini?

Ohh... no oleks tasuta. Muud ma ei taha. Tähendab, nad võiks teha vähemalt pensionäridele tasuta lugemise õiguse. Muud ma ei oska tahta küll. Tehke ettepanek sellele Hando Tõnumaale! Las ta teeb pensionäridele tasuta lugemise. Eriti nendele, kes tööl ei käi.

Tasuliseks nad otsustasid minna eelmise aasta lõpus...

Oli jah! Ma ei tea, mispärast! Kuidas siis nii kaua sai olla tasuta, nüüd on siis... No ja muidugi kõik ajalehes on ju ka kõik artiklid... Postimehes mul käib ka lugemine niimoodi, et loen pealkirja ära ja siis vaatan, et oh, jälle tasuline... siis hakkab kommentaare lugema. Siis on juba asjast selge pilt, mis seal kirjutati. Ja Delfis samamoodi ju. Seal on ka enamus tasulised kõik.

Kas varem oled kunagi Telegrami rahaliselt toetanud?

Ei-ei. Ma ei toeta kedagi. Mul pole raha toetada. Ja ausalt öelda ma ei olegi näinud seda mingit niukest üleskutset. Ma ei tea. Ma ei tea, võib-olla et oli jah, aga mul ei ole raha. Ma ei toeta kedagi.

Kas Telegrami kommentaariumi loed?

Aga siin ei olegi kommentaariumi. Kus siin lugeda kommentaare. Siin e-e lehel ei ole küll mingeid kommentaare.

Kas tahad Telegrami kohta veel midagi lisada?

Ei taha. Loen aga edasi. Iga hommik vaatan üle, mis on üles pandud jälle uus artikkel ja. Muidugi ma tahaks, et ta oleks tasuta. Aga isegi ma vaatasin, et seal kus on see Andrus Muld "Armsad inimesed, me loeme liiga palju peavoolumeediat", seal millegipärast ma sain kuulata seda. Kuigi seal on öeldud, et artikli kuulamine on saadaval "Minu Telegram"

tellijatele. Aga ma vajutasin sinna kolmnurga peale ja siis ta pidas oma kõne maha mulle. Kuulasin seda. Ma ei tea siis, kuidas mõnda asja saab. Aga võib-olla ainult see, mis on kuulamine... aga lugeda... siis peab ikkagi sisse logima ja ei tea.

Kas su meediatarbimine on viimase kuuga muutunud?

Ei, kuu aja jooksul küll ei ole muutunud. Aga sellest ajast, kui ma koju jäin, siis ma loen muidugi rohkem. Mul varem ei olnud aega.

Et lihtsalt aega on rohkem?

Jah, et ei olegi midagi teha. Tütar ütleb ka juba, et “misaasja sa loed seal nii palju, pöörad ära juba varsti kogu aeg kõigi seisukohtadega siin”. Võib-olla mõjub ka, liiga palju jah loed, siis... Siis pole ka hea.

Mis teemad siis ta arvab, et võiks mõjuda nii?

Eks see ongi see müstika muidugi. No ma selle müstikaga... üldiselt ma lugesin juba varem, sest olid ajakirjad... ma ei tea, te olete vist liiga noor, te ei tea neid, oli Kolmas Silm, siis oli see Paradoks... te teate neid ajakirju?

Olen kuulnud, mõnda näinud ka.

No vot. Ja seal olid ka põhiliselt need igasugused müstilised lood. Oi, see oli ikka väga huvitav. See oli umbes sama huvitav kui see Telegram. Aga need enam ei ilmu jah. Aga nüüd on see Tervendaja, aga seal on ainult jälle need terviseteemad. Seal ei ole niukest müstikat.

Mida sa müstika all silmas pead?

No seal olid kõik igasugused sellised lood, mida see tavaline meedia ei avalda.

Näiteks?

No selline... astraalkehade rändamine ja sellised asjad. Kuidas meie lähedased, kes on surnud, kuidas nad ikkagi on meie ümber ja jälgivad meid ja aitavad meid ja suunavad ja. No sellised artiklid, need on mind huvitanud kogu aeg. Ja nüüd Telegram nagu võtab selle kõik kokku. Seal müstika all on kõik teemad. Tegelikult loen seda alkeemia.ee'd ka. No mina loen puhtalt igavusest. No tegelikult mind see müstika on kogu aeg huvitanud ja üldse teistsugune arvamus. Ja ma olen alati hakanud vaidlema teistega, kes nagu esindavad seda peavoolumeediat. Aga ma ei olegi ühtegi sellist inimest leidnud, kes ka Telegrami loeks. Või seda Alkeemiat. Ma soovitan küll oma tuttavatele, aga ei sest pole välja tulnud midagi.

Tegelikult neid on päris palju lugejaid.

No kindlasti on. Siin oli üks artikkel just selle koroonaviirusega seoses oli see sipelgapuukoorekapslid. Soovitati karoona vastu. Mina ka siis sattusin vaimustusse, läksin apteeki. Ei olnud ühes apteegis, ei olnud teises apteegis... igal pool öeldi “Otsas! Juba otsas!”.

No järelikult siis on veel keegi, kes loeb seda. Lõpuks ma sain siis neljandast apteegist. Ühest väikesest apteegist. Seal oli jah.

Kuidas need kapslid aitavad?

No see sipelgapuu koor pidi olema väga tugev antiseptik ja hävitab seeni ja viiruseid ja baktereid. Niimoodi oli seal see jutt juures. Aga mulle ka üks apteeker ütles, et kõige paremini müüb reklaam. Ei tea, kas ongi... aga nii kui reklaami tehti, nii kõik tormasid ostma.

Hästi öeldud tal.

Jaa. See apteeker, see on üldse... seal Prisma apteeker, see on niukene vanem naine ja ta ütles, et me käisime seal ühel loengul, üks vana proviisor pidas loengut ja ütles, et toidulisandid on kõik mõttetu jama! Et need mitte üks ei aita ja ei ole mõtet neid üldse osta. Aga tehakse reklaami ja inimesed muudkui ostavad-ostavad-ostavad, a kasu ei midagi. Isegi vastupidi, seal üks ütles ka, see selgeltnägija või... ütles ka, et kõige haigemad on need inimesed, kes proovivad järgi kõik uued toidulisandid. Et nendel sisemine tasakaal on niivõrd paigast ära, et seda ei saagi enam korda.

Selgeltnägija rääkis Telegramis?

Ei, seda ma lugesin Tervendajast vist. See ei olnud Telegram. Aga kas te ise usute kõiki Telegrami uudiseid?

Ei, kõike küll ei usu.

No vot! No, no vot, mina ka kõike ei usu. Tulebki võtta siit niimoodi fifty-fifty võib-olla selle peavoolumeediaga.

M35, kutseharidus. Intervjuu aeg 22. märts.

Mis meediat peale Telegrami veel tarbid?

Välismaiseid saite. Eesti omadest Jüri Lina, vist Riina Raudsik. Pole niimoodi praegu meeles.

Aga uudistest, kas jägid veel mingeid Eesti kanaleid näiteks?

Pigem eraisikuid, kes asju jagavad.

Delfi, Postimees, ERR?

Ankeeti ei pannud neid kirja, aga eks ma neid ikka silmadega lasen üle. Aga mis mind nende puhul hämmastab, on see, et kõikidel on ainult üks allikas, kust nad seda infot ammutavad. Ja

nad ei too neid nagu välja. Et ma ei saa kontrollida neid. Kas see jutt, mis ta ütleb, on tõene? Enamus ajast nad panevad mööda ikka.

Nagu näiteks, kas oskad mingi näite ka kohe tuua?

Nagu see teema, mis praegu on. Nad panevad ikka kõvasti mööda. Et nagu pigem on ta jah, inimeste hirmutamise. Samas teevad ka valitsused omavahel koostööd. Siis on lähiminevikust pronksiöö. Täpselt samamoodi. Väljastati ainult ühepoolset infot. Nii nagu vaja oli. Siis sama on see Estonia hukk, mis siin ka oli. Kõik sellised suured sündmused. Et nii nagu vaja on arvamust kujundada, nii nad teevad seda. Põhimõtteliselt ongi need suured sündmused, millega ma ei saa nõustuda peavoolu versiooniga. Nii palju kordi on, kus nad on pannud mööda asjadega. Ei usalda.

Aga televiisorist mingeid Eesti kanaleid jälgid?

Väga harva. Põhimõtteliselt on seal need samad asjad, mis peavoolumeedias ikka. Kas sa loed seda lehest või vaatad televiisorist – info on sama.

Sinu ankeedis on kirjas, et jälgid ka Vanglaplaneeti.

Jajah, see oli ka veel. Seda samamoodi vaatan vahepeal. Et ka sealkandis liigub natuke nagu teistmoodi infot. Neil on alternatiivmeedia see, et see, mis nad ütlevad, et nad panevad kirja, mis on nende allikas, kust see info pärineb. Ja kui ma tõesti kahtlen selles infos, mis nad ütlevad, siis ma saan ise uurida. Et kas see on õige, mis nad ütlevad või mitte. Ja see info, mis ma sealt edasi veel saan, ma saan seda veel edasi uurida. Et peavoolumeedial on ainult üks allikas. On ERR.

Aga see, kust nemad oma info võtavad, selle suhtes sa oled kriitiline?

Jah, neil on see, et faktipuudulikkus on. Et kajastatakse ühepoolset infot, aga jäetakse mainimata ka muud asjad. Et tehakse nagu kolli, aga tegelt see koll pole üldse see, mis tegelikkuses on.

Et just see koroona teema praegu näiteks?

Nojah, praegu on see koroona. Aga mul väga selgelt on meeles see Pronksiöö. Et Kanal2 tegi väga hea saate, selles mõttes, et propagandat väga täis oli kohe. Et noh, algul muidugi,

vaatasin sama moodi, aga siis kui vaatad uuesti ja uuesti ja uuesti, siis hakkad taipama, et mis seal nagu läbi on tahetud suruda. Samamoodi, et mis mul hästi on meelde jäänud, et noh, vaadake inimesed, politseid ei ole kuskil, et venelased käivad ja laamendavad. Tegelt ei olnud see asi nii.

Kui kaua oled Telegrami lugeja olnud?

Uhh, ikka väga pikalt. Aastat ei oska öelda, aga ikka väga pikalt.

Kas sa mäletad, et miks või kuidas sa sattusid lugema esimest korda?

Tegelikult läbi Ulmefilmi. Seal sai alguse. Seal oli mainitud. Et see Telegram, ma ei mäleta, kuidas ta kirjas seal oli nagu. See alternatiivmeedia.

Oli see siis mingi Eesti ulmekas?

Ei. Selles suhtes, et nimi eksitab, aga põhimõtteliselt oli see faktipõhine dokumentaalfilm. Hando Tõnumaa enda tehtud film. Ta on nagu tegelt tehtud USA järgi, aga natuke eestlaste jaoks kohandatud ümber. Kuigi seal filmis olid mõned küsimused, millega ma ei nõustu. Aga ajapikku on nad ka ise aru saanud, et see pole päris see õige tõde.

Millest see film rääkis täpsemalt?

See rääkiski sellest, et mis meie ümber toimub, kuidas meile valetatakse koguaeg. Õpetas inimestel avama silmi ja nägema vale läbi. Kuidas meile on valetatud. See on hästi pikk tegelikult, mitu seeriat.

Aga kuidas sa filmi jõudsid?

See on netis täiesti vabalt saadaval. Jõudsin ühe tuttava-tuttava kaudu, kes lihtsalt ütles, et selline film on olemas. Et kui on huvi, siis vaata, et mis tundeid see tekitab sinus. Ja nii see läkski noh.

Aga selle filmi ajal siis Telegrami leht oli juba olemas?

Jään vastuse võlgu. Täpselt ei tea. Aga seal tekkis huvi ja läksid kõik asjad edasi. Et mis allikaid nemad kasutasid, seal läksin edasi. Siis jõudsingi David Icke'i juurde ja Jüri Linad ja kõik muud nagu.

Aga kas see oligi algus sellele, et hakkasid sellist teistmoodi meediat tarbima või olid juba enne huvitatud?

Tegelikult oli mul elukaaslane kunagi, kellel. No see oli muudmoodi, ei puutunud alternatiivmeediaga kokku. Aga tal olid teistmoodi asjad, et millest see üks asi hakkas alguse saama. Siukestest pisiasjadest nagu.

Aga praegu, kui sageli Telegrami vaatad?

Kui on mingi artikkel, mis tundub täitsa huvitav, siis ma ikkagi loen ta läbi nagu. Aga kui sageli? Vanasti ikka igapäevaselt, aga nüüd kuidas-kunagi, korra käin vaatan sealt lehe pealt läbi, et kas seal on mingit uudist, mis huvitab või.

Aga kust sa neid jälgid, Facebookist või kodukalt?

Igatepidi. Kas kodukalt või Facebookist, kui nad postitavad midagi.

Ja siis on neil veel ka podcastid ja Youtube'i kanal.

Jah, neid kasutan samamoodi. Et mis parasjagu käsil on, et korra viskan pilgu peale. Et kas on midagi uut ja huvitavat.

Aga millised teemad sind huvitavad, millest Telegram kirjutab?

Need on suht laia haardega. Üks on see geopoliitiline teema, mis pakub huvi. Siis vaimne teema, millega ise rohkem tegelen. Need n-ö nähtamatud jõud. Vaimud või kuidas keegi neid nimetab.

Ja mida sa geopoliitika all silmas pead?

No üldist poliitmaastikku, et mis siin nagu ümber toimub. Mismoodi inimestega käitutakse. Kuidas ära tunda, millal sulle valetatakse, kuidas sulle valetatakse. Et kuidas ennast kaitsta selle eest, et ei langeks sinna lõksu nagu.

Ja mis teemad veel?

No ongi, vaimsus, nii-öelda, nagu rahvas kutsub, need UFOd. Need välised, välisjõud. Kuidas keegi seda nimetab. Kes meie kõrval veel elavad, peale meie.

Kas oled saanud mingeid kasulikke teadmisi ka või lihtsalt huvi pärast või on mingid asjad, mida sa oled saanud kasutusele ka võtta, nii öelda?

Jaa, on ikka olnud. Mingitest asjadest olen ikka ka nagu teadlikuks saanud. Iga jamaga kaasa ei jookse, mis telekas ütleb või leht kirjutab. Et pigem, kui asi on ikka tõesti väga hull, siis ma pean enne otsuse langetamist ikkagi neid asju kontrollima. Et mis leht räägib või telekas onu räägib.

Ja kust sa kontrollid seda?

Tavaliselt ongi, et löön neti lahti ja vaatan, mis seal alternatiivmeedias on kajastatud. Ja mis nagu välismaised alternatiivmeediad räägivad selle kohta. Tavaliselt on alati mingid dokumendid ja paberid välja toodud, mille põhjal seda ümber lükatakse. Et kui ongi mingi probleem või sündmus. Kas see sündmus on nüüd päris või teda ei ole. Või mängitakse ta lihtsalt läbi.

Rääkisid, et sinu jaoks Delfide, Postimeeste, ERR-i viga on see, et nad kajastavad ainult ühte poolt. Rääkisid, mis sinu jaoks on Telegrami väärtus Eestis, aga kui sa võib-olla laiendaksid seda, et miks sinu jaoks Telegram on Eestis oluline väljaanne. Või kas on?

Miks ta on oluline? Minu meelest ta pole üldse oluline. Võiks pigem kasvõi olemata olla. Nad on kõik nagu ühes pajas koos. Et vahet ei ole. Nimi on erinev, aga teguviis on kõigil üks.

Just, aga kui Telegramist rääkida? Kui vaadata Eesti meediamaaistikku, et mis siis Telegrami olulisus või väärtus sinu jaoks on?

Aa, Telegram. Nad kajastavad tegelikult seda infot, mida peavoolumeedia ei kajasta. Nad toovad välja fakte, tõendeid. Jah, kõik siuke asi, mis nagu tegelikult selle asja ümber lükkavad. Noh nagu tänapäeval see koroon on. Et tegelikult, ta on jah haigus, aga ta pole selline, nagu seda ette maalitakse.

Milline ta on siis?

No tegu on suht sarnase, nagu tavalise gripiga. Et midagi väga pakilist ei ole. Et surrakse tavalisse grippi samamoodi ära. Surrakse igasugustesse muudesse haigustesse samamoodi

ära. Et see ei ole mingi määraja. Eks neil on vaja inimesi millegagi hirmutada, et midagi jälle läbi suruda.

Kas tahad veel mingit aspekti lisada, miks Telegram on oluline?

Iseenesest niimoodi otseselt nagu öelda. Iseenesest on ta väga hea. Et ta ongi see, et ta kajastab kõiki valdkondi, mis tegelikult inimesi huvitab. Et laiemas pildis ja on ka kindlas suunas pilti. Et keda huvitab näiteks tervise teemad või keda huvitab, mis kosmilist meie ümber toimub. Et kõik need asjad. Ma ei tea kedagi teist, kes niimoodi kajastaks neid asju.

Aga kas sinu jaoks on ka midagi Telegrami juures, mis võiks olla paremini? Või midagi, mis on häirinud?

Häirinud siamaani ei ole. Seal on ka, muidugi, et alati ei saa ühte poolt nagu täielikult uskuda. Peabki vaatama niimoodi, et vaatad ühe poole ära, vaatad teise poole. Otsid ise veel, tuhid. Siis saad selle lõpliku vastuse teada. Muidugi, eks Telegram annab. Nende faktid on nagu kindlamad, mille järgi nagu sihtida. Ta annab nagu otsad kätte. Et, kui sa ei usu, ära usu. Aga uuri ise siis selle kohta. Kõik dokumendid ja paberid on olemas. Palun väga. Et noh, just see ongi see, mis mind paelub selle Telegrami juures. Et ma loen võib-olla artikli läbi, ma pole võib-olla kõigega nõus, mis seal kirjutatakse. Aga artikli all on kõik lingid, kõik asjad, kus on allikad. Et kui ei usu, ära usu, aga vaata ise siis. Sealt lähed edasi, nende lehtede pealt saad veel infot ja lõpuks ongi vastus käes sul.

Telegram otsustas eelmise aasta lõpus minna tasulise mudeli peale. Kuidas sellesse suhtud?

No muidugi võiks ta olla tasuta. Aga samas on see, et inimesed ei viitsi lugeda. Nad vaatavad pealkirja ja loevad kommentaare ja siis selle põhjal hakkavad oma soppa sinna loopima. Et seda nagu vältida, noh, muidugi peab minema tasuliseks, siis langevad välja need, kes siukest soppa loobivad. Seda sopaloopimist olen ise ka tunda saanud. Nii mööda panevad inimesed, et see on hämmastav.

Facebooki kommentaariumis?

Eino seal jah. See on nagu eriti siuke, et noh, enne kui kommenteerid, võiks midagi lugeda kah.

Kas ise oled ka kommenteerinud seal?

Jaa, ma olen ikka igalt poolt tegelikult osa võtnud. Et just need teemad, mis mind väga lähedalt puudutavad. Et Postimehes ka, kirjutan oma arvamuse, oma kommentaari. Delfis. Niimoodi peast jälle ei oska öelda, neid on olnud.

Aga Telegrami lehel?

Seal olen ka kommenteerinud, aga seal see info on nii hea, et mõttetu on lisada midagi sinna.

Aga kui ütled, et Telegrami kommentaariumis on sopaloopimine, siis sa ise sellistesse aruteludesse ei sekku?

Ei sekku jah, sest noh. Seal MMS-ga oli. Et ma ise kirjutasin ka, et ma samamoodi tarbin seda ja siis tuli siuke tekst sealt, et nagu noh, näha oli, et inimene ei ole seda artiklit lugenud.

Aga oled sa ise Telegrami toetanud rahaliselt?

Siiani ei ole. Aga arvan, et järgmisest kuust küll. See summa ei ole nii suur. Ma maksan selle ära. Et 33 eurot. Aasta peale.

Aga kui oled juba aastaid jälginud, siis miks nüüd siis otsustasid, et võiks hakata?

Seal on tegelikult palju artikleid, mis just mind huvitavad, mis on läinud nagu tasuliseks. Et oligi nüüd viimati jutt, et läheb täienisti tasuliseks. Et siis peabki nagu, iseennast ka liigutama natuke.

Soovid sa midagi veel Telegrami kohta lisada?

Tegelikult Telegrami kohta polegi midagi öelda, et nad ise teevad seda väga hästi. Ja kui on vaja midagi muuta, siis nad muudavadki seda. Siin ei olegi nagu midagi lisada, et see info, mis sealt tuleb, see on päris korralik. Algusaastatel, kui nad meeskonnaga tegid, siis info oli nii suur, mis päeva jooksul peale tuli, et kõiki artikleid ja asju ei jõudnudki päeva jooksul lugeda. See infotulv oli nii tugev. Aga nüüd on tekkinud rahalisi raskusi ja siis nad on natukene koomale tõmmanud seda asja. Aga iseenesest on ta ikkagi väga hea. Ma ei tea, kui suur neil see meeskond on, aga tundus, et algusajal oli väga suur see meeskond, et jõudsid

niiviisi vedada. Et võib-olla neil on lihtsalt vähe inimesi ja seda infot on nii palju igal pool. Et nad ei jõua seda lihtsalt läbi töötada.

N30, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 24. märts 2020.

Räägi palun oma üldisest meediakasutusest. Kust peale Telegrami veel uudiseid tarbid?

Delfist. Aga ainult silmadega lasen pealkirjad üle ja mõne huvipakkuvama, intrigeerivama artikli avan ja lasen silmadega üle. Aga kindlasti pole see koht kust. No ütleme, et kasutan ainult selleks, et vaadata, mida see peavoolumeedia räägib, aga ta ei ole koht minu jaoks tõsiseltvõetavateks uudisteks. Ja Eesti Ekspress. Seda ma usaldan selles mõttes rohkem ja loen täitsa huviga, kui on huvipakkuvat. Olen tellija.

Aga televiisorist midagi?

Ei, mul ei ole televiisorit juba kaks aastat. Võib-olla isegi rohkem.

Kui Delfi on see peavool väljaanne, mida sa ei usalda, siis milline on see väljaanne, mida usaldad?

Eesti Ekspress. Ja Telegrami usaldan ka, aga võtan kõike niimoodi. Läbi. Analüüsin ikkagi kõike, mis tundub minu jaoks see õige asi. Aga Eesti Ekspress, ütleme niimoodi, et tavalistest väljaannetest kõige usaldusväärsem.

Miks?

Raske öelda. Aga noh, Eesti Ekspress ilmub korra nädalas. See tähendab seda, et ta nagu ei lähe igasuguse plärtsatusega kaasa, mis igal pool toimub. Mulle tundub, et kui ta nagu kirjutab, siis ikkagi sellist tõsisemat stoorit. Ma nüüd muidugi ei ole teda jõudnud praegu töö asjus üldse jälgida, et kas või mis ta on nagu jõudnud selle koroonaga kohta avaldada. Et viimased nädal aega pole neid üldse jälgida jõudnud. Aga noh, ta tundub selline usaldusväärsem. Samas ma ei loe sealt selliseid päevakajalisi uudiseid. Et noh, ütleme ausalt, poliitika mind ei huvita ja sellised nagu päevakajalised teemad mind ei huvita. Lihtsalt aeg-ajalt igavusest vaatan, kui midagi huvitavat on. Kui aus olla, siis väga uudiste ja selliste asjadega ei viitsi ennast kursis hoida ja pead vaevata.

Kas oled seoses koroonaga oma meediatarbimist muutnud ka?

Jaa. Nüüd tarbin veel vähem meediat. Et kui enne tööl ikka mitu korda päevas klikkisin Delfi lahti, et oli igav, siis nüüd ma pigem ei klikki seda üldse lahti. Või üks kord päevas, et lasen suured uudised üle lihtsalt hommikul ja siis panen kinni tagasi. Mulle ei meeldi see paanika, mida see meedia korraldab. Nii on kõikide suurte asjade suhtes. Sellepärast ma Delfit ja üldse ei armasta seda meediat. Et nad lihtsalt paanitsevad üle ja ma ei taha seda kuulata. Tore on teada, mis toimub, aga selline paanika ei ole mulle.

Räägime Telegramist lähemalt. Kui kaua umbes seda loed ja kuidas esimest korda sattusid sinna peale?

Tunnen ühte Telegrami eestvedajat – Hando Tõnumaad – isiklikult. Ma ei mäleta, kas tema kutsus, et mismoodi ma täpselt sinna Telegrami lehele jõudsin. Aga mind on juba aastaid huvitanud selline... alternatiivmeediale lisaks, võib olla see saigi nii alguse, mind hakkasid huvitama aastaid, aastaid, aastaid tagasi alternatiivsed sellised psühholoogilised lähenemised igasugustele inimeste probleemidele ja muudele asjadele. Ja siis ma kuidagi leidsin oma raja sinna ja mingit pidi ka Telegrami, täpselt ei mäletagi. Aga tasulist Telegrami hakkasin lugema kohe, kui see tasuliseks läks. Aga tuttav olen sellega juba ammu. Väga ammu.

Aga täpsustuseks: kus kohast sa Telegrami sisu jälgid?

Peamiselt Facebookist, aga aeg-ajalt lähen Telegrami oma lehele ka ja siis vaatan sealt kategooriad üle, et kas on midagi uut tulnud.

Aga Youtube ja neil on ka podcastid ja muu selline?

Aaa, ei, mul ei ole aega selleks.

Ja kui sageli sa Telegrami sisu loed?

No ikka mitu-mitu korda nädalas. Nii kui sinna midagi uut ja huvitavat postitatakse. Päriskõike ma ka ei ava. Aga ikka väga mitu korda nädalas.

Millised teemad sind Telegramis huvitavad, mille peale enamasti kindlasti klikid, et mis sorti need artiklid on?

Areng. See nagu, arengu all ja müstika all. Tegelikult ma ei tea, ta on pigem nagu igast rubriigist mõnikord midagi. Et mul pole nagu konkreetselt ühtegi rubriiki, mida ma kõige rohkem jälgin. Pigem on see, mida ma EI jälgi. Et kui on mingi kehakultuuriga või mingite.. – ma korra vaatan kodukalt – ahh, tead, ma pigem jälgin kõike, vastavalt tujule.

Ehk oskad tuua näite mõnest artiklist, mille viimasel ajal oled eriti suure huviga läbi lugenud?

Sellised, mis on nagu vaimsed teemad. Mis räägivad vaimsetel teemadel. Et kuidas oma vaimset tervist edendada või vaimset tasakaalu saavutada. Või näiteks vaatan siin just ühte artiklit, et “Holistiline vaatepunkt depressiooni ravimisele lähtub keha loomulikust taastusvõimest”. Et seda lihtsalt sellel põhjusel, et mulle pakuvad huvi sellised vaimsed teemad. Et areng, müstika. Müstika küll ainult mõnikord. Et pigem jah, ma otsin sealt võib-olla sellist vaimset lähenemist.

Aga müstika alt siis näiteks?

Ma võtan ta nüüd lahti. No kohe võtsin lahti ja näiteks viimane artikkel, mida sealt lugesin oli “Unetus, unehalvatus, luupainajad ja kuutõbised – mis on neil ühist”. Et sellised ikkagi pigem. Siis mingitest tulnukatest ja sellistest asjadest pigem mitte. Aga siin on ikkagi paralleeluniversiumid, paralleel- sellised igasugused asjad. Et sellistest asjadest loen nagu seal müstilisuse all.

Kas sa oled Telegramist saanud ka mingit kasulikku infot, mida oled ehk saanud oma elus päriselt rakendada?

Mm, Telegramist – ei. Et see on minu jaoks olnud pigem selline meelelahutuslik. Et sealt ma pole sellist nagu kahjuks väga saanud.

Aga kui palju sa Telegrami teemadel näiteks oma sõprade-tuttavatega arutad või nendega jagad neid?

Mitte palju. Põhimõtteliselt ainult elukaaslasega ja temaga ka vähe. Et ei ole nagu selliste teemade rääkija ja pole ka nagu nii palju seda sõprusringkonda ka, kellega nagu üldse suhtleksin. Et ma olen nagu selline. Ma ei ütleks, et introvert, aga mul pole nagu palju sõpru. Aga need, kes on, et nendega kui ma kokku saan või jutustan, siis pigem räägin sellest, kuidas

läheb teineteisel, mitte nagu Telegrami teemadel. Et kui üldse, siis elukaaslasega me arutame neid asju.

Aga kas sa Telegrami kommentaariumi loed?

Facebookis jaa. Ei, tegelikult tavalises kommentaariumis, nende lehel loen ka. Eriti kui on mingisugune intrigeeriv teema, siis mind huvitab, et mis nagu muu rahvas arvab. Et eriti kui nüüd on see tuline koroonateema. Et siis ma nagu hoian silma peal, et sellistel. Aga muidu, vastavalt teemale. Et kui on selline müstika või paralleelmaailma kohta, siis mind väga ei huvita, mida see muu maailm mõtleb. Aga selliste tuliste teemade puhul, nagu jah, mind huvitavad kommentaarid ka.

Kas sa oled ise ka kommenteerinud?

Ei

Miks?

Ma ei tea, ma ei taha. Esiteks Facebookis ma ei kommenteeri sellepärast, et mulle ei meeldi jagada oma mõtteid ja oma nagu arvamusi avalikkusega. Et ma ei taha nagu, et inimesed näeksid ja arvaksid, mida ma nagu arvan ja jagan. Et see kehtib nii kommentaaride kohta kui oma seinal igasuguste asjade jagamisega. Et ma võin seal jagada oma pilte ja mingeid niisama naljaasju, aga selliseid tõsisemaid teemasid, et mis on minu mõttemaailmas või mis mu peas toimub – ma pigem jätan selle enda teada. Et mulle ei meeldi avalikult seda välja öelda.

Aga kui palun sul sõnastada, et mis on sinu jaoks Telegrami tähtsus või olulisus või väärtus, et ta Eestis olemas on?

Ta on kindlasti väga oluline. Ma küll ei usu, et eestlased või üldse inimesed oleksid seal maal, et nad oleksid valmis neid uudiseid ja neid asju avatud peaga vastu võtma ja avatud meelega suhtuma kõigesse, mida see Telegram pakub, aga kindlasti on ta väga oluline allikas nendele inimestele, kes hindavad teistsugust mediaväljaannet. Alternatiivmeedia väljaannet. Nagu minagi, et viimane kord ma tundsin isiklikult nagu väga suurt sellist tänu Telegrami suunas, oligi see kui nad tulid välja nende koroonalaividega. Et siis ma vaatasin neid üks õhtu. Ja enne seda mul oli nagu tunne, et ma olen nagu täiesti üksinda, kes jagab sellist arvamust,

nagu nemad seal jagasid. Aga kui nemad seal välja ütlesid selle ja tegid veel live'i. Nüüd on nad kolm live'i juba sellel teemal teinud. Et siis ma tundsin küll suurt tänulikkust, et ma ei ole nagu ükski ja ma ei pea ennast tundma mingisuguse imelikuna, kes nüüd ainsana niimoodi arvab. Ja nendes muudes osades on ka niimoodi, et isegi kui inimesed ei ole valmis seda vastu võtma, siis võib-olla mõni loeb ja mõni hakkab nagu mõtlema, et asi ei olegi nagu nii mustvalge või selline. Noh selline, nagu üldsus... Et see on tegelikult hästi vajalik kõikidele osapooltele ja ma lihtsalt hästi loodan, et tavalised inimesed oleksid ka nagu valmis rohkem lugema ja olema rohkem avatud. Et võib-olla kui ta ühelegi inimesele mingisugustki mõju avaldab või ühegi inimese laialdasemalt mõtlema paneb, et siis see on ainult väga hea ja väga positiivne, sest mida mitmekülsemalt inimesed mõtlevad ja mida laiemalt on nende meeled avatud ja mida rohkem nad nagu näevad erinevaid vaatenurkasid ja variante, seda avatumaks nad muutuvad oma hingelt ja üldse nagu nende meel muutub avatumaks erinevate inimeste ja erinevate arvamuste suhtes. Et see on nagu hästi oluline tegelikult.

Võib-olla veel midagi, mis sa oskad välja tuua, mis sinu jaoks on nende juures tähtis?

See, et no nad üritavadki nagu rahva tähelepanu juhtida sellele, et mis tegelikult maailmas toimub. Ja muidugi see müstika pool ka. Et paralleeluniversumid. Et see on nagu huvitav, natuke teistsugune alternatiiv, nagu meelelahutus. Et kui muidu on meelelahutus Youtube'ist mingid meigi tutorialid või misiganes asjad, et siis nad nagu avavad ka... Lihtsalt, mitmekülgsus rikastab maailma ja see ongi nagu see peamine.

Sa ütlesid, et mitu korda on olnud niimoodi, et nemad jagavad sinu arvamust, aga peavoolumeedia seda ei tee. Et kui sa natuke täpsustad, kuidas?

No jällegi, seesamune koroonapaanika on kõige viimane näide. Et mul selle mälu on ka nagu on, et kui te nüüd küsiksite pikemas perspektiivis, siis ma ei pea meeles selliseid asju, artikleid ja nii. Lasen ühest kõrvast sisse, teisest välja. Loen ja mingi aja pärast juba unustan. Et ma olen selline veidi hajameelne inimene. Et viimastest asjadest mul tulebki meelde see koroonapaanika, mille üle on nii suur paanika ja nad nagu suudavad sellele asjale natuke kainemalt peale vaadata ja natuke inimesi rahustada. Et võib-olla nende laividega oligi see, et nad üritasid lihtsalt näidata asja positiivsemalt ja panna inimesi nägema asja positiivsemalt. Et nad süstivad ikkagi päris palju sellist positiivsust. Või vähemalt üritavad. Et peavoolumeedia peamine soov ongi ainult süstida paanikat ja ainult hirmu. Ja näiteks ma

viimasel ajal... kummaline oli see, et kui ma neid Delfi uudiseid jälgisin, siis oli kummaline, et mulle ei hakanud kordagi silma – ma võin muidugi eksida – sellist uudist, et mis ERR-i Facebooki lehelt nagu läbi jooksis, mul Facebookis feedis. Et kui kirjutati, et koroona tapab seal Itaalias ja Hiinas ja igal pool on tapnud ja Eestis on seal juba nii palju inimesi intensiivis ja seda-seda-seda. Aga siis ERR eelmine nädal lasi välja uudise, et gripp see aasta Eestis on tapnud juba 10 inimest. Ja Delfi seda nagu ei jaganud. Aga Telegram üritab nagu tuua inimesi mõistusele ja meelde tuletada, et meil on ju iga aasta gripilaadne asi, iga aasta sureb sellesse nii ja nii palju inimest. Eelmine aasta, ma ei mäletagi, 2017-2018 suri seal 97 inimest. Et sellest peavoolumeedia vaikib ja nad üritavad seda hirmu hästi palju süstida. Ja see hirm nagu toidab inimest ja mõnes mõttes ta teeb inimese sõltuvaks nendest artiklitest. Et siis Telegram on vastupidine. Olen kummalisel kombel märganud, et kui ma vanasti lugesin nagu rohkem Delfit, aga kui ma nüüd koroonapaaanika ajal seal olen, siis mida vähem ma neid uudiseid lahti teen – isegi mõne intrigeerivama teen ju lahti – aga mida vähem ma neid avan, seda vähem ma neid üldse tahan avada. Et mida aeg läheb edasi sellest viimasest uudise avamisest, seda pikemaks läheb see vahe, millal ma järgmine kord leian mõne intrigeerivama artikli. Et viimasel ajal olen tõmmanud Telegrami nagu sellise rahustava ja positiivse maailma poole peale.

Aga samas tõid praegu positiivse näitena ka ERR-i välja. Kas seda liigitad pigem Delfi juurde või kuidagi eraldi?

Ma ei jälgi seda eraldi. Ma lihtsalt olen laikinud nende lehte ja vahest harva mingisugune uudis hüppab seina peale, aga ma ei jälgi. Võtsin praegu huvipärast Facebookis selle ERR-i lahti, kummalisel kombel mul pole isegi laiki pandud siia. Võib-olla keegi ikkagi jagas. Aga jah, ma seda ERR-i ei jälgi tõesti.

Aga kui Telegrami juurde tagasi tulla, kas midagi on seal sellist, mis võiks olla paremini, midagi mis häirib?

Ei oska midagi öelda. Mulle ta meeldib nii nagu ta on. Eks ta ole oma tegijate nägu ja mulle ta meeldib sellisena.

Mainisid, et oled tasulise sisu tellija. Millal sa selle otsuse tegid ja miks?

Koheselt kui see tuli. Sellepärast, et ma tegelikult juba väga pikka aega, kui see oli veel tasuta, siis seal kogu aeg hüppas ette see aken, et anneta, aga ma kordagi selle annetuse tegemiseni ei jõudnud. Kuigi kogu aeg nagu mõtlesin, sest ma tegelikult tean, et selle taga on töö ja ma hindan seda ja ma ei taha, et see Telegram ära kaoks mingil hetkel. Et see oli mul väga suur hirm. See oli ka soov, et miks üldse annetust teha. Aga varem kas ei olnud sobivalt kontol raha või ei olnud just parasjagu – no ühesõnaga, kas ei viitsinud või polnud raha või misiganes põhjused. Ja nii kui tasuliseks läks, siis tuli ära teha. Lugemist ma kindlasti ei tahtnud jätta. Nad on ikkagi tööd teinud ja vaeva näinud, siis tuleb tasu ka maksta selle eest.

Kas on veel midagi Telegrami kohta, mida tahaksid lisada?

Ei. Mul ei ole meeles ka. Aga iga kord kui mõni huvitav artikkel on, siis ma kirjutan Handole. Ja nii kui ma kirjutan, siis see läheb nagu meelest ära ka. Et viimane kord oligi, kui ma tänasin teda selle koroonavideo eest lihtsalt isiklikult.

Et kui sulle meeldib väga, siis sa annadki isiklikku tagasisidet?

Jaa, ma annan isiklikku tagasisidet, ma kommentaare ei jäta, aga jah, isiklikult tänan.

Soovid sa veel minult midagi küsida?

Mille kohta see töö tuleb täpsemalt?

Ma uurin, miks inimesed Telegrami loevad ja väärtustavad. Seda pole varem uuritud eriti.

Mulle tundub, et ta pakub inimestele põnevust. Olen tihti imestanud, miks inimesed loevad ja laigivad seda Telegrami. Just ühe koroonapostituse all üks vanem meesterahvas oli kommenteerinud, et tal on väga palju väljaandeid, mida ta jälgib, aga Telegram ei ole kindlasti üks neist. Aga miks ta siis kommenteerib? Mida ta nagu teeb siin lehel? Aga no selliseid negatiivseid on igal pool. Pigem ikkagi Telegram on see, kes selle pasarahe enda peale saab. Ta pakub inimestele nii palju võõrast ja uut lähenemisviisi, et inimesed ju tahavad uskuda riiki, uskuda poliitikuid, uskuda valitsust, kes meil on. Sellepärast, et kui me neid hakkame kartma, kui me saame aru, et nad ei pruugi olla kõige ausamad, siis see nagu tekitab hirmu. Samas Telegram on selline põnev väljaanne. Mõni võib-olla vaatab, et mis need lollid seal jälle kirjutavad, aga võib-olla mõni natuke ikka nagu usub. See on jah, selline huvitav

leht ja kindlasti väga tänuväärt. Olgu siis mis põhjusega seal, mis tahes. Igatahes on ta väga vahva leht ja mul on nii hea meel, et ta on olemas.

N21, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Räägime siis kõigepealt üldiselt sinu meediatarbimisest, mida sa peale Telegrami veel jälgid?

No kui Facebook läheb ka meediatarbimise alla, siis seal olevad uudised. Aga peamiselt on ikkagi Telegram. Peavoolumeediat ma ei tarbi.

Mida sa Facebooki uudiste all mõtled, et mis sõbrad jagavad?

Jah, nii ja naa. Et on lihtsalt mingid videod või mingid sõprade jagatud asjad.

Aga sa ütled, et sa peavoolumeediat ei tarbi, et mida sa selle all silmas pead?

No just neid Õhtulehti, Postimehi ja siukest, just jah.

Aga miks?

Tunnen, et ma ei saa sealt midagi kasulikku ja peamiselt see on väga negatiivse alatooniga ja mul pole aega ka lihtsalt, et väga uudistega kursis olla.

Aga ankeeti oled ERR-i ka märkinud, et seda sa ikka jälgid ka?

Nii ja naa, et ma vahel olen jälginud ja vahel ei ole jälginud. Et see on väga minimaalne tegelt. "Pealtnägijat" peamiselt. Aga seda ka nii, kuidas jõuab.

Aga AK-d, teisi uudistesasteid?

Ei.

Nii et Telegram on selline ainuke, mida sa pidevalt jälgid?

Võib nii öelda jah.

Kui kaua sa oled nende lugeja olnud, kuidas esimest korda nendeni jõudsid?

Päris algusaastatest saati. Ma ei teagi, kui kaua see siis on. Aga nii 5-6 aastat. Läbi venna soovitusel, tema tarbis seda ja jagas mingeid uudiseid ja siis ma lugesin ka ja viisin ennast kurssi.

Mis kanalites neid jälgid?

Jälgin nii Facebooki, Instagrami kui nende oma lehte. Kuulan ka podcaste. Läbi iPhone'i rakenduse ja läbi Youtube'i.

Kui sageli sa käid Telegrami sisu vaatamas?

Korra päevas ikka.

Ja mis teemad sind seal huvitavad?

No praegu on koroonaga väga aktuaalne, aga muidu tervis, vandenõud ja üleüldised maailma teemad, mida seal puudutatakse.

Too mulle näiteid, näiteks vandenõudest, et mis sind huvitab?

No kui lamedat maad mainitakse, siis selle peale ikka klõpsan ja olen kursis. Ja samamoodi 9/11 ja... Ma ei tea. Rohkem praegu ei meenugi, mis nad oleks kajastanud seal.

Aga nende kahe kajastuse juures, mis sulle meeldib?

Lameda maa puhul. No ma isegi kõhklen, et mis kujuga Maa on. Ja et siis nagu, mis on nende mõtted ja maailmapilt sellest. Ja 9/11 on lihtsalt ka huvi pärast, et teada saada, et mis on see teine variant. Et üks on see peavoolumeedia variant. Aga on ka teisi variante, et lihtsalt olla kursis teiste versioonidega.

Siis sa mainisid veel tervisetemasid.

Jaa, no üleüldiselt toitumissoovitusi, mis nad jagavad. Samamoodi MMSi teemal. Oleneb ka hästi palju sellest, mis mul endal tervise juures praegu on näiteks halvasti. Et näiteks kui mul endal on praegu peavalud, siis vaatan sellega seoses artikleid. Et hästi palju oleneb sellest, mis mul endal on ja perioodist.

Ja mis sa maailma teemade all mõtled?

No ütleme nii, et mina loen selle alla erinevate inimeste soovitusi, kuidas elada paremini. Kuidas jõuda paremini finantsvabaduseni. Ka neid teemasid. Et võib öelda, et pigem majandus ja raha. Aga üleüldiselt, mis puudutavad maailma teemasid. Et mis toimub maailmas. Ja samamoodi maailmaga seotud vandenõud. Et mingid asjad, mis meile räägitakse, mis pole võib-olla tõesed.

Kas oled enda elu jaoks ka mingeid olulisi nippe saanud sealt?

Oi seda on väga. Päris palju olen saanud. Aga raske on midagi kindlat välja tuua. Võib-olla MMS on hästi hea näide. Ma varem sellest absoluutselt ei teadnud. Läbi nende sain teada. Ja olen ka enda peal proovinud ja täitsa töötab. Ja samamoodi võib-olla näiteks vitamiinide teemadel. Et kui on näiteks mingid sümptomid mis vastavalt on näiteks mingi vitamiinipuudus ja siis katsetan enda peal ja täitsa töötab.

Kas praegune eriolukord on kuidagi muutnud seda, milliseid uudiseid sa vaatad ja jälgid või ikkagi ainult Telegram?

Kui väga kuum oli see teema... no praegu on ka, aga kui väga kiirelt läks tuliseks see teema, siis jälgisin ka peavoolumeediat. Et mis Postimees kirjutas, mis täpselt toimub. Aga nüüd, mingi viis päeva ma pole absoluutselt kursis, mis peavoolumeedia kajastab. Et lihtsalt ei soovi ennast negatiivselt meelestada selles osas ja et üldiselt iseendas rahu leida, ei tasu seda torkida.

Aga mis sinu jaoks on just selle Telegrami väärtus, et ta Eestis olemas on? Selline väljaanne.

No minu jaoks on ta ikka päris tähtis, kuna ma ei tea Eestis ühtegi teist ajakirja või veebilehte, mis kajastaks uudiseid teistmoodi kui peavoolumeedia. Peavoolumeediat ma väga ei usu, mis nad räägivad. Telegram on Eestis ainuke, mida ma tean, mis kajastab asju teistmoodi ja toob välja teised vaatenurgad.

Mainisid peavoolumeedia juures, et sulle ei meeldi nende negatiivsus. Kas on veel mingeid asju, mille pärast sa pigem eelistad Telegrami? Miks sa ei usu peavoolumeedia sisu?

Hea küsimus, miks ma ei usu nende sisu. Ma arvan, et need asjad on tegelikult teistmoodi, kui peavoolumeedias neist räägitakse. Seal on uudised mõjutatud teatud firmadest või inimestest. Neil ei ole nagu puhas vaade asjadele. Vaid läbi kellegi mõjutuste. Ja ütleks, et nad pigem kajastavad sellist lihtsust ja kiiresti seeditavaid uudiseid, aga Telegramis on pigem põhjalikumad ja väärtust andvamad artiklid. Ehk jah, mind väga ei huvita, kas Õhtuleht kajastab, mis kellelgi seljas oli või kas keegi läks kellestki lahku. See mind väga ei huvita. Et sellepärast ma ei tarbi.

Ühesõnaga see kollane ajakirjandus?

Jah, just.

Aga kas Telegrami enda juures on ka midagi sellist, mis sinu meelest võiks paremini olla või mis sul on jäänud silma, et häirib sind kuidagi?

Ma ei tea, kas häirib, aga ta võiks muidugi veel suurem olla. Ehk võib-olla rohkem uudiseid. Et oleks hea. Ma saan muidugi aru, et nad teevad seda väheste inimestega ja see on veel pisike, aga ta võiks täiesti olla siuke tugev ja isegi jah, nagu rohkem uudiseid ja kajastust, mis maailmas toimub. Ja Eestis ja igal pool.

Kas sa oskad konkreetseid teemasid ka tuua, millest sa tahaks rohkem lugeda?

Võib-olla rohkem enesearengu kohta ja mingi inimeste maailmavaateid võib-olla rohkem sisse tuua.

Eelmise aasta lõpus otsustasid nad oma sisu tasuliseks teha. Kuidas sellesse suhtud?

Täitsa pooldan seda ja olen isegi nende tasulise paketi ostnud. Ma arvan, et ta loob kvaliteetsemat sisu. Et inimesed, kes reaalselt on huvitatud sellest. Nendest artiklitest ja Telegrami arengust, siis see on väga kasulik.

Nad on ka varem kutsunud üles end rahaliselt toetama. Kas sa oled seda ka enne teinud?

Naljakas on, et ei ole. Ja ma ei teagi, miks ma pole seda teinud.

Aga miks sa nüüd nii otsustasid?

Ta pani sundolukorda ka. Et kui sa tahadki mingeid artikleid lugeda, siis sa peadki maksma. Et enne võis seda teha, aga ei pidanud otseselt.

Kas sa kommentaare ka loed Telegramis või kommenteerid ise?

Pigem ei loe ja pigem ei kommenteeri ka.

Aga kirjutanud neile?

Ei ole vist kirjutanud ka.

Aga kas Telegrami artikleid jagad sõprade-tuttavatega ka, kas on midagi, mille üle te näiteks arutate omavahel?

Ikka jaa. Praegu eriti. Neid koroonateemalisi artikleid ja arvamusi. Nüüd kui Janika Veskiga oli MMSi teemal ja koroonast, siis soovitasin, väga soovitasin, et kui on aega, siis kuulata seda.

M19, põhiharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Kas on veel meediaväljaandeid peale Telegrami, mida pidevalt jälgid?

Ei ole.

Et a la Delfi, Postimees, ERR?

Ei, ma neid juba mingi neli-viis aastat ei ole jälginud üldse.

Aga telest ka mitte midagi?

Televiisorist üliharva, aga sealt ka mingisuguseid filme ainult.

Et Telegram on sinu ainuke uudistekanal?

Jah.

Kuidas sa Telegrami esimest korda lugema sattusid?

Ei mäleta. Äkki ma nägin mingisugust artiklit, keegi jagas, ja siis ma hakkasin jälgima seda.

Facebookis siis?

Jah.

Kui kaua umbes oled jälgija olnud?

Umbes saabki mingi kaks-kolm aastat äkki.

Ja kui sageli loed seda?

Peaaegu iga päev.

Ja kust kohast?

Kas siis sealt Telegrami kodulehelt ja Facebookist. Ja instagamist kah.

Neil on podcastid ka.

Jaa, neid kuulan ka. SoundCloudist. Aga nüüd Youtubest, kui neil videotega need on.

Millised teemad sind Telegramis lugema tõmbavad?

Tervis, lame maa ja üldised siuksed teemad, mis räägivad nagu ajaloopeetusest.

Too mõni näide. Näiteks mõnest artiklist, mida viimati huviga lugesid.

Kas koroonateemaline midagi äkki ilmselt oli.

Millest see täpsemalt rääkis?

Sellest, et ei ole vaja karta ja hirm on see, kes või mis seda immuunsüsteemi ja inimese tervist kehvemaks teeb.

Mainisid ka ajaloopeetuse teemat. Too mõni näide.

No ühesõnaga, ma arvan ise siukest asja, et kunagi on nagu mingisugune siuke suur katastroof olnud. Mudaujutuselaadne asi. Ja erinevad asjad üle maailma. Ja sellised asjad nagu näiteks, mida ajaloolased ei suuda ära seletada. Näiteks kuidas Munamägi tekkis. Aga kui küsida näiteks püramiidide kohta, siis ta on nagu spetsialist, ta räägib sulle kõik ära.

Aga kus see peetuse osa siis nagu on?

See on koolis, seal ajalootundides põhimõtteliselt. Valetatakse sulle sealt raamatust, et keegi on välja uurinud need kohad, aastaarvud, kes tegid need. Aga tegelikult nagu. Võib arvata, et nii ei ole.

Ja Telegram siis kirjutab seda teist?

Jah, mis võiks olla. Mõtlemisainet pakub pigem peale seda, kui sa oled artikli ära lugenud, siis tead ise, kust edasi minna.

Nagu tänu artiklile tead, kust edasi minna?

Jah, see aitab kaasa kindlasti.

Sa mainisid veel, et lameda maa artiklid huvitavad sind.

Jah. Info on põhimõtteliselt selline, et seal kas räägitakse mingist eksperimendist või on sinna viidatud mingi link mingile eksperimendile, kus on tõestatud, et maal näiteks pole kumerust.

Ja selleni sa jõudsid ka Telegramist?

Ma olin sellest varem kuulnud, aga Telegramist ma lugesin ka, jah.

Ütlesid, et sa neli-viis aastat muud meediat enam ei tarbi, peale Telegrami. Mis sinu jaoks on just Telegrami väärtus Eestis?

Ma arvan, et see multifunktsionaalsus, mis võiks olla ajakirjanduses. Hästi paljudest erinevatest teemadest räägib. Põhjalikult tervisest, ajaloopettusest. Asjadest, mis kõigile võiks huvi pakkuda.

Ja muu meedia seda ei tee?

Jah, muu meedia nagu. Ütleme niimoodi, et kui keegi sünnitab lapse näiteks, siis suure hurraaga pannakse suur kiri, et näed, see sünnitas lapse, näiteks. President, kesiganes noh. Telegramis ei pea sellepärast muretsema, et seal ei ole mingeid artikleid, millest lihtsalt peab mööda kerima, sest mingit paska oleks täis. Seal nagu iga artikkel on huvitav.

Võib-olla veel midagi, mis oskad välja tuua, mis sinu jaoks Telegrami väärtust tõstab, miks ta on sinu jaoks oluline?

Podcastid.

Miks?

Sest see on hea ajaviide. Meelelahutus. Meelelahutust pakub hästi. Telegram. Kui mul midagi teha pole, siis ma loen kasvõi kaks tundi Telegrami järjest näiteks. Enamus on läbi loetud.

Kas sinu jaoks on Telegramis midagi sellist ka, mis nagu võiks olla paremini kuidagi?

Hm, ma pole selle peale veel mõelnud väga. Häirinud ei ole midagi. Pigem ongi see, et Telegram liigub alati paremuse suunas. Näen, et mis eelmine aasta lugesin, siis see aasta on palju rohkem põnevamat kraami, mida lugeda.

Näiteks?

Näiteks tuleb päevas rohkem artikleid kui eelmine aasta. Ja noh, eelmine aasta olid sellised konspiratsiooniteemad, mis nüüd on uute artiklitega juba mahalükatud. Et noh, see on ka põnev. Et kuidas on näha, et see, millest nad varem on kirjutanud, selle nad ise ümber lükkavad nagu.

Et vandenõud on ka ühed asjad, mida sa jälgid pidevalt?

Jah.

Kas sa oled Telegrami lehelt oma eluks ka mingeid kasulikke teadmisi saanud, mis sa oled kasutusele võtnud?

Jah, näiteks supertoidud, millest aeg-ajalt kirjutatakse. Tihti ostan omale neid. Olen rämpstoidust loobunud, nähes neid uuringuid ja asju, kuidas see õige toit mõjub kehale, mitte need toidulisandid ja muud asjad. Siis vaktsiinid kah veel. Ma ei tee enam endale mitte ühtegi ilmselt ja ei lase kellelgi teha endale ka.

Miks?

Esiteks tunnen, et kui ma saan selle haiguse, siis ma kas põen selle läbi või siis lähen maha. See on looduse valik ja mina ei hakka selle vastu mingisuguse väljamõeldud ravimiga või nii-öelda selle kaitsemehhanismi tekitajaga võitlema selle haiguse vastu.

Kas veel midagi?

Ma arvan, et neid vandenõuteooriaid ma pole otseselt oma ellu rakendanud. Aga noh, kui neid kaua loetud on, siis saad aru, et maailmavaade muutub võrreldes varasemaga, mis koolis tehti. Ja nüüd kui on veel aasta käia koolis, siis koolis on päris raske käia ajalootundides seda jätta meelde, mida seal õpikus kirjutatakse, kui sa tead, et tegelikult on see jama. Sa ei hakka kellegagi ka vaidlema ega ütleva midagi, sest see ei vii kuhugi.

Aga võib-olla räägigi lähemalt, kuidas su maailmavaade on muutunud.

No see on muutunud ses suunas, et kui ma vanasti arvasin näiteks, et valitsused või sellised rikkad mehed on kõik siuksed halvad ja tahavadki omada kõike, rahvast ja võimu. Aga nüüd ma saan aru, et sellel pole tegelikult vahet, mida arvan. Et pigem olla positiivne ja mõelda seda, et nad teevad endast kõik, et anda meile parim.

Mis need supertoidud on, mida Telegram soovitab tarbida ja mis sa oled rämpstoidu asemel oma menüüsse võtnud?

Need on need. Enamus sealt on kas mingid puuviljad või magusad mahlakad asjad isegi. Antioksidante täis. Näiteks viinamarjad, kiivid. Viinamarja olen sealt Telegramist kasutusele võtnud. Ma vanasti sõin ainult pidudel, sünnipäevadel, siis mul nüüd on kogu aeg laua peal need – hea võtta.

Kas sa ise oled ka Telegrami lehel kommenteerinud või kirjutanud neile või kui palju sa jälgid üldse kommentaariumi?

Ikka loen neid kommentaare ka jah. Ise väga ei kommenteeri, aga olen nende loosides osalenud. Nad loosivad raamatuid välja ja isegi võitsin ühe raamatu sealt.

Mis raamatu?

Aldous Huxley “Saar”.

Olen sellest isegi kuulnud, aga ma täpselt ei tea, millest see räägib.

Inimestest, kes elavad ühel saarel ja kasutavad elamiseks siukseid naturaalseid-neutraalseid meetmeid, aga nende ümber on siis mingid riigid, kes tahavad nende ümber naftarajatisi teha ja siis nad võitlevad selle vastu.

Et nagu looduslikud eluviisid?

Jaa, ma pole veel lõpuni jõudnud, aga jaa, looduslikud eluviisid.

Eelmise aasta lõpus otsustasid Telegrami tegijad sisu tasuliseks muuta. Mis sa sellest arvad?

Ei oska midagi arvata. Ei ole pahane. Aga ma pole omale veel seda tasulist paketti ostnud.

Aga kas plaanid?

Jaa, on küll.

Miks?

Sest neid artikleid tahad nagu lugeda. Sest hakkad nagu lugema ja läheb põnevaks see asi ja siis – aa, maksa! – ja siis loe edasi. Ei hakka nagu kuskilt küsima ka sellepärast, et kas kellelgi on tasuta artiklit avaldada näiteks. Sellest. Kesiganes ju on maksnud, see saab selle avaldada nagu.

Nad on varem ka kutsunud üles ennast toetama, kas oled neile kunagi raha kandnud?

Ei ole raha kandnud.

Kas see info, mis sa Telegramist saad. Kas see on midagi, mis sa oma sõprade-tuttavatega ka jagad või arutad?

Kui see omavahel kuidagi tuleb teemaks, siis ma oskan väga hästi kaasa rääkida. Aga ma ise ei hakka niimoodi otseselt kellelegi mainima. Vahest isegi mainin midagi. Kui on näiteks mingi toidualane teema või kui keegi mainib mingit vandenõuteooriat, siis mul on selline tunne, et ma olen nagu spetsialist selles asjas.

Ma olen nüüd oma küsimustele ringi peale teinud, aga kas on äkki midagi, mille kohta ise tahaksid rääkida, mida ma äkki ei osanud küsida. Või lisada veel midagi nendele asjadele, mis me juba rääkisime.

Ei. Ainult, et Telegramil võiks olla Reddit.

Jaa, miks?

Sest see on siuke hea koht, kus anonüümselt saaks postitada ja rääkida nendest teemadest. Kui näiteks Telegrami lehele keegi ei hakka ju ise postitama. Sinna saavad need kõik lugejad omavahelisi arvamusi avalda.

Kas Telegrami lehe kommentaarisüsteem pole selle jaoks sobiv?

Ei tea jah, mõne inimese jaoks on anonüümsus päris tähtis, et nad ei taha, et keegi näeks, mida nad arvavad või kirjutavad. Või noh, et see on just tema, kes seda arvab või kirjutab.

Et anonüümse arutelu võimalus võiks olla?

Jah

Aga kas oled ise Telegrami tegijatele saatnud mingeid kirju-ettepanekuid?

Jah, olen vahepeal esitanud küsimusi seoses vandenõuteooriatega. Aga siis ma olen saanud vastuse, mis väidab, et minu küsimuse sisu... Noh, ma olen tahtnud lükata ümber mingisugust vandenõud, siis mul on tekkinud küsimus. Noh, näiteks see katse järve peal, et näidata, et maal ei ole kumerust. Ja siis oli mingi teema, et 30km kaugusele pandi need asjad, mis peaksid olema mitte pildilt nähtavad, kui tehakse 30km kauguselt samalt kõrguselt pilti. Et need asjad ei tohiks olla näha. Aga need asjad on näha. Ja siis ma mõtlesin, et kas see jää ei või olla alla vajunud, et kui see on nagu suur järv. Aga kuna 30km kaugusel, siis see peaks nii palju olema alla vajunud, et jää ei vaju isegi nii palju alla. Seda on väga raske seletada niimoodi läbi telefoni.

Et ühesõnaga selle kohta esitasid neile küsimuse?

Jah, et küsisin, et kas jää ei või olla alla vajunud, et äkki on selle tõttu need tulukused näha. Aga vastus oli, et isegi kui jää on alla vajunud järve keskel, siis mitte kindlasti nii palju, et 30km kaugusele oleks näha need tulukesed.

N26, rakenduslik kõrgharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Räägime siis kõigepealt üldiselt sinu meediatarbimisest. Mis on need kanalid peale Telegrami, mis sa veel jälgid veebist, televiisorist või paberlehest?

Televiisorit ei ole, ei vaata. Sellist kanalit ei ole, mida iganädalaselt, igapäevaselt jälgiks. Ema juures käies vahel loen Maalehte ja Postimeest paberkanalil. Ja siis veebis vahepeal satun tavalisematele lehtedele nagu ERR, mõnikord Delfi. Need on vist põhilised. Kui keegi Facebookis jagab mingit uudist, siis satun sinna. Ise ei jälgi, ei käi nendel lehtedel.

Ehk siis põhiline väljaanne, mida käid ise vaatamas, ongi Telegram?

Ütleme nii, et sinna ka viimasel ajal ise ei ole nii palju sattunud, kui just kellegi jagamiste kaudu. Või siis Telegrami lehelt tuleb Facebookis nende see uudis, mis tundub huvitav, et siis ma lähen veebilehele ka. Et Telegramil ma ka otseselt niimoodi igapäevaselt ei hoia silma peal, et mis seal nagu jälle uut on tulnud. Võib-olla kord nädalas vaatan, kas on midagi uut ja huvitavat tulnud.

Kas sul meediatarbimine on juba pikemat aega selline või on nüüd muutunud, viimastel aastatel?

Ma arvan, et mingi kolm-neli aastat tagasi ma jälgisin igapäevasemalt uudiseid, ka Postimeest põhiliselt. Aga nüüd just, kuna väiksem laps on kolmekuune, siis lihtsalt ei jää aega. Seega viimase poole aasta jooksul on vähenenud uudistega kursis olemine veelgi.

Mäletad sa, kuidas sa esimest korda Telegrami juurde jõudsid, mis kaudu, miks?

Ma arvan, et seoses Hando Tõnumaa Ulmefilmiga, mida üks sõber jagas. Ja siis hakkasid Telegramis teised uudised ka huvitavad tunduma.

Ja millised teemad sulle Telegramis huvi pakuvad?

Valdavalt tervis, heaolu, mingid Eestiga seotud uudised on võib-olla sellised, mis esimesena silma jäävad.

Oskad sa tuua mõne konkreetse näite ka, mida viimasel ajal lugenud oled?

Viimasel ajal, mis kohe pähe tuleb, on Tom Valsbergi, et kuidas selle koroonaviiruse halvustamise asemel pöörata mingid asjad tänulikkuse suunas. Et see oli näiteks hiljuti.

Veel midagi, mis võib-olla ka varasemalt on tervise asjadest huvi pakkunud?

Kas mingite emotsioonidega toimetulek või nagu praktilised nipid, et kuidas positiivselt mõelda või midagi sellist.

Kas oled saanud Telegrami artiklitest mingit kasulikku infot, mida ka oma elus kasutada?

Midagi sellist väikest praktilist kindlasti. Näiteid kohe ei tulegi nagu pähe

Aga näiteks ka Eesti uudised on tervise kõrval need, mis sa vaatad võib-olal esmajärjekorras läbi, et kas oskad ka sealt mõne näite tuua?

Nüüd oli seoses Tartu rahuga näiteks. Neid videosid jagati seal minu arust. Mingi lühike uudislõik oli ka juures, just ajaloo kohta. Ja mõni aeg tagasi oli ka see Estonia laevavraki teema näiteks, mida ma lugesin. Et selline teine vaade ajaloole natuke.

Teine siis kui..?

Noh, kui nagu peavoolukanalites räägitakse või ka koolitunnis. Et lihtsalt natuke avaram pilk, kohati.

Aga mis sinu jaoks Telegrami olemasolu tähtsus, väärtus on? Et ta meil Eestis olemas on?

Ma arvan, et see ongi see nagu... avarama pildi toomine ja see, et uuritakse nagu teisi vaatepunkte lisaks sellele, mis meile nagu igapäevaselt korrutatakse, et need on nagu need valitsevad tõed. Et noh, võimalusi on veel.

Kui oskad ehk veel mõne näite tuua, et mis teemal näiteks, kus on see avaram vaade?

Selle ajaloo teemaga võib-olla tuleb kohe esimesena meelde. Ma viimasel ajal pole kuulanud, aga algusest peale kuni selle aasta alguseni kuulasin Telegrami podcaste ka. Et seal oli näiteks see mudauputuse teema. Et me näiteks igapäevaselt kõnnime linnatänavatel ja näeme, et majadel esimene korrus hästi madalal. Et me võib-olla ei teadvusta või ei räägi sellel teemal väga. See mudauputuse teema, mis siis nagu seletaks seda, miks teatud piirkondades just on nagu vanade majade esimesed korrused nagu pooleldi justkui maa sees. Et näiteks see teema oleks üks, mis haakub selle teistsuguse vaatega.

Tuleb veel miskit pähe?

No kõiki uudiseid pole sellel teemal võib-olla lugenud, aga just see ajaloopektuse teema. Et kirjalike allikate.. et mitte kättesaadavus, aga mis aastani neid tagasi dateerida saab. Et näiteks kui lööd Wikipedia lahti, et mis need allikad sealt tulevad. Et kui näiteks koolitunnis räägitakse, et ajalooallikad lähevad tuhandeid aastaid tagasi, siis kui noh nagu ise reaalselt seda uurimistööd teha ja näha ja lugeda, mis ka Hando ja teised on teinud, siis see on jällegi siuke huvitav nagu alternatiivne lähenemine. Või noh, nagu selline oma peaga mõtlemine. Et võib-olla see, mis on see oluline, et ta suunab nagu ise uurima ja ise mõtlema. Mitte nagu tarbima lihtsalt seda infot, mis ette antakse.

Aga kuidas ta suunab ise mõtlema?

Hando just paljudes oma podcastides ja kirjutistes seletab nagu lahti ja ütleb, et kui sa mind ei usu, kui sa kahtled, siis uuri ise. Et seda on Hando just rõhutanud.

Seda, et mõtle ise?

Jah.

Aga kas midagi võiks olla ka paremini või on häirinud Telegrami juures?

Ma ei teagi, ma pole väga neid kommentaare seal lugenud. Et seal eksju näitab vist Facebookis neid kommentaare ka, eksole. Et vahepeal tundub küll, et nagu inimesed, kellele nad teevad nagu ei... noh, kes peavad neid teemasid mõttetuks või halvustavad neid. Et ma ei saa aru, miks nad loevad neid ja siis nagu kiruvad, et seda võiks nagu vähem olla. Et see on see, et mingid artiklid nagu läksid tasuliseks ja on nagu selle probleemi just ära lahendanud. Et need, kes ei taha lugeda, need siis tõenäoliselt ei maksa raha ja ei loe ja ei kommenteeri

nagu niimoodi tuimalt nagu oma vaatenurgast. Ongi mingid siuksed kommentaarid olnud, et loetakse esimene lõik või pealkiri läbi ja siis nagu ikka pannakse kirja mingi oma arvamus, mis nagu üldse ei võta nagu arvesse seda artikli sisu.

Kas sa ise oled ka kommenteerinud?

Ma üldiselt väga ei kommenteeri veebiväljaannetes neid artikleid. Et see seletab, et ma ka teisi ei loe väga. Et kui Facebookis on, et keegi on jaganud ja siis sealt tekivad mingid kommentaarid, et ma korraks nagu näen, et midagi on huvitavat, et siis ma nagu näen ja väga harva olen vist ise kommenteerinud.

Aga oskad sa öelda, et mis teemad need on, kus sa oled kommenteerinud?

Ma nüüd konkreetselt ei oska öelda, kas see haakus ka Telegramiga. Ma viimasel ajal ise olen sõna võtnud metsanduse teemadel. Et seal ma nagu küll vist jah. Kui on mingi metsaraie ja mingitel sellistel teemadel. Seal ma olen mõnikord kommenteerinud.

Kas lähtuvalt artikli püstitusest siis või kuidagi vaielnud seal või?

Seoses vist ikkagi artikli sisuga jah, et nagu. Kuna Telegramis on ilmunud just sellised, ütleme siis, RMK-st sõltumatud ja pigem nagu vastandliku sisuga artiklid, siis pigem nagu nende poolt olen olnud ka. Vist.

Kas sa oled Telegrami tegijatele ise ka kirjutanud?

Ma ise ei ole, aga mu elukaaslane on Facebookis nendega ka sõber ja on kirjutanud ja kommenteerib ka rohkem. Tema ka vahel vahendab mulle mingeid uudiseid, et kui midagi on, siis ta suunab mind ka sinna vaatama. Ise pole tegijatega otseselt kontaktis olnud.

Ma saan aru, et elukaaslane on siis ka Telegrami lugeja, et temaga saate neid teemasid omavahel arutada?

Jah, mõnikord ongi, et ma pole nagu tükk aega vaadanud ja siis ta ütleb, et jälle midagi huvitavat tuli.

Ja kas on veel mingi sõprade-tuttavate ring, kellega arutate?

Üldiselt Facebookist tuleb see rohkem välja, et kes tutvusringkonnast nagu näiteks panevad laigi sinna kuskile nende jagamiste alla. Et otseselt igapäevaselt väga enam ei aruta. Üks kursusekaaslane on – nüüd ma lõpetasin ära selle ülikooli – et tema, ma tean, ka jälgib Telegrami ja temaga olen nagu rääkinud, kas Facebookis või otsesuhtluses. Hetkel jah nagu teistega väga palju ei ole otse rääkinud.

Aga mis sa arvad sellest otsusest, et sisu tasuliseks tehti?

Nagu ma enne mainisin, siis ma loodan, et need inimesed hoiavad eemale, kes kommenteerivad ainult ärapanemise või vastu vaidlemise pärast. Et kuna see on ka ju selline arvestatav töö, mis artiklite autorid ja lehe eestvedajad teevad, siis on igati loogiline, et nad võiks seda tasu küsida. Et tegelikult see 33 euri aastas, mis nad praegu panid, on ka väga mõistlik.

Kas ise oled tellija?

Meil ongi praegu see, et hetkel on elukaaslane tellinud selle, et siis tema kaudu saan praegu nendele tasulistele ka ligi. Aga ma just praegu vaatan, et vist üha enam praegu neid artikleid läheb tasuliseks, et võib-olla ma varsti ka ise teen.

Kas oled neid ka varem rahaliselt toetanud?

Ma mingi aeg, kui neil oli väga siuke kriitiline situatsioon, siis ma vist annetasin mingi 10 või 20 euri. Mingi aeg peale seda oli vist ka nii, et iga kuu panin püsikorralduse, 1 või 2 euri ka.

Aga võib-olla põhjendad, miks sinu jaoks oli oluline neid toetada?

Ma mõtlen, tollel hetkel – ma nüüd vist mingi paar aastat pole neid toetanud – aga ma mõtlen, et tollel hetkel võib-olla oligi see, et mingil ajal vist oligi täiesti ohus nende jätkamine, et neil ei olnud vist nagu mingit muud sissetulekut ja nad tahtsidki sulgeda vist ja siis nagu vist oligi nagu konkreetselt see, kus see sisu tundus hea ja ma kindlasti tahtsin, et nad jätkaksid sarnaste teemade toomist inimestele. Et just see, et need teemad on huvitavad. Ja et neid siis edasi lugeda ja just eesti keeles. Välismaalt leiab mingeid erinevaid asju, aga just et see, et kohalikud tegijad ja lihtsamini võib-olla siis loetav ka.

Ütlesid, et Facebooki kaudu jälgid Telegrami, aga nende veebilehe kaudu ka?

Jah.

Ja kas lisaks veel mingi kanal, Youtube või Spotify või muu?

Podcaste ma olen kuulnud nii Soundcloudist kui Youtube'ist, jah.

Kas on veel midagi, mida sooviksid Telegrami kohta lisada?

Ma ei teagi. Aa, võib-olla see, et missugust reklaami nad näitavad ka oma lehel, et see on ka nagu tore. Et nad noh, mingeid selliseid haakuvaid teemasid sinna panevad, milleni nagu mujalt ei jõuagi. Näiteks siuksed konverentsid või tooted või koolitused, mis on nagu enesearengu või mingitel sellistel teemadel. Mingid tervendavad teraapiad või mingid siuksed huvitavad asjad.

Kas sa näiteks nende reklaamide peale oled ise ka ostnud või käinud kuskil?

Ma käisin näiteks ühel Telegrami konverentsil, mingi neli-viis aastat tagasi. Seal käisin küll. Tõenäoliselt olen ka ostnud mingit toodet, mida nad on seal reklaaminud, aga praegu ei tule üldse ette.

Aga kui sa rääkisid, et sa sealt Ulmefilmist alates oled olnud nende tegemistega kursis, et siis põhimõtteliselt algusest peale. Kuidas sulle tundub, kas Telegram selle ajaga on muutunud?

Mingite artiklite autorid, kes on nagu püsipartnerid, kes kirjutavad neile – nemad on muutunud. Ja siis on see sisu ka kindlasti mingil määral muutunud. Ja see teemade ring on ka laiemaks läinud. Hando ise on just nendes podcastides – no need on juurde tulnud. Et see on selles mõttes tore, et kui ei saa ka lugeda, siis autoga sõites paned käima ja siis on ajakohasemad vahendid kursis olemiseks. Ja mida Hando on kuskil podcastides ka ise öelnud, et tema vaade nagu asjadele, et ta on nüüd ise nagu rohkem arenenud ja oskab nendes artiklites, mida ta ise kirjutab, anda nagu veel laiemat vaadet, kui sel ajal, kui ta selle Ulmefilmi kokku pani.

Et tundub, et sa oled nende arengutega rahul?

Jah, ma arvan, et õiges suunas on läinud see teema, ei oska midagi ette heita.

Kas sooviksid veel midagi lisada?

See ajakirjateema! See läks mul juba meelest ära, et kunagi, siis kui neil see paberajakiri oli, siis ma seda tellisin ka. Et mõnes mõttes ma praegu ise eelistan seda paberajakirja varianti, aga minu meelest seda enam pole. Ma vist tegin aastase tellimuse, aga siis vist viimane number jäi tulemata.

Jah, viimati oli vist 2017 see ajakiri.

Mhmm, et mõnes mõttes ma ise eelistaks pabervarianti rohkem. Et kuna ma ei kasuta telefoni pidevalt internetis surfamiseks, siis ma ise eelistaks lugeda pigem nagu paberil võib-olla isegi. Et oleks tore, kui ajakiri tuleks tagasi jällegi. Aga ma ei tea, mis need tagamaad on, et see tõenäoliselt ei tasu ära.

M55, kõrgharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Mis väljaandeid peale Telegrami veel pidevalt jälgid?

Oi, neid on nii palju, et... neid on Ameerika, Inglise, Vene... igasuguseid. Võib-olla Eesti oma isegi suhteliselt vähe, lihtsalt noh siin publitseeritakse liiga vähe seda informatsiooni.

Mis sorti infot?

No laias laastus, mis maailmas toimub. Mis on nagu aktuaalne ja, mis kulisside taga toimub ja siuke.

Aga mõni näide ikkagi väljaandest, mida iga päev vaatad?

Ma isegi neid peast ei julge praegu siin... ei tule nii peenelt nad isegi meelde. Neid on ikka hästi palju, mis Facebookis siin läbi jooksevad ja.

Aga kas jälgidki siis meediat pigem läbi Facebooki või on mingid kindlad lehed, kuhu sa lähed?

Ütleme, 70% on niukene Facebooki põhine ja sealt tulevad omakorda viited siis noh igale poole lehekülgedele.

Kas siis mingite gruppide või sõprade põhine, kust need tulevad?

Ta on nii ja naa! Ta on nii hästi laialdane. Seal ei ole midagi niukest eriliselt konkreetset.

Aga Eesti väljaannetest ei ole midagi, mida jälgiks?

No mis seal on... Kreaator... Creator, no see on nagu viimane, mis mul meeles on, mis ma siin vaatasin nagu huviga.

Ankeedis oled märkinud ka Nelli Teataja.

Nojah, seda ka. Nii palju, kui ta Facebookis siin midagi huvitavat välja pakub. Siis süvenen nagu rohkem. Kui on huvitav teema.

Aga Delfit, Postimeest, ERRi?

Ehhe-ei, absoluutselt. Peavool absoluutselt ei huvita.

Miks?

Seal on rämpsajakirjandus. Mina nimetan seda niimoodi. Ebausaldusväärne, ütleme niimoodi.

Räägi lähemalt. Miks ta on ebausaldusväärne?

No kui ta tõest informatsiooni teile ei edasta, siis miks ta peaks olema usaldusväärne? Mina ei pea seda usaldusväärseks. No võta neid ajakirjanikke, kes seal Postimehes istuvad, neil ei ole vabadust ju enda nimel oma mõtteid edastada. Seal sisuliselt antakse ette noodistik ja siis lauldakse, tead. See on ju nii läbinähtav.

Aga... kes siis annab selle noodistiku ette?

Noh, kes iganes. See, kes annab. Vot see ongi uuriva ajakirjanduse teema. Peaks olema.

Aga televiisorist mingeid uudistesasteid vaatad?

No ma ühe silmaga tegelt vaatan seda AK-d teinekord. Lihtsalt selle mõttega, et mis nagu õhus on.

Kas sa ütleksid, et su meediatarbimine praegu, kui on eriolukord, on muutunud?

No praegu võib-olla isegi on nagu muutunud, sest rohkem tuleb nagu kodus olla eks, siis sisustad seda aega niimoodi, et süvened rohkem meediasse siin ja seal.

Aga neid kanaleid, mida sa jälgid, see väga muutnud pole?

Ei, no neid on juurde tekkinud siin. Ma niimoodi vaatan jah, kus mingisugune huvitav idee või teooria välja ilmub, siis hakkab sedamööda jällegi uurima ja jõuan jälle mingi huvitava saidini välja. No mulle meeldib uurida lihtsalt! Mulle meeldib.

Kas mäletad, kuidas või millal Telegrami esimest korda lugema sattusid?

Ma arvan, et siis kui ta tekkis. Siis millalgi võis see olla, ma täpselt nüüd ei mäleta, millal see oli.

2013

Jah, võib täitsa vabalt olla nii.

Aga kuidas esimest korda selleni jõudsid? Kas mõni tuttav midagi vihjas või...

Jah, väga võimalik, et nii oligi. Siis hakkasin jah järjest kätt pulsil hoidma.

Miks sa nende lugejaks hakkasid?

No neil oli oma niuke vaade kõigele maailmas toimuvale ja noh, minu seisukohad kuigipalju kattusid sellega, mida nemad nagu välja pakkusid.

Ja kui sageli sa praegu käid Telegrami lehte vaatamas-lugemas?

No nädalas paar korda ikka vast.

Neil on sisu üleval päris mitmes erinevas kohas, kust kaudu sa jälgid neid?

Ma arvan, et ilmselt Facebooki kaudu ikka. Kui neil mingisugune podcast või mingi asi sinna tekib, siis ma ikka üritan lähemalt uurida.

Aga millised teemad seal just sind eriti huvitavad või lugema panevad?

No ma võin öelda, et viimane, mis siin väga huvitav tundus, oli see ajaloopeetus. Sellega ma olen nüüd kuigipalju tegelenud nüüd ise ka ja uurind seda teemat. Et see on nagu viimasel ajal huvi pakkund.

Räägi lähemalt, mis sorti ajaloopeetus.

Ajaloopeetus, no selline visioon nagu meil koolipingist pähe tuubiti, noh see on ju puhas väljamõeldis tegelikkuses. Et kui hakata jah põhjalikult seda asja tegelikult uurima, siis selgub jaa, et see ajalugu ei olegi kauem olnud kui mõni kaks-kolmsada aastat.

Kas veel mingid teemad Telegramis, neil rubriike on 10-11...

No seal on nine-elevenid ja mis seal kõik on, terviseteemad.

Et vandenõuteooriad ka?

Kindlasti jah.

Näiteks?

No kas või sama nine-eleven.

Ma palun jälle laiendada, et mis on seal sellist, mis paneb lugema. Miks?

No tähtis ongi lõpuks selle tõeni ju välja jõuda. Ja noh, kas nüüd otseselt, ütleme Telegram selle puhta tõeni välja jõuab, aga vähemalt ta avab mingisugused tahud sellest teemast. Ma ise teen ka võib-olla natukene uurimistööd lisaks ja noh, uurin siit- ja sealt poolt saitidest ka veel ühtteist juurde. Siis panen selle pildi kokku enda jaoks. Et alati ei tarvitsegi selle Telegrami variandiga minu lõplik visioon, tead, nigu kattuda. Aga on ka võimalik, et kattub. Sest saite on ju miljoneid. Muudkui aint loe.

Sa mainisid ka terviseteemat. Et oskad sa sealt ka tuua mingeid näiteid artiklitest, mis sind on huvitanud?

No vähipeetus näiteks. MMS huvitab. Praegu eriti eks aktuaalne. Reaalne, noh tõhus vahend praegu selle sama viiruse vastu. Olen ise kasutand, väga hästi mõjus. Täiesti tervistav. Mingeid kõrvaltoimeid mina küll ei pannud enda puhul tähele. Nii et ei ole mingit probleemi. Töötab! Asi töötab 100%.

Aga sellest vähipettusest, mis see endast kujutab?

No see kujutab endast seda, et tegelikkuses ei ole vähk mitte diagnoos, vaid vähk on äri. Vähi vastu on ammuilma olemas ravi. Aga no ei ole ju sellel suurel äriimpeeriumil otstarbekas seda asja välja ravida. Vähk on täiesti ravitav, siin ei ole üldse küsimust.

Too veel näiteid, mis artiklid või teemad on Telegramis meeldinud.

No on seal kosmoseteemasid, on seal lame maa, mida kõike. Põhimõtteliselt kõik huvitab.

Aga kui lähemalt rääkida kosmosest ja lamedast maast, mida Telegram neist huvitavat kirjutab?

No see on üks teooria jällegi. Ja Telegram toob välja maailmas tehtud katsed, mis nagu kinnitavad seda, et Maa tõesti ei ole sellise kujuga nagu meile seda serveritakse. Hiljaaegu oli üks Kanadas tehtud katse, see mul jäi meelde nagu.

Milline see oli?

See oli ühe Kanada järve jääl tehtud katse... ma ei tea, kas te ise üldse Telegrami loete või ei loe... ma ei kujuta ette.

Ma tunnistan, et tasuline tellija ei ole.

Ei, mina ka tasuline ei ole, aga need asjad on seal ilma rahata saadaval. Sellepärast ma neid loengi. Ühesõnaga... no see läheb pikale kui ma hakkan seda artiklit ümber jutustama, teil on lihtsam see ise üles otsida. See on väga noh... põhimõtteline katse, mis üheselt paneb selle noh Maa praeguse ettekujutuse, et ta on kerakujuline, paneb kindlasti kahtluse alla.

Olgu. Aga mis sinu jaoks on Telegrami olemasolu väärtus Eestis?

No ikkagi see alternatiivsus. See on väga tähtis. Sest laias laastus kui vaatame peavoolukanaleid, nad ju sisuliselt kopeerivad üksteist. Kõik on nigu etteantud noodi järgi. Ja noh, inimene tahab ikka tõde teada, mitte mingisuguseid fantoomteadmisi.

Kas midagi võiks olla Telegramis paremini või on sind häirinud?

Noh, eks see tasuline asi on niukene asi nagu võib-olla, mis häirib. Sa nigu ostad põrsa kotis, sa ei tea ju, mis sa sealt saad nagu vastu. See on nagu viimase aja niuke tagasilöök sealt.

Tahtsingi tasulisusest rääkida. Eelmise aasta lõpus hakkasid nad küsima sisu eest tasu. Mis on sinu suhtumine sellesse otsusesse?

No vot ongi niimoodi, et tundub natukene suur olema see summa, mida nad tahavad. Võiks olla kuidagi teisiti see asi lahendatud. Minu jaoks on natukene palju.

Nad on varem ka kutsunud üles end toetama. Oled seda teinud?

Minu arust isegi ükskord olen jah.

Aga miks?

Miks? No sellepärast, et ma leian, et too hetk, kui nad seda küsisid, mulle tundus, et nad tõepoolest olid siirad ja neid tuligi toetada. Et mulle jäi mulje, et muidu on nad tõesti sunnitud uksed kinni panema. Aga mina pigem soovitaks neil samamoodi nagu need Postimehed ja Päevalehed siin laiutavad, noh, tõenäoliselt siin mingi erakonna rahade peal või... ma ei usu elu sees, et neid keegi oma raha eest telliks. Ilmselt on seal ikkagi riigi rahakott taga, tead, kes neid mittetulundusühinguid kuidagi toetab. Samamoodi võiks riigi rahakott olla taga ka Telegramil. See on nagu noh minu versioon, et kuidas nad ennast vee peal saaks hoida. Miks nad kehvemad on kui teised.

Oled sa Telegramist saanud ka mingit kasulikku infot oma eluks?

Minu arust oli seal mingi vitamiiniteema, ma ei mäleta, see oli kõik tükk aega tagasi. Ja võimalik, et see MMSi teema tuli ka kuidagi välja sealt. Et need ma olen jah, rakendanud. Ei, seal on veel neid kindlasti. A noh, mul ei tule meelde praegu. Pea on uimane kah õhtu hilja.

Aga kas sa sõprade-tuttavatega Telegrami artiklid jagad-arutad?

Ikka. Võimalusel alati jagan kui on midagi niukest huvitavat. Aga nemad ise on ka... ma olen kutsunud neid üles liituma selle keskkonnaga ja kõik on liitunud ja eks nad loevad ise, mis neile meeldib.

No näiteks milliseid artikleid oled jaganud, kui tuleb mõni pähe?

No viimane oligi seoses selle MMSiga. Kuna see on praegu nii aktuaalne, siis ma kindlasti seda levitan. Sest ma olen sellesse... noh, täiesti äraproovitud ja veendunud, et see on väga tõhus vahend sellega jagu saada.

Kas sa kommentaariumi loed, ise kommentaare kirjutad?

Ei, üldiselt ei kirjuta seal. Seal keskkonnas nagu seda kommenteerimise kommet vist ei ole.

Aga teiste kommentaare loed?

Väga harva. Noh, kui on tõesti siuke... ma ei tea, mis lugu see peab olema. Võib-olla kui seal ka on mingeid kommentaare, mis nagu huvi pakuvad. Noh, siis loen.

Oled sa tegijatele kirja saatnud?

Väga võimalik, et isegi saatsin mingisugusel teemal. Nad isegi küsisid, et kas on mingit teemat, mida nagu arutada... siis sai vist saadetud kunagi. See oli väga ammu.

Nagu teemapakkumise?

Jah. Nad ise tegid üleskutse, et andke teada, mis teemasid võiks nagu käsitleda. Minu arust siis sai midagi pakutud. Ahh-aga ma isegi ei mäleta, mis see teema võis olla. See oli väga kaua aega tagasi.

Kas soovid veel midagi Telegrami kohta lisada, mis jäi rääkimata?

Ma ei oska isegi öelda vist. Ei tundu praegu.

On sul mulle küsimusi?

Mis selle uurimustöö idee oleks?

Uurin, miks inimesed eelistavad ja väärtustavad Telegrami.

Aga mina ütlen küll, mis see põhjus on, mina näen seda väga lihtsalt. See on tõde noh. Ega tõde ei saa moonutada, tõde on ikka ainult üks. Ja Telegram tegeleb selle tõe otsimisega. Ja see on see, mis asja juures köidab. See on põhiline. Sest inimesed ei ole lollid. Inimesed loevad ühte artiklit ja neil on selge pilt, kas see on mingisugune luuletus või on see tõepoolest nii nagu seal kirjas seisab. Tänapäeval ei ole võimalik inimesi nii lihtsalt lolliks teha.

M70, kutseharidus. Intervjuu aeg 23. märts 2020.

Milline on sinu üldine meediatarbimine? Mis väljaandeid või kanaleid sa peale Telegrami veel vaatad?

No mul käivad siin mõningad ajakirjad. “Mida arstid teile ei räägi”, “Imeline teadus” ja kohalik kommunist ka, või noh, Sakala, hehehe.

Aga veebist?

No eriti palju ei jõua midagi lugeda, aga olen Youtube’ist midagi vaadanud, mis huvitab. Aga kõike ei ole suuteline haldama.

Aga ankeedis märkisid ka Eesti Ekspressi.

No seda ma loen veebist jah, aga noh, siin lõpuni ei saa lugeda, sest paljud artiklid on maksu all. Need, mis maksu all on, neid ma ei loe, need mis vabad on, neid ma loen.

Aga televiisorist uudiseid?

Põhimõtteliselt ETV-d. Mujalt ei ole, sest kõik need uudised tehakse ju, kopeeritakse tead neilt BNS-ilt ja nendelt magnaatidelt. Ja see on ju kõik üks ja sama. Kõik need väljaanded, tead, kõik kuuluvad, tead, ühele ja samale firmale, tead.

Millised siis täpsemalt, mis väljaanded?

No kõik need, BNS-i ja MMS, mis nad on seal. Neid on seal 10 tükki ju, millest tead, kopeeritakse, eksju, meie meediakanalitele.

Aga uudistest siis Aktuaalne kaamera, ETV-st?

Jah, sealt, noh sealt päevauudiseid jah kuulan.

Ja kui sageli?

No praktiliselt iga päev.

Kas praegu see eriolukord on kuidagi su meediatarbimist muutnud? Kas jälgid rohkem või vähem või teisi kanaleid?

Ei, see pole midagi muutunud. No sellepärast, et vaata, kui sa oled asjaga kursis ja teadlik, siis see on ju, see viirus, on ju.... Pirbright'i instituudis, UK-s, või noh seal Inglismaal on patenteeritud ju. Ja see on juba 2018. aastast 20. novembrist on patenteeritud. Ja see ei ole looduslik asi, sest patenteerida on võimalik ainult kunstlikult, või tähendab, inimese poolt loodud asju. Nii et miks meile valetatakse, et see on kuskilt nahkhiirtelt või jumal teab kellelt pärit.

Väga huvitav, aga kust sa selle kohta oled uurinud?

No võta see patent lahti. Number 10130701! See patent on, tead, vaadatav ja see on koroonaviiruse patent. Ja selle instituudi labor asus Hiinas. Ma ei mäleta, kas ta oli, kas 18 km sellest eemal. Või ma ei mäleta. Ausalt öeldes, mul pole mälua ka kõik – kõik ei jää ka meelde!

Kas sellest siis kirjutas ka Telegram?

Võib-olla lugesin Telegramist, võib-olla lugesin kuskilt mujalt ka. Sellest. No tähendab ikka mitmest kohast olen lugenud selle kohta.

Aga räägime siis Telegramist lähemalt. Kui kaua sa oled nende lugeja olnud?

Algusest peale.

Ja kas sa mäletad ka, et kuidas või miks sa sattusid esimest korda nende peale?

Ma vist olin, sellest Ulmefilmist hakkas esimest korda see asi üldse pihta.

Mhmh, räägi lähemalt, seda filmi on mulle üks intervjueritav veel maininud, aga ma ise ei tea väga.

Seal on.. Issand, oli seal 13 osa või? Ma võin sulle kohe öelda. Jah, 13 osa on seda Ulmefilmi. Ja seal räägitakse, tähendab, maailmas eksisteerinud valedest. Näiteks räägitakse sellest, kuidas kõik maailmasõjad on alanud valedega, kõik mis Poolas tehti ja. Ja siis need kaksiktornide allakukatamised, või õigemini, kolme torni allakukatamine. No ja seal on ju inimesed, kes pealtnägijad on, nende ütlushi lihtsalt ei avaldata ja. Lihtsalt, niinimetatud vaba

ajakirjandus on kontrolli all, kuskil meedias seda ei avaldata. Ainult erameedias räägitakse sellest. No näiteks, ütleme, te võite selle MMSiga. MMS, eksle, seal on sadu ja tuhandeid uuringuid, eksle, mis tõestab, et ta on kõikide viiruste tapja, aga teda ei kasutata meditsiinis! Ja ainukene asi on, et teda ei saa kasutada – talle ei ole võimalik patenti võtta. Selle pealt ei ole võimalik teenida. Ainukesed asjad, mis rootslased on seda natuke korrigeerinud ja teinud sellest MMS-ist meditsiinis kasutatava vahendi.

Need on siis mõned nendest teemadest, mis te Telegramist ka jälgite?

Jah, Telegramist ja Discoverit vaatan, natsionaal geograafiat (National Geographicut), seal on ju kõik asjad. Noh, välja toodud. Kui ma vaatan, eksle, kahest-kolmest-neljast allikast saan teada, eksle. Siis on ju võimalik võrrelda, eksle, tead, ja oma aju kasutades ja oma teadmisi kasutades on võimalik aru saada, kus on pettus, kus on vale.

Aga kui sageli sa Telegrami loed?

No põhimõtteliselt ikka, kui midagi uut tuleb ja kui see mind huvitab, siis loen.

Ja mis kaudu? Kas otse nende kodulehelt või läbi Facebooki?

Ei, otse ikka lähen nende kodulehele. Ma nüüd ostsin selle aastase kasutamisdõiguse ka, tead. Muidu ma selle alguse sain lugeda, aga lõppu ei saanud lugeda. Aga nüüd ma jah, ostsin selle aastase.

Aga mis sa üldse arvad Telegrami tegijate otsusest hakata tasu eest sisu pakkuma?

No aga asi on selles, et kuidagi peab ennast üleval pidama ju! Onju! Nemad tahavad ka kuidagi elada ju! See on loogiline! Ükspuha, kui ma pakuksin. On Googlid ja kõik – vaata kui palju nad kasu teenivad! See on meeletud summad! Võtame... pankurid! Üle maailma, tead, millised meeletud kasumid, kui sa vaatad nende kasumite numbreid, tead, aastakasumid – need on nii kolossaalsed! Minu aju igatahes ei suuda neid hoomata.

Nii et ma saan aru, et sina neid toetad neid, aga millal ja miks sa otsustasid hakata maksma?

No siin olid ikka mõningased uued artiklid, mis tulid, mida tahaks, eksole, lõpuni lugeda, tead. Ja aru saada, tead. Tuleb ka teistest allikatest samasugust informatsiooni, aga ma ei saa neid võrrelda lihtsalt.

Nii et huvi konkreetse artikli vastu ja siis otsustasid, et võtad selle aasta?

Jaa.

Aga kas sa varem neid ka oled toetanud rahaliselt?

Ei, ainuke, keda ma olen rahaliselt toetanud, on ikka perekond ja kodu ja siis see, vähihaigeid ja neid olen ikka toetanud, tead.

Arusaadav, ma sellepärast küsin, et nad neid üleskutseid on ju varem ka teinud, et neid toetada.

Aa, ei, jaa, siis olen küll neid toetanud, kui nad hakkasid seda välja andma, paberkandjal. Siis oli ka see toetuskampania. Ja, ei, siis ma toetasin küll neid.

Aga läheks veel sinna sisse. Et mis need teemad on, mis sinu pilku püüavad ja huvi äratavad Telegrami lehel?

Meditsiin, UFOd ja ajaloopeetused ja, manipuleerimine, tead, rahvaga. Need on nisukesed põhilised asjad.

Aga näiteks mingi viimane artikkel, mis meeldis?

Viimane artikkel, mis üldse meeldis oli see Janika Veski see artikkel, mis ta, noh, tal on neid artikleid muidugi kümneid, aga see viimane, mis tal oli.

Millest see rääkis?

No see! Tead, tal, ta tõestas seal ära, tead, et on sadu uurimisi, mis on selle MMSi kohta. Asi on selles, et ma olen ka ise kasutanud ja olen sellest abi saanud ja... Nii et mina usun 100% sellesse, tead. No muidugi teadusuuringuid on niivõrd palju tehtud, tead, aga asi on selles, et neid ei võeta lihtsalt ka-su-tu-se-le! Teadlased teevad tühja tööd eksole, tead. Ja poliitikud ja rahamehed, kes näevad, et selle pealt ei ole võimalik teenida, sest inimene, sellest pudelikesest saab, tead, eksole, mitmeks aastaks või mitmeks kümneks aastaks – oleneb tema

tervislikust seisukorrast – saab abi. Nii et, uskumatu kui odavalt on võimalik ennast tervena hoida!

Mhmh, aga kui veel meditsiiniteemadest näiteid tuua, mis Telegramis huvi pakuvad?

No siin on tead need vähiteemad ja need on olnud, tead, eksole. Need karatinooidid ja need teised värgid-särgid, eksole, mida hoitakse ka vaka all. Mis on ka looduslikud, aga neid ei saa patenteerida, nende pealt ei ole võimalik teenida. Nii et. Neid lihtsalt hoitakse vaka all ja ei lasta neid inimestel kasutada. Sellepärast, et alkohol on kümme korda hullem, tead, kui need karatinooidid, tead, eksole, aga alkohol on meil tead teretunud asi, tead. Võib-olla siin kahe-kolme-neljakümne aasta pärast on karatinooidid täpselt sama asi. Sama teretunud asi, et kui ükskord need põlvkonnad vahetuvad ja... Ma ei tea, nüüd see info ikka maailmas nii kiiresti levib, et lõpuks hakkavad inimesed ka oma piaga mõtlema, tead. Aga praegu on ju riigipead ja valitsusjuhid kõik ju käpiknukud, kes täidavad, eksole, tead neile antud ülesannet ja koguaeg hoiavad oma toolist kinni, tead. Sellepärast, et Telegram on saatnud ju kõikidele Riigikogu liikmetele, kõigile on saatnud, tead, küsimuse, eks, et kaksiktornide allakukutamine, et kas see on sisetöö või. Või mis see on, tead. Keegi pole julgenud vastata, nii et. Nii et jah! Tavameedia ei räägi sellest mitteühtki sõna! Need ei julge keegi seal diskussiooni alustada! Sest selle lõpp, tead, võib ju olla Eesti riigi lõpp ka, ju tead. Kui seal julged alustada diskussiooni, tead.

Natukene sa juba rääkisid, aga mis on sinu jaoks Telegrami väärtus Eestis, et ta meil olemas on?

No tähendab, siis, eksole, saavad kõik avaldada oma arvamust, noh. Võtate või selle lameda maa, eksole. Seda on väga lihtne tõestada, et lamedat maad ei ole olemas, tead, aga noh, kui on neid uskujaid ja neid propageerijaid olemas, no las siis räägivad siin tead. Kui inimene kasutab oma pead selleks, et tead tõega selgusele jõuda – see lame maa on täielik jama, aga noh – las ta olla. Vähemalt nad on siin, pannud inimesed mõtlema, tead, selle üle, tead.

Ja võrreldes siis nende teiste väljannetega, et näiteks ERR, Delfi, Postimees, et need siis

-

No need on ju kõik nende suurte väljaannete tõlkijad või ümberkirjutajad, kopeerijad. Ja need, mis nad ütlevad Eesti asjadest kirjutavad, no see on. Nojah. Pehmelt öeldes, tead. Vaadatud justkui ühe erakonna mäta otsast.

Millise?

Millise vä? No kes see on kõige populaarsem Eestis, mis sa arvad?

Praegu on vist Keskerakond.

Ei, Keskerakond on ühe punkti võrra taga veel, tead.

Reformierakond?

Jah, see on Reformierakond, tead. Sest Reformierakond oli ju ikkagi 17 aastat võimul. Ja nad on mehitanud ju kõikvõimalikud ministriumid oma kantslerite ja nendega. Kui oleks demokraatlik võim, siis tuleks, kui võim vahetub, tuleks kõik need ministriumid mehitada oma meestega, aga mitte, eksole, eelmistest võimudest järgi jäänud inimestega. Siin ei ole demokraatiat. Seadused on, noh. Nii nagu paragrahv on kõver, nii on seadused ka kõverad. Eksole, et sellest ristiinimene ei peagi aru saama! Selle jaoks on olemas juristid, eksole, kes teenivad meeletuid rahasid, et inimestele selgeks teha nende õigused ja võimalused

Ja see siis on nagu see sisu, mis jõuab teistesse kanalitesse?

Jah, täpselt. See on kontrollitud meediaväljaannete sisu, mis kantakse üle, eksole, Eesti meediasse. No nemad nimetavad seda peavoolumeedia, mina ütlen kontrollitud meedia.

Aga kui Telegrami juurde tulla, kas on midagi ka, mis sind häirib, mis võiks paremini olla veel?

Ei tea.

Kas sa oled ise ka Telegrami artikleid kommenteerinud või tegijatele kirju saatnud?

Ei ole.

Aga loed, kommentaare jälgid?

Isegi neid ei ole. Tead, asi on selles, ma hoian aega kokku. No mõnda tegelt olen ikka lugenud. Ma, lihtsalt hoian aega kokku, sest inimese eluiga on nii lühike, tead, et ta ei jõua ikka ka kõigega kursis olla.

Aga kas sa oled Telegrami lehelt saanud mingit kasulikku infot oma eluks ka, mida sa oled saanud kasutada?

Ikka. See on meditsiinivallast ja. Ütleme kui mõni diskussioon on kellegagi, tead, siis vahel saab, tead, päris tublisti vaieldud, aga lõpuks kui tood faktid ette, siis oledki võidumees.

Nii et Telegrami artikleid-teemasid arutad sõprade tuttavatega ka?

No ikka tead, ja pakun neile ja. No asi on selles, et mina olen penskar, minul on nüüd seda aega küllaga käes. Ma olen neid teadusartikleid, meditsiinialaseid lugenud, tead – no praegu on ju hea lugeda, olgugi, et ma keelt ei valda, tõlkemehhanismiga saab, tead, ju kõik eesti keelde, tead, ümber pandud ja – saab ju loetud neid ekssole. Mis on teadusväljaanded. Aga seal on neid ka nii palju, tead, seal on neid tuhandeid ja tuhandeid. Ja siis sealt seda välja sorteerida, mis sind huvitab, et siis. On ikka jah, päris tükk tööd.

Aga ma oma küsimustega olen nüüd ringi peale saanud, kas on veel midagi, mida ma äkki ei osanud küsida või mis sa tahaksid veel lisada Telegrami kohta?

No, asi on selles, et ma ei tea. No ütleme, võib-olla, ekssole, tead, et sealt Vanglaplaneedist oleks midagi vaadata. Või siis Eesti Uus Kord, et sealt on või Vabamõtlejast või. Ka sealt tuleb midagi huvitavat ja mõtlemapanevat.

Aga Telegrami kohta veel, kas jäi midagi rääkimata?

No ma ei tea, mina ainult kiidan teda ja muud ei midagi. Ainuke demokraatlik – kui võrdleme, et mis üldse maailmas demokraatlik on – no see on kõige demokraatlikum. Asi on selles, et kunagi mu kadunud isa ütles, et maailmas on võimalik sõjad lõpetada, tead, automaatselt! Ainukene viga on selles, et ükski riigijuht ei tule, ekssole, tead, sellega kaasa. Ja tema mõte oli see, et riik, kes alustab agressiooni või sõda – selle riigi juht kuulutatakse automaatselt lindpriiks. Ja olekski sõjad lõppenud. Nii ususõjad kui kõik muud, ekssole tead. Sest 90% maailmas on olnud ju kõik ususõjad. Miks, ekssole, me Napoleoni kuulutame kõvaks vennaks ja kõiki neid Batu-khaane ja Tšingis-khaane ja kõik olid kõvad sõjamehed.

Aga Hitler! Ei, see ei old kõva sõjamees. Miks tema ei old kõva sõjamees? Batu-khaan, tead, ekssole pani inimesed tead, kaevas maa alla, pead jättis maa peale ja hobustega lasti üle sõita, ekssole tead. No see oli palju hullem, kurat, kui võib-olla seal gaasikambris surra, tead. See on ikka... ma ei tea. Kuidas ühte väejuhti, kes tappis ja tappis ja tappis, miks seda ülistatakse, et kõva väejuht oli, ekssole tead? Hannibal või ükspuha kes. Ja teist tehakse maatasa, tead. Ma ei tea. Kõik nad on kõvad väejuhid old ja kõvad mehed old, tead. Kui nii võtta. Või mitte siis öelda, ekssole, no terroristid või hirmsad jubedad tapjad. Nad on kõik tapnud. Ainult vallutamise eesmärgil oma heaolu parandamiseks, oma rahva heaolu parandamiseks, tead. Hitler tegi ka kõike seda tead oma rahva heaolu parandamiseks. Sest – asi on selles. Venemaa revolutsioon, mis toimus seitsmeteiskümnendal aastal, selleks toodi 2000 juuti, tead Ameerikast, Belgiast, Saksamaalt toodi kõik ekssole Leningradi. Ja kui valitsus moodustati, valitsuses olid 99,99% juudid. Juudid on kogu aeg maailma tead... noh, põhimõtteliselt ilma riigita rahvas ekssole küll, aga nad on, tead, üle maailma jäänd. Nende Koraanis on ju kirjas tead, et juudid peavad üle maailma hakkama rahvaid valitsema. No sellepärast see Hitler, ta nägi juba – ekssole, ma olen seda Mein Kampfi, tead seda lugenud, tema võitlust. Seal oli ju, Hitler nägi ära ekssole, et kõik poodnikud, kõik pankurid ekssole, kõik, kes inimesi kamandasid ja nõörisid, olid kõik juudid. Kõik olid juudid. Ja ta nägi ära ekssole, tead, et juudid on tead rahvakurnajad ja viivad ellu oma otsust ekssole, tead et üle maailma võimu haarata. Tema nägi selle ära, aga meie ei näe tead. Meie nimetame ekssole juutide hävitamist genotsiidiks. No oli ta genotsiid... kas siis see ei old genotsiid, kurat, kui venelased tapsid ekssole, mis see oli 30 000 või kurat 20 000 Poola ohvitseri tead. Siin maailmas on ainult võlts ja vale. Sellega seisab see maailm üleval.

Aga kui sa nüüd ütled, et Telegram on tõeliselt demokraatlik väljaanne, räägi palun veel kord lahti, mis sa selle all mõtled?

No tähendab, siin saavad ekssole kõik, kes tahavad midagi avalda, saavad avaldada. Aga mina, ekssole, kirjutasin, noh näiteks, sinna Huvitav Teadus, et miks ei ole tead Kristuse seda hauakambrit avatud ekssole. Ja mulle ei tulnud tead mingisugust vastust ja ei olnud ajakirjas ka vastust. Et see on nii niuke delikaatne küsimus, et see keeraks piibliloo tead 100% tagurpidi, tead. Ja siis kui ma veel ühe usuteadlasega rääkisin tead sellest asjast. Ja ta ütles, et no asi on selles, et kallis mees, et ära mitte loodagi sellele, et see on niimoodi ekssole paika pandud ja selle ümber pööramine ei tule mitte iialgi tead maailmas kõne alla. Et Jeesuse

elulugu tead ümber kirjutada. Et Jeesus ei surnud ristil, vaid ta pääses ja ta põgenes ekssole. Täpselt nagu Hitler! Hitlerit ei põletatud ka ära, Hitler läks ka ära. Aga noh... sellest ei räägita. No muidugi siin veel natsionaalgeograafikas oli, mehed ekssole tõestasid ära, et Hitler põgenes. Noh, sajabrotsendiline, et ta põgenes. Teda nähti ekssole peale seda tead mitmetes kohtades ja kuidas ta allveelaeva peal oli ja lennukil ja. Nii et palju valet on! Ja asi on selles, et mida rohkem sa seda valet inimestele peale tambid, seda rohkem inimesed seda uskuma hakkavad. Mida suurem on vale, seda suurem on tõenäosus, et inimesed seda uskuma hakkavad.

Ma olen nüüd oma küsimustega ühel pool, kas on veel midagi, mida minult tahad küsida?

No asi on selles, et palju sul veel neid intervjuueeritavaid on, tead?

Praegu olen rääkinud üheksa inimesega.

Aga palju sa kavatsed läbi helistada?

No ma loodaks mingi 20 inimest ikka. Et mul on ankeetküsimustik ka, sealt saab rohkem infot, aga huvitavamalt ja täpsemalt saab ikkagi kui ise inimestega rääkida.

Mmmhmmh, asi on selles, et tead, siin on nii palju asju, et ma võiks ühest asjast rääkida, tead, tundide kaupa, mis on ilmas, tead, valesti tehtud ja võltsitud.

No eks mu töö keskendub sellele Telegramile.

No Telegramis jah, nendest Jeesuse-asjadest ja Hitleritest vist eriti ei ole juttu palju olnud. Aga seal on jah, ütleme, et need maavälised mutukad, mis käivad siin külas, tead. Aga kas nad ongi maavälised? Praegu nad siin baseeruvad kas Kuu teisel küljel või.. Või-või on nad siis siin maa all tead meil või. Kes seda, pagan, teab. Arvamusi on nii üht- kui teistpidi.

M20, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 24. märts 2020.

Milliseid veebiväljaandeid peale Telegrami saa veel jälgid?

Ma ikkagi püüan hoida silma peal ERR-il, uudisteportaalil, siis Postimehel, Delfil. Et need on need põhilised. Et mul endal kodus mingit ajalehte ei käi ega ajakirja ega mingit sellist. Et ma internetist, jah, neid põhilisi meediakanaleid ikka jälgin.

Aga telekast?

Ei, telekat ma väga ei vaata. Et pigem saan arvuti kaudu ikka kõik informatsiooni kätte.

Ja kui sageli sa neid Postimeest, Delfit, ERRi vaatad?

No ikka iga päev püüan vähemalt korra või kaks pilgu peale visata.

Telegrami juurde tulles. Kas sa mäletad, et millal, kuidas ja miks sa seda esimest korda lugema sattusid?

Jaa. No kuna ma olen alles 20aastane, eks ole, siis kui ma olin 14... see oli vist 2013 aasta onju, siis ma sattusin vaatama seda nii-öelda Telegrami eelkäijat ehk siis Ulmefilmi. Ma ei tea, kas sa oled kursis?

Jaa, olen kursis, seda on teised intervjueritavad ka maininud.

Vot nii. Ulmefilmi vaatasin. Ja kuna ma olin selline teismeliseas ja kõigele hästi vastuvõtlik ja siukene... noh, veri kees ja siis ma kohe, kui ma selle olin lõpuni vaadand, ma kohe tundsin, et okei, nüüd ma olen üles ärganud ja nüüd ma pean seda maailmale kuulutama hakkama! (naerab) Ja siis muidugi noh, tekkiski sellisem suurem huvi nende tegijate vastu ka, et Hando ja Mariann ja. Siis ma uurisin nende kohta ja siis ma vaatasin, et ahhaa, nad veavad sellist saiti nagu Telegram. Edasi ma hakkasingi Telegrami uurima. Ja muidugi tollel ajal ma siis mõtlesin, siis ma tundsin, et ma tean midagi rohkem teistest ja olen üles ärganud. Siis ma hakkasin seda kõike teistele kuulutama ka ja... sugulastele ja sõpradele ja tuttavatele (naerab), kõigile rääkisin, et kas sa tead, mis maailmas TEGELIKULT toimub ja siukest juttu. Aga no nüüd, praegu ma uurin kõiki neid teemasid rohkem nagu meelelahutuslikul eesmärgil. Et ma olen natukene maharahunenud ja olen õppinud elu rohkem jälgima ja saan aru, et asjad ei ole nii lihtsad ja mustvalged. Et ma ei tea, kui hästi ma nüüd vastasin.

Ei, väga hästi. Aga kui hästi sul see kuulutustöö tollal läks?

Mõned hakkasid päris isegi täitsa nagu huvi tundma nende teemade vastu, nende vandenõude ja selle alternatiivsuse vastu, aga paljud, noh mõned ikka naersid välja ka ja (naerab) mõned lihtsalt ignoreerisid ja kuulasid mu jutu ära ja siis noogutasid ja jätsid selle asja sinnapaika. Nii et jah. Aga ütleme nii, et minu suhtlusringkonnast ma tegelikult... on äkki vist paar inimest, kes veel nagu uurivad pidevalt neid teemasid ja kõik seda alternatiivset meediat ja vandenõusid ja. Et jah, mu suhtlusringkond on päris suur, aga jah, neid teemasid jah enamus ei uuri.

Kui sageli sa praegu Telegrami vaatamas käid?

Ma arvan, et ma ikkagi umbes sama palju kui teisi kõiki meediakanaleid, korra päevas ikka viskan pilgu peale.

Ja mis kanalitest sa jälgid seda, kas Facebook või nende koduleht otse või Youtube?

Jaa, kõigist, ma arvan. Ma Facebookis täitsa olen laigi visanud ilusti, ei häbene! (naerab) Ja käin kodulehel ka. Ja Youtubes ka muidugi, et nüüd nad viimasel ajal on hakanud sinna rohkem staffi tootma. Nii et Youtube'i jälgin ka. Ja ma isegi kaks kuud tellisin neid. Nüüd ma tühistasin tellimuse ära.

Miks?

Sest et noh natuke sööb ikka raha liiga palju. Mul ei ole praegu sellist nii kindlat sissetulekut ka, et ma siin söön vanemate kulul hetkel veel. (naerab) Et vanemate raha ma selle peale kindlasti raisata ei taha ja oma rahast ma tundsin, et see natuke hakkab liiga palju koormama. Nii et jaa.

Aga kui me juba sinna rahajuttude juurde läksime siis, kuidas sa suhtud tegijate otsusesse hakata sisu pakkuma tasu eest? Et see tuli ju eelmise aasta lõpukuudel.

Ei, ma suhtun sellesse pigem hästi. Sest et see on ikkagi, noh selle alla läheb päris palju tööd ja vaeva, et see on minu arvates õiglane, et küsida mingit tasu ka selle eest. Et kõik teised meediaväljaanded on tasulised. No peale ERRi, sest noh see saab ju riigilt tasu, palka need töötajad seal. Aga jaa, et kuna Postimees ja Päevaleht ja kõik need on tasulised, siis minu arust see on vägagi õiglane, et Telegram ka natukene kopikaid küsib.

Sa ütlesid, et paar kuud tellisid, aga nüüd enam mitte. Aga kas sa varem enne seda oled neid kunagi toetanud? Et nad ju on enne ka küsinud.

Kusjuures ei ole, ei ole toetanud.

Aga miks sa siis need paar kuud otsustasid tellida?

Sellepärast, et mind hakkas huvitama see Hannes Vörno saade, mis seal nüüd paar osa... mida siis Telegram paar osa nagu enda saidil välja andis. Nüüd nad lõpetasid ära Vörnoga selle koostöö. Aga jaa, mind huvitas, et mida see Vörno siis seal tootma hakkab. Jah, aga see oli siuke noh, ma ei tea, suht kesine saade, midagi väga niukest põnevat ja huvitavat ei pakkunud. Ja nüüd nad lõpetasid ta ära ka, nii et ma mõtlesin, et ah, et siis ei ole mõtet tellida rohkem. Ja siis muidugi üks asi veel, et neil praegu on see, nad natuke on käsitletud seda alternatiivajaloo teemat. See tundus ka huvitav. Et nad tegid ühe podcasti ka sel teemal, mis maksis ja siis see oli ka võib-olla üks ajend, miks ma otsustasin natukeseks ajaks tellima hakata Telegrami, et tahtsin seda saadet kuulata.

Aga lähmeigi siis nende teemade juurde. Et mis teemad sulle on huvi pakkunud või mis lood Telegramis?

Ma arvan, et üldiselt ikka need vandenõuteemad. Ja kõik need, mis nende noh selle tavapildi täiesti vastupidi pööravad. Et neid on huvitav lugeda jaa. Et ongi, alates 14-aastasest peale on see mul olnud päris siukene suur hobi.

Aga too näiteid.

No näiteks muidugi lame maa on ju väga põnev, kui see välja tuli, see oli väga intrigeeriv. Siis no kindlasti need natukene globaalsemad teemad nagu nine eleven ja siis need nii-öelda võlts-terroriaktid üldse, mis üle maailma toimuvad. Noh, nemad väidavad, et ühtegi terrorirünnakut ei ole päriselt toimund kunagi. Ja siis noh, siis kindlasti need veel ulmelisemad teemad nagu need, et dinosauruseid ei ole kunagi eksisteerinud ja. Siis muidugi see alternatiivajalugu, see on praegu siukene uudne ja huvitav teema. Siis no... reptiiliteema mind huvitas väga kunagi. Nüüd juba vähem, eksju aga siis kui ma noh hakkasin neid asju uurima, siis reptiiliteema kindlasti köitis mind. Ja üldse kõik see maatriks ja kõik see, mis asi on reaalsus ja kõik siuke sci-fi valdkond. Kõik see huvitab. Et tervist ja kehakultuuri, neid

teemasid ma nii palju ei ole süvenenud, kuna ma olen veel noor inimene ja ma noh, ütleme, et nende asjadega mul veel probleeme ei ole. Ma ei pea veel väga jälgima pidevalt oma tervist ja siis füüsilist vormi. Et ma nii või naa noh, üritan suht tervislikult toituda ja trenni teha ikka igapäevaselt.

Aga kas sa tunnend, et sa oled saanud sealt mingit kasulikku infot oma eluks ka, et midagi, mida sa oled kuidagi rakendama hakanud, mingeid teadmisi?

Jaa, ma arvan, et see, et ma olen üldse nagu kõike hakanud palju kriitilisemalt vaatama. Et isegi kui ma ei ole noh päris mitme asjaga nõus, mida tegelikult Telegram avaldab, siis mulle meeldib see, et neil on alati see faktor juures, et nad ütlevad, et vaadake kõike hästi kriitilise pilguga ja kahelge kõiges. Et seda ma olen rakendanud nagu igas eluvaldkonnas, millega ma olen kokku puutunud. Et jah, ma arvan, see on see asi.

Midagi veel?

Nojah, ma arvan, et see ikkagi... et kuna ma ikkagi mõnda asja usun ka, mida nad räägivad, et mis siis sealt peavoolumeediast tuleb, mis ei ole tõsi. Et ma olengi õppind nägema, et kõik mis ette söödetakse meile, ei ole päris tõene.

Oskad sa siit ka mõne näite tuua sellest, kus peavoolumeedia on midagi väitnud ja Telegram siis nagu toob välja, et see ei ole tõsi?

No see nine-eleveni teema, sellega ma olen päris kindel, et see ikkagi oli sisetöö. Jah, selle juurde ma olen nagu jäänud kindlaks. Ja siis muidugi, noh see MMSi teema, sellesse ma ei ole nii palju süvenenud, aga kuna mul on tutvusringkonnas inimesi, kes seda tarvitavad, siis... Ma ei tea, võib-olla see ei ole praegu siukene popp ja hea vastus (naerab), aga ma pigem usun selle MMSi osas tegelikult Telegrami jah.

Kõik su vastused on õiged, see pole mingi võistlus.

Nojah, ma niisama. Kuna see MMS tekitab väga palju sellist noh, isegi viha, ma olen märganud. Et kui sa ütled, et MMS, see on tegelikult täitsa okei ravim, siis no mõned ikka lähevad raevu kohe sellest. Jah, et ma arvan, et see MMS on ikkagi... noh, siin ju alles hiljuti tuli uudis, mitte hiljuti, aga mõnda aega tagasi juba tuli välja see juba, et kõik need, kes siis nii-öelda MMSi teel said mingi defekti külge, et see tegelikult oli puhas meedia propaganda

ja meedia väljamõeldud jutt. Et politsei ju korraldas nende sellise läbivaatuse, nende inimeste seas, ja siis tegelikult kõik need lapsed olid täiesti terved. Et jaa, ma täitsa usun, et siin meedia, noh mitte ei usu, aga sealt on täitsa näha, et meedia siin lihtsalt ajas jama suust välja. Kirjutas jama.

Aga kas sa oled ka mõelnud, et nagu miks?

No see on kindlasti mitu aspekti, siin on see, et klikke saada. Sest sellised traagilised uudised lähevad palju paremini peale kui siuksed positiivsed uudised. Ja muidugi, ma täitsa kipun arvama, et meditsiinitööstus väga ei taha, et see MMS leviks massides.

Miks?

No sest siis inimesed ei osta nii palju enam siis nii-öelda tavameditsiini rohte, ravimeid.

Aga mis sinu jaoks on Telegrami väärtus, et ta meil Eestis meediapildis olemas on?

Ma arvan ta õp... see on hea selline, kuidas ma ütlen, selline vürts meie meediapilti. Selline, et mis paneb sind nagu täiesti teise nurga alt asju nägema. Ja siis selle abil ka rohkem analüüsima ja mõtlema meie ühiskondlike teemade üle. Sest et kui sa, noh, oleks ainult meil need tavalised meediakanalid, siis võib-olla... noh, mina isiklikult küll ei analüüsiks nii palju erinevaid teemasid läbi. Aga tänu Telegramile ma hakkan seda nagu teise nurga alt vaatama ja siis ma panen selle oma tõe nagu kokku.

Oskad sa tuua veel mõne näite mõnest sellisest ühiskondlikust teemast, et kus sa oledki hakanud tänu Telegramile rohkem analüüsima?

No ma arvan, need sõjateemad kindlasti. Kes siis ikkagi nagu seda sõja-asja ajab, kes need kangelased on ja kas üldse on kangelasi ja... sõjas. Ja kõik see.

Aga millistest sõdadest nad siis räägivad? Või nendest, mis praegu käivad?

Need, mis praegu käivad jah. Iraagis ja kõik see.

Et kui sa tooksid mulle mõne näite konkreetselt, et Telegram ütleb nii, aga ma ei tea, Delfi-Postimees-ERR ütlevad naa?

Ma pean natuke mõtlema. No näiteks noh peavoolumeedia väidab seda, et sõdima minnakse maadesse, kus siis on see oma riigi sisene olukord noh halb. Minnakse lihtsalt päästma neid inimesi, kes seal maal elavad, neid tsiviile, kuna seal lihtsalt terrorism möllab ja kõik see. Aga Telegram kipub seda väitma, et sinna minnakse ikka nafta ja selle pärast rohkem. Nafta ja raha pärast. Näiteks selline näide. Siukene võib-olla natuke pealiskaudne praegu, aga see on ikkagi see, Ameerikal on nii-öelda see omakasupüüdlikkus mängus.

Aga võib-olla veel midagi, mis sinu jaoks Telegrami juures on oluline või tähtis?

Ma arvan, et see, et nad ikka... et selles mõttes nad on vastuvõtlikud noh kõigele. Nad ei ole nagu mingites kindlates raamides. Meil on väga vähe ühiskonnas selliseid grupeeringuid ja noh meediakanaleid, mis ei ole ennast määratlenud mingisse kindlasse... noh, et kas liberaalid või konservatiivid või vasakpoolsed-parempoolsed või. Nad sellesse nagu, nendesse rühmadesse ennast ei määratle. Lihtsalt kuidagi... noh oma mingi tunnetuse ja maailmavaatamise järgi panevad oma selle lehekülje kokku. Et mulle meeldib see, et siukest asja on ka nagu veel meie ühiskonnas. Kuigi tahes-tahtmata nad iseenesest lähevad mingisse konkreetsesse rühma ühiskonnas. See on nagu näha onju. Et nad pigem on suht siuksed sotsialistid tegelikult. Nad ise küll ei ütle seda, aga seda on nagu näha nende vaadetest. Nad on suht selliste sotsiaalsete, sotsialistlike vaadetega tegelikult. Vaadates neid Hando valimislubadusi ka. Aga jaa, mulle just meeldib see, et nad on nagu sellised kõigele vastuvõtlikud.

Kas Telegrami on midagi sellist ka sinu jaoks, mis saaks või võiks olla paremini? Või midagi, mis on sind häirinud?

Jaa. Või noh, häirind on ainult see, et ma lihtsalt ei ole päris kõigega nõus, mis sealt tuleb. Aga see on noh siuke isiklik värk. See ei ole nagu otseselt mingi formaadi süü ega niimoodi. Võib-olla see, et see Hando Tõnumaa natukene lahmib liiga palju. Ta võiks natukene professionaalsemaks jääda. (naerab) Tal see naine, Mariann on võib-olla natukene sellisem, rohkem ajakirjanikulikumalt käitub või niimoodi.

Oskad sa mõne näite ka tuua, et kus ta on lahmind?

No näiteks ta ütles ühes podcastis niimoodi, et “Mina ei usu, et sõdasid on olemas. Need, kes isegi ütlevad, et nad on sõjas käinud, nad valetavad”. (naerab). Et see oli siuke, et ta ütles

seda niimoodi emotsiooni pealt ja ma ei usu, et ta päriselt nii arvab, aga ta noh. See peletab... inimesed, kes alles nagu esimest korda hakkavad tutvuma Telegramiga, ma arvan nad, no siuke väljaöeldud lause hirmutab, ma arvan, nii mõnedki inimesed ära. Noh, mõtled, et täiesti nagu idiootidega on tegemist.

Kas sa kommentaariumi ka neil jälgid?

Kusjuures tegelt väga isegi ei ole jälgind. Ma ei tea, miks.

Aga ise kommenteerind teinekord?

Ei... isegi ei ole vist.

Aga neile kirjutanud mõnikord, tegijatele endale?

Isegi seda ka ei ole.

Aga miks mitte? Näiteks miks sa ei ole kommenteerind?

Ma ei tea, mul vist meeldib nagu jälgida rohkem kõrvalt. Et see on see ka, et võib-olla ma ei taha ennast nagu niimoodi avalikult siduda ka nendega. Aa, ei mul tuleb meelde, tuleb meelde jah. Ma ükskord jagasin küll ühte nende artiklit ja siis mulle vist tädipoeg kirjutas, mitu aastat vanem tädipoeg, et miks sa siukest jura jagad. See oli mingi sõja... kaitseväevastane artikkel ja vot mul see tädipoeg on hästi selline kaitsevähimuline (naerab) ja sõjaarmastaja. Ja siis ta kohe hakkas mulle vastu panema täiega. Võib-olla see hirmutas ära. Ma olin siis noorem ka. See oligi mingi, kui ma olin mingi 15-16.

Okei, aga siis sa ütledki, et sa ei taha nagu avalikult siduda end nendega, et kas see on üks näide sellest, miks mitte, miks sa ei taha?

See kaitseväärtikli jagamine? Nojah. Ma ei oskagi nii öelda. Võib-olla.

Või on veel midagi?

Ma arvan, ma ei tea, see on see, et noh kuna olen märgand seda inimestes, et keegi nagu... enamus inimesed ei taha süvitsi minna asjadega. Et nad vaatavad mingi pealkirja või mingi sellise nii-öelda üldise arvamuse järgi, mis nagu mingeid neid, nii-öelda Telegrami neid nii-öelda retsimaid teemasid valdavad onju ja siis nad noh hakkavad kohe selle põhjal oma

seada arvamust kujundama. Ja siis nagu ei taha kuulata. Kui hakkad nagu midagi seletama, et oota, aga siin räägitakse ju niimoodi-niimoodi ja vaata siin mõned need poindid vaata on päris head lihtsalt. Noh, pannakse kohe blokk ette. See on see, et ma ei viitsi inimestega niimoodi hakata siukest mõttetut tüli ja janti nagu üles kiskuma. Et ma pigem võtangi seda meelelahutusena ja ma ei tahagi siit mitte midagi noh tõe pähe pähe määrada kellelegi niimoodi Sellepärast ma ei jaga ka neid artikleid enam. Ma lihtsalt oma lõbuks uurin ja vaatan.

Kas on veel midagi Telegrami kohta, mida tahaksid veel lisada?

Et ma ei tea, et rohkem inimesi võiks seda lugeda. Siis oleks rohkem nagu asju, mida inimestega arutada (naerab) ja analüüsida.

Kuigi ma pean ütlema, et neil Facebookis on ju 69 000 jälgijat, mis on Eesti kohta ikka väga muljetavaldav hulk.

Jaa, on tõesti. Ja mul Facebooki tuttavate seas on, ma ütlen kohe, tegelikult laigib ka seda päris palju inimesi. Kuigi ma no enne vist ütlesin, et väga mu sõprusringkonnast inimesed neid teemasid ei uuri, mis Telegramis kirjutatakse. Aga jaa, näed, 30 inimest tegelikult mul Facebooki sõpradest laigib seda. Aga nad kõik on siuksed suhteliselt kaudsed tuttavad mul. Sellised, kellega nii tihti ei suhtle. (naerab) Et neil on jaa, neil on vist rohkem kui Eesti Ekspressil isegi.

Ja rohkem kui Päevalehel ka.

Jaa-jaa, 70 tonni jah.

Soovid sa veel midagi Telegrami kohta lisada või minult midagi küsida?

Sina otseselt onju Telegrami asju ei aja?

Ei, mulle tundus lihtsalt huvitav teema, mida uurida.

Aga ise muidu loed ka?

Pea tunnistama, et ma selline tasuline lugeja ei ole. Et ma olen... noh nüüd muidugi, kus ma seda uurimustööd teen, siis ma vaatan ikka iga päev, mis teemad üleval on. Et muidu ma väga ei sattunud sinna nii palju. Aga mulle just pakkus huvi see fenomen, et

ta on nii populaarne, et järelikut seal on midagi eksju, mis inimestel on vaja. Ja et seda ei ole uuritud eriti.

Absoluutselt. Ma tahaks võib-olla seda veel lisada, et ma hakkasin siin enda peale mõtlema, et siis ma arvan, kui ma praegu oleks avastanud Telegrami, siis võib-olla ma ei oleks seda nii pidevalt jälgima hakanud. Aga see on mulle jäänud nagu harjumuseks sisse nii-öelda lapsepõlvest. (naerab) Nii et ei tea, on see jäänud kuidagi, et automaatselt lähed ikka tšekkad, mis seal nagu toimub.

M40, rakenduslik kõrgharidus. Intervjuu aeg 24. märts 2020.

Räägime meediakasutusest üldisemalt. Mida sa peale Telegrami veel pidevalt jälgid-loed-vaatad? Sellist uudismeediat.

Põhimõtteliselt vaatan selliseid asju nagu ERR, Delfi... noh, mitte nii väga tihti. Siis... noh üldiselt Eesti väljaanded, mis tulevad, need ma vaatan üldiselt läbi. Mitte kõiki. Aga ütleme siis niimoodi, et mingi Postimees, Delfi ja ERRi omad küll.

Veebist siis?

Jah.

Ja kui sageli umbes?

Ütleks niimoodi, et nädalas mingi neli korda. Neljal päeval siis.

Ja kas on ka uudistesaateid televiisorist, mida jälgid või raadiost?

Televiisorit ma ei vaata ja raadiot ei kuula.

Läheme siis Telegrami juurde. Kas oskad öelda, kui kaua sa seda juba jälgid ja kuidas sattusid seda esimest korda lugema?

Tegelikult hakkasin ma arvan, et üsna algusest peale, siis kui see tekkis. See tuli juba siis, kui tuli Tõnumaal see film välja. Ma arvan, et sellest ajast. Võib-olla isegi veel varem.

Et selle filmi järgi siis?

Aa, tegelikult ma avastasin selle enne läbi... siin internetis on ka üks foorum, Paraveeb. Siis sealt kaudu. Kuna ma seal eks figureerisin, siis ma sain sealt kaudu Telegramile ka ligi.

Kas Telegram eksisteeris mingil kujul enne filmi ka? Mina tean, et ta sellisel kujul nagu praegu on olnud umbes seitse aastat ja see film oli enne.

Jaa, täitsa võimalik. Selles mõttes, et ma enam päris täpselt peas kokku ei pane. Aga nii palju kui mina mäletan, ma olen selles Telegramis olnud algusest peale.

Mäletad sa, miks sa seda jälgima hakkasid? Mis see põhjus oli, et jälgijaks jäid?

Ma olen selliselt meelestatud, et ma üldiselt vaatan nagu kogu informatsiooni ja üritan nagu tervikut võtta sellest. Et vahet ei ole, kas... et kui ma juba vaatan või loen Delfit ja ERR-i, mis on nagu kaks äärmust mõnes mõttes natukene. ja siis miks ma ei võiks veel Telegrami ka lugeda.

Aga mille poolest need kolm sinu jaoks erinevad?

No tegelikult nad minu jaoks ei erine, küll aga massirahva jaoks erineb. Et minu jaoks on nad kõik mingisugused andmekandjad, mingid infoedastajad. Lihtsalt natukene igaüks on oma nišiga ja oma essentsi ja välimusega.

Kui sageli sa Telegrami vaatad? Ja kust kaudu?

Interneti kaudu ja ka ütleme selline neli korda nädalas. Umbes nagu teised väljaanded.

Aga kas jälgid seda Facebookist või telegram.ee lehelt või... neil on ka podcastid ju.

Jälgin nende podcaste, nende lehte ja ka Facebooki kaudu.

Et eelkõige Facebooki kaudu?

Selles mõttes, et see Telegrami enda leht on ju Facebookiga ühendatud või nagu lingitud, nii et see on mõnes mõttes mitte möödapääsematu, aga ta on niimoodi seatud. Et mõlemad on nagu valikuliselt olemas ja samaaegselt kasutatavad.

Aga millised on need teemad, mis sind Telegramis huvitavad ja mille pärast sa seda lugemas käid?

Ütleme, et mind huvitavad ka sellised vastuolulised teemad, mis on nagu ühiskonnas vastuolulised natukene. Ma pigem olen selline, noh siuke natuke nagu kiuslik oma elus, et mulle meeldib nii-öelda vastu olla mingitele süsteemidele, asjadele. Esitada küsimusi ja natukene õonestada seda raudkindlat mõttelaadi. See tähendab seda, et siis Telegram on nagu hea koht, kust ammutada neid uusi ideid, millega nagu siis jälle mingit süsteemi pommitada. Noh, ma olen ise tegelikult õpetaja ja ma olen sellistes süsteemides, kus inimesed ei räägi omavahel avalikult sellistest asjadest.

Too mõni näide neist vastuolulistest teemadest.

No ütleme... no võtame siis näiteks kas või praegu see sama see 9/11. Kõige suurem teema. Et siis kuna Telegram on sellel teemal nagu hästi palju pommitanud informatsiooniga, siis sealt on hea võtta igasuguseid killukesi ja... no see on üks näide siis. Kui nüüd võtta muidugi erinevaid teemasid, mis siin on, noh siin on nendel kehakultuur, tervis, areng, mida iganes, siis tegelikult ma, kuidas öelda, ma väga ei vali mingeid erilisi neid teemasid. Et ma vaatan siit ja sealt ja.

Et mitte rubriigi kaupa, vaid konkreetselt huvitavate artiklite kaupa?

Jaa, just, et natuke selekteerin enda jaoks ja siis loen, mis nagu tundub kõitvam.

Oskad sa tuua näite mõnest artiklist, mis sa oled viimasel ajal lugenud, mis on eriti huvi pakkunud?

Korra mõtlen. Tegelikult ma vist hiljuti lugesin seda “Koroonaviirus ja päike – õppetund 1918. aasta gripiepideemiast”, millest ma siis tegelikult lugesin veel edasi ka muudest allikatest. Ehk siis ma ei jäänud ainult selle lehe peale peatuma, vaid ma vaatasin ka mujalt videosid ja sellekohast temaatikat. Ehk neil ongi siuke artikkel seal, “Koroonaviirus ja päike”, see on siis tervise valdkonnast.

Räägi selle artikli sisust veidi lähemalt.

Selle artikli sisu on tegelikult laias laastus selline, et sada aastat tagasi saadi ka aru, et tegelikult inimest ravib kõige paremini värske õhk ja päike. Ehk siis kui praegusel ajal inimesi sunnitakse, mitte ei sunnita, vaid räägitakse, et olge kodudes ja ärge liikuge, siis tollel ajal ei olnudki muid võimalusi. Inimesed pidid nagu kuskil telkides ja laatsarettides olema,

aga põhimoto oli ikkagi see, et õue-õue-õue! Et päike ja tuul ja värske õhk, et see nagu ravib kõige paremini.

Oskad sa veel mõne teemavaldkonna või mõned näited tuua artiklitest, mis sind paeluvad Telegramis? Et see 9/11 läheb võib-olla sinna vandenõude alla, see päike on terviseteema..

Siis ka need sõjalised sekkumised tegelikult, millest Telegram ka aeg-ajalt siin pajatab.

Näiteks?

Ma olen vaatand siin erinevaid teemasid, et siin üks artikkel “Ajatu: sõjaline sekkumine on sada korda tõenäolisem naftarikastes riikides”. Ja siis need teemad, kus siis rahu ja demokraatia lipu all noolitakse kohalikke ressursse. Ehk siis nii-öelda see USA tegevus erinevates riikides üle maailma, mis on tegelt kestnud juba siin aastakümneid ja kümneid ja kümneid erinevatel põhjustel. Ja siis nende see... eks ma olen seda teemat vaatand väga erinevatest muudest aukudest ka, nii et see ei ole ka ainukene koht, kust seda lugeda saab.

Mis sinu jaoks on Telegrami väärtus, et just Eestis selline väljaanne olemas on?

Number üks on muidugi see, et ta on eesti keeles ja ta on võib-olla siis Eesti kultuurile sellega lähemal, et oma inimesed teevad seda asja. Nagu Eesti inimesed. Et võib-olla kui... et võib-olla tundub usutavam, kui on nagu oma inimesed, Eesti inimesed teevad, kes tegelikult näevad Eesti osa ka siit. Et kui välismaist asja vaadata, siis nagu võib-olla see, ma ei oska küll kontrollitavuse kohta midagi öelda, aga võib-olla see inimese poolest tundub nagu mõistlik või nagu vägevam kui on Eesti inimene seda teeb.

Ja kindlasti kättesaadavam ka neile, kes ei räägi keeli.

Jaa, kindlasti. Jaa, just, et kes. Üldse keele osa seal, et eesti keeles rahulikult. Ma olen muidugi imestanud, et neil leht ei ole venekeelne. Et siis on vähemalt... jah.

Aga veel midagi, mis on nagu sinu jaoks Telegrami olulisus veel?

Minu arust on oluline, et oleks ka nii-öelda teisi arvamusi, kolmandaid-neljandaid arvamusi mingites teemades. Et selline Kremli-moodi arvamus või Kremli-moodi valitsemine iganes kes meediamaastikul või kus iganes, see tänapäeval ei ole okei. Tegelikult see arvamuste

rohkus on väga äge. Inimesel on võimalik nagu mõelda siis ka nagu rohkem. Ja võib-olla avab inimesi julgema ütlema välja, mis nad nagu tegelt mõtlevad. Et see Telegram on selles suhtes nagu toetav tegelikult inimestele.

Kas Telegrami juures võiks midagi olla veel paremini? Või midagi, mis on häirinud?

Vat ma ei oska öelda, et misasi see häirib, sellepärast kui ma lähen leian need asjad üles, mis nagu mind huvitavad, jah ma leian need asjad üles, mis mind huvitavad ja aeg-ajalt pakutakse mingeid üllatusi ka, siis ma arvan, et on kõik nagu olemas, et ei oska öelda, mida paremaks või mida nagu siis... ma ei tahaks isegi seda öelda, et see mingi artiklite toimetamine peaks nagu paremaks minema, sellepärast, et see... või professionaalsemaks, sellepärast, et see... ega see muu meedia meil Eestis tegelikult ka parem ei ole. Et... ma tean, mul mõned sõbrad on öelnud, et aeg-ajalt see toimetuse pool või selline võiks professionaalsem olla, aga ma ei tea. Mul on sellest täitsa ükskõik.

Nii et Telegrami artikleid sa arutad tegelikult sõprade-tuttavatega ka, et teemasid sealt?

Ikka, jaa.

Aga mis teemad teil rohkem nagu aruteluks tulevad sealt? Kas need vandenõud või terviseteemad või

Pigem löövad ikka inimestes, minu sõprade ringkonnas vähemalt, tulevad välja rohkem siuksed tugevamad teemad nagu sellised konspirituaalsed ja siuksed raskemad teemad ühesõnaga. Mingid siuksed leebemad teemad, millest võib jahuda igaüks ja millest keegi... no näiteks tervis on selline teema, kus, seal on väga konspirituaalseid teemasid, aga nõksa vähem, aga sel teemadel nagu ei lähe eriti emotsionaalseks ütlemiseks. Et see on nagu igav ja ei paku pinget inimestele.

Et teil on nagu emotsionaalsed arutelud?

Meil on kirglikud arutelud, selles mõttes, et igaühel on oma arvamus ja see on äge. Ja eks Telegrami neid artikleid tõmmatakse ikka ka lõhki ja vaadatakse läbi siit ja sealt.

Aga oskad sa tuua näite mõnest sellisest teemast, mis on olnud selline kirgliku arutelu aluseks?

No tegelikult üks kirglikumaid on olnud tegelikult see sama 9/11 ja kõik need David Icke'i teemad ja sellised asjad. Enamasti siuksed raskemad.

Mis sa näiteks selle David Icke'i teemade all silmas pead?

No David Icke'i all ma pean silmas tema, no kogu seda, mida Telegram on David Icke'ist nagu nii-öelda välja jaganud rahvale. Et siis David Icke on nagu tavainimesele siuke hulluke, et eks need teemad lähevadki selliseks, et tavainimene, kes Telegramist väga lugu ei pea üldse, või noh, tema jaoks ongi võib-olla aint Delfi, siis tema jaoks on ka David Icke siuke hulluke, kes ajab lihtsalt oma juttu ja kuna Telegram ka seda propageerib või kas propageerib, aga nagu esitab oma nendes artiklites ja lugudes, siis tegelikult Telegramiga ka suhted on mõne jaoks "ah, nad on mingid hullude kamp" ja kogu lugu. Aga see ei ole selline vihane, vaid see on pigem selline, inimesed on ise ka tegelt kõhklevad, ega nad täpselt ei tea, mis nad räägivad.

Oled sa Telegramist saanud ka konkreetselt mingit kasulikku infot oma eluks?

Ütleme niimoodi, et ma ei saa seda võrrelda nagu, ma võiks seda võrrelda nagu ükskõik mis muu meediaga, et ma lihtsalt loen ja ma teen sellest omad järeldused ja võtan mingisuguseid noppeid siit ja sealt. Aeg-ajalt ma ikkagi... ma olen üsna selline inimene, et ma väga palju asju ei usu. Ma tahan ikka ise veenduda ja nüüd ei saa öelda, et otseselt kasu, ma võtan lihtsalt teadmiseks. Võib-olla see on ka väike kasu.

OK, aga mitte mingeid nippe a la, kuidas magama jääda või mis iganes?

Mitte konkreetseid näpunäiteid. Aga pigem näiteks sellised, et kui võtta näiteks, siis MMSi teema, mida siis propageerib siin see Janika... vist oli ta nimi. Et siis nagu minu jaoks on kasulik see, et see on mulle võib-olla natukene õpetanud, et oma asja, see millesse sa usud, sellega tuleb nagu hoogsalt edasi minna. Või noh, julgemalt. Et see on mulle näidanud, et neid asju, mida ma olen elus teinud, ma olen nagu olnud liiga tagasihoidlik. Et võiks olla palju julgem. Samamoodi palju julgem uurima kõiki teemasid. Eks ta pigem on, mõned asjad on seal sellised julgustavad, et nii on nagu õige. Pigem nagu sedakanti. Just pigem sinnakanti, et mõned artiklid ja mõned teemad on need, mis julgustavad rohkem tegelikult uurima veel ja oma asju ka julgemalt nagu välja tooma.

Aga näiteks? Nagu mille kohta uurima või mis asju?

No näiteks ise hakata uurima, ise mõtlema hakata, mis nagu asjad, mis nagu tegelikult toimub. Ütleme, hästi lihtne näide, praegu see tänane koroonaviiruse teema. Siis tänu Telegramile ma vaatasin natukene asja teise pilguga. Kui nemad räägivad sellest koroonast ja koroonapaanikast, noh, minu jaoks ka on see, et ei tasu nagu paanitseda, aga siis ma nagu hakkasin teise pilguga vaatama, et igasugune paanika, räägitakse, et räägitakse distantse hoidmisest ja igasugustest muudest piirangutest, mis nagu on rakendatud inimestele, siis... Eestis muidugi mitte nii palju, aga siis kui ma vaatan seda valitsuse pressitundi, valitsuse infotundi, siis nad on seal kõik kambakesi koos, ilma maskide ja misiganes asjadeta ja kõigil on nagu nii-öelda suur grillipidu seal. Et kui nüüd kõrvuti panna see jutt, mis nad ise räägivad ja paanikat tekitavad... või noh, otseselt ei tekita, aga siis tegelikult need on nagu vastuolus veits. Et siis ongi see koht, kus tahaks inimestele öelda, et vaadake valitsuse pressitundi ja siis mõelge selle peale, mida nad teilt tahavad ja mismoodi nad ise käituvad.

Kui sa juba koroonaga mängu tõid, siis kas tunned, et praegune eriolukord on kuidagi sinu meediatarbimist muutnud ka? Et kas sa vaatad mingeid teisi kanaleid või vaatad üldse rohkem või vähem?

Ütleme niimoodi, et kuna ma olen õpetaja ja kodutööd pean tegema palju arvutis, siis ütleme, et tarbimine on natukene suurenenud küll, midagi ei ole öelda. Kui vaadata lihtsalt, siis ta on suurenenud. Aga nüüd otseselt kas koroonaga pärast või... seda ma nüüd ei oska öelda. Võib-olla, võib-olla mitte ka. Kuna ma niikuinii pean arvutis palju tööd tegema, siis see on võib-olla nagu mingi üks osa sellest.

Aga kas need kanalid, mis sa vaatad, on samad nagu ikka, või vaatad näiteks a la rohkem ERRi kui muidu?

Tegelikult ikka võrdeliselt niimoodi. Võib-olla Telegramis kusjuures natukene rohkem surfan. Võib-olla ka sellepärast, et ma olen nüüd rohkem arvutis, aga ei tea, ei oska öelda.

Aga kui palju sa jälgid Telegrami kommentaariumi?

Just 10-20 minutit tagasi lugesin mingeid kommentaare.

Mille kohta?

MMSi kohta oli, mind hakkas huvitama see, et mis kommentaare inimesed panid. Mul silm käis üle ja siis vaatasin.

Kas sa ise ka kommenteerid?

Väga-väga harva. Tegelt ma olen kommentaaride suhtes üsna distsiplineeritud inimene. Üritan tegelikult pigem vältida, sellepärast, et selle kommentaariga ma ei muuda ega tee midagi ega kedagi paremaks, sellest ei muutu mitte midagi.

Aga oled sa Telegrami tegijatele kirju saatnud?

Olen, kirja olen saatnud.

Jaa, millest?

Saatsin mingi ühe podcasti peale vist või “kirjutage kirja” peale või mida iganes. Ühesõnaga, siis ma kirjutasin neile, et nad teevad lihtsalt ägedat asja ja on nii meelelahutuseks kui lugemiseks kui kõige muuks ka hea tarbida.

Et siis nagu sellise tänukirja.

Jaa, pigem nagu tänukiri. Et ma võin siinkohal öelda ka, et mul on ostetud Telegrami aastane pakett.

Aga võib-olla siis lähemegi selle juurde, et nad otsustasid eelmise aasta lõpus hakata pakkuma sisu tasu eest. Mida sina sellest otsusest arvad?

See on mõistlik otsus.

Miks?

Selle kasuks juba ütleb see, et mina ostsin selle aastase paketi, eks. Ma tavaliselt ei ole selline, kes igast jama ostab. Et ilmselt see minu jaoks on nagu midagi väärt, et see 33 eurot välja maksta, see ei tundu nagu väga hull. Ja samas, teistpidi mõeldes, loomulikult kui inimesed teevad nagu tööd ja panustavad oma aega sellesse siis miks mitte. Kuigi samas on nii, et palju neid väljaandeid on meil siin tasulised, ma mõtlen siin muud, Delfid ja Postimehed, et neid ma tegelikult ei kipu väga ostma üldse.

Aga millal või miks sa otsustasid selle aastase tellimuse ära teha?

See oli nüüd äkki siin sügisel... ma arvan, et september-oktoober.

Et kohe alguses?

Alguses kohe jah. Ehk siis ma nagu mõtlesin, et tahaks endiselt näha neid asju, mida nad postitavad või siis ülesse panevad.

Nad on varem ka kutsunud üles end toetama, oled sa siis ka neile raha kandnud?

Kusjuures ei ole. Minu arust. Ma ei mäleta, et oleks. Aga võib-olla olen ka. Ma ei mäleta. Ma olen ka mujale neid mingeid rahasid annetanud, mingitesse imelikesse kohtadesse. Et tõenäoliselt ma jään vastuse võlgu. Aga ei tule meelde, et oleks.

Aga nüüd siis see tasuline pakett pani tegutsema.

Nojah, tundub nii!

Kas on veel midagi, mida ise sooviksid Telegrami kohta veel lisada?

No selles mõttes, et ma ei taha nagu midagi öelda. Et minu arust seda asja tehakse, inimesed, kes seda asja teevad, teevad seda ilmselt rõõmu ja südamega, et minu poolest nagu edu neile. Et ma ei oska siin isegi küsida ega vahele öelda midagi, sest need asjad on nii, nagu nad on. Et ma võtan seda väljaannet sellisena nagu ta on, et ega seal midagi pole midagi.

M36, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 26. märts.

Missugust meediat sa peale Telegrami pidevalt jälgid?

No paberlehti ma enam ei loe. Et kõik on internetis. Aga maal, kui suvel oleme, siis ma loen Maalehte. Ja internetis jälgin seda ERRi portaali ja siis isegi Delfit vaatan. Ja vahest käin ema juures, tema tellib Õhtulehte, seda sirvin kah. Aga ma loen ka välismaa lehti internetist, mitte ainult eesti omasid.

Näiteks?

Lihtsalt uudiseid siukseid, ma ei oskagi seletada. No need ei pea ka selles suhtes ajakirjanduslikud olema. Vaid ka blogid või... no ma loen ka BBC-d näiteks või selliseid. Ma otsin igalt poolt nagu. Ma ei loe nagu kindlaid asju.

Kas televiisorist-raadiost uudiseid jälgid?

No kell üheksa vaatan ikka Aktuaalset kaamerat. Ja vahest tv3st seitsmeseid uudiseid. Aga Reporterit või siukest ma ei vaata.

Kas seoses eriolukorraga on su meediatarbimine muutunud ka?

Ei ole. Aga isiklikus plaanis see väsitab ja ma eriti ei tahagi enam vaadata neid uudiseid. Kui tööl olla, siis saab sellest nagu eemale, aga nii kui koju tuled, igalt poolt hakkab see koroonapeale. See on jah ära väsitanud mind. Enam ei taha. Aga muidu vaatangi Aktuaalset kaamerat neist teleasjadest, ülejäänud on nagu taust või nii.

Millal ja kuidas sattusid Telegrami lugema?

Seda ei mäleta, aga arvan, et juhuslikult kuskil. Ma lugesin vist lehte ja mingi viide oli Telegramile. Ma ei mäleta, millal see Telegram alustas, aga ma arvan, et päris algusaegadest. Ja need teemad, mida lugesin, noh, huvitasid mind. Läksid korda mulle kuidagi. Ma tundsin, et see on nagu minu jaoks. Siis ma hakkasin nagu pidevalt lugema seda.

Ja kui sageli praegu Telegrami loed?

No üle päeva ikka jälgin, aga selles mõttes nüüd on nii paljud tekstid kahjuks tasuliseks läinud. Ja kuna mul on isiklikult praegu väga suured väljaminekud, isegi kui ma tahaks, mul ei oleks võimalik seda väikestki summat sinna panna. Et selles mõttes on natuke see lugemus vähenenud seal. Ma loen ainult seda, mis nähtav on.

Kust kaudu jälgid?

Ma olen Facebookis ka jälgija. Et kui seal midagi on, siis tuleb see mul telefoni peale Facebookis. Aga muidu loen tahvelarvutist, lähen kodulehele.

Aga podcaste?

Neid ma ei vaata eriti.

Millised teemad sulle Telegramis meeldivad?

Võib-olla nagu mingi alternatiivne nägemus asjadele, mida muidu meedias ei ole.

Näiteks?

Ma loen igasuguseid neid vaimseid ja tervise asju. Ma korra lähen sinna kodulehele ja vaatan. Ma konkreetselt ei mäleta ühtegi nagu. Võib-olla mulle meeldis see, et “Päästame Eesti metsa”. No ma olen loodushuviline ka ja loodussõber. Ja siis vaatasin seda, kus mees ja naine räägivad nendest... noh, sellest maailmas toimuvast oma nägemust. Sellest koroonast just seal. Et see ei pruugi, ma ei võta seda kõik tõe pähe võib-olla, aga huvitav on ka teise poole arvamus, teise poole nägemus, mis ei klapi nagu põhivooluga. Kui midagi huvitab, siis ma otsin nagu alternatiive ja siis panen oma pildi kokku. Aga selles mõttes ongi, peameedia on nagu Eestis siuke õpetav. Tahab inimesi suunata, aga peameedia peaks nagu pakkuma infot. Meil ei ole nagu eriti erapooletu meedia või... Ma otsin nagu muid väljaandeid ka.

Oskad tuua näite, kuidas on õpetav ja erapooletu?

Kunagi ma lugesin Postimeest ja need arvamusartiklid ja need, noh, see, mis seal igapäev on, esilehel, noh see kolumn või... et see oli nagu, kuidas inimene peab mõtlema nagu või mida tegema. Või kuidagi suunavad uudised või... Kuigi noh, see on ju iga inimese vaba valik, mida ta loeb või usub. Aga kui väga suur väljaanne on, siis ta ei tohiks nagu niimoodi peale suruda oma arvamust. Või tuleb ka teise poole arvamust kuulata.

Oled sa Telegramist kasulikku infot saanud?

Mul on endal nagu ka vaimse tervise ja nendega probleeme olnud viimasel ajal, siis ma olen saanud abi mõnes mõttes. Mõndadest asjadest, mis seal on kirjutatud. Ja sealt kaudu ma leidsin ka, kes avaldas oma loo, ma võtsin temaga pärast hiljem ühendust ja ma olen ka tema käest nagu abi saanud. Et selles mõttes ka otseselt on see mulle kasuks tulnud. Noh, ma selle inimese nime ei taha öelda. Noh, ta otseselt ei ole seda ka Telegramile saatnud, aga ta avaldas selle loo kunagi seal, umbes samasuguse loo nagu minul praegu suhteliselt. Ja ma võtsin pärast ühendust, et mul on umbes sama probleem ja kuidas tema sellest välja tuli.

Kas sa Telegrami kommentaariumi ka loed?

Ei, ma ei loe.

Ise ka ei kirjuta?

Ei.

Aga tegijatele oled kunagi kirju saatnud?

Ei ole. Ainult selle konkreetse inimesega oli. Ta nagu puudutas mind otse kuidagi. Et tavaliselt ma nii ei teegi, aga see läks kohe kuidagi nii täppi.

Mis on Telegrami olemasolu väärtus?

Võib-olla ongi see, et tuua teemasid, mis muidu ei ole nagu... kus mujalt lugeda ei saa. Ja mida nad ise rõhutavad, siis ausus. Nagu see terviseasi. Et nad ei pane näiteks neid reklaame, mis kahjustavad tervist. Just ongi need alternatiivsed teemad. Või siuksed teemad, mis võib-olla puudutavadki paljusid inimesi ja sellepärast nende loetavus ongi nii kõrge.

Alternatiivsed teemad nagu näiteks?

Viimasel ajal vist on vähe, aga võib-olla ongi need igasugused vandenõuteooriad või... isegi kui ma neid ei usu, siis mõned asjad võib-olla panevad ka mõtlema, et miks nii on midagi. Et päris nii ka ei ole nagu ajalehed kirjutavad.

Kas Telegrami juures võiks midagi paremini olla?

Ma ütleks, et kunagi ta meeldis mulle natukene rohkem. Aga ma ei oska öelda, miks. Praegu ei oska vastata.

Kuidas suhtud otsusesse teha sisu tasuliseks?

See oligi minu jaoks probleem. Aga selles suhtes ma sain aru, et neil on raha muidu lihtsalt raske teha ja neil vist vahepeal... ma ei tea, kas praegu ka on olnud seda ajalehte poes. Aga jah, nüüd on mul keeruline. Tahaks lugeda, aga ei ole võimalik. Võib-olla sellepärast on mul ka lugemus läinud väiksemaks.

Aga oled mõelnud tellida?

Võiks, aga hetkel ei ole võimalik lihtsalt. Võib-olla kui oleks võimalik, siis ma isegi kaaluks seda. Et kui midagi väga huvitab, siis ma telliks.

Kas sa varem oled toetanud?

Ei, ei ole.

Kas arutad Telegrami artikleid sõprade-tuttavatega?

Ei ole. Ei, ma ei jaga neid. Ma loen neid ja no ma ei aruta neid teemasid teistega.

Miks mitte?

Võib-olla ma natuke häbenen. Võib-olla mu ringkond... ülejäänud ei ole selline, keda huvitaks see eriti. Ma arvan.

Kas sooviksid lisada veel midagi?

Võib-olla ma loodaks seda, et ta läheks natuke suuremaks ja sisutihedamaks. Selles mõttes ma loodan, et see Telegram jääb ikkagi alles. Et kui see kaoks, siis oleks nagu väike auk siin. Et kus oleks sellised teemad siis. Sellest oleks nagu kahju. Siis peab, kui huvi on selliste asjade vastu, peab mujalt otsima. Kui seda ei olegi, võib-olla peabki välismaa lehtedelt otsima. Eestis on nagu see... infot niigi vähe. Valikuid eriti ei ole.

Eesti keeles siis?

Jah. Kahjuks. No selles mõttes saan aru, et väike riik, sellepärast.

N60, magistrakraad. Intervjuu aeg 25. märts 2020.

Milliseid uudisteväljaandeid peale Telegrami sa veel jälgid?

Tähendab, tegelikult ikkagi ma loen ajalehena, paberlehena Päevalehte, siis netist vaatan Delfit, Õhtulehte ja Postimeest.

Ja kui sageli?

No üldiselt ikka iga päev.

Ja miks just need väljaanded?

Ju on kuidagi harjumus jäänud.

Kas vaatad ka mingeid uudistesaaateid televiisorist?

Oi jaa, televiisorist muidugi jah. ETV-d ja siis aeg-ajalt muid asju ka.

Et Aktuaalset Kaamerat?

Aktuaalset Kaamerat kindlasti, aga ütleme vahete-vahel Reporterit, vahete-vahel TV3 uudiseid ja siis Ringvaadet vahete-vahel. Need on niimoodi juhuslikult.

Kui tihti sa Telegrami loed?

Väga harva. Tähendab, kui mul kuskilt Facebookist lööb ette mõni huvitav pealkiri, siis ma teen selle lahti ja loen. Aga muidu mitte.

Et Telegram jõuabki sinuni Facebooki kaudu?

Enamasti jah. Või siis kui keegi soovitab, aga seda on nii harva, et. No tütar vahest nagu ütleb, et "ema, loe".

Kas mäletad, millal esimest korda Telegrami peale sattusid?

Kolm-neli... ma ei tea, mitu aastat tagasi. Ei mäleta.

Ja miks sa seda lugema oled jäänud?

Seal on palju sellist, mis huvitab.

No näiteks, mis teemad?

Nad räägivad just mingi kosmoseteemalisi, kosmoloogiast. See oli üks viimaseid, mis ma lugesin. Aga ma ikka väga harva loen. Mingeid terviseteemalisi ja. Üksikud asjad. Aga mitte niimoodi, et ma nüüd kõik teemad loen läbi.

Näiteks milline terviseteema?

Ei mäleta enam. See oli tükk aega tagasi.

Mis on sinu jaoks Telegrami väärtus?

Vaheldus.

Vaheldus millele?

Niiviisi ma ei oskagi öelda. Iseasi on see, kui ma satun mingi huvitava teema peale, siis ma hakkan lugema. Aga niimoodi, et ma spetsiaalselt Telegrami lehitsen, seda ei ole. Ta on pigem ajaviide. Kui mul on kiire, siis võib olla isegi huvitav pealkiri, aga ma lähen edasi.

Kas Telegrami juures võiks midagi olla paremini või midagi, mis on häirinud?

Tegelikult küll. Mind häirib nagu see, et odavat populaarsust püüab võita ja natuke minu jaoks liiga selline esoteeriline. Mängib nagu inimeste hirmude peale. Ja on minu meelest mõttetu.

Nüüd Telegram on läinud tasuliseks, mis sa sellest arvad?

No tasulist ma pole ühtegi lugenud! Ma isegi ei teadnud seda.

Aga mis sa sellest otsusest arvad?

Jama! Jama.

Miks?

Sellepärast, et kui inimene tahab lugeda, tal peab olema see võimalus. Aga see, et nüüd selle eest... no ma saan aru, et on vaja ikkagi raha, et ennast üleval pidada. Selge see. Aga minu meelest noh need reklaamid niikuinii jooksevad kõrval. Et nendega peab ju hakkama saama. Sellepärast, et ei ole lihtsalt ilus inimeste käest küsida raha selle eest, mis... Tähendab, kuna mina võtan seda, loen uudist mingisuguse vajadusega sellele infole, siis mu pealt raha teenida ei ole ilus. See pole eetiline. Kui oleks mingi... ütleme, arstikonsultatsioon konkreetselt, jah tasuline teenus, selge. Ma tean arvestada sellega. No näiteks need nõuandeliinid, mis arstidel on. See on tasuline. Siis ma tean, et okei, selle pealt läheb tasu. Nad tasuta sellist ei tee, see on siis tasuga. Nagu eelteadmine on vajalik. Aga mitte niimoodi, et ma teen lahti pealkirja

järgi ja vaatan, et ahhaa, näed, ei annagi mulle lugeda. See on nagu mingil määral jonn ka, et tühja sellest, siis ma ei loegi seda.

Nii et ise kuu- või aastatellimust ei plaani?

Ei, ei.

Nad on varem ka kutsunud üles end rahaliselt toetama, kas seda olete teinud?

Ma ei ole märganudki.

Aga kas oled saanud Telegramist mingisugust kasulikku infot oma elu jaoks?

Ei. Ma võtangi seda kui meelelahutust. Nagu jutukas.

Aga oled saanud aruteluteemasid sõprade-tuttavatega?

Üldiselt me ei ole kellegagi ega ka pereliikmetega... kui siis tütar on ainult mõne lingi saatnud. Kuna talle meeldib linke saata väikelapse tervise kohta, kui mingi kasvatusasi... noh, oli mingi asi nagu “vanaema nõuanne” ja siis ta küsis, et mis ma sellest artiklist arvan. Vat nii palju juttu on olnud.

Kas soovid ise midagi veel lisada?

Kuna ma teda niivõrd harva loen, siis ei ole nagu eriti tekkinud küsimusi. Ainuke, mis mind häirib, kui ta väga selliseks, väga kollaseks läheb.

Nagu näiteks?

Ei tule praegu ühtegi konkreetset. Tavaliselt on nii, et ma hetkega lülitan välja ja unustan ära. Ma pigem keskendun headele asjadele, siis endal on parem olla.

Kas praegune eriolukord on su meediatarbimist muutnud ka?

Jaa, vaatan rohkem. Mul on praktiliselt kogu aeg, kui ma arvutis olen, mul on arvutis lahti eraldi aknana otseblogi, seal kõik need haigusjuhtumid ja värgid, nendega olen kursis.

Ja uudiseid ka igal õhtul siis?

Kindlasti.

N49, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 26. märts 2020.

Kõigepealt küsin üldiselt sinu meediakasutuse kohta. Mis väljaandeid veel peale Telegrami sa niimoodi pidevalt jälgid?

Kui ma tööl olen, siis ma loen ikka neid ERR uudiseid ja siis Lõuna-Eesti Postimeest loen ka, kuna ma olen pärit sealt ja siis seda ikka loen ka. Aga ega väga... selliseid arvamuskirjutusi põhimõtteliselt loen tihti.

Aga televiisorist midagi, raadiost?

Ei, uudiseid eriti... noh, nüüd alguses natuke, kui see koroonaga algas, siis natuke vaatasin. Aga ei ole viimasel ajal vaadand. Et põhimõtteliselt väga ei vaata. Kui tundub mõni huvitav teema. No televiisorist tõesti vaatan ainult "Roaldi retked", mis tundub väga huvitav ja võib-olla "Maahommik" ja mu on väga vähe saateid. "Pühapäeva hommik Anuga" võib-olla.

Aga mainisid, et nüüd kui koroonaga algas, siis sa vaatasid natuke rohkem, et mis sa siis vaatasid?

Noh, algul kuidagi tunduski, et mis nüüd toimuma hakkab, et oli nagu tõesti selline, et noh kõik juba järjest keelati ära igasuguseid asju ja see kool ja kõik ja. No siis ma ikka paar päeva niimoodi pidevalt jälgisin. Aga no nüüd sain aru, et iga päev on üks ja sama tegelikult, et põhimõttena ei kuluta oma aega sellele enam.

Aga kas sa vaatasid siis teleuudiseid ka või lihtsalt vaatasid portaale rohkem?

Televiisorist ikka ka jaa. Põhimõtteliselt AK uudiseid ikka vaatasin jah.

Aga läheme Telegrami juurde. Kas sa oskad öelda, et kui kaua sa umbes oled selle lugeja olnud ja kas sa mäletad ka, et kuidas sa sattusid esimest korda sinna?

Jaa, ma sattusin vist kui poes olid need paberajakirjad. Ja siis ma ostsin ja vaatasin, et nii huvitav ja siis ma neid kogu aeg ostsin. Aga jah, siis nad enam paberil ei andnud ja siis ma aeg-ajalt ikkagi seal nagu vaatan, mida põnevat seal on.

Kui sageli umbes?

No paar korda nädalas ikka.

Ja kas siis otse telegram.ee lehelt või Facebooki kaudu või?

Ei, telegram.ee lehelt.

Aga kas sa jälgid neid kuskilt muud kaudu ka peale selle...

No Facebookis ka, jaa. Seal nad ikka jagavad ka ja selles mõttes jah, tihti nagu seal jagab keegi midagi ja siis vaatad, et oh, päris põnev teema, et ma lähen ikkagi Telegrami lehele lugema seda.

Nad teevad podcaste ka, kas neid jälgid ka eraldi kuskilt Youtubest või sellisest kohast?

Nüüd hakkasin jälgima. Nüüd hakkasin, kui see koroonavärk tuli. Muidu varem tegelikult ainult lugesin. Aga nüüd mind täiesti hakkas huvitama, seal on igast põnevaid asju jah.

No näiteks, räägi lähemalt, mis on põnev seal.

No kõik need viimased, mis need... ma olen praegu ainult need tõesti kolm või neli saadet, mis koroonateemalised neil on seal. Et seal, kus see Janika Veski rääkis seal sellest MMS-ist. Noh, selles mõttes seda ma ise ammu kasutan. Et ma olen seda varem ka uurind. Et see on nagu selline, noh rääkis ilusti seal, selles mõttes ma isegi jagasin mõnele sõbrale isiklikult, kes siis lõpuks said ka aru, et issand tõesti, et nagu kui on teaduslikult tõestatud ja miks mitte siis kasutada seda, et noh, kahju ta ju ei tee. Jah, et nagu just see, et natukene nagu teistsugust meediat, mis ei korruta seda ühte ja sama.

Seda sa jagasid sõpradega. Aga kas on veel nagu aruteluteemasid või selliseid artikleid, mis sa Telegramist ka sõprade-tuttavatega jagad ja arutad?

No see MMS on see, mida ma tegelikult, mul on mitu nagu, sellised nagu massöörid ja sellised erinevad inimesed, kes nagu ka tegelevad ja loevad. Ja siis selles mõttes on nagu huvitav. See MMS on see, millest oleme kõige rohkem rääkinud. Sest noh, kellel mingi probleem on ja tõesti pole arstidest abi saand ja siis on kuidas ta on jõudnud jälle sinna ja. Kuidagi on juhtunud jaa, et päris mitme inimesega. Noh, see on nagu põhiline. Väga palju muid selliseid noh teistega ei aruta. Et igaühel on ju omad asjad, mis neid huvitavad.

Kui lähemalt rääkida Telegrami sisust üldse, et sa tõid välja selle MMSi teema, aga kas on veel mingeid teemasid või mis teemavaldkonnad sind tõmbavad, et miks sa käid neid lugemas?

No ikka nagu maailmast mingi selliseid teadlaste igasuguseid. Nüüd ma lugesin seda keemiateemalist onju. Noh, lihtsalt, ma ei ütle, et ma nüüd 100% usun, et see on kõik täpselt õige, aga väga huvitavad vaatenurgad ja selles mõttes. Kui et kas just teadusega seotud, mis maailmas, no milliseid teadlasi on võib-olla tagakiustatud ja keelatud ja mingid sellised. Ja muidugi jah, olen terviseteemasid ka. Kuna ma olen ise nagu haige olnud ja siis nagu jah. Et ega vist enne nagu ei jõua nendeni kui ise oled väga haige. Ja tõesti, ma olin ka hästi arstiisku. Issand, last viisin iga asjaga ja antibiootikumide käskisin välja kirjutada. Ja siis kui ma ise väga haigeks jäin, siis ma hakkasin neid lugema ja siis sa saad aru, et oleks võib-olla paljud asjad saanud teisiti, ka lapsel ravida kui antibiootikumide ja väga-väga selliste jõhkrate meetmetega.

Aga oskad sa tuua mingeid konkreetseid näiteid ka, et mis sorti artiklid on need olnud?

No niimoodi peast mul ei tule jah. Kui ma vaataks seda lehte ja siis võib-olla mingid.

No mõni näide.

No Riina Raudsik kindlasti, keda ma loen. No see on ka selline terviseteemaline jälle.

Aga kui sa tõid välja, et teaduseteemad huvitavad, et äkki seal tuleb mõni pähe.

Jaa... issand, kas ma nüüd sealt või kuskilt raamatust, et ma loen selleteemalisi igast raamatuid ka. Ota, mis ma sealt olen just saand. Tõesti, ma mõtlen, et mis see võib olla. Jah, et on palju selliseid, et lihtsalt nagu loed pealkirju ja vaatad, et oi, et see võib nagu huvitav olla. Nojah, et sellised maailmavalitsemise teemad. Ja võib-olla rahateema. No mingisugused sellised NASA teemad kindlasti, mingi aeg lugesin väga palju neid NASA teemalisi artikleid seal.

Okei, räägi lähemalt. Mis need NASA artiklid on?

Issand, tõesti noh. Kuidas seal päris palju asju võidakse lavastada. No ma ei ütle, et ma tõesti 100% usun, et see nii on, aga mulle väga meeldib lugeda erinevaid variante. Et võib ka olla nii, kui loed, et tõesti, äkki on, et selliseid asju nad lavastavad. Jaja vandenõuteooriaid mulle meeldib ka, et sellist... no täpselt nagu selle koroonaga praegu. Et see VÕIB olla kellegi lahti lastud keemiarelv onju. No nagu põnev on lugeda selliseid asju.

Mis on sinu jaoks Telegrami väärtus, et ta olemas on meil Eestis?

Ei no võib-olla just see, et mingi teine vaatenurk peavoolumeediale. Et tõesti kui hakkad neid kõrvutama, siis saadki aru, et see peavoolumeedia nagu... nii palju erinevaid väljaandeid, aga enamus räägib nagu ühte ja sama ju. Et ja siis sa võtad selle ja vaatad, et aa, võib-olla on ka mingi teine vaatenurk, et päris huvitav. Ja sa teed nagu ise oma järeldused siis, et võib-olla võtad mingi kesktee sellele. Et tõesti ei allu võib-olla nagu. Ma usun, et meedia natuke manipuleerib ka paljude asjadega. Ja lihtsalt, et vaatad teist vaatenurka ja siis sa hakkad nagu ise ümber mõtlema, et tõesti, võib-olla ei ole asjad päris nii nagu seal räägitakse.

Aga kui sa räägiks võib-olla natukene lähemalt, et kas sa peavoolumeedia all mõtled siis täpsemalt mis väljaandeid meil?

Kõik... ei noh, kõigil on üks. Isegi tõesti ei ole väga mingit sellist, mis liiga kalduks. Hästi sama praegu tundub küll. Ma väga ei... jah, ma tõesti ainult ERRist nagu vaatan kõiki neid pealkirju seal, et. Ja no vahest ikka vaatad telekauudiseid ka ja.

Tahaksid sa veel lisada, et mis on Telegrami tähtsus või olulisus sinu jaoks?

No võib-olla ongi see, et tõesti no natukene oma mõtlemist, kuidas öelda, korrastada või... no selles mõttes jah, mingid asjad lihtsalt panevad sind mõtlema. See on huvitav. Et sa loed nagu ühte, loed peavoolust, siit loed teist ja siis hakkad nagu ise asjade üle mõtlema, et kuidas need asjad tegelikult võivad siis olla. Et võivad ju nii, võivad naa onju, et jah.

Sa enne põhimõtteliselt mainisid ka, et oled saanud sealt kasulikku infot. Aga kui sa veel tooksid mõne näite, et kas on olnud midagi sellist kasulikku kirjas seal, mida sa oledki saanud oma elus rakendada, võtta kasutusele? Mingeid nõuandeid.

No see MMS nagu selline on, mida ma algul, tõesti nagu nii suur meedia see, et nagu ei julge. Aga nagu loed ja mõtled, et issand, ma võib-olla saaks sellega onju. Ja noh, see nagu on, et

ma olen mitu korda erinevaid artikleid jälle uuesti lugenud ja ülelugenud ja vaadanud erinevaid videoid ja ega ei ole nagu uisapäisa. Siis mul laps isegi, tütar on 18, oli noorem varem, ütles ka, et “oi, emme, kuule”. Siis ta hakkas ise ka kuulama neid ingliskeelseid artikleid ja oli et “ei nojaa, vist võime ikkagi”. Et põhimõtteliselt, no nüüd on paar aastat meil olnud tõesti, et kui tunned, et natuke haigeks jääd, mis see ei ole, võtad kolm tilka MMSi ja juba tunned paremini. Kui ei tunne, võtad veel korra. See ei ole nagu üldse... ja noh, nüüd ma olen eriti veel uuesti neid üle vaadanud, selles mõttes, et noh mul on ikkagi terviseprobleeme, et põhimõtteliselt jah, et on mingid ravimid peal. Siis mõtlesin, et võib-olla saaks isegi nendest ravimitest loobuda nüüd MMSi abiga.

Aga midagi veel, midagi muud sellist peale MMSi?

Kas ma kohe kasutanud elus olen... seda ei tule nagu, et mida ma oleks nagu võtnud endale üle sealt.

Aga kas Telegrami juures on midagi sellist ka, mis sinu meelest võiks olla paremini?

Ei, niimoodi ma ei oska öelda. Lihtsalt selles mõttes hea meel, et keegi nagu jah julgeb seda teha üldse. Nagu jah, peavoolule võib-olla midagi sellist, mis neile ei meeldi. Ega igauks ei julgeks. Ma ei julgeks võib-olla ka kõva häälega kuskil sõna võtta. Et mõtled, et selleks peaks ma võib-olla mingi teadlane olema või keegi, et ma julgeks üldse sõna võtta, et asju nii teistmoodi natuke.

Eelmise aasta lõpus nad otsustasid sisu tasuliseks teha. Mis sa sellest otsusest arvad?

Jaa, selles mõttes isegi on normaalne, et kui neil paber seda ajakirja ei ole, et kust nad siis nagu... Jaa, ma isegi otsustasin, nüüd, isegi mingi mõned päevad tagasi ma ostsin selle aasta. Sest 33 eurot aastas nagu... mind nagu huvitab tõesti see, et ma nägin jaa, et ma ei saa nagu paljusid artikleid lugeda, aga tahaks ja siis ma mõtlesin, et no see ei ole nagu väga suur summa, et võib ju toetada neid, et sealt vahest ikka lugeda midagi saaks.

Nad on varem ka kutsunud üles end toetama. Oled sa siis ka mõnikord teinud seda?

Olen. Üks kord kunagi olen küll jaa. Aga tõesti, see oli aastaid tagasi.

Miks?

Jaa, see oli see võib-olla, et ma mõtlesin, et neil paberajakirja pole ja vaatasin, et ikkagi nagu päris huvitavaid artikleid kirjutavad, et no võiks toetada. Et kuidagi teisiti ei saa. Muidu ostad ju ajakirja, saad nagu võib-olla sellega toetada.

Me vist alguses sinna ei läinudki, et kui kaua sa oled üldse jälginud Telegrami? Et sa ütlesid, et sa avastasid selle paberajakirja eks, aga kas sa umbes oskad öelda, et millal see võis olla, et mitu aastat tagasi?

No issand, no viis kindlasti. Midagi sellist. Ma ei tea, kas nad varem üldse tõesti tegutsesid, et seda üldse ei tea.

Kas sa kommentaariumi neil ka loed?

Väga harva.

Miks?

See tihti on nagu, noh sellise... ma seal ei loe, ma loen nagu peavoolumeedia kommentaare isegi rohkem. Ja siis vaata näed, et väga targad inimesed sinna tavaliselt ei kirjuta midagi. No siis mõtled, et iga loll võib oma arvamust avaldada nagu. Et selles mõttes väga ei loe.

Aga kas sa ise oled seal kunagi kommenteerinud?

Ei.

Või kirjutanud otse tegijatele?

Ei.

Aga miks?

Ei, mul ei ole nii olulist midagi öelda, et hakkaks kommenteerima. Ei ole nagu jaa, mul on huvitav lugeda, aga ei kommenteeri.

Kas on veel midagi Telegrami kohta, mida sa tahaksid lisada?

Noh ei tea... vat kui samal hetkel loed, et siis võib tunduda, et oo, see oleks võib-olla midagi. Aga praegu ei tule nii. Sest viimasel ajal ma olengi tõesti nagu lihtsalt neid koroonateemalisi

asju kuuland. Ja kuna ma olen ka kodus, siis ma loen lihtsalt raamatuid erinevaid. Et ei ole väga palju muud sealt lugend.

M45, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 27. märts 2020.

Milliseid meediaväljaandeid sa peale Telegrami veel pidevalt jälgid?

Eks ma hoian nendel äppidel, mis telefoni on laetud, pilgu peal. Seal on üks üle-eestiline ja siis on Delfi.

Mis see üle-eestiline on?

Kohe ütlen. (otsib) Squid, mis korjab nagu kõikidest portaalidest olulisema info kokku.

Ma ei ole sellest kuulnudki. Kuidas see toimib?

Kõik mis Eesti portaalid uudiseid vahendavad, siis mingisuguse, ma ei oska sulle öelda, mille alusel siis otsitakse kõik info sinna sisse. Spordiuudised... ühesõnaga kõik uudised, mis Eestist tuleb. Ja mitte ainult Eesti omad. Vaid igalt poolt mujalt ka.

Kas ta valib ise või sa saad ise valida sinna?

Mina panen linnukesed ära, mis mind huvitab ja siis tuleb, nii-öelda linnukeste alusel, koguneb infot.

Et nagu teemavaldkondade järgi?

Jah.

Kas sa põhiselt vaatadki uudiseid telefonist?

Kui hästi läheb, siis mõnikord isegi trehvan mõne telekast. Vaatan mõne... kümneseid uudiseid või midagi taolist. Vahel harva.

Aga neid siis ETVst?

Ei, MTV. Või Yle uudised

Sa ei ole Eestis?

Sa said täitsa õieti aru.

Kui kaua sa oled Telegrami lugeja olnud ja kuidas seda lugema sattusid?

Ma arvan, et võib-olla aasta olen. Pluss-miinus mingi paar kuud siia sinna. Aga oot-ot. Ilmselt Facebooki kaudu. Keegi on jaganud mingit artiklit või. Või niipidi

Kui sageli sa Telegrami vaatad?

Korra nädalas ehk.

Ja mis kanalis?

Jah, Facebooki kaudu. Kas Telegramil on leht ka vist? Paberkandjal?

Seda nad minu meelest ei ole välja andnud kolm aastat juba.

Ju siis ma olen kuskil... kuskil on... kus on paberkandjal silma jäänud. Või on mingi muu leht, ei oska täpselt öelda.

Aga miks sa Telegrami jälgid?

Ütleme, et... neutraalsed uudised. Või ütleme niipidi. Või müravaba.

Laienda, palun.

Ütleme, et uudiste tagant ei paista... väga konkreetseid parteisid, suunanäitajaid või... propagandat ei paista nii palju.

Aga milliseid teemasid sa jälgid Telegramis?

Ütleme... päevapoliitika. Majandus. Natukene... ja ma ei oskagi öelda sulle täpselt, mis seal veel võiks olla. Arvamusartiklid sellised

Miks just need?

Kuna ütleme niimoodi, et inimesed saavad öelda või kirjutada täpselt seda, mida nad mõtlevad.

Äkki sa päevapoliitikast ja majandusest tood mõne näite.

Päevapoliitikas on kõige lihtsam nii-öelda... Eesti päevapoliitika. Et see nii-öelda võimuvõitlus, mis käib Toompea ja all-linnaga.

Ma jällegi tahan, et sa laiendaksid. Mis sulle meeldib just selles Telegrami kajastuses?

Kui sa tead või oled lugenud nii-öelda, ütleme näiteks Eesti Päevalehest, siis kallutatust ja kontekstist välja rebimist on väga palju. Aga et nagu Telegramis nagu suudetakse rahulikuks jääda. Mis sest... isegi nii-öelda opositsioonis olevate poliitikute kohta suhteliseks neutraalseks suudavad kirjutajad jääda. Sobib see?

Mulle meeldiks veel rohkem näiteid.

Aga ma pigem läheks edasi.

No läheme, aga majandusteamadest midagi?

Majandusteamadest ütleme seda, et natukene kirjutatakse rohkem lahti. Neid otsuseid, mis vastu võetakse. Mis on, ütleme, nii-öelda majanduspoliitilised otsused. Kes, miks, kuidas teinud ja kellele ja kui palju. Et see muidugi ei tähenda, et kogu aeg kirjutatakse. Aga mõnikord on sattunud. Et on väga huvitavast aspektist nagu lahti kirjutatud.

Too siin ka mõni näide.

Ütleme näiteks see CO kvootidega seoses. Et on ilusti lahti kirjutatud, kes saavad, kui palju, mille eest antakse. Kui palju tuleb, kellele. Nii?

Kas sa oled Telegramist mingit sorti eluks kasulikku infot ka saanud?

Ma arvan küll. Aga kas just eluliselt oluline või tähtis on, seda ei oska öelda. Aga mõne sõbra või tuttavaga juttu ajades on nagu hea nii-öelda osutada nagu allikale. Et on ka teistsuguseid nägemusi.

Et Telegrami artiklid on miski, mida sõprade-tuttavatega jagad?

Ma arvan küll.

Too mõni näide.

Viimane oli metsandusteema.

Et siis see raiumisteema täpsemalt?

Jah.

Ja sellest, kas sa ei tahaks natuke laiendada? Mis sa Telegramist said selle kohta?

Nüüd ei ole viimasel ajal jaganud. Ei oska sulle täpselt öelda. Aga ütleme nii, et viimane mis oli, oli... kas oli... kaitsealusel langil mingisugune tegutsemine, mille ma kiiresti diagonaalis läbi lugesin ja saatsin ühele sõbrale edasi. Kes kuskil seal Rapla kandis ise ka pesitseb. Tahtsin natuke uurida, et kas tema on kursis sellega. Mis tema kodukandis nagu sünnib.

Ja sellest mujal ei kirjutatud?

Aga ma mujalt ei uurinud nagu.

Kas sa Telegrami kommentaariumi ka jälgid ja ise kommenteerid?

Ei jälgi. Ei kommenteeri. Kui, siis ainult jagan.

Mis on Telegrami väärtus Eesti meediamaastikul?

Ma arvan, et sõltumatus. Et ei ole, ütleme, kas mingi persooni või või või mõne... maailmavaate käsutuses. Vaid et suudavad väga adekvaatselt ja erapooletult pakkuda informatsiooni ja nägemust.

Kas veel midagi?

Vat ei ole selle peale mõelnudki. Et olen tarbija... ja... täiesti rahul ja... ei ole mõelnud selle peale, et miks ja kelle jaoks. Hea on, kui on olemas.

Kas midagi võiks seal paremini olla?

Alati võib olla. Alati võib paremini teha. Mõnikord on mingit... sügisel... misiganes jäi nagu, mingisugune artikkel oli kirjutatud kellegi poolt... ta pealkiri oli nagu väga huvitavalt nagu üles ehitatud, aga artikkel nagu oli nagu tühi. Et keegi oli palju õhku pannud sisse, aga sees ei olnud midagi. Siis jäi nagu ühe korra häirima see. See on mul ühe korra vist olnud ainult niimoodi. Et tundus, et väga kiirustades ja... nii-öelda üle nurkade lastud oli see artikkel. Et siis nagu jäi häirima. Aga nüüd ei ole... ei ole rohkem leidnud selliseid. Et järelikult on ka

kellelegi muule seal silma jäänud või kõrva. Et siis ei ole rohkem lastud selliseid ajakirjanikke.

Mida arvad Telegrami tegijate otsusest teha sisu tasuliseks?

No... mis seal ikka. Kui on... kui tahetakse paremat sisu teha. Kui seda saab raha eest paremini teha, siis tuleb see otsus vastu võtta ja see ellu viia.

Kas sa ise oled tellija?

Ei ole.

Miks?

Ei ole millegipärast leidnud, et ma peaksin tellima. Aga ma võin kaaluda seda asja. Sest ma tarbin teda nii vähe. Et ma ei ole leidnud, et mul võiks ta nagu olemas olla. Sest praktiliselt ta kasutab ju sama meetodit, mis teisedki väljaanded. Et ostad artikleid. Üksikult ja kuu kaupa. Et kui midagi huvitab, siis ma võin osta, see ei ole probleem.

Nad on varem ka kutsunud üles end toetama. Oled sa seda teinud?

Olen alati teinud.

Miks?

Ma arvan, et mingil määral igaüks saab panuse anda kvaliteetsesse ja erapooletusse ajakirjandusse. Et kui see on võimalik ja miks mitte.

Sa ütlesid, et põhiliselt jälgid neid Facebookis, aga kas sa nende podcaste ka kuulad?

Peab ütlema, et ei ole kursis.

Neid nad riputavad ka Facebooki üles, kus nad arutavad. Aga ei ole siiani kuulanud?

Ei ole.

Kas on veel midagi, mida tahaksid lisada?

Ei ole.

Aga kas või kuidas koroonaga su meediatarbimist muutnud on?

Ma arvan, et mitte. Kuigi võib-olla mingil määral on lisandunud, et .... Põhilised või suuremad väljaanded, kes statistikat teevad, et ma viskan mõnikord pilgu ka sinna. Et Postimehe lehe peal. Aga ausalt öelda ei ole.

N36, kutsekeskharidus. Intervjuu aeg 26. märts 2020.

Kui palju ja millist meediat sa peale Telegrami veel pidevalt tarbid?

Õhtulehte jälgin, telekat väga ei vaata. Aga ütleme, et Õhtulehte ja Postimeest ka nagu loen. Nüüd viimasel aja muidugi väga vähe, aga muidu jah igapäevaselt.

Miks vähe viimasel ajal?

Sest et villand on juba sellest, nendest uudistest on juba söögi alla ja söögi peale, et noh paha hakkab juba nendest. Ma ei jõua neid enam, ma ei tahagi jälgida seda enam. See tekitab nii halba enesetunnet, et ma ei taha neid enam lugeda.

Koroonakajastus siis?

Jaa, ikka. Ikka see, mis praegu aktuaalne on.

Nii et ühesõnaga see eriolukord on sinul vähemalt meediatarbimist mõjutanud.

Jaa, minul on küll jah.

Aga läheme siis Telegrami juurde. Kui sageli sa seda loed?

Igapäevaselt.

Kas sa mäletad, et millal ja kuidas sa esimest korda Telegramini jõudsid?

Sõbranna kaudu. Sõbranna käis mul üks kuus aastat, seitse tagasi külas ja ta näitas mulle, ma ei teadnud sellest mitte midagi ja üks õhtu ütles, et kas te teate, mis asi on Ulmefilmid. Ma ütlesin, et misasja. Ja ta hakkas mulle näitama neid internetis ja me poole ööni vist vaatasime ja ma lihtsalt imestasin, et noh, mul nagu siuke avamishetk või noh, silmad nagu avanesid too hetk, et päriselt on nagu selline maailm. Ma tõesti ei teadnud mitte midagi sellest. Ja peale

toda ma siis hakkasin nagu jälgima seda Telegrami ja kõike ja siis noh, iga päevaga nagu avastasin jälle enda jaoks midagi uut. Ja olen väga tänulik sellele, et see Telegram ikkagi olemas on. Et ta on ikka jah, silmad ikka avanud.

Mis kohtadest sa Telegrami jälgid?

Facebookist.

Et pigem sa vaatad Facebookist, mitte ei lähe otse nende kodukale?

Olen kodukal kah, käin ikka jah. Aga põhi see jälgimine on Facebooki kaudu, aga käin ikka kodukalt kah, võib-olla mitte nii tihti, aga.

Neil podcastid on üleval teistes kohtades ka, näiteks Youtubes. Kas sa sealt ka eraldi vaatamas käid?

Vat sealt ei ole käind. Niimoodi ei ole käind jah Youtubes.

Aga läheme siis sisu kallale. Millised need teemad Telegramis on, mis sind tõmbavad ja millepärast sa seda lugemas käid?

Ikka need kõige aktuaalsemad teemad on ikkagi, et mis mind noh huvitavad. Ja mille pärast ma rohkem lugemas käin, sest ma arvan, et see info on nagu oluliselt usaldusväärsem kui kõik kogu muu info meedias. Sest ma usaldan seda kanalit kõige rohkem, sellepärast ma neid uudiseid loengi sealt.

Ma kohe küsin siit edasi, et miks sa usaldad kõige rohkem Telegrami?

Sest ma arvan, et ta on sõltumatu. Ta on sõltumatu noh, et ta ei... selles mõttes, et seda, mida nad seal teevad, et see on nagu päris ja aus noh. See mõttemaailm ühtib nagu minu omaga oluliselt rohkem ikkagi.

Ja siis sa ütlesid, et jälgid neid teemasid, mis on aktuaalsed. Palun too siin ka mõni näide.

Koroona. Näiteks. Noh, igakord kui on mingi jälle, tuleb mingi teema esile, meediatootena, noh kas või see Austraalia need maastikupõlengud. Siis ma ikkagi noh esmajärjekorras uurin ikkagi Telegramist, et mis ta siis tegelikult olla võib. Ja siis ma oma peaga ikka mõtlen, et

kuidas see, et kus see loogika nagu on ja paratamatult ma ikkagi, minu mõte liigub jälle nagu Telegramiga ühte pidi. Et kui mingi uudis tuleb jälle esile, jöhkralt mingi negatiivne uudis, siis ma jälle loen nagu Telegramist, et mis artikleid seal nagu kirjutatakse selle kohta. Et selles mõttes aktuaalsed teemad.

Aga kui sa natukene räägiksid lahti selle, et a la see sama Austraalia maastikupõleng, et miks sa seda jälgid siis Telegramist just?

Ma ei tea, kas ma nüüd niimoodi jälgin, aga lihtsalt et kui tuleb uudis, et Austraalias on nii metsikud maastikupõlengud, et inimesed aidake ja noh meeletu kahju ja kõik ja nii. Ja noh, siis ma hakkam mõtlema, et ma ei usu, et see nii on. Et midagi on jälle mäda. Ja siis ma loen nagu Telegrami ja neid laive ka, mis siin on olnud ja nad on rääkind, et see on ikkagi ülespushitud värk onju. Ja ma usun seda, et see nii on noh. Sest noh, ma tahan seda öelda, et ma ei mõtle ainukesena nii, et ka Telegram toetab sellessuhtes. Et ma ise mõtlen ka samamoodi. Et noh, et kinnitust saada oma mõttele ma siis nagu uurin Telegrami artikleid ka nagu. Selles mõttes.

Oskad sa tuua veel mingeid teemavaldkondi välja, et sa tõid need aktuaalsed teemad, aga seal on päris palju igasuguseid rubriike ja teemasid, et kas on veel midagi, mis sulle sealt nagu rohkem korda lähevad?

Terviseteemad on minu jaoks hästi esikohal. Et kõik, mis puudutab enda tervendamist ja enda tervise hoidmist, neid artikleid ma kindlasti loen. Et MMSi teemad ja et kuidas oma tervist hoida niimoodi, et. Nii vaimset kui füüsilist tervist. Et see on ka hästi aidanud ikka, mida ma loen ja saan hästi palju head nõu sealt.

Oskad sa veel mõne näite tuua võib-olla MMSile lisaks terviseteemadest?

Ma ei teagi. Ma jälgin nagu neid reklaame ka, mis seal on. Et ma ostan kaupa ka, mis, näiteks D-vitamiini ja igast asju ostan ka nagu sellistest allikatest, mida ma usaldan nagu. Telegram ka kunagi reklaamis selliseid kaupaid ka, et selles mõttes noid ma jälgin ka, et ma igalt poolt ei osta näiteks. D-vitamiini näiteks apteekidest ei osta. Et see on ka minu jaoks oluline jah.

Aga siit edasi ma küsingi, et kas sa oled saanud Telegramist kasulikku infot, mida sa päriselt siis oled oma elus kasutama hakanud ka?

Olen ikka saanud. Hästi positiivseid asju. Või noh, ta on nagu hästi hea asi üldse, on see Telegram. Ma olengi sealt aint positiivset saanud! Ma ei saakski öelda, et ma midagi nagu, et ma ei ole nõus millegagi või ma ei tea. Minu arust on kõik täpselt nii nagu minu mõtteviis. Ja noh, isegi kui ma, olen ikka proovinud igasuguseid asju seal nagu.

Näiteks?

Näiteks MMSki, olen proovind ja. Ja siis need konverentsid, mis nad on teinud. Noh, suvel on tehtud igast konverentse, mida ma olen ka jälgind. Vaktsiinide kohta. Need on hästi huvitavad. Ja tänu sellele... ma jnagu vaatasin selle vaktsiinikonverentsi ka lõpuni ära. Mehega koos vaatasime ja meil on ka kaheaastane tütar. Kuni aastani tegin need vaktsiinid ära ja kui ma selle ära vaatasin, siis me ütlesime mehega ühest suust, et “enam ma ei tee mitte ühtegi vaktsiini oma kummalegi lapsele”. Sest seal oli kõik välja toodud ja inimeste poolt, kes noh teavad, mida nad räägivad. Ja ma usaldan neid inimesi. Ja selles mõttes on küll mu elu muutnud jah. Ma olen hoopis teistmoodi mõtlema hakanud üldse tänu sellele.

See on väga huvitav. Räägi veel, et kuidas sa oled teistmoodi mõtlema hakanud?

Heh, mul ei tule kohe vaata nii pähe. Aga just see vaktsiiniteema on kindlasti üks, mis pani nagu mõtlema ikka, et mis maailmas toimub ja miks me niimoodi mürgitame üksteist. Et need konverentsid jah, neid ma olen jälgind. Noh, see 9/11, see oligi see kui sõbranna mulle näitaski seda Ulmefilmi ja ma nagu vaatasin niimoodi suu lahti, et päriselt on nagu niimoodi. Ja see kõik, see Ulmefilm, mis seal rääkis, siis kui sa hakkadki nagu mõtlema ise, tegelikult ju see ongi loogiline ju. Tegelt see on ju loogiline. Et see kõik klappib nagu niimoodi. Ja siis hakkadki kahtlema igas asjas, mis Õhtuleht kirjutab või Postimees või. Et seda kontrollida, siis jälgin ikkagi Telegrami jälle. Ja noh, ikka oma peaga ka mõtled muidugi, et see ei ole normaalne, mis toimub. Ja veel mis tänapäeval toimub noh. Bullshit on see täiesti, ma ei tea. Sorry, vabandust väljenduse eest.

Aga kui sa toodki sellest bullshitist näite, et mis nagu on see, mida sa kirjeldad kui bullshit?

Tänast päeva?

Noh, näiteks.

No väga kurvaks tegi näiteks see, kuidas pandi kinni kõik laste mänguväljakud. Noh, ma ei tea. Ma ei saa aru nagu. Ma käisin lapsega väljas täna ja mänguväljaku kõrval oli pink. Siis isa ja poeg istusid pingi peal. Ja lint oli nagu ette tõmmatud! Ja siis teisel pool linti istusid pingi peal, sest noh, mänguväljakule ei tohtinud minna. Aga seal pingi peal võis nagu istuda. No täiesti ajuvaba, mis toimub nagu. Ja see, kuidas inimesi nagu hirmutatakse. Lihtsalt nagu järjest hullemini. Ma ei tea, mida nad veel teha saavad. Et noh... kodust välja vist veel võib minna, aga ma ei kujuta ette kui... ja ma mõtlen seda, et kui ma nagu... et mina käin iga päev ikkagi lapsega väljas. Et kui ma ikkagi lähen sinna mänguväljakule, et mis siis kui see politseionu tuleb, et mis ta siis mulle nagu teha saab, huvitav. Kas tal realselt ongi võimalik teha mulle trahvi selle eest, et ma läksin üle lindi vä? Ma ei kujuta ette nagu. Miks ma pean kartma sellist asja, miks ma pean kartma seda, ma ei saa aru. See on nii nõme nagu. Niikuinii ühtegi inimest väljas ei liigu ja me oleme kahekesi väljas ja ma pean kartma, et politsei võib tulla ja ma ei tea, mida teha mulle. Koju saata. Täitsa ajuvaba. Et see on nii jube. Nii jube, kuidas inimesed noh on nii ära nüristanud oma meele. Eeh, ma ei tea. Nii kahju on vaadata seda. Nagu üldse ei mõelda oma peaga, ma ei tea. Vot.

Aga kui Telegrami juurde tagasi tulla, siis mis sinu jaoks on see väärtus, et selline väljaanne Eestis olemas on?

Minu jaoks on väga suur väärtus, sest see on ainuke kanal, mida saab nagu selles mõttes usaldada. Et ta on nagu sõltumatu kanal noh. Nad teevad õiget asja noh. See ongi üks väga suur väärtus. Ja kahju on lihtsalt sellest, et sellist võiks muidugi veel rohkem olla, aga eks see raha ja kõik mängib oma rolli. Aga oluliselt rohkem võiks olla. Ja neid inimesi võiks rohkem olla, kes sellega tegeleks. Ma ise aitaks ka kuidagi kaasa, kui ma saaks lihtsalt. Aga see on nii keeruline noh. Ma kujutan ette, kui raske siukest asja pidada on. Panna inimesi nagu uskuma, et tegelt ei ole ju nii noh.

Kas sa tahad veel lisada midagi Telegrami olulisuse või tähtsuse kohta?

Tal on väga suur tähtsus. Et inimesel püsiks selge mõistus, siis see ongi nagu tähtis, et ta hakkaks nagu, et ühiskond hakkaks nagu natukenegi ise mõtlema ja natuke teist..., noh paremini mõtlema. Mitte nii kuuletuma seda Eesti vabariiki nigu alluv. Et sa nagu iseseisvalt

peaks mõtlema, see ongi selle Telegrami nagu oluline osa, et noh panna inimesed mõtlema noh. Vot.

Kas sinu jaoks on midagi ka, mis saaks veel paremini olla Telegramis?

Ei oskagi öelda. Ma ei usu, praegu küll ei oska öelda. Täitsa rahul olen.

Kas sa nende kommentaariumi ka jälgid või ise kirjutad?

Olen küll kirjutand ja jälgind küll, jah. Vahepeal.

Miks?

Sest ma arvan, et igal inimesel on nagu õigus oma arvamusele. Ja kui sa saad seda toetavalt veel edasi öelda, et teisi julgustada, siis miks mitte nagu öelda oma hea sõna.

Oskad sa tuua näite mingist teemast, mida oled kommenteerinud?

Selle koroonaga suhtes ma vist mingi kommentaari ikkagi ütlesin, et ma ikkagi kiitsin, et mul on hea meel, et on ikkagi selge mõistusega inimesi ka, et kõik ei ole veel ikkagi ära nüristunud meelega.

Kas Telegrami artikleid sõprade-tuttavatega ka arutad? Et sõbrannalt sa üldse said alguses teada sellest, aga et praegu ka, kas need on mingid teemad, need artiklid, mida sa nagu jagad ja arutad nende üle ka?

Ma olen küll. Kuigi neid inimesi on vähe, kellega seda arutada. Aga on paar sõpra, kellega ma olen küll saand jah teatud teemadel rääkida. Ja me oleme arutand küll jah.

Okei, aga miks neid inimesi vähe on või kuidas?

Sest väga paljud ei mõtle nii nagu mina paraku. Et sellepärast neid ongi vähe. Et nii raske on nagu. Sa ei saa inimest nagu päevapealt ümber mõtlema panna. Kui ta on elu aeg hoopis teistmoodi mõelnud, et siis see on keeruline. Et noh, omaealistega veel saan ja niimoodi noh arutada. Aga vanematega läheb juba natuke keerulisemaks. Vat.

Telegrami tegijad otsustasid eelmise aasta lõpus sisu tasuliseks teha. Mis sa sellest otsusest arvad?

No seda nad rääkisid seal laivis ka. Ma ise ka mõtlesin, et mis põhjusel, aga nad seletasid selle laivis ära ja ma sain jumalast hästi aru, miks nad seda teevad. Ja ma täiesti usun, et see on õigustatud, et seda puhastada. Seda välja, mis neil seal siis on tekkind. Või noh, puhastamise eesmärgil ja see on väga õilis eesmärk. Sest muidu, ma arvan, väga raske on edasi minna kui mõni inimene, kes loobib ainult halba ja üldse ei süvene asjadesse, siis noh, miks sa siis kommenteerid. Mine siis kommenteeri Õhtulehe saidil midagi. Et ära siis tulegi sinna saidile üldse. Selles mõttes on õigustatud see. Ja ma saan tast aru. Ja ma olen täiesti nõus sellega jah.

Kas sa ise oled ka tellija?

Ma nüüd tahaksin hakata jah, aga praegu on siuke raske aeg, et ma vaatan, kuidas ma toime tulen, aga ma kindlasti tahaksin hakata. Teeks aastatellimuse ära jah.

Aga kas sa varem oled neid rahaliselt toetanud?

Olen küll. Paar korda olen küll jah ülekande teinud.

Miks?

Sest selliseid organisatsioone tuleb kindlasti toetada! Sest nad noh omal käel on väga raske hakkama saada kui mingit tuge ei tule ju. Ei riigi poolt, ei kuskilt. Kui sa ikkagi õigust räägid, siis sa mingit tuge väga ei saa. Ja sellepärast tulebki selliseid organisatsioone kindlasti toetada, nii palju kui võimalik, et see püsima jääks, et see ära ei kaoks. Sellepärast.

N47, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 25. märts 2020.

Milliseid väljaandeid sa peale Telegrami veel regulaarselt jälgid?

Ütleme, et regulaarselt ma väga ei loe nagu midagi. Nii palju, et selles mõttes, et teinekord vaatad kas mingit Aktuaalset Kaamerat või... aga nagu konkreetset mingit meediaväljaande lugejat, et ei ole. Meil küll käib siin nagu Postimees. Ja käib see kohalik maakonnaleht. Et nagu sirvid. Aga... ma lihtsalt olen siuke... ma ei taha nendest... et ega sealt tarka midagi lugeda ei ole. Või mis nad seal kirjutavad, et ega ma seda niikuinii ei usu.

Aga kui sageli sa vaatad neid?

Mingi korra nädalas sirvin neid.

Aga kui sageli Telegrami vaatad?

Selles mõttes, et oli üsna tihedalt. Et võib öelda, et oli isegi nagu ülepäeviti. Aga nüüd siin tekkis äkki mingi siukene aastane selline... jah, ma arvan küll, et mingi aasta aega, et kuidagi nagu... et võib öelda, et võib-olla korra nädalas näiteks.

Kuidas sattusid seda esimest korda lugema ja millal?

See Ulmefilm, mida nad kunagi näitasid. Seal sai see kõik nagu alguse. Et mul tütar nagu... temani kuidagi jõudis see info. Ja siis läbi selle Ulmefilmi jõudis see Telegram nii-öelda minuni. Sellest on siis kõvasti... seitse aastat tagasi või millal see siin liikvele läks. Et sellest ajast nagu.

Kust kaudu sa tavaliselt Telegrami jälgid?

Netist.

Aga et kas otse kodulehelt või näiteks Facebookist?

Otse kodulehelt. Jah okei, et Facebookis on ka aeg-ajalt mingisugused artikleid siis kuvavad. Aga ei, pigem ikka ma lähen otse nende kodulehele.

Mis teemad sulle Telegramis huvi pakuvad?

Eelkõige, mis seal on nagu valdkond Eesti. Ja siis natuke sellist esoteerilist valdkonda. Ja siis mis puudutab nagu tervist. Ma ei tea, kas neil on äkki mingi psühholoogia ka eraldi seal välja toodud?

Sellise nimega rubriiki pole, aga psühholoogiateemalisi artikleid on küll.

Jah.

Too mõni näide, mida oled lugenud huviga.

Issand, praegu on mul küll täitsa.... kunagi ... nüüd oli kas nemad... siin on veel mõni selline sait, mida ma jälgin, ma võin nad äkki omavahel segamini ajada. A just, mis puudutab nagu

seda igapäevast koroonaviirust, et kus see pärit on. Ja miks ta üldse siin on. Mis on nagu sellest esoteerikavallast. Ma ei mäleta, kas see oli Telegram ise. Ma tean, et keegi, keegi igatahes mingi sait oli, mis sellest rääkis. Mis läks nagu üsna paljuski minu mõtetega ühtis.

Kas koroonaajal on sinu meediatarbimine kuidagi teistsugune ka?

Jaa, pigem nagu... kuna sellest koroonast ma olen nii väsinud, et saaks oma mõtted välja lülitada, siis otsid mingeid selliseid esoteerilisse valdkonda kuuluvaid artikleid, mis nii-öelda su mõtted sellest igapäevasest sellest mürast kaugemale. Et kuna ma elan nagu maal, siis nii-öelda need päevad või õhtud on kuidagi... sa oled nagu väljas ja. Eriti mis puudutab nagu sellist kevadet, et kui ma kunagi... ei ma ikkagi hakkasin Telegrami lugema siis, kui ma maale elama tulin. Et kui ma kunagi Tallinnas elasin, et siis puutusid nagu selle arvutiga rohkem. Aga siis ma ei teadnud sellest Telegramist midagi. Et ikkagi jah et viimasel ajal, noh nüüd kui see koroonahullus siia tulnud on, et siis ma isegi tarbin seda rohkem. Et nii-öelda mõtteid mujale viia.

Et siis Telegrami rohkem? Aga muud meediat?

Ei, mkm. Et seal ongi nagu nii-öelda erinevad siis esoteerilise valdkonna saidid, mis kirjutavad erinevatest asjadest. Et ütleme see viimase nädal aega... viimane nädal aega ma kindlasti ei ole ühtegi tava nii-öelda seda meediaväljaannet lugenud. Et sealt ei ole nagu suurt midagi lugeda.

Mis need teised saidid peale Telegrami veel on?

Üks on Manaratas, siis on Alkeemia. Siis on üks Arne Tsirna, kes peab siukest blogi nagu Elukulg. Et tal on ka nagu üsna huvitavad kirjutised.

Räägime veel Telegrami teemadest. Näiteks kas oskad tervisest midagi konkreetset välja tuua?

Kõik mis puudutavad nagu... ma võtan laiemalt kokku, on see, et nii-öelda seda enesetervendamist... et kust... et noh, ma ei oska praegu sulle küll ühtegi konkreetset sellist artiklit öelda. Aga pigem jah see, et kust... et milliseid, et seal on hästi palju, et kuidas mingit looduslikku antibiootikumi ise omale kokku segada või midagi sellist. Või lihtsalt kevadväsimuse vastu mingeid turgutavaid looduslikke segusid teha. Et pigem seda.

Ehk siis kas oled Telegramist ka mingit enda elu jaoks kasulikku infot saanud?

Jaa, kindlasti. Mhmm, jaa.

Üks asi on need looduslikud segud, aga kas veel miskit?

Mhmm. No tervise kohta mitte. Aga hästi palju on seal ka nagu kirjutatud sellest 9/11-st. Ja siis sellest... Estonia sellest hukust. Et küll noh... et kuna ma ise olen nagu samamoodi nagu arvanud... noh, niimoodi nagu seal Telegramiski kirjutab. Siis ma olen oma arvamusele siis nende poolt kinnitust saanud, et noh et need asjad kindlasti ei olnud nii nagu siin tavameedias sellest kirjutati. Et need on sellised enam levinud sellised globaalsemad, sellised suuremad teemad, mis on nagu tahes-tahmata sind puudutanud.

Sa enne ütlesid, et Delfit-Postimeest sirvid, aga ei usu. Aga Telegrami usaldad?

Selles mõttes, et eks ma... kuna nad räägivad natuke nagu teistsugust juttu, et noh eks seal ole ka selles mõttes, et ega nemad ka ju ei väida kõikides artiklites, et see 100% nagu nii on, aga need ongi pigem nagu sellised, et kuna ma ise kaldun samamoodi arvama... noh nii, nagu nad seal Telegramis kirjutavad. Et võib-olla see ongi nagu see, et miks mulle meeldib Telegrami lugeda. Et see ühtib kuidagi minu maailmavaatega.

Aga siit edasi, mis on sinu jaoks Telegrami olemasolu väärtus?

Ma arvan, et ta peegeldab elu nagu teise nurga alt. Et noh, kui see tavameedia on kõik ühte auku, siis Telegram noh... näitab seda maailma nagu teisest valgusest. Ehk et ta peaks nagu avardama silmaringi ja tekitama sinus sellist huvi, et mingeid asju iseseisvalt natuke edasi juurde uurida. Sest et hästi palju on Telegrami artiklitel neid viiteid, et mis need algallikad on. Et saaksid ise nagu, noh kui see teema sulle nagu sügavamalt huvi pakub, et sa saaksid sealt edasi nagu ise uurida neid asju.

Kas sa ise oled uurinud ka?

Ei ole. Et kuna ma olen selline.... Kuidas ma ütlen... ma väga süvendatult ei taha nagu midagi teha. Et mulle meeldib nagu igast asjast nagu midagi teada saada. Et mul ei ole ühtegi sellist hobi, millega ma oleks aastaid-aastaid tegelenud, et mingid teatud perioodidel pakuvad

mulle nagu erinevad asjad huvi. Ma väga sügavuti ei lähe. Lihtsalt oma olemuselt olen nagu selline. Et ma väga sügavuti ei lähe nagu kunagi ühegi asjaga.

Aga ühesõnaga, et see on siiski väärtus, et seal on võimalus...

Just.

Kas Telegrami juures on veel midagi sinu jaoks olulist?

See ongi see, et ikkagi nagu avardab natuke rohkem sinu silmaringi. Või vähemalt annab sulle selleks võimaluse. Et pigem nagu see ongi see. Ka see just nimelt, et kui me jälle selle terviseeteema juurde tagasi jõuame, et sa ei pea alati minema poest tabletti ostma. Et kui sa ise viitsid vaeva näha, siis saad ka nagu ennast ise aidata. Et mitte... mis iganes, kui siin teinekord kasvõi siis mingid muud sellised artiklid, millest võiks nagu... mida võiks nagu eneseabiks kasutada. Sest üldiselt, kui ma vaatan neid artikleid, siis nad on ikkagi natuke siukse nagu positiivsema hoiakuga. Noh, mulle tundub. Et ta nagu ei peegelda kõike asju ainult nagu mustades värvides.

Et see on sinu jaoks ka väärtus?

Mhmm.

Kas midagi võiks Telegrami juures olla ka paremini?

Ei. Ma ei oska küll nagu seda tuua.

Mida arvad Telegrami sisu tasuliseks minemisest?

Selles mõttes need tasud ei ole ju väga suured. Et noh, kui sa midagi teed, siis sa tahad ikka... esiteks on juba tegevuseks vaja... päris nagu nullist ei sünni mitte midagi. Et võib-olla see, et kui nad on selle mingis osas tasuliseks teinud, et äkki see aitab siis nende sellele, noh võib-olla nii-öelda siis kvaliteedile selles mõttes, et saab mingeid asju siis põhjalikumalt uurida. Nendest nagu põhjalikumalt kirjutada. Näiteks.

Kas ise oled tellija?

Küll mitte nüüd, aga siis enne, kui oli see, sai seda nagu toetada. Nagu vabas vormis. Et seda ma olen küll teinud jah.

Miks?

Just nimelt, et nendele nagu hoogu juurde anda. Et see oli üsna mitmed aastad tagasi. Et kui nad otsisid... kui oligi küsimus nende ellujäämisest. Et nad vajasidki oma ellujäämiseks neid finantse. Et siis meie pere ka nagu andis sellele väikse panuse.

Aga kas oled mõelnud, et hakata tellima?

Jaa, täitsa selles mõttes on see nagu läbi käinud. Et siin on ikkagi nagu selliseid huvitavaid... noh, et kui nüüd vähe süvenenumalt hakata vaatama, et kindlasti on nagu asju, millest tahaks nagu rohkem lugeda. Et miks mitte.

Kas sa arutad Telegrami artikleid sõpradega ka?

Jaa, aeg-ajalt ikka tuleb ette. Küll nüüd mitte nagu viimasel ajal. Et kuna mul tütar oli see, kes seda luges. Ja siis mul abikaasa. Et siis ma arvan, et päris mitmedki sõbrad, kes on olnud Telegrami, nii-öelda Facebookis olnud Telegrami selle jälgimisega liitunud. Või vähemalt selles mõttes, et kasvõi nagu see, et noh, kui ma midagi kuskilt olen... kui ma siit Telegramist olen lugenud, et siis oma tuttavatel, kes sellega nagu väga kursis ei ole, siis olen teavitanud, et on selline nagu sait olemas nagu telegram.ee, kust saab saab nagu huvitavamat informatsiooni, teistsugust.

Mis teemade üle olete arutlenud?

Ausalt öeldes viimasel ajal küll mitte. Et kuna ma arvan viimased paar aastat ma omal nagu... tööga nagu üsna hõivatud olnud, et... et siukest sellist aega polegi nagu väga olnud. Et oleks istunud maha ja sõpradega mingitel sellistel teemadel väga arutanud. A võib-olla see MMS käis kunagi läbi. Et võib-olla need teemad, mis nagu tavameedias on ka nagu suuremat kõlapinda leidnud. Et siis siin Telegramis kirjutab nagu sellest teisest... probleemi nagu teiselt poolelt. Et võib-olla nagu sellised.

Kas sa Telegrami kommentaariumi ka jälgid?

Mkm. Kommentaare ma üldiselt ei loe. Ei siin ega ka kuskil mujal.

Ja ise ka ei kommenteeri?

Ei-ei.

Kas on midagi, mida sooviksid veel Telegrami kohta lisada?

Vist sai üsnagi läbi käidud. Loodame, et nad ikka jätkavad tegutsemist. Ja võib-olla siis et nagu laiemat kajastust leiaksid.

M45, kutseharidus. Intervjuu aeg 29. märts 2020.

Milliseid meediaväljaandeid sa peale Telegrami veel pidevalt jälgid?

Üldiselt ma jälgin kõiki, noh nii enam-vähem. Ütleme nii, et sellist enda jaoks korralikku maailmapilti luua, siis tuleb hästi erinevaid allikaid vaadata. Et ainult ühest kohast vaadates, siis võib see väga ühekülgselt jääda. Ma vaatan seda tavameediat, Postimeest, Delfit ja niimoodi. Ja siis vaatan ka seda Telegrami, Vanglaplaneeti, Objektiivi. Noh, ja Uued Uudised. Nii palju kui võimalik. Ja ütleme, siin mingid välismaiseid portaale ja Youtube'i ja neid asju ka.

Kas televiisorist uudiseid ka?

Ei.

Miks?

Mul hetkel ei ole televiisorit. Ma küll saan läbi arvuti vaadata, aga mul üldiselt ei ole siukest aega. Et selles suhtes kõige ausam vastus on, et ei.

Kaua oled olnud Telegrami lugeja ja kuidas sinna esimest korda sattusid?

Kaua ma niimoodi regulaarselt lugenud olen? Võib-olla mõned aastad. Kuidas ma sattusin, seda ma ei mäleta. Võib-olla oli see seoses mingisuguse siukse... et lihtsalt midagi otsisin internetis ja kuidagi juhuslikult siis. Või oli mingi viide kuskil sellele. Ma tõesti ei mäleta. See oli päris kaua aega tagasi.

Kui sageli sa praegu seda loed?

Ma usun, et peaaegu iga päev. Klikkan korra sinna ja vaatan, mis on uut üles pandud ja niimoodi. No ütleme, et iga päev, et see on võib-olla liiga julgelt öeldud. Aga ütleme nädalas vähemalt kolm korda kindlasti. Kui mitte iga päev.

Kust kaudu sa Telegrami sisu jälgid?

Facebooki mul ei ole, et otse kodulehelt.

Kas ka podcaste ja videosid sealt või mujalt?

Teinekord olen läbi Youtube'i ka mõnele sellele peale sattunud, aga Youtube'is on nende videotele raske peale sattuda. Üldiselt ikka läbi nende enda kodulehe. Et kui seal on mingi viide mingile videole või on see videolink üles pandud, siis ma vaatan selle ka tavaliselt läbi.

Ja miks sa oled nende lugejaks hakanud?

Ilmselt võib-olla sellepärast, et ma ei ole rahul ütleme nende tavameedia asjadega nagu need on... põhimõtteliselt see Postimees, Õhtuleht ja Delfi, et nad kõik on enam-vähem sama vitsaga löödud. Et seal on ikka midagi muud. Räägitakse asjast natuke teistmoodi ja see, et enda maailmapilti nagu vähe avardada.

Millised teemad sulle huvi pakuvad Telegramis?

Ma konkreetselt ühtegi eraldi teemat ei oskagi välja tuua. Ütleme, ma vaatan põhimõtteliselt kõiki neid teemasid, mis seal on.

Et mingit ühte spets valdkonda ei ole?

See täpselt kõik oleneb sellest parasjagu meediaruumist või huvist. Et ma vaatan seal kõike. Et neil on see NWO, seda vaatan. Ja ütleme, seal tervis, vaimsus... põhimõtteliselt ma vaatan kõike. Et noh, täpselt niimoodi, et kuidas see parasjagu on ja mis mind hetkel huvitab. Üldiselt ma vaatan kõike, kogu seda infot, mis seal üleval on.

Too mõni näide, mis teemad sind viimasel ajal on huvitanud.

Ma olen selle lameda maa kohta vaadanud ja kõik see. Viimasel ajal on väga palju sellest viirusest räägitud. Mul on nagu sellest viirusest oma arusaamine. Ja ütleme, et olen seda vaadanud nii Telegramist kui Vanglaplaneedist. Aga noh... ma ütlen, et ma vaatan

põhimõtteliselt kõike. Ma praegu istun arvuti taga, võin kohe vaadata, mul on see Telegram siin täitsa olemas, mis ma viimati olen lugenud. Siin ongi, ütleme see statistika selle viiruse kohta. Viimane asi, mis ma olen lugenud. Põhiliselt ma loen siin kõike. Kõik, mis siin üleval on, see Eesti, Maailm, Teadus, Kehakultuur, Areng. Et kõike, mis on parasjagu... kui neil mingi uus artikkel ikka ilmub, siis ma tavaliselt selle läbi loen.

Kas viirusega seoses on su meediatarbimine erinev ka?

Ma ei oska öelda, et ta kuidagi eriliselt teistmoodi oleks. Võib-olla ongi see, et vähem vaatan seda Postimeest ja Delfit. Et võib-olla see on muutunud. Lihtsalt ütleme, et mulle tundub ka, et kuna see viiruste aeg on iga aasta umbes samal ajal olnud ja noh, kuidagi räägitakse küll numbritest, aga nagu ei räägita eelnevatest numbritest. Ja mulle tundub see natuke imelik, et iga aasta on see asi olnud. Iga aasta on, ütleme, et on seal nõrgema tervisega inimesed ja vanemad inimesed surnud nende viiruste kätte. Ma ei saagi nagu aru, et mis seal see aasta teistmoodi on. Mul on see nagu natukene mõistetamatu.

Kas sa oled Telegramist saanud ka mingit kasulikku infot, mida oled kasutanud?

Võib-olla küll. Võib-olla ma olen muutunud kuidagi natukene rahulikumaks, võib-olla teistmoodi mõtlema hakanud.

Räägi lähemalt.

Ütleme nii, et ma varem olin... misiganes... ma ei ütleks, et agressiivne, agressiivne ei ole ma kunagi olnud. Aga ma võisin vägagi agressiivselt suhtuda sellesse, kui seal hakati mind kuidagi piirama või ahistama või mida iganes, kuidas seda öelda võib. Praegu ma suhtun suht rahulikult sellesse. Ma tean, kes ma olen ja mis ma olen. Ja tihtipeale ei tee enam paljudest asjadest väljagi lihtsalt. Varem oli see, et pidin ikkagi sõnasabast kinni võtma ja midagi ütlema või tegema. Aga nüüd ma hoian lihtsalt... ma olen enda jaoks asja selgeks teinud ja las igal ühel olla oma arvamus. Et ei ole minu asi seda muuta, kui inimene ise muutuda ei taha ja nii edasi.

Mis sinu meelest on Telegrami väärtus?

Väärtus on selles, et ta näitab neid, kirjutab nendest asjadest, millest teised ei kirjuta. Aga millest oleks vaja kirjutada ja mis võiks kirjutada. Asi polegi selles... noh, ma olen ise ka siin

tuttavatele näidanud siin, et Telegram tehti ja... ma olen ka pähe võtnud, et ega te ei pea kõike uskuma, mida te loete. Aga lihtsalt lugege, vaadake. Et noh, see paneb inimese mõtlema.

Too mõni näide asjadest, millest teised ei kirjuta.

Misiganes... kõige lihtsam näide on võib-olla see lameda maa teooria. Palju on Postimees või Delfi sellest kirjutanud? Ja kui ongi kirjutanud, siis nad on kirjutanud sellises võtmes, et naerame kõik. Noh, näiteks see. Aga jällegi, ütleme, et kui lugeda seda, kuidasmoodi on sellest Telegramis kirjutatud, et ega siis tõesti keegi ei ole suutnud veel konkreetselt ära tõestada, et see maakera on ümar. Või noh... mida iganes. Ma räägin praegu väga lühidalt, seal on muidugi nagu pikemalt ja selgemalt see asi nagu. Noh, kasvõi see. Või siis 9/11. Noh need. Et nendest võib-olla igal aastal sellel tähtpäeval kirjutatakse, aga jälle... ei ole veel see, noh... no ütleme... peavoolumeedia rääkinud sellest, et see võiks olla sisetöö. Et kui siis võib-olla nii moka otsast natukene on kuskil öeldud, aga noh, mingit tõsisemat analüüsi või asja ei ole tulnud. Aga selles Telegramis on näiteks väga palju selle kohta kirjas.

Mis sinu jaoks veel on Telegrami olulisus?

See on nüüd siuke hea küsimus. Minu jaoks ongi see olulisus see, et ma saan sealt lugeda siukest asja, mis paneb mind ennast ka mõtlema. Et ütleme, et teinekord kui sa loed mingit peavoolumeediast mingit uudiseasja. Umbes kujutad ette, et noh see asi võib nii olla. Või noh, mida iganes. Siis loed sama asja Telegramist... ja siis seal viiakse see sama asi, noh mitte kohe täitsa teistpidi, siis lükatakse jälle kuskile kõrvale sealt edasi mõtlema. Ja siis ongi see, et see sunnib sind mõtlema. Sunnib sind nagu... kas kuskile veel sügavamale kaevuma, otsima mingit täiendavat infot mingi asja kohta. Või mida iganes. Ta paneb mõtlema. Mulle just see meeldib.

Kui palju üldse on sul Telegrami artiklid tuttavatega jututeemaks?

On olnud. Mitte koguaeg. Aga päris tihti on olnud siukseid asju, kui tuleb mõni siuke jututeema koorub jälle ülesse.

Too mõni näide.

Noh näiteks ühe tuttavaga oli selle lameda maa kohta. Üks sellised lõbusaid vaidlusi olnud. Et noh see on üks asi. Siis on veel midagi... et oma emale olen ma saatnud ka mingeid linke või soovitanud lugeda, mis on olnud seal tervise kohta näiteks kirjas seal Telegramis. Ikka asju on.

Näiteks milliseid terviseteemasid?

Ausalt öeldes ma enam ei mäleta, et see oli mõnda aega tagasi. Aga üldiselt olen ma soovitanud talle seal kõike nagu lugeda. Aga ma olen talle saatnud asju, mida võiks vaadata ja lugeda.

Kas Telegrami juures on midagi sellist ka, mis võiks paremini olla?

Paremini saab alati midagi teha. Ma ei olegi osanud sellise pilguga vaadata, et mida võiks nagu paremini teha.

Aga kas on häirinud kunagi midagi?

Teinekord kui lugeda neid erinevaid artikleid, siis on noh. Selles mõttes on hea, et saad nagu... üks artikkel kirjutab nagu mingist temast ühtemoodi. Teine artikkel nagu kuidagi teistmoodi. Et mis nagu lükkab esimese ümber või kuidagi niimoodi. Aga ma saan aru, et need on ka... eks see on iga inimese enda asi, kas ta nüüd peab seda õigeks või ei pea seda õigeks. No siin misiganes... müstika või ufode kohta on ühtteist räägitud. Et kui võtame ufod ja siis see lame maa – jälle tekib mingi kerge vastuolu kuskilt. Et ta ei esinda nagu ühte konkreetset asja. Ta näitab just palju selliseid teistmoodi asju. Noh, ma ei ütle, et see nigu viga või halb oleks, aga teinekord jääb niuke asi silma. Et siin artiklis oli see asi niipidi. Ja nüüd loed siit, mingit kas siis eelnevat, vanemat või uuemat või teise teemaga artiklit ja seal on see asi jälle teistmoodi.

Kas kodulehe neil saab kommentaare panna?

Ma ei teagi. Läbi Facebooki vist saab. Kuna Facebooki mul pole, siis ma pole ühtegi jätnud.

Aga oled sa vahel neile tegijatele endile kirjutanud?

Ei, kusjuures ei ole.

Eelmise aasta lõpus otsustasid Telegrami tegijad sisu tasuliseks teha. Mis sa sellest otsusest arvad?

Mina võtsin omale aastase ligipääsu sellele tasulisele sisule.

Miks?

Mul on varem ka olnud siuke mõte. Et kui nad elasid nagu nendest toetustest, et toetaks neid või mida iganes. Minu jaoks see, et nad selle sisu eest raha küsivad, see ei olnud mingi ehmatus või üllatus. Et täitsa okei, otseloomulikult, kui inimesed tegelevad siukse asjaga. Ja mis kulutab nende aega ja mida iganes... nende ressursse. Et minu jaoks on nagu täitsa arusaadav, et eks nad soovivad seda võib-olla kuidagi nagu tagasi saada. Minu jaoks ei olnud midagi ehmatavat.

Kas sa oled neid varem ka toetanud?

Ei mäleta. Ütlen ausalt, ma ei mäleta. Mul on see mõte olnud küll, aga kas ma olen teinud või ei ole... vaata, tihtipeale, ütleme, et kui palgapäev on, istun arvuti taga, mul on mõned õlledki joodud ja siis võib-olla suures heldushoos ma olen isegi toetanud kedagi või mida iganes. Aga see kõik ei pruugi meelde jääda. Kas ma olen või ei ole, ma ei oska seda nagu enam öelda. Aga nüüd kui nad selle tasuliseks tegid, mul ei ole midagi selle vastu.

Kas sul on endal veel midagi Telegrami kohta lisada?

Tihtipeale mõne teema kohta, mille kohta tahaks rohkem teada, võiks vahepeal midagi rohkem olla. Sest et noh... inglise keeles ja vene keeles on päris palju igasugu erinevat infot. Ütleme internetis. Kui õige see info on... ega me keegi ei tea seda päris täpselt. Et see on... igauks peab ise oma hinnangu andma. Või sisetundega leidma. Et mis võib olla ja mis kindlasti võib vale olla. Et võiks siukseid asju rohkem olla Telegramis.

Too mõni näide mõnest sellisest teemast.

Kasvõi see NWO. Selle kohta võiks rohkem olla. Minu pärast kasvõi sellest lamedast maast võiks rohkem olla. Samamoodi... noh, siuksed asjad.

Et nagu vandenõuteooriaid võiks rohkem lahti seletada?

Pigem võiks küll. Ja võiks mingeid päevakajalisi Eesti asju ka mõningaid rohkem... kus siis mingid asjad ei ole päris nii nagu nad võiks olla või peaks olema. Need on siuksed.

Too Eesti asjade kohta näiteid.

Nad võiks lihtsalt Eesti asjadest rohkem kirjutada. Et mida täpselt, noh vahet pole. Et siin Eestis toimub ka huvitavaid asju. Et lihtsalt, mis siin Eestis on. Ei olegi nagu konkreetset teemat, mida eraldi välja tuua. Lihtsalt, mis siin Eestis on või mis siin võib valesti olla. Või võiks teistmoodi olla. Või mida iganes.

M25, gümnaasiumiharidus. Intervjuu aeg 25. märts 2020.

Missuguseid meediaväljaandeid sa veel jälgid peale Telegrami?

Ma jälgin igasuguseid. Ma vaatan vahepeal Delfit, vahepeal Reporterit. Noh, Reporterit telekast põhiliselt. Ja Seitsmeseid Uudiseid telekast vahel juhtun vaatama. Siis mis veel? Siis ma vaatan Objektiiv. Ja noh... see Perekonna Traditsioonid... see. Seda ma vaatan. Sinna alla kuulub Objektiiv, Uued Uudised. Kunagi oli Tallinna TV, sealt jooksis väga harivaid saateid. Mõnes mõttes kahju, et see kinni pandi. Ja seal olid saated nagu "Mõtleme taas" ja... noh arutlussaated ikkagi. Kanal Kahest või kanal Kolmest ei ole väga selliseid arutlussaateid, kus räägivad need, noh... kuidas nüüd öelda, targemad, kirjanduslikud tegelased või noh... no mitte kirjanduslikud. Aga sellised, valgustatumad inimesed.

Sa märkisid ankeedis seda ka, et sa oled ERRi ka jälginud?

Jah, olen ERRi uudiseid ka lugenud.

Aga mida sa nagu pidevalt jälgid? Nädalas mitu korda või isegi päevas.

ERRi, see on siuke hea lühike asi, mida sisse toksida ja siis vaadata, mis seal kirjas on. Siis Objektiiv. Uued Uudised. Tallinna TV-ga seonduvatest asjadest noh... nad nüüd peavad kõike netis näitama, ekssole. Ja mis veel? Ei tulegi nagu rohkem pähe praegu.

Aga oskad sa öelda, kui kaua sa oled olnud Telegrami lugeja? Ja et kuidas sa sinna sattusid esimest korda?

Need asjad hakkavad tehniliselt nagu vandenõuteooriatest, ütleme nii. Ja kui nüüd vaadata, siis need teooriad hakkavad aina rohkem nagu tõseks muutuma. Noh, need teooriad on mõned väga hirmsad juba.

Aga et Telegram siis ka kirjutab neist? Või sa jõudsid kuidagi... et vandenõuteooriaid uurides jõudsid sa Telegramini? Või kuidas sa selle lugemiseni jõudsid?

Selle lugemiseni jõuab iga inimene endamoodi. Et jah...

Aga just Telegrami lehe lugemiseni?

Ma nii täpselt ei mäleta. Hiljuti ma võtsin nende selle Minu Telegrami, siis ma näen kõike, mis seal kirjas on. Kunagi ammu ma tasuta vaatasin seda. Vahest harva. Sellel ajal paljud lihtsalt mõtlesid, et see on selline... selline mingi haige portaal, kus räägitakse ainult mingi hõbepabermütsikeste juttu ja noh... niimoodi.

Aga millal või miks sa otsustasid selle tasulise versiooni peale minna?

Hiljuti. Sellepärast, et mind huvitab, mis nad kõik räägivad. Mind huvitab kogu info. Mitte ainult see, mida räägib nagu riigimeedia.

Oskad sa mõne näite ka tuua, mis Telegramis on, aga riigimeedias pole?

No kasvõi see... ega need ei ole ainult Telegramis. Neid erinevaid siukseid läbipaistvamaid meediaportaale on päris palju igal pool. Kas ütleme Objektiiv räägib... ja noh, The Guardian on ka siukene, rahvusvaheline või USA... jah. Et see räägib ka nagu mitte ainult mingist hirmujutust ja ma ei tea millest. Vaid noh... aga selles suhtes, et jaa, igale inimesele erinev. Kes suudab neid uudiseid nagu vaadata ja kes ei suuda.

Milliseid siis täpsemalt?

No seda, et noh koroonal on nii tappev ja ma ei tea. Siuksed asjad. Et kus need koroonal need ohvrid on? Tegelikult ei ole ju näidatud, et.

Kui me juba tasulise sisu juurde läksime, siis kuidas sa suhtud sellesse tegijate otsusesse sisu eest raha küsida?

Miks mitte, sellepärast, et nad peavad ka millegi eest sööma. Nagu sellepärast see asi lähebki tasuliseks, et asi saaks rohkem areneda.

Kas sa varem oled ka neid rahaliselt toetanud?

Ei ole.

Aga nüüd kui läks tasuliseks, siis otsustasid, et tellid.

Ega ma selle põhjal ei otsustanud. Ma otsustasin lihtsalt selle, et siis ma näen kõike, mis seal kirjutatakse.

Kui sageli sa Telegrami loed?

Kuna ma selle tasulise võtsin suht hiljuti, siis mitte väga sageli.

Aga nüüd, kus sul see tasuline on? Kas iga päev või iga nädal?

Ma usun, et mõned korrad nädalas ikka jõuab. Aga põhiline on see, et inimene peaks vaatama tegelikult erinevaid portaale, kui ta tahab olla kursis meediaga ja niimoodi. Mitte ainult mingit Telegrami ja Eesti meediat, vaid nagu igasuguseid. Et mismoodi räägivad, ma ei tea... need kristlased seal Objektiivis onju. Mismoodi räägib Eesti meedia. Mismoodi räägib Telegram. Mismoodi räägivad rahvusvahelised portaalid Eestist.

Aga ma küsiks ikkagi Telegrami kohta edasi. Kust kaudu sa jälgid seda?

No interneti kaudu ikka. Otse kodukalt jah. Ma ei tea, kuidas see küsimus oluline on.

Millised on need teemad, mis sind Telegrami juures huvitavad?

Seal on igasuguseid... mis artikleid mina põhiliselt olen vaadanud on see, et ... ma loen nii palju erinevaid artikleid igalt poolt.

No näiteks mis valdkonnad?

Globalism, siis teadus. Ja mis siis veel... ma ei tea, mul praegu ei tule meelde.

Aga kas Telegrami juures sinu jaoks on midagi sellist, mis võiks olla paremini?

Asi on selles, et mul see see maksustatud versioon, ma pole jõudnud seda nii kaua jälgida. Sest ma just võtsin selle. Aga ma pole seal väga... ainuke asi, mis mind häiris, oli videote puhul, et oli liiga palju efekte näiteks. Et see peatoimetaja seal mingi virvendas. Et minu teada võiks rohkem nagu paremini vaadatav olla nagu. Et neid efekte pole nii palju vaja. Aga jah, uudistes on ka nagu nii, et näidatakse sulle Itaalia haiglat, kus matusemuusika mängib. Kõik on nii haiged, aga ma ei tea, see ei näe reaalne välja.

Aga mis sinu jaoks on Telegrami olemasolu väärtus Eestis?

Selle väärtus ongi see, et nad nagu jagavad rohkem informatsiooni, mis riigitelevisiooni kaudu meieni ei jõua, et... et noh põhimõtteliselt riigimeedia räägibki ainult... nii palju kui ma olen Reporterit vaadanud ja mul on siuke mulje jäänud, et esimesed mingid mõned uudised mingi on... on paar uudist Eestist ja siis ülejäänud uudised on kõik ülejäänud maailmast. Et jah. Võiks rohkem eestisesed uudised olla.

Aga Telegramis siis...

No Telegramis on eraldi rubriik, kus on Eesti uudiseid päris mitu tükki. Neil on nagu kõik rubriigid. Aga kui sa vaatad Reporterit, siis sul ei ole mingeid rubriike seal. Sa vaatad ikka seda, mis sul seal ees on.

Miks Telegram veel tähtis või oluline on?

Ongi see, et inimesed nagu näevad teist külge ka asjadel. Et kui sulle midagi öeldakse, siis see ei ole tingimata tõde. Et igal asjal on mitu külge ja tahku.

Too mõni näide, kus Telegram näitab teist tahku.

Mingi teema no... kas ütleme riigimeedias räägitakse näiteks panga nendest asjadest... et Swedbankis olid suured probleemid? Ja noh... sellest räägib Eesti meedia alles hiljem. Või siis ei räägi üldse, et pannakse muud uudised ette. Et me ikka unustaks ära, et mis toimub.

Kas sa oled Telegramist saanud ka mingit oma elu jaoks kasulikku infot?

Kasulikku infot... no minu teada, ega nemad räägivad ka nagunii sellest, et kõike nagu uudiseid ei maksa nagu tõepähe võtta. Ja noh, kasulikkus ongi see, et nad ütlevad kasvõi, et olge rahulikud tegelikult ja niimoodi. Ja noh, suunavad ka, ma usun, et nad räägivad

igasugustest teemadest... mis võiks inimesi aidata. Sellised... no... oota, ma mõtlen. Ma ei tea, mul on raske konkreetseid näiteid tuua.

Aga kas neid Telegrami artikleid sõpradega ka arutad?

Mõnede väheste sõpradega küll, jah. Aga noh, neil on ju päris palju laike. Ma usun, et enamik inimesi vaatab neid. Lihtsalt väga ei taheta nagu rääkida.

Miks ei taheta?

Sest fooliummütsi värk on ammusest ajast peale surutud. Ansip juba ütles, et võtke fooliummütsid välja. Nagu mõnitas inimesi. Ses suhtes, seda mida ütleb riigijuht ja riigitegelane, kes esineb mitmete tuhandete inimeste eest, see läheb rohkem inimestele pähe, kui see, mida ajab üks inimene, kes on lugenud uudiseid kuskil portaalis eksole.

Kas sa oled ise Telegramis ka kommenteerinud või kirju saatnud tegijatele?

Ei ole.

Kas su meediatarbimine on praeguse eriolukorra ajal kuidagi erinev?

Pigem tarbin nagu rohkem. Sellepärast, et kui ma vaatan riigimeediat, siis ma ei tea... midagi peab nagu valesti olema. Et räägitakse ainult mingist koroonast. Või nagu mitte millestki muust ei räägita. Et kas meil tõesti Eestis mitte midagi muud ei ole? Noh, see on pidevalt niimoodi olnud. Et mingid maailma uudised on palju tähtsamad, kui see, mis Eestis sees toimub.

Kas sul on midagi endal veel täpsustada või lisada Telegrami kohta?

Ma ütlekski, et seal liigubki päris ekstreemseid arvamusi ringi. Aga kui inimesed nagu avatumalt mõtleks ja ei jääks kinni ühte teemasse, vaid nagu miks see nii on ja... nagu küsivad ja arutavad omavahel. Siis ongi see nagu parem. Et tegelikult mitte keegi ei peaks sulle ütleva, et see on nüüd tõde või mida iganes. Et see nii on ja see nii jääb.

Ja Telegram ei tee seda?

Ei tee... ega noh, kuidas keegi arwab. Inimestele .... Uudis, mida mina loen... mina võin arvata ühte asja. Aga mõni teine arwab, et see on täiesti jama.

N34, kutseharidus. Intervjuu aeg 27. märts.

Milliseid väljaandeid peale Telegrami pidevalt jälgid?

No üks, mis pakub väga huvi, on Vanglaplaneet. Aga üldiselt ma niimoodi ei jälgi teisi kanaleid, niimoodi ei hoia silma peal. Et ma leian internetist ikka enda info asjade kohta, mis mind huvitavad. Ja otseselt ei jälgi ka teisi alternatiivseid asju. Et Telegram on nagu ainuke, mida ma jälgin pidevalt läbi aastate, algusest saati. Aga muidu üldiselt niimoodi ei jälgi ühtegi. Ja peavoolumeediat ma ei jälgi nii või naa, et see mind ei huvita juba ikka väga pikki aastaid.

Mida peavooluks pead?

No kaasaarvatud uudised, mis mulle ei paku huvi, kõik Eesti päevalehed, Õhtuleht, Kroonika... no kõik sellised, mida tavaliselt jälgitakse. Ka internetist mitte, et ei paku huvi. Selles suhtes, et aeg-ajalt ikka mõni minu enda huviga haakuv teema on kuskil, siis ma ikka viskan pilgu peale. Aga nii palju, kui ma olen aru saanud, siis väga pealispinnalised artiklid on Delfil ja analoogsetel meediakanalitel, et väga ei vaevu neid ausalt öeldes üldse lugema.

Aga uudistesaaateid?

Uudistesaadetest ei jälgi... Aktuaalset. No Reporter on võib-olla ainukene, kui ta kõrval mängib, aga ma ei võta seda informatsiooni, mis tuleb, lihtsalt enda jaoks tõsiselt. Et ma uurin alati kõrvalt, kuskilt mujalt juurde.

Kaua oled Telegrami lugenud, kuidas sattusid?

Ma sattusin siis, kui ma sattusin esimest korda vaatama "Ulmefilmi". Et siis ma avastasin ka Telegrami. Sest tema vahendusel see "Ulmefilm" nagu tuli avalikkuse ette. Ja siis alates sellest ajast ma olen nagu jälgind.

Kuidas "Ulmefilmi" leidsid?

Ausalt öeldes ei mäleta. Keegi vist ei soovitanud, ma võib-olla sattusin selle otsa kuskil internetis kolades järjekordselt. Ja siis hakkas huvi pakkuma.

Kui sageli Telegrami loed?

No ikka mõned korrad nädalas. No need artiklid, mis mind huvitavad, need ma nagu ikka loen läbi. Ja noh, selles suhtes, et ma enda jaoks selle informatsiooni töötan ka ikkagi läbi, et ma 101% ei usu nagunii ühtegi kanalit. Et ma lähtun ikka oma sisemisest tõest ka nagu, mida mina asjadest arvan. Panen siis selle pildi kokku. Aga Telegram on minu jaoks nagu alternatiivmeediast selline, kust saab väga põhjalikult igasugust informatsiooni. Väga tihti mujalt seda isegi ei leia. Need inimesed juba, kes selle kallal tööd teevad, on väga suure eeltöö ära teinud. Ma saan aru, et.

Kust kaudu jälgid?

Põhiliselt Facebooki kaudu. Kui mõni huvitav artikkel tuleb, siis Facebooki kaudu. Aga kui ma ise midagi otsin ja uurin, siis väga tihti ka läbi interneti, läbi selle kodulehekülje ma uurin neid artikleid ja loen. Et kui mind hetkel mingi teema väga huvitab, et siis nagu selle kaudu.

Millised teemad sind Telegramis huvitavad?

No seal lugejauuringus ma vist panin ka, et kõik mis on müstika, maaväline, kõik mis on tavapärasest erinev, ma ei tea, silmale nähtamatu energetika. Tervenemine. Kuidas inimese organism töötab ja nii edasi, et neid teemasid on tegelt päris palju, mis olid seal küsitluses ka ära toodud valikuvariantides, mis ma panin. Et need kõik nagu huvitavad tegelikult.

Mõni konkreetne näide?

Niimoodi artikleid öelda on väga-väga raske. Ma loen neid artikleid tegelt väga palju ja mul isegi kohati pole meeles, et kus kohast ma täpselt olen mingisuguse info endale saanud.

No viimati midagi.

No viimati, mis tänase postituse järgi, mis mulle väga meeldis... issand, ma isegi pealkirja ei mäleta. Ma viskasin sellele asjale kiire pilgu peale, et ma nagu väga pikalt ei süvenenud. Ma ei mäletagi, mis asi see oli seal. Ma niimoodi ei salvesta, ausalt öeldes.

No näiteid müstikast ja tervenemisest siis?

No kõik, mis on seotud... ma nüüd artikleid küll niimoodi ei oska välja tuua. No vot! Tuli meelde! Räägiti täna sellest platseeboefektist. Et see teema oligi. Just, platseebo ja nontseebo

efektist, et kuidas mõjutab siis see arst, kui peaks nagu positiivselt tervenemisele kaasa aitama, pahatihti teeb inimestele kurja sellega, et no siin vähihaigetele öeldakse, et tal on elada jäänud vat nii palju, et tegelt nii realistlikku infot ei tohiks pigem nagu isegi öelda. See oli jah see teema, nüüd tuli meelde. Aga jah, kõik, mis on silmale nähtamatu, kõik mis on energeetikaga seotud, sest tihti on nii, inimesed tahavad alati mingit füüsilist tõestust asjadele saada, aga meie ümber on tegelt ka väga palju asju, mida ei ole võimalik nagu füüsiliselt tõestada. Et need on need asjad, mida sa lihtsalt tead ja tunnetad ja tajud, aga mida lihtsalt ei saa tõestada niimoodi väga lihtsalt. Mingid sellised teemad nagu. Energiad, teised dimensioonid... kas või see, et meiega samas ruumis on samal hetkel teised olendid, keda meie ei näe, meie sagedus ei vasta sellele tasemele. Ja kõik selline nagu.

Ja tervenemisega seoses?

No väga-väga inspireeris mind sama MMSi teema. Mida ma ka juba mitmeid aastaid tagasi esimest korda kuulsin. Et see mind väga inspireeris. Seda ma olen nüüd ise ka hakand proovima ja tundub, et mõjub väga hästi. Kuigi ma ei ole nagu haige inimene, mul ei ole kroonilisi haigusi. See on siis nagu iseenda keha suhtes, nii palju kui ma iseenda keha tunnen, siis ma saan öelda, et see asi mõjub väga hästi. Noh, kas või see, et. Aga hakata nüüd niimoodi mõtlema, siis... kõik, mis on alternatiivmeditsiin. Et ma ei usu ka väga tabletimajandust. Väljaarvatud võib-olla siis kui inimene on mingi haigusega nii pahuksis, et ta hetkel ei leia seda mingit looduslikku alternatiivset vahendit, et enda keha tervendada. Et on võib-olla mingi kallis ravim, mida tal on hädasti vaja enda haigusega võitlemiseks. Aga noh, mina usun, et iga haiguse jaoks on ikkagi looduses oma ravim olemas, mis ei kahjusta organismi, ei tekita kõrvalnähtusid, et ma nagu sellist meditsiinisüsteemi ei pea õigeks, mis meil tänapäeva ühiskonnas on.

Kas oled saanud Telegramist eluks kasulikke infot?

Ütleme nii, et hästi palju neid, ma ei oska jälle pealkirju ära tuua, aga tegelt on tal ka väga palju vaimseid artikleid nagu või spirituaalsetel teemadel. Et ma ise olen selline, pean ennast nagu spirituaalseks inimeseks, kes nagu püüab järgida selliseid kõrgemaid tõesid, mida tavainimene tavaliselt ei tee. Või noh, väga paljud ei tee. Et nagu elu sügavam filosoofia ja kõik selline, et kuidas on sisemine maailm seotud välisega ja. Et neid artikleid on ka väga palju Telegramis. Mida ma olen nagu eelnevatel aastatel lugenud. Aga jah, ma niimoodi nüüd

täpselt seda infot ei tea, et mis seal on kirjas olnud. Aga kõik see, mida ma olen lugenud, see kindlasti on nagu minu seda maailmavaadet nagu avardanud nii enda tundmise suhtes kui ka maailma tundmise suhtes. Ja eks see on nagu see, et kui sa algul hakkad sellega tegelema, avastama, siis ei ole nagu mingit pilti kokku panna. Aga kui sa aastaid ja aastaid teind, siis see maailm avardub ja need pusletükid hakkavad lihtsalt ühel hetkel nagu kokku jooksma. Et Telegram on selle koha pealt nagu väga suureks abimeheks. Ma arvan, et inimesed, keda just huvitab selline alternatiivne nägemus asjadest.

Mis on Telegrami väärtus?

Ma arvan, et see on praegusel hetkel üks kõige väärtuslikemaid kanaleid üldse, kust informatsiooni ammutada.

Miks?

Sest neid artikleid ja seda informatsiooni lugedes on kohe aru saada, et sind ei üritata otseselt kallutada mittemillekski. Et kõik arvamused on tehtud objektiivselt, et kedagi ei sunnita läbi nende midagi otseselt uskuma, mida pahatihti peavoolumeedia üritab inimesi suunata ühes suunas mõtlema. Et Telegram on nagu, sellist tunnet ei teki, et sind üritatakse kallutada kuskil sellisel viisil, mis võib-olla sinu enda tõega ei haaku. Et selline objektiivne suhtumine, mis mulle väga meeldib. Või vaba suhtumine või mingi analoogne... ma ei oskagi nagu rohkem sõnu öelda selle kohta.

Aga veel miks on Telegram oluline ja tähtis?

No kui ma nüüd isikliku, enda arvamuse peale lähen, siis ma ise arvan, et Telegram on... et see, kuidas tema nii-öelda... kui seda üldse mediaks või selliseks nimetada, siis mina usun, et see suund, mida ta teeb, millest ta kirjutab, et see on kindlasti see suund, kuhu peaks nagu inimühiskond rohkem hakkama vaatama. No üleüldiselt kogu selle info ja artiklite kohta, mida ta on läbi aastate avaldanud.

Mis suund see täpsemalt on, kuhu vaatama peaks?

No minu arvamus on see, et iga inimene peaks hakkama vaatama iseenda sisse, sest sealt tulevad lõpuks ikkagi need vastused. Mitte vaatama väljapoole ja keskenduma pealiskaudsusele. Et ühiskond on praegusel hetkel, miks see kriis ka minu arust juhtus, ongi

see, et inimesed on väga materialistlikud ja pealispinnalised enda eludes. Et ei soovita iseenda keha tundma õppida, lähemalt asju uurida, kuidas kas või keha töötab. Kuidas üldse ühiskond töötama peaks. Ma arvan, et kõige paremini saavad sellest aru empaatiavõimelised inimesed. Või sellised, kes tajuvad nagu maailma läbi sügavama tunnetuse.

Kas seoses kriisi-eriolukorraga on su meediatarbimine muutunud?

No ma lihtsalt praegu sellises situatsioonis uurin võimalikult palju igasugustest erinevatest allikatest informatsiooni. Mitte muidugi Päevaleht ja selliseid, aga mujalt alternatiivsetest ja vaatan videosid ja kuulan intervjuusid ja nii edasi, et. Justnimelt selleks, et ka ise rohkem õppida ja aru saada, mis tegelikult toimub. Et ma arvan, et päris paljud teevad seda praegu.

Too näide mõnest kanalist, kust sa loed veel või vaatad.

Ma otseselt niimoodi jah ei jälgi, et vahel on keegi, kes võib-olla postitab mingisuguse päris huvitava intervjuuvideo kellegagi. Noh, paratamatult on ka mingid vandenõuteooriad kogu selle asjaga seotud, et siis väga palju leiab ka tegelikult Youtubest igasugust informatsiooni ja väga häid videosid. Mis on nagu üksikud videod, kellegi mingi nägemus või asi. Siis on mingid väga põhjalikult analüüsitud kellegagi koos mingid... no kas või David Icke või. Et jah, ma otseselt niimoodi ei jälgi, et neid allikaid, kus ma nagu leian, neid on läbi aastate lihtsalt nagu väga palju erinevatest kohtadest. Aga lihtsalt ma väldin peavoolumeediat, sest ma usun, et peavoolumeediast saab vähemal või rohkemal määral ikkagi petta. Et sealt täit tõe otsida minu meelest ei maksa.

Kas Telegramis võiks midagi olla paremini?

Tead... minu isiklikus arvamuses hetkel mitte. Ma arvan, et nad ajapikku arenevad veel paremaks. Et see, kus punktis nad praegu hetkel on, ma usun, et nad on õiges punktis, et nad liiguvad õiges suunas ja see, mida nad teevad, on väga tänuväärne ja õige asi.

Et sind pole seal midagi häirinud?

Ei, absoluutselt mitte.

Kui palju jagad ja arutad Telegrami artikleid sõprade-tuttavatega?

Vot jah... selles suhtes, et tutvusringkonnas on mõned üksikud, kellega saab sellel teemal arutada, aga neid on kahjuks väga vähe. Et valdav enamus ikkagi kuulab ümber peavoolumeediat. Et ei ole jah väga palju neid ümber, kellega üldse arutadagi.

Aga kas siis need, kes peavoolu kuulavad, ei taha üldse Telegramist rääkida?

Väga tihti mitte jah, sest arvatakse, et see on jälle võib-olla mingi vandenõuteooriaga seotud ja siis on kohe see, et võib-olla blokk on peal, edasi ei taha kuulatagi ja siis nii see jääb. Et sellist vastukaja nagu kohtab enamasti.

Kas sa Telegrami kommentaare ka loed?

Harva. Vahel ikka.

Aga ise kommenteerid?

Otseselt Telegrami... ikka mõned korrad on juhtunud. Tihti ei kommenteeri.

Miks loed, miks kommenteerid?

No kommentaare on üldse huvitav lugeda, sest täiega huvitav on vaadata, millised on teiste inimeste nägemused ja maailmavaated. Aga et miks ma ise kommenteerin, on võib-olla pigem see, et kui ma mingist asjast rohkem tean, siis ma leian, et iga inimene võib viisakal kombel enda arvamuse välja öelda, mis ta asjast arvab. Et informatsiooni ja nägemuste jagamine ei ole üldse paha asi, nii kaua kui üksteise suhtes viisakaks jäädakse.

Oled sa Telegrami tegijatele kirjutanud?

Kusjuures ei ole. Ma olen kohati ka selline vahest, kes lihtsalt jälgib situatsiooni ja olukorda ja informatsiooniga nii-öelda tagaplaanilt ja analüüsib seda väga tihti oma peas päris pikalt, enne kui midagi üldse öelda.

Mida arvad Telegrami tasuliseks tegemisest?

Ma arvan, et kui nad tunnevad, et see on ainuõige tee, siis muidugi. Siis peab sellega leppima ja aktsepteerima, et siis ei olegi midagi teha. Kindlasti paljud inimesed näeksid ikkagi, et tasuta informatsioon ja mõned... no oleneb, kust mätta otsast vaadata jälle, et noh. Palju on kindlasti ka inimesi, kes ei saa endale ka seda 33 eurot lubada, et neid artikleid lugeda. Aga

ei, ma arvan, et kui see on ainuõige, sellest ma saan aru, et ka... ise ma isegi mõnes mõttes pooldan seda kindlasti, sest nagu nad ise juba ütlesid, siis selle kvaliteet, selle info ja artiklite, kindlasti paraneb, kuna nad saavad siis 100% pühenduda sellele teemale. Ja kuna ma usun, et nad on õigel teel, siis mul ei ole otseselt selle vastu mitte midagi, et ta tasuliseks läheb, aga ma loodan, et siis inimesed saavad lihtsalt lubada seda endale, kui see läheb tasuliseks.

Kas ise oled tellija?

Plaanin hakata. Veel ei ole tellinud. Muidugi ma mõtlen isiklikult ka seda, et kui palju mul seda hetkel vaja on onju. Et ma olen eelnevalt väga palju neid artikleid lugenud, ma loen ka mujalt. Et eks ma jah, plaanin teha lähiajal enda jaoks selle otsuse, et kas maksan selle eest või siis ootan mingi aja veel ja ei maksa. Eks see otsus tuleb millalgi minu jaoks.

Kas varem oled neid toetanud?

Ei ole. Ausalt öeldes, ei ole.

Kas soovid veel midagi lisada?

Hetkel ei tule midagi meelde.

/Küsib ja räägin oma magistritöö teemast./

Väga tore, et keegi teeb üldse niimoodi. Mul on ainult hea meel selle üle. Võtsid õige teema, ma usun. Mida rohkem Telegrami või siukest alternatiivset asja levitada, see tuleb aint kasuks, ma usun.

Usun, et ka peavoolul on kriitikast õppida.

Jaa, eks igal asjal on oma head ja miinused. Aga lihtsalt asi on selles, et peavoolumeedia on minu jaoks nii väheinformatiivne. Et mulle meeldib ikka asju süvitsi teada saada. Liiga pealiskaudne.

Seda on paljud öelnud.

Ei ole fakte ega midagi ära toodud. See on selline, et vist jah igaüks saab sellest aru.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristi Sobak,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Telegram.ee lugejauuring: alternatiivmeedia väärtus ja uudisteajakirjanduse kriitika“,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Ragne Kõuts-Klemm,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristi Sobak

27.05.2020